CRISTINA ANCA PĂIUȘESCU
OANA DUȚĂ

DREPTUL COMUNICĂRII

CONSIDERAȚII TEORETICE ȘI LEGISLAȚIE RELEVANTĂ

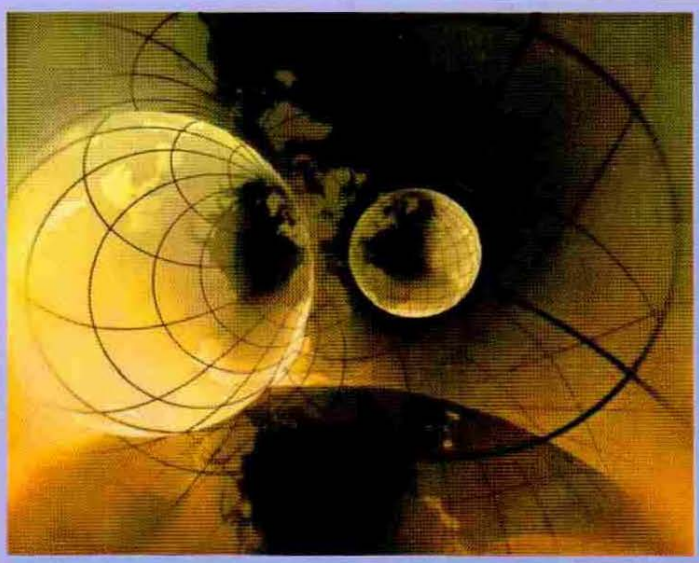

EDITURA UNIVERSITARĂ

Tehnoredactare: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2011
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33,
Sector 1, București
Tel./Fax: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PAIUȘESCU, ANCA
Dreptul comunicării : considerații teoretice și legislație relevantă / Anca Paiușescu, Oana Duță. - București : Editura Universitară, 2011
Bibliogr.
ISBN 978-606-591-218-2

I. Duță, Oana

342.732(498)

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-218-2

CUPRINS

CUPRINS 5

CAPITOLUL 1
NOȚIUNI GENERALE DESPRE DREPT ȘI DESPRE LEGISLAȚIE. LOCUL DREPTULUI COMUNICARII ÎN CADRUL ȘTIINȚELOR JURIDICE 15
1.1. Științele juridice. Conceptul dreptului. Prezentare generală 15
1.2. Diviziunea dreptului 19
1.3. Relația dintre drept, morală și deontologie în domeniul comunicării publice 34
1.3.1. Etica și morala 34
1.3.2. Deontologia 38
1.4. Locul Dreptului comunicării în cadrul științelor juridice 43
1.4.1. Dreptul comunicării sociale. Obiect. Noțiune. Metode 45
1.4.2. Principiile dreptului comunicării 46

CAPITOLUL 2
PRINCIPIILE DREPTULUI COMUNICĂRII SOCIALE 48
2.1. Principiul legalității 52
2.2. Principiul egalității în drepturi 53
2.3. Principiul bunei-credințe 55
2.4. Principiul adevărului 56
2.5. Principiul corectei informări a opiniei publice 58
2.6. Principiul libertății de exprimare 59
2.7. Principiul general al libertății individului 61
2.8. Principiul prezumției de nevinovăție 63
2.9. Principiul responsabilității și răspunderii 66
2.10. Principiul imparțialității și obiectivității 67
2.11. Principiul secretului profesional 68
2.12. Principiul umanismului 70
2.13. Principiul accesului liber la informații 70
2.14. Principiul dreptului de autor sau al comunicării autorizate 71

CAPITOLUL 3
CONCEPTUL DE LIBERTĂȚI UMANE ȘI DREPTURI CETĂȚENESTI. LIBERTATEA DE EXPRIMARE ȘI LIBERTATEA PRESEI. GARANȚIILE LIBERTĂȚII PRESEI. 74
3.1. Drepturile omului, libertățile publice și drepturile cetățenești 74
3.2. Consacrarea juridică a drepturilor omului și universalizarea acestora 75
3.3. Clasificarea drepturilor și a libertăților fundamentale 79
3.4. Libertățile comunicării (și ale expresiei): libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul la informație, dreptul la viața intimă, familială și privată 80
3.4.1. Libertatea conștiinței 80
3.4.2. Libertatea de exprimare 82
3.4.3. Dreptul la informație 88
3.4.4. Dreptul la viața intimă, familială și privată 92
3.5. Libertatea de exprimare și libertatea presei 96
3.5.1. Regulile referitoare la libertatea cuvântului și la libertatea presei 96
3.5.1.1. Legislația presei scrise în România 96
3.5.1.2. Distincția dintre libertatea de exprimare și libertatea presei 99
3.5.1.3. Importanța libertății presei 100
3.5.2. Obiectul libertății de exprimarea prin presă 101
3.5.3. Principiile comunicării în „știri" și în „opinii" 102
3.5.4. Titularii libertății de exprimare prin presă 103
3.5.5. Garanțiile libertății presei 106

CAPITOLUL 4
DREPTURILE ȘI OBLIGAȚIILE PERSOANELOR ÎN DOMENIUL COMUNICĂRII SOCIALE. LIMITELE LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE ȘI DE COMUNICARE 110
4.1. Norme juridice interne și internaționale referitoare la principalele aspecte ale comunicării 110
4.1.1. Libertatea de exprimare 110
4.1.2. Drepturile comunicării 111
4.1.2.1. Libertatea de exprimare 111
4.1.2.2. Dreptul la informație 112
4.1.2.2.1. Garanții juridice privind accesul la informațiile de interes public 116
4.1.2.2.2. Categoria informațiilor secrete 119
4.1.2.2.3. Dispoziții speciale privind accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public 122
4.1.2.2.4. Sancțiuni 123
4.1.2.3. Libertatea conștiinței 124
4.1.3. Limitele libertății de exprimare și de comunicare 126
4.1.4. Respectarea vieții intime, familiale și private 126

CAPITOLUL 5
COMUNICAREA PUBLICĂ ȘI PROTECȚIA JURIDICĂ A DATELOR CU CARACTER PERSONAL. 133
5.1. Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date 133
5.2. Definiții 134
5.3. Cadrul juridic 135
5.4. Atribuțiile Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal autorității de supraveghere 135
5.5. Domeniul de aplicare a Legii nr. 677/2001 136
5.6. Legitimitatea prelucrărilor de date cu caracter personal 138
5.7. Protecția datelor personale în Sistemul Informatic Național de Semnalări. Participarea României la Sistemul de Informații Schengen 139
5.8. Obligațiile operatorilor de date cu caracter personal 140
5.9. Drepturile persoanei vizate în contextul prelucrării datelor cu caracter personal 141
5.10. Drepturi ale cetățenilor străini în ceea ce privește protecția datelor personale 146
5.11. Plângeri adresate direct Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP) 146

CAPITOLUL 6
JURNALISTUL (AGENTUL MEDIA) – PRINCIPALUL ELEMENT AL REGLEMENTARII JURIDICE A DREPTULUI COMUNICĂRII. NORMELE DEONTOLOGICE ÎN DOMENIUL MASS-MEDIA REGIMUL JURIDIC AL PRESEI 152
6.1. Dreptul comunicării și Dreptul mass-media 152

6.1.1 Dreptul mass-media și sistemul politic 152
6.2. Articulările și conținutul dreptului comunicării în domeniul mass-media 155
6.3. Statutul radioteleviziunii 157
6.4. Considerații asupra importanței accesului la informație 160
6.5. Reglementări privind acreditarea ziariștilor. Neconstituționalitatea dispozițiilor referitoare la refuzul sau retragerea acreditării 162
6.6. Proceduri și sancțiuni prevăzute de lege în cazul încălcării dispozițiilor privind accesul la informațiile de interes public 163
6.7. Jurnalistul (Agentul Media) – Principalul element al reglementării juridice a dreptului comunicării 166
6.7.1. Statutul profesional al jurnaliștilor 168
6.7.1.1 Definirea jurnalistului 168
6.7.1.2 Jurnaliști salariați și jurnaliști colaboratori 169
6.7.1.3. Desfacerea contractului de munca. Clauza de conștiință 170
6.7.2. Normele deontologice ale profesiunii de jurnalist 172
6.7.2.1 Reglementarea europeană 172
6.7.2.2 Reglementarea juridică internă 176
6.7.3. „Yellow journalism" 180

CAPITOLUL 7
REGIMUL JURIDIC AL PRESEI ÎN ROMÂNIA 181
7.1. Reglementări juridice în domeniul presei în România 181
7.2. Statutele și codurile deontologice ale jurnaliștilor 187
7.3. Drepturile și obligațiile jurnaliștilor 188
7.3.1. Dreptul de a fi informat 188
7.3.2. Dreptul de acces la sursele de informare 189
7.3.2.1. Respectul vieții private 189
7.3.2.2. Dreptul individului la propria imagine 191
7.3.2.3. Protecția tinerilor și a altor categorii de persoane 193
7.3.3. Dreptul la critică 196
7.3.4. Dreptul la replică și la rectificare 199
7.3.4.1. Reglementarea juridică a dreptului la replică în România 202
7.3.5. Dreptul la protecția surselor 211

CAPITOLUL 8
DREPTUL LA REPLICĂ – DREPTUL LA RĂSPUNS ÎN PRESA SCRISĂ. DREPTUL LA REPLICĂ ȘI LA RECTIFICARE ÎN AUDIOVIZUAL 213
8.1. Dreptul la replică – dreptul la răspuns în presa scrisă 216
8.2. Dreptul la replică și la rectificare în audiovizual 220
8.3. Procedura exercitării dreptului la replică/rectificare 223

CAPITOLUL 9
RELAȚIA PRESEI CU JUSTIȚIA. RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A JURNALIȘTILOR 226
9.1. Răspunderea juridică a jurnaliștilor - obiect al controverselor legislative 226
9.2. Răspunderea disciplinară a jurnalistului 227
9.3. Răspunderea patrimonială a jurnalistului 229
9.3.1. Răspunderea patrimonială a jurnalistului fata de angajator 229
9.3.2. Răspunderea patrimonială a jurnalistului fata de terți 229
9.4. Răspunderea contravențională și penală 230
9.5. Răspunderea penală a jurnaliștilor 232
9.5.1. Delictele de presă 233
9.5.2. Particularitățile delictului de presă 234
9.5.3. Delictele de presă în legislația în vigoare 235
9.5.4. Prezentarea delictelor de presă 236
9.5.4.1. Delicte (infracțiuni) contra demnității: calomnia și insulta 236
9.5.4.2. Infracțiuni contra autorității 250
9.5.4.3. Infracțiuni (delicte) contra siguranței statului 253
9.5.4.4. Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială 255
9.5.4.5. Fapte care au caracter penal numai în timp de război 258
9.6. Răspunderea civilă pentru faptele ce aduc atingere demnității persoanei 258
9.7. Răspunderea civilă și răspunderea penală. Cumulul dintre cele două forme ale răspunderii 259
9.8. Categorii de daune ce pot rezulta ca urmare a atingerilor aduse drepturilor persoanei 260
9.9. Temeiul juridic al răspunderii civile pentru daune morale și materiale în cazul atingerilor aduse drepturilor personalității prin intermediul mass media (art. 998-999 Cod civil) 261

9.10. Răspunderea juridică instituită prin Decretul 31/1954 privind persoanele fizice și juridice 261

CAPITOLUL 10
PRESA ÎN CAMPANIILE ELECTORALE. DREPTUL LA ANTENĂ. PUBLICITATEA ELECTORALĂ 263
10.1. Garantarea accesului la serviciile publice de radio și televiziune al competitorilor electorali 263
10.2. Condiții privind accesul competitorilor electorali la serviciile publice de radio și televiziune 266
10.3. Reguli privind exercitarea dreptului la antenă în campania electorală 270
10.4. Dreptul la replică și dreptul la rectificare 272
10.5. Legislația secundară. Deciziile/Recomandările Consiliului Național al Audiovizualului 273

CAPITOLUL 11
COMUNICAREA PRIN PUBLICITATE. DREPT ȘI LEGISLAȚIE ÎN DOMENIUL PUBLICITAR 278
11.1. Agenții de Public Relation, Departamentul de publicitate, Publicitate și jurnalism: care sunt delimitările? 278
11.2. Publicitatea: "advertising" sau "publicity"? 279
11.2.1. Advertising-ul (publicitatea) 279
11.2.2. Publicity 280
11.3. Funcțiile publicității. 280
11.4. Domeniul de reglementare juridică a publicității 282
11.5. Cadrul general al restricțiilor în publicitate 283
11.6. Publicitatea și promovarea pe Internet 285
11.6.1. Formele de publicitate on-line 285
11.6.1.1. Publicitatea și promovarea 285
11.6.1.2. Publicitatea prin poșta electronică 285
11.7. Publicitatea înșelătoare 286
11.8. Publicitatea comparativă 287
11.9. Publicitatea ecologică 288
11.9.1. Conceptul de publicitate ecologică 288
11.10. Domeniile sensibile ale publicității 289
11.10.1. Publicitatea destinată minorilor 289
11.10.2. Publicitatea pentru tutun 290

11.10.3. Publicitatea pentru medicamente 290
11.11. Controlul publicității 290
11.11.1. Organismele de control 290
11.12. Regulile publicității audiovizuale 291
11.12.1. Reguli 292
11.12.2. Întrerupere 292
11.12.3. Condiții 293
11.12.4. Condițiile publicității și a teleshoppingului pentru băuturi alcoolice 293
11.12.5. Conținuturi dăunătoare 294
11.13. Procedura în cazul sesizării unei încălcări a regulilor privind publicitatea 294
11.14. Speță 295

CAPITOLUL 12
LIBERTATEA DE EXPRIMARE PE INTERNET 296
12.1. Internet - sursă de comunicare 296
12.2. Documente internaționale privind libertatea de exprimare prin Internet 297
12.3. Necesitatea reglementării juridice în domeniul internetului 299
12.4. Reglementarea juridică a libertății de exprimare în Internet 300
12.4.1. Factorii care contribuie la încurajarea libertății de exprimare prin intermediul Internetului: 300
12.4.2. Internetul și protecția receptorilor de conținuturi pe internet 302
12.4.3. Autoreglementarea 303
12.5. Sistemele de verificare a vârstei utilizatorilor 305
12.6. Reținerea și conservarea datelor de trafic, de către furnizorii de servicii Internet („Data Retention") 305
12.7. Reglementarea juridică a conținuturilor în internet în Uniunea Europeană și în diverse state ale lumii 306
12.8. Reglementarea conținuturilor în internet în România 307
12.9. Internetul și dreptul de autor. Scurte considerații privind exercițiul drepturilor de autor pe internet 308
12.9.1. Cazul Sony Betamax 308
12.9.2. Tratatul Organizației Mondiale de Proprietate Intelectuală 309
12.9.3. Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe 310

CAPITOLUL 13
LIBERTATEA DE EXPRIMARE ŞI LEGEA PORNOGRAFIEI 312
13.1 Reglementarea juridică 312
13.1.1. Definiţiile legale 312
13.1.2. Prevenirea şi controlul activităţilor cu caracter pornografic 313
13.1.3 Infracţiuni şi contravenţii 314
13.2. Pornografia pe Internet 315
13.2.1. Pornografia adultă în Internet 315
13.2.2. Pornografia infantilă în Internet 318

CAPITOLUL 14
COMUNICAREA ÎN INSTITUŢIILE PUBLICE 320
14.1. Concept şi modalităţi de comunicare în şi dinspre instituţiile publice 320
14.2. Barierele comunicaţionale 322
14.3. Comunicarea interpersonală în administraţia publică 323
14.4. Comunicarea externă a administraţiei publice 324
14.4.1. Comunicarea între instituţia publică şi cetăţeni 325
14.4.1.1. Comunicarea între funcţionarul public şi cetăţean 327
14.5. Dezvoltarea Sistemului Informaţional al Administraţiei Publice ... 328
14.5.1. Structura generală a sistemului informatic şi informaţional al administraţiei publice 329
14.5.2. Cadrul normativ al sistemului informaţional al administraţiei publice 330
14.5.3. Factorii care influenţează ritmul de trecere la Societatea Informaţională 330
14.6. Aspecte juridice generale privind contenciosul administrativ 333
14.6.1. Conceptul de "contencios administrativ" 333
14.6.2. Caracteristicile contenciosului administrativ: 333
14.6.3. Cauzele (motivele) care pot duce la litigii (procese) între autorităţile publice şi cetăţeni: 334
14.6.4. Fazele procedurale ale contenciosului administrativ 335
14.6.4.1. Faza procedurii prealabile 335
14.6.4.2. Faza judecăţii (faza recursului administrativ) 335

CAPITOLUL 15
CONSILIUL NAŢIONAL AL AUDIOVIZUALULUI (CNA) 337
15.1. Reglementările, organizarea şi funcţionarea CNA 337
15.2. Atribuţii privind acordarea licenţelor audiovizuale şi a autorizaţiilor de retransmisie 342
15.3. Atribuţii de reglementare în domeniul audiovizualului 344
15.4. Atribuţii privind controlul respectării obligaţiilor revenind titularilor licenţelor de emisie şi a condiţiilor tehnice din decizia de autorizare, constatarea contravenţiilor şi aplicarea sancţiunilor în domeniul audiovizualului 346

CAPITOLUL 1

NOȚIUNI GENERALE DESPRE DREPT ŞI DESPRE LEGISLAȚIE. LOCUL DREPTULUI COMUNICĂRII ÎN CADRUL ŞTIINȚELOR JURIDICE

„Nam et ipsa scientia potestas est"
(Căci însăşi ştiința e putere)
Francis Bacon [1]

1.1. Ştiințele juridice. Conceptul dreptului. Prezentare generală

Determinarea obiectului ştiințelor juridice presupune delimitarea sferei fenomenelor cercetate, precizarea unghiului din care sunt cercetate (deoarece acelaşi fenomene pot fi cercetate de două sau mai multe ştiințe, dar dintr-o cu totul altă perspectivă şi cu alte metode), precum şi stabilirea gradului (nivelului) de generalizare cu care sunt studiate fenomenele[2].

Existența dreptului este strâns legată de existența vieții în societate, dreptul fiind considerat încă din antichitatea romană un produs al societății, conform dictonului latin *„ubi societas ibi jus"*[3].

Prin urmare, *ştiința dreptului* este o ştiință socială ce studiază fenomenul juridic în toată complexitatea sa, şi *„care formulează principiile generale în baza cărora dreptul îşi structurează un mecanism adecvat de influențare a comportamentului oamenilor, în temeiul unor cerințe valorice"*[4].

Ştiințele juridice pot fi clasificate după cum urmează:

- *Introducere în studiul dreptului* (Teoria generală a statului şi dreptului) ce studiază aspectele generale privind statul şi dreptul;

---

[1] *„Meditationes sacrae"* (Meditații religioase), 1598.

[2] Momcilo Luburici – *„Teoria generală a dreptului"*, ediția a II-a, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2005, p.11;

[3] Unde este societate, acolo este şi drept. I .Ceterchi, I Craiovan „Introducere în Teoria generală a dreptului", Editura All, Bucureşti, 1993, pag. 5.

[4] N. Popa, M.- C. Eremia, D. - M. Dragnea – *„Teoria generală a dreptului. Sinteze pentru seminar"*, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 4.

- *Ştiinţele juridice istorice* ce studiază statul, dreptul, concepţiile politico-juridice urmărind evoluţia lor concretă (istoria statului şi dreptului, istoria doctrinelor juridice etc.);

- *Ştiinţele juridice de ramură* sau speciale, ce studiază normele juridice şi raporturile juridice corespunzătoare pe ramuri distincte şi instituţii de drept (ştiinţa dreptului constituţional, a dreptului civil, a dreptului penal, a dreptului administrativ, a dreptului internaţional, a dreptului muncii, a dreptului comercial, a dreptului comunitar etc.);

- *Ştiinţe juridice auxiliare*[1] *(ajutătoare, participative)* ce sunt în strânsă legătură cu ştiinţele juridice şi la care se recurge pentru o mai bună cunoaştere a dreptului, precum şi pentru îmbunătăţirea acestuia (criminalistica, medicina legală, statistică juridică, drept comparat, sociologie juridică, logică juridică, psihologie juridică, antropologie juridică, semiotică şi semiologie juridică).

Între ştiinţele juridice există o strânsă corelaţie, ele formând un tot unitar, un sistem (sistemul ştiinţelor juridice).

Conceptul dreptului

Accepţiunile noţiunii de „drept"

Sub aspect **etimologic** termenul „drept" îşi are originile în latinescul *„directus"*[2] (adjectivul drept, direct, rectiliniu), respectiv *„dirigo"* (a îndrepta, a ordona, a dirija). În limba latină termenul corespunzător pentru substantivul drept era *„jus"*[3] (drept, lege, judecată), mult mai apropiat de ceea ce reprezintă azi dreptul pentru noi.

Cuvântul drept îl întâlnim, de altfel, şi în alte limbi, cu aceeaşi semnificaţie: droit (franceză), diritto (italiană), derecho (spaniolă), recht (germană), right (engleză), provenind din latinescul directus (drept, orizontal - direct sau linie dreaptă).

În accepţiunea **filosofică** termenul a fost utilizat încă din antichitate pentru a exprima ideea de echitate, de justeţe, de dreptate, având un înţeles

[1] Lidia Barac - *„Elemente de teoria dreptului"*, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2009 cu trimiteri referitor la semnalarea acestei ramuri la I. Ceterchi, I. Demeter, V. Hanga, G. H. Boboş, M. Luburici, D. Mazilu, C. Zota – „Teoria generală a statului şi dreptului", 1967, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

[2] Voichiţa Ionescu - *„Dicţionar latin român"*, ediţia a 3-a, Editura Lider, Bucureşti, 1992, p.66: **directus, -a, -um** (adjectiv), respectiv **dirigo, -ere, -rexi, -rectum** (verb intranzitiv).

[3] Latinescul **jus, juris** (substantiv neutru), dar şi **jussum** (poruncă, ordin, lege) - Voichiţa Ionescu, op. cit., p.112; Se afirmă că termenul *jus* provine din sanscritul *ju*, cu sensul de *a lega*, Nicolae Popa – *„Teoria generală a dreptului"*, curs universitar, ediţia 3, Editura C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 29.

cu precădere etic (astfel, după Ulpianus[1]: *"honeste vivere"* - îndatorirea de a trăi onest, *„suum cuique tribuere"* - de a da fiecăruia ceea ce i se cuvine, *"alterum nos laedere"* - de a nu dăuna altei persoane).

În vorbirea curentă, prin „drept", oamenii au în vedere, în special, sensul de *„drept-proprietate"* (dreptul de vot, dreptul la concediu, etc.), cu toate că acest cuvânt mai este asociat, ca adjectiv, şi în *aprecierile de natură morală* (de exemplu: om drept, acţiune dreaptă, pedeapsă dreaptă), într-o accepţiune ce excede noţiunii de drept obiectiv sau subiectiv şi constituie unul din modurile de reflectare în plan social a existenţei umane.

În plan **juridic**, termenul drept a căpătat de-a lungul timpului mai multe accepţiuni, dintre care cele mai importante sunt:

a) Dreptul în sens de *ştiinţă a dreptului* (totalitatea ideilor, noţiunilor, conceptelor şi principiilor care explică dreptul şi permit studierea acestuia);

b) Dreptul nu este numai o ştiinţă, ci este şi o ***tehnică*** (a convieţuirii umane) şi o ***artă*** [2] în acelaşi timp, adică un ansamblu de mijloace pe care le întrebuinţează instituţiile statului care creează sau care aplică dreptul, deoarece regulile juridice impun obligaţii, organizează funcţionarea generală a statului şi societăţii şi oferă posibilitatea valorificării unor interese, recunoscând capacitatea participării individuale în diferitele relaţii sociale[3].

c) ***Dreptul obiectiv*** - totalitatea normelor juridice, adică a regulilor de convieţuire socială instituite în societate. Dreptul pune de acord şi ordonează necesităţile şi libertatea umane. Aceste reguli de comportament impun obligaţii, stabilesc şi garantează drepturi şi libertăţi, ocrotesc interese, recunosc anumite capacităţi, aptitudini ale persoanelor şi posibilităţi ale statului de a ocroti aceste drepturi.

d) ***Dreptul pozitiv*** – acea parte a dreptului obiectiv aflată în vigoare (active) la un moment dat. Reprezintă dreptul aplicabil imediat şi continuu, obligatoriu şi susceptibil de a fi dus la îndeplinire la nevoie prin forţa publică sau coercitivă a statului. Dreptul obiectiv faţă de dreptul pozitiv se află într-o relaţie de la întreg la parte.

e) ***Dreptul subiectiv*** – *facultatea, prerogativa unui subiect de drept de a-şi valorifica sau de a-şi apăra împotriva terţilor un anumit interes, legalmente protejat.*

Dreptul subiectiv aparţinând subiecţilor de drept consacră **realizarea şi aplicarea dreptului,** aduc dreptul de la stadiul de *„simplă normă de drept"*

[1] Gnaeus Domitius Annius **Ulpianus** (170-223), Digesta. *"Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi. Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere alterum non laedere, suum cuique tribuere."*

[2] *Jus est ars boni et acqui* (Dreptul este arta binelui şi a echităţii), Digeste.

[3] Momcilo Luburici, op. cit., p. 48.

la realitate, înscriind, de o manieră cotidiană și individualizată, regula în societate[1].

Dreptul obiectiv și dreptul subiectiv reprezintă două ipostaze complementare ale dreptului. Dreptul subiectiv nu este și nu poate exista în lipsa dreptului obiectiv.

Distincția[2] *dintre dreptul obiectiv și drepturile subiective* se realiza în dreptul roman utilizându-se formulele: *norma agendi*, respectiv *facultas agendi*.

Trebuie făcută precizarea că în afara termenului de drept literatura de specialitate mai întrebuințează și termenul de **„juridic"**, care poate fi utilizat atât ca adjectiv (normă juridică, raport juridic) cât și ca termen generic pentru tot ceea ce înseamnă relații sociale reglementate de drept.

Definiția dreptului

Dreptul poate fi definit ca fiind **un ansamblu de norme stabilite sau recunoscute de stat, în scopul reglementării relațiilor sociale conform voinței statului, a căror respectare este garantată de forța coercitivă a statului.**

Conceptul sistemului de drept

Noțiunea sistemului de drept

Dacă prin drept se înțelege un ansamblu de norme stabilite sau recunoscute de către stat ce au ca scop reglementarea relațiilor sociale existente în cadrul unei societății, **conceptul de sistem al dreptului** este mult mai extins cuprinzând pe lângă **normele juridice aflate în vigoare și normele juridice care au existat în trecut și în prezent sunt abrogate, ca și normele juridice aflate în faza de proiect legislativ și care așteaptă să fie adoptate**.

Sistemul de drept diferă de la un stat la altul în funcție de îmbinarea unor factori precum: mediul geografic, tradițiilor populare, religia, cultura, dezvoltarea istorică a națiunii și mediul politic în care aceasta s-a format.

[1] N. Popa, M.-C. Eremia, D.-M. Dragnea – op. cit., p. 27.

[2] În sistemele juridice contemporane: în limba engleză și sistemul juridic de *common law* se utilizează termenul *law* pentru dreptul obiectiv și termenul *right (rights)* pentru drepturile subiective; în limba franceză și în sistemul juridic francez, termenul *droit* pentru dreptul obiectiv și *droit (droits)* pentru drepturile subiective; în limba germană și, respectiv, în sistemul juridic german, termenul *recht* pentru dreptul obiectiv și termenul *berehtigung* pentru drepturile subiective.

Dintre sistemele de drept merită a fi menționate:

- **sistemul de drept anglo-saxon** format, în principal, din: „common law" sau „dreptul comun" alcătuit din obiceiuri și hotărâri judecătorești și „statutary law" sau „legea scrisă" alcătuită din legile votate de-a lungul timpului de Parlament și aplicat în Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Australia, Noua Zeelandă, Canada și Statele Unite ale Americii;
- **sistemul de drept romano-germanic** sau continental bazat pe supremația legii scrise și aplicat în Europa continentală;
- **sisteme de drept religioase** ce au la bază „cărțile sfinte" și învățăturile liderilor religioși cum este și sistemul musulman existent în unele state arabe și care are la bază Coranul și învățăturile profetului Mahomed;
- **sisteme de drept tradiționale** bazate pe păstrarea tradițiilor și protejarea desfășurării relațiilor de familie sau de muncă prin păstrarea lor neschimbată, sisteme ce se găsesc, în special, în China, India (unde încă există o organizare pe caste) sau Japonia;
- **sisteme de drept socialiste**, centralizate, ce au la bază supremația învățăturilor socialiste și hotărârile partidului comunist (Cuba, Vietnam, China și Coreea de Nord).

Structura sistemului de drept

Baza oricărui sistem de drept o constituie **norma juridică** ce reglementează cele mai importante relații sociale existente în cadrul unui stat.

Instituția juridică este formată dintr-un ansamblu de norme juridice care reglementează un grup unitar de relații sociale având același obiect.

Ramura de drept este formată dintr-un ansamblu de norme și instituții juridice care reglementează relațiile sociale care iau naștere într-un domeniu al vieții sociale având același obiect (cum este cazul relațiilor de familie - care formează obiectul de reglementare al ramurii dreptului familiei sau relațiile de muncă – care formează obiectul de reglementare al ramurii dreptului muncii).

Ramura de drept, cuprinde o grupare mai mare de norme juridice, precum și mai multe instituții juridice legate între ele prin obiectul lor comun, prin principii comune și prin unitatea de metodă.

1.2. Diviziunea dreptului

Diviziunea dreptului (modalități)

Cu toate că se consideră că dreptul existent într-un stat formează un sistem unitar de drept doctrina juridică, începând cu cea romană, a împărțit dreptul în mai multe categorii cum ar fi:

- **dreptul intern** format din normele juridice care se referă numai la populaţia aflată pe teritoriul statului şi **dreptul extern** format din normele juridice care reglementează relaţiile dintre state;

- **dreptul determinator** care stabileşte sau determină conduita persoanelor şi **dreptul sancţionator** care arată care sunt sancţiunile încălcării acestei conduite[1];

- **dreptul public** care are ca obiect al reglementarii apărarea şi protejarea relaţiile sociale cu privire la stat şi raporturile juridice care iau naştere între acesta şi celelalte subiecte de drept şi **dreptul privat** care apără şi protejează interesele fiecărui om, reglementând desfăşurarea raporturilor juridice dintre acestea.

Diviziunea dreptului în drept public şi drept privat

Împărţirea dreptului în drept public şi drept privat, este cea mai veche şi, totodată, cea mai importantă diviziune a dreptului, fiind făcută, pentru prima oară, de către Ulpian în opera sa *„Digeste"* pe baza criteriului *„utilităţii"* sau al răspunsului la întrebarea: *„Cui foloseşte dreptul?"* Dacă răspunsul era: *„Statului"* atunci ne aflam în faţa unei norme de drept public, iar dacă răspunsul era: *„Oamenilor"* atunci ne aflam în faţa unei norme de drept privat.

Doctrina a preluat diviziunea propusă de Ulpian completând-o însă cu două noi criterii:

- un prim criteriu este cel al ***obiectului reglementării*** juridice sau al relaţiilor sociale ocrotite de către normele juridice, care stabileşte că atunci când aceste relaţii sociale privesc interesul statului - ne aflăm în faţa unor norme de drept public, iar când privesc interesul ficcăruia dintre noi – ne aflăm în faţa unor norme de drept privat;

- al doilea criteriu este cel al ***metodei de reglementare*** sau al poziţiei părţilor în cadrul raporturilor juridice, care consideră că atunci când există subordonarea uneia dintre părţi faţă de cealaltă parte, care este întotdeauna statul - ne aflăm în faţa unor norme de drept public, iar când există egalitate juridică între părţi ne aflăm în faţa unor norme de drept privat[2].

Ramurile dreptului

Dintre **ramurile de drept public** fac parte:

- **dreptul constituţional**, denumit şi dreptul de stat, ce cuprinde totalitatea normelor juridice ce stabilesc principiile fundamentale ale

[1] M. Djuvara - *„Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică). Drept raţional, izvoare şi drept pozitiv"*, Editura All Beck, Bucureşti, 1999, p. 43.

[2] Statul intervine şi în cadrul dreptului privat monitorizând, prin intermediul instituţiilor sale, desfăşurarea normală a raporturilor juridice care se nasc între părţile aflate pe poziţie de egalitate juridică .

structurii social-economice şi ale organizării de stat, sistemul şi principiile de organizare şi funcţionare ale instituţiilor statului, precum şi drepturile şi îndatoririle fundamentale ale cetăţenilor.

Din această cauză raporturile de drept constituţional sunt raporturi sociale care apar în procesul înfăptuirii, organizării şi exercitării puterii de stat[1] între diferite instituţii ale puterii de stat şi cetăţeni, în baza drepturilor şi îndatoririlor fundamentale ale cetăţenilor. Principalul izvor al dreptului constituţional îl constituie Constituţia României, adoptată în 1991 şi modificată în 2003.

- **dreptul administrativ** *ce cuprinde normele juridice privitoare la crearea, organizarea şi funcţionarea autorităţilor şi instituţiilor administraţiei publice, ce au ca scop punerea în executare a legilor*[2].

Astfel că normele dreptului administrativ au un caracter imperativ, raporturile juridice administrative luând naştere între diferite instituţii ale administraţiei publice centrale şi locale şi organizaţiile sociale sau cetăţeni; putând să apară chiar şi numai din iniţiativa unei părţi, fără consimţământul celeilalte, prin încălcarea normei juridice administrative, fapt ce atrage după sine sancţionare, pe cale administrativă, a persoanei vinovate.

- dreptul financiar-fiscal *ce cuprinde totalitatea normelor juridice ce reglementează relaţiile de constituire, repartizare şi utilizare a fondurilor băneşti ale statului şi ale instituţiilor publice, destinate satisfacerii sarcinilor social-economice ale societăţii.*

De aceea se poate afirma că raporturile de drept financiar se nasc, se modifică şi se sting pe baza manifestării unilaterale de voinţă a statului, prin formele specifice prevăzute de normele financiare şi, în special, prin legea bugetului, particularitate care oferă posibilitatea executării directe a creanţelor fiscale de către instituţiile statului fără a fi necesară în acest sens o hotărâre judecătorească. În funcţie de sfera de cuprindere a finanţelor publice, raporturile de drept financiar-fiscal pot fi: raporturi juridice bugetare, fiscale, bancare, de creditare, de organizare a circulaţiei bugetare, valutare sau de control financiar[3].

- **dreptul penal** *ce cuprinde totalitatea normelor juridice ce reglementează relaţiile de apărare socială a persoanei şi drepturilor şi libertăţilor acesteia, a liniştii şi ordinii publice, precum şi a societăţii în întregul ei prin interzicerea ca infracţiuni, sub sancţiuni specifice denumite*

[1] I. Muraru - *„Drept constituţional şi instituţii politice"*, Editura Actami, Bucureşti, 1998, p. 16.

[2] I. Corbeanu - *„Drept administrativ"*, Partea generală, Editura ASE, Bucureşti, 2000, p. 7.

[3] D. Şaguna - *„Drept financiar şi fiscal"*, Editura All, Bucureşti, 2003, p. 71.

pedepse, a faptelor periculoase pentru valorile sociale, în scopul apărării acestor valori, fie prin prevenirea infracțiunilor, fie prin aplicarea pedepselor celor care le săvârșesc[1]. Principalul izvor al dreptului penal îl constituie „Codul penal" al României aflat într-un proces amplu de restructurare și transformare pentru a corespunde nevoilor actuale ale societății.

- **dreptul procesual penal** *care cuprinde totalitatea normelor juridice care reglementează activitatea organelor de urmărire penală, a Parchetului și a justiției în judecarea cauzelor penale, pentru descoperirea infracțiunilor și a infractorilor și pedepsirea lor, norme care reglementează raporturile acestora cu cetățenii asupra cărora se răsfrânge activitatea lor.*

De aceea organele de urmărire penală ale poliției, Parchetului și justiției, îndeplinindu-și sarcinile în domeniul luptei împotriva criminalității pun în mișcare, cercetarea și rezolvarea cauzelor penale cu privire la săvârșirea infracțiunilor, reprezentând un sistem ce are ca scop sancționarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni[2].

Principalul izvor al dreptului penal îl constituie „Codul de procedură penală" al României aflat și el într-un proces amplu de restructurare și transformare pentru a corespunde cerințelor actuale ale societății.

- **organizarea judecătorească** *ce reglementează sistemul judiciar și cuprinde totalitatea normelor juridice care fixează sarcinile, modul de organizare, competența și principiile fundamentale ale desfășurării activității organelor care contribuie la înfăptuirea justiției.*

- **dreptul internațional public** sau dreptul ginților are o situație speciala, deoarece nu reprezintă voința unui singur stat, ci a mai multor state, fiind definit ca totalitatea normelor care se creează prin acordul dintre state suverane și egale în drepturi, exprimând voințele concordante ale acestor state, reglementând relațiile dintre ele în procesul luptei și al colaborării, în direcția asigurării păcii și fiind aduse la îndeplinire, în caz de necesitate, prin constrângerea, exercitată de către state în mod individual sau colectiv[3].

Din această cauză normele dreptului internațional public, au un caracter consensual, fiind create prin convenții interstatale (tratate, convenții sau acorduri de pace), în cadrul cărora statele își asumă obligații și dobândesc anumite drepturi unele față de altele, dar și pe cale cutumiară.

[1] C. Bulai, A. Filipaș, C. Mitrache - *„Drept penal român"*, Casa de editură și presă Mihaela, București, 1997, p. 3.

[2] N. Volonciu - *„Tratat de procedură penală"* – partea generală, vol. I, Editura Paideia, București, 1996, p. 12-13.

[3] A. Bolintineanu, A. Năstase - *„Drept internațional contemporan"*, Ed. Monitorul Oficial, București, 1995, p. 18.

Ramurile dreptului privat

În ceea ce privește **ramurile dreptului privat** putem afirma că din acestea fac parte:

- **dreptul civil** *care reglementează raporturi patrimoniale și personal-nepatrimoniale, stabilite între persoane fizice și/sau persoane juridice aflate pe poziție de egalitate juridică.* De aceea se poate afirma că ***dreptul civil constituie dreptul comun în materie de drept privat***, dominând întregul drept privat și constituind legea comună pentru toate raporturile de drept privat care privesc viața privată și relațiile patrimoniale ce se desfășoară în familie.

Principalul izvor al dreptului civil îl constituie „Codul civil".

- **dreptul comercial** *care este ansamblul normelor juridice de drept privat aplicabile raporturilor juridice izvorâte din actele juridice, faptele și operațiunile considerate de lege ca fapte de comerț, precum și raporturile juridice la care participă persoanele care au calitatea de comerciant.*

De aceea dreptul comercial este un drept profesional care se aplică persoanelor care au calitatea de comerciant și săvârșesc fapte de comerț ca profesiune obișnuită (cum este cazul comercianților individuali), precum și persoanele juridice, care sunt societățile comerciale. Principalul izvor al dreptului comercial îl constituie „Codul comercial" al României creat acum mai bine de 100 de ani și aflat, la fel ca majoritatea legislației române, într-un amplu proces de restructurare și transformare pentru a corespunde cerințelor actuale ale societății.

- **dreptul familiei** care *cuprinde totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile personale și patrimoniale ce izvorăsc din căsătorie, rudenie sau adopție sau din raporturile asimilate de lege, sub anumite aspecte, cu raporturile de familie, în scopul ocrotirii și dezvoltării familiei, precum și drepturile și obligațiile ce exista între aceste persoane*[1].

Astfel că subiectele dreptului familiei sunt soții în raporturile de căsătorie, părinții și copii în raporturile de rudenie, adoptatul și adoptatori în relațiile de adopție, nu și raporturile succesorale care se nasc între membrii familiei și care sunt reglementate de dreptul civil.

Principalul izvor al dreptului familiei îl constituie „Codul familiei" creat în timpul regimului comunist și aflat în fața unui proces de restructurare pentru a putea reglementa relațiile sociale născute în cadrul societății actuale, precum concubinajul sau relațiile între persoanele de același sex.

[1] I. Filipescu - *„Tratat de dreptul familiei"*, Editura All, București, 1998, p. 7 și urm.

- **dreptul muncii** *care cuprinde totalitatea normelor juridice ce reglementează relaţiile ce se stabilesc în cadrul procesului încheierii, executării, modificării şi încetării raporturilor juridice de muncă, întemeiate pe prevederile contractului colectiv şi individual de muncă, fie că este vorba de un contract pe o durată determinată sau nedeterminată*[1].

Cu precizarea că dreptul muncii are un caracter special deoarece salariatul se află intr-un raport de subordonare faţă de celalalt subiect în folosul căruia prestează munca, de aici derivând şi obligaţia de a respecta disciplina muncii (în sarcina salariatului) sau puterea disciplinară (a patronului), ca şi obligaţia ca munca prestată să fie remunerată sub formă de salariu.

De aceea se consideră raporturi juridice conexe raportului juridic de munca: pregătirea profesionala, protecţia muncii, organizarea sindicală sau jurisdicţia muncii.

Principalul izvor al dreptului familiei îl constituie „Codul familiei" creat în timpul regimului comunist şi aflat în faţa unui proces de restructurare pentru a putea reglementa relaţiile sociale născute în cadrul societăţii actuale, precum concubinajul sau relaţiile între persoanele de acelaşi sex.

Principalul izvor al dreptului muncii îl constituie „Codul muncii" adoptat în 2003 prin modificarea celui creat în timpul regimului comunist şi supus unor critici numeroase privind protecţia exagerată care se acordă angajaţilor în dauna angajatorilor.

- **dreptul procesual civil** *care cuprinde ansamblul normelor juridice care reglementează modul de judecată de către instanţele judecătoreşti privitoare la drepturi civile ori la interese legitime, care se pot realiza numai pe calea justiţiei, precum şi modul de executare silită a hotărârilor judecătoreşti sau a altor titluri executorii.*

De asemenea, dreptul procesual civil, reglementează raporturile care apar între organele de înfăptuire a justiţiei (judecători şi instanţe de judecată) şi cetăţeni, precum şi între cetăţeni, ca părţi în proces (reclamant şi pârât), ca şi litigiile izvorâte din anumite raporturi de familie, de muncă, sau chiar de drept constituţional (în legătură cu înscrierea pe listele de alegători sau desfăşurarea alegerilor).

Scopul dreptului procesual civil este de a asigura o rezolvare rapidă şi justă a proceselor civile, dând posibilitatea persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate, să obţină realizarea lor în fapt, cu ajutorul puterii statale. Principalul izvor al dreptului procesual civil îl constituie „Codul de procedură civilă`" creat în 1865 după modelul „Codului cantonului Geneva"

[1] Ion T. Ştefănescu - *„Dreptul muncii"*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2002, p 28 şi urm.

din 1819 şi al celui francez din 1806 ce a suferit mari modificării în 9 martie 1879, 23 iulie 1993, 14 septembrie 2000 şi 27 aprilie 2001 şi aflat în faţa unui proces de continuă restructurare şi modificare pentru a putea permite exercitarea justiţiei în cele mai bune condiţii[1].

- **dreptul internaţional privat** *care reprezintă totalitatea normelor care soluţionează conflictele de legi ori conflictele de jurisdicţii precum şi cele privind condiţia juridică a străinului, având ca obiect de studiu conflictul de legi în spaţiu sau pe teritoriu.*

Din această cauză raportul juridic de drept internaţional privat este cunoscut în literatura juridică de specialitate sub denumirea de raport cu element străin sau raport cu element de extraneitate sau internaţional şi reprezintă legătura care se stabileşte între persoanele fizice şi/sau juridice ce aparţin unor sisteme de drept diferite. Asemenea raporturi juridice cu element de extraneitate sunt: căsătoria dintre doi cetăţeni străini în ţara noastră, cererea de divorţ formulată în faţa unei instanţe române de către soţul străin, accidentarea unui cetăţean străin, la bordul unui vas străin ancorat în apele noastre teritoriale, primirea de către un cetăţean român a unei moşteniri din străinătate, etc.

Trebuie făcută precizarea că astfel de raporturi juridice se soluţionează fie potrivit legilor naţionale, fie potrivit prevederilor internaţionale ce rezultă din tratate semnate şi ratificate de către România.

Alături de ramurile de drept în cadrul unui sistem de drept există şi un grup de ştiinţe ale dreptului, numite şi **„ştiinţe auxiliare"**, precum: **criminalistica, criminologia, medicina legală, psihologia judiciară** sau **sociologie juridică**.

Dreptul în sistemul normelor sociale

„Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere" (Preceptele dreptului sunt acestea: a trăi cinstit, a nu vătăma pe nimeni, a da fiecăruia ce-i al său) – Ulpianus

Acţiunea umană, conduita şi reglementarea acesteia

Comportamentul, conduita reprezintă modalitatea omului de a acţiona în societate. Acţiunea umană *„este un fapt natural care e în acelaşi timp şi un fapt de voinţă"*[2], iar dreptul se referă tocmai la fapte, la acţiuni.

În cadrul societăţii au existat întotdeauna o serie de reguli de comportament, care au avut ca scop stabilirea unor limite în ceea ce priveşte

[1] *„Codul de procedură civilă"*, ediţie îngrijită de judecător M. Tăbârcă, Editura Rosetti, Bucureşti, 2001, p. 5-7.

[2] Giorgio del Vecchio – *"Lecţii de filosofie juridică"*, Editura Europa Nova, Bucureşti, 1993, p.189.

conduita umană. Aceste reguli de conduită, creație a societății, au fost impuse membrilor acesteia, pentru o mai bună conviețuire, sub forma **normelor sociale**.

Termenul de "normă" (gr. "nomos"[1]- ordine, lege) reprezintă o categorie de bază a științelor sociale (juridice, economice, politice, tehnice, lingvistice, sociologice).

Caracteristica principală a acestor reguli a fost faptul că, fiind creația societății, încălcarea lor a fost sancționată tot de societate, prin sancțiuni verbale, ce au îmbrăcat forma disprețului, mustrării, a oprobiului public sau chiar a izolării sau alungării celui vinovat din cadrul societății și, mai puțin, prin sancțiuni fizice.

Fiind o creație a societății, normele sociale preiau una din cele mai importante reguli de conviețuire în societate, și anume faptul că sunt acceptate în mod voluntar de către oameni, datorită convingerilor intime, fără a fi nevoie de o amenințare din partea cuiva și cu atât mai puțin din partea statului.

Majoritatea regulilor sociale au apărut ca urmare a unor experiențe de viață desfășurate pe parcursul vieții mai multor generații de oameni și pot fi, cu ușurință, calificate ca „înțelepciune populară" sau „tezaur de proverbe populare". Ele îmbracă, în marea lor majoritate, o formă nescrisă, fiind transmise pe cale orală din generație în generație, reflectând întotdeauna trăsăturile societății care le-a dat naștere, fiind diferite de la o societate la alta și de la o perioadă istorică la alta, în funcție de anumiți factori caracteristici fiecărei societăți în parte: mediul geografic, stadiul de dezvoltare istorică, culturală, națională și socială, a existenței sau nu a unei religii majoritare sau a unor structuri statale.

Această ultimă trăsătură este și cea care le-a imprimat normelor sociale, prin definiție conservatoare și tradiționale, un dinamism deosebit care le face și astăzi să fie perfect valabile în cadrul societății, chiar dacă, uneori, promovează conduite ce pot fi considerate contradictorii, sau altfel spus, ceea ce pentru o persoană este bine poate să fie rău pentru altcineva.

Clasificarea normelor sociale

În doctrină întâlnim mai multe clasificări ale normelor sociale, dintre care reținem următoarele[2]:

[1] Peter Ludwig. Berger afirma că un "nomos" social trebuie înțeles ca "o pavăză împotriva terorii".– *„The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion"*, New Yor, Anchor Press, 1990.

[2] I .Ceterchi, I Craiovan, op. cit., p.37. Sunt reținute clasificările normelor sociale realizate de către Radomir Lukic – *„Théorie de l'Etat et du Droit"*, Dalloz, 1974, Paris, p.315 și urm. (lit.a-d) și de către Jean Dabin *„Théorie générale du Droit"*, Ed. 1969, p.18. (lit.e)

a) din punct de vedere al sferei de reglementare:

- *norme cu caracter general (universale)*, respectiv norme care se referă la societate în ansamblul său (spre exemplu, normele dreptului internațional, norme morale universal valabile);
- *norme particulare* (sferă de reglementare restrânsă la colectivități restrânse (spre exemplu, organizații cu caracter economic, politic, etc.).

b) după modul de apariție:

- *norme cu apariție spontană, neorganizată* (obiceiuri, norme morale);
- *norme elaborate conștient* și în mod *organizat* de către un organism social (cum ar fi normele juridice, normele unei organizații sociale, etc.).

c) după sancțiunea pe care o impun:

- *norme ce permit aplicarea unei coercițiuni fizice*;
- *norme conținând sancțiuni de altă natură.*

d) după conținutul lor distingem:

- norme juridice;
- norme politice;
- norme religioase;
- norme obișnuielnice;
- norme economice;
- norme morale;

e) în funcție de mediul vizat:

- reguli morale;
- reguli de conviețuire socială;
- reguli de deontologie profesională;
- reguli propriu zis tehnice.

În cadrul normelor sociale deosebim:

- ✓ normele tehnice;
- ✓ obiceiul (privit ca o tradiție populară);
- ✓ normele morale (ce includ și regulile de bună-cuviință);
- ✓ normele religioase;
- ✓ normele organizațiilor sociale.

Norma juridică

„Legis virtus est haec: imperare, vetare, permittere, punire"
(Puterea legii este aceasta: să poruncească, să oprească, să permită, să pedepsească) – Herennius Modestinus

Conceptul de normă juridică

Norma juridică constituie structura internă a dreptului privit în ansamblu, unul din elementele sale constitutive prescriind conduita tipică pe care trebuie s-o urmeze oamenii, drepturile şi obligaţiile acestora. În acest mod, norma juridică devine un factor şi un criteriu unic de îndrumare a conduitei umane, un şablon cu ajutorul căruia statul apreciază conduita oamenilor ca fiind sau nu legală.

Definiţia normei juridice

De aceea **norma juridică** se poate defini ca fiind **o regulă de conduită generală şi impersonală, stabilită sau recunoscută de către stat, care exprimă voinţa statului şi a cărei respectare obligatorie este garantată de forţa coercitivă a statului**, definiţie care reflectă, de altfel, cele mai importante **trăsături ale normei juridice**.

Trăsăturile normei juridice

a) norma juridică are **caracterul general**, deoarece nu are în vedere un caz particular, ci se referă, cu ajutorul unor elemente generale, la fapte ipotetice care se pot întâmpla, putându-se aplica de fiecare dată când condiţiile prevăzute în conţinutul său se îndeplinesc. Norma juridică trebuie să poată fi aplicată la un număr nelimitat de cazuri.

b) Norma juridică are **caracterul impersonal**, deoarece nu se referă la o persoană anume, precis determinată, ci la orice persoană care îndeplineşte condiţiile prevăzute în conţinutul său. Din caracterul impersonal nu trebuie trasă concluzia că toate normele juridice se adresează tuturor oamenilor, există şi norme care se adresează numai anumitor categorii de oameni (de exemplu: cele care privesc pe muncitori, studenţi sau persoane căsătorite, etc.) sau doar instituţiilor statului (cele privind administraţia publică).

c) Norma juridică are **caracter obligatoriu**, reprezentând un ordin, o dispoziţie obligatorie, un comandament impus de către stat, a cărei respectare este obligatorie, în caz de încălcare apărând întotdeauna o sancţiune din partea statului.[1]

[1] Nicolae Popa - *„Teoria generală a dreptului"*, Editura. Actami, Bucureşti, 1998, p.. 151.

Norme - principii, norme-sarcini

Nu toate **normele juridice conţin dispoziţii**, există şi norme care conţin prevederi cu **caracter de principiu** (principiul egalităţii juridice a persoanelor în dreptul civil, principiul nevinovăţiei în dreptul penal sau principiul separaţiei puterilor în stat în dreptul constituţional) sau care conţin o serie de definiţii.

O situaţie deosebită o întâlnim în cazul unei alte categorii de norme, cea a normelor referitoare la buget, a **normele sarcini**, care sunt cuprinse în legile bugetare şi trebuie să stabilească unele sarcini concrete, exprimate în cifre, privind toate componentele bugetului de stat, volumul bugetelor instituţiilor administraţici publice centrale şi locale a statului, etc.

Dispoziţiile individuale

Trebuie însă făcută diferenţierea între norma juridică şi **dispoziţia individuală**, prevăzută de unele acte normative, cu toate că între ele există unele trăsături comune: amândouă apar într-un act normativ şi prescriu o anumită comportare în conformitate cu voinţa statului, fiind apărate de forţa coercitivă a statului. Norma juridică, însă, are un caracter de general şi impersonal, pe când dispoziţia individuală concretă prevăzută de actul normativ se aplică o singură dată la o persoană sau la un grup de persoane, precis determinate, (de exemplu: demiterea prefectului unui judeţ) neavând caracter de repetabilitate sau de continuitate.

Structura normei juridice.

Structura normei juridice se referă la modul în care aceasta este construită, atât din punct de vedere logic cât şi tehnic, la elementele şi părţile ei componente, la apariţia ei în cuprinsul diferitelor acte normative. Este de la sine înţeles, că pentru a apărea, o normă juridică trebuie să aibă o anume formă, să îmbrace o „haină" juridică, neputând apărea într-o formă „nudă".[1]

Din acest punct de vedere structura normei juridice apare ca o structură internă, denumită şi logico-juridică şi ca o structură externă, denumită tehnico-juridică sau tehnico-normativă.

➢ **Structură internă sau logico-juridică** se referă la modul logic de organizare şi construcţie a normei juridice, la componentele sale reciproc dependente ce compun prescripţia juridică şi care, în principiu, sunt în număr de trei: ipoteză, dispoziţie şi sancţiune, norma juridică având astfel o structură trihotomică.

[1] M. Luburici, op. cit. pag. 63.

❶ **IPOTEZA** este acea parte componentă a structurii interne sau logico-juridică a normei juridice care stabileşte condiţiile, împrejurările sau faptele în prezenţa cărora ia naştere şi se aplică dispoziţia normei juridice, precum şi categoriile de subiecte la care se referă norma juridică.

În funcţie de precizia cu care este formulată ipoteza normei juridice avem:

a) ***ipoteze determinate sau categorice*** care precizează cu exactitate care sunt condiţiile sau împrejurările în prezenţa cărora se aplică norma juridică (de exemplu: în art. 209 din codul penal se stabileşte că furtul este calificat dacă este săvârşit de două sau mai multe persoane împreună, deci ori de câte ori avem două persoane care au săvârşit un furt împreună avem şi infracţiunea de furt calificat)

b) ***ipoteze relativ determinate*** care nu precizează cu exactitate care sunt condiţiile sau împrejurările în prezenţa cărora se aplică norma juridică, lăsându-le la aprecierea instituţiilor statului care aplică norma juridică (apare în actele normative sub forma „în cazul în care instituţia statului consideră că sunt motive temeinice, atunci poate să ...", fără însă a preciza care sunt acele motive, ele rămânând la aprecierea instituţiei).

Ipoteza mai poate fi în funcţie de numărul condiţiilor sau împrejurărilor:

a) ***simplă*** când se prevede o singură împrejurare sau condiţie în prezenţa căreia se aplică norma juridică (de ex. furtul actelor de identitate se pedepseşte mai aspru decât alte categorii de furturi)

b) ***complexă*** când se prevăd mai multe împrejurări sau condiţii care, toate sau fiecare în parte, determină aplicarea normei juridice (de exemplu: în art. 209 din codul penal furtul este calificat dacă este săvârşit de două sau mai multe persoane împreună, dar şi dacă este săvârşit prin efracţie sau într-un loc public sau de către o persoană având asupra sa o armă, etc.)

❷ **DISPOZIŢIA** este acea parte componentă a structurii interne sau logico-juridică a normei juridice care descrie conduita, formată din drepturi subiective şi obligaţi juridice corelative, pe care trebuie să o aibă subiectul normei juridice, descris de ipoteză, în momentul în care se află în condiţiile sau împrejurările prevăzute în ipoteză.

Dispoziţia prevede, astfel, fie săvârşirea unei acţiunii, fie o inacţiune, abţinerea de la săvârşirea unei fapte ilicite, impunând, interzicând sau permiţând o anumită conduită sau comportament.

După caracterul conduitei prescrise, dispoziţia poate fi:

a) ***determinată sau categorică*** când stabileşte în mod categoric şi fără a lăsa nici o posibilitate de derogare drepturile şi obligaţiile subiectelor normei juridice (de exemplu: şoferii trebuie să respecte regulile prevăzute

O.U.G. 195/2002 şi H.G. 85/2003 privitoare la circulaţia pe drumurile publice).

b) ***relativ determinată*** când prevede mai multe variante de conduită, urmând ca subiectul normei juridice să aleagă una din ele, sau când fixează anumite limite între care urmează să se desfăşoare conduita subiectului (o persoană se poate căsătorii din momentul în care împlineşte vârsta legală pentru căsătorie şi până moare sau nu se căsătoreşte de loc).

❸ **SANCŢIUNEA** este acea parte componentă a structurii interne sau logico-juridică a normei juridice în care sunt prevăzute urmările sau consecinţele nerespectării de către subiectul normei juridice a conduitei prevăzute în dispoziţia normei, precum şi măsurile luate de către instituţiile statului împotriva acestuia.

În funcţie de gradul de determinare sancţiunile pot fi:

a) ***determinate sau categorice*** când sancţiunile sunt clar precizate şi nu pot fi modificate, urmând să fie aplicate exact aşa cum sunt enunţate (aplicarea pedepsei cu moartea).

b) ***relativ determinate*** când sancţiunile sunt stabilite între un minim şi un maxim, urmând ca instituţiile care aplică norma juridică, în funcţie de împrejurări să stabilească sancţiunea între aceste limite (de exemplu: o infracţiune se sancţionează cu închisoare de la 4 la 15 ani, urmând ca instanţa de judecată să stabilească pedeapsa corectă în funcţie de împrejurările în care a fost săvârşită infracţiunea respectivă).

c) ***alternative*** când norma juridică prevede mai multe sancţiuni, urmând ca instituţia care aplică norma juridică să poată alege cea mai potrivită sancţiune (de exemplu: dacă o infracţiune este pedepsită cu închisoare sau cu amendă penală, urmează ca instanţa de judecată să decidă, în funcţie de circumstanţele în care a fost săvârşită infracţiunea, dacă sancţiunea este închisoarea sau amenda penală).

d) ***cumulative*** când norma juridică prevede mai multe sancţiuni, urmând ca instituţia care aplică norma juridică să aplice toate aceste sancţiuni împreună (de exemplu: pentru săvârşirea anumitor contravenţii la regimul circulaţiei pe drumurile publice poliţia aplică contravenientului şi o amendă pe lângă măsura reţinerii şi suspendării permisului pe o durată determinată).

În funcţie de natura relaţiilor sociale reglementate de norma juridică şi a pericolului social pe care-l reprezintă încălcarea prevederilor normei juridice, sancţiunile diferă din punct de vedere al naturii şi gravităţii lor, existând sancţiuni penale, administrative, de dreptul muncii, civile, etc.

După scopul urmărit prin aplicarea sancţiunii putem avea:

a) ***sancţiuni de anulare*** a actelor ilicite încheiate prin încălcarea legii.

b) ***sancţiuni reparatorii*** care au ca scop repararea pagubei produse prin încălcarea prevederilor normei juridice.

c) ***sancțiuni cu caracter de pedeapsă***, cum sunt amenda sau închisoarea.

Trebuie făcută precizarea că nu toate normele juridice au o structură trihotomică formată din trei elemente, existând și norme juridice care sunt formate doar din două elemente: ipoteza și dispoziția (cum este cazul normelor juridice ce conțin definiții sau principii) sau dispoziția și sancțiunea (situație care apare atunci când ipoteza normei juridice este sub-înțeleasă cum este cazul infracțiunii de omor unde textul de lege precizează că omorul se sancționează cu închisoare de la 10 la 20 de ani, fiind de la sine înțeles că este vorba de omorul făcut de către un om nu de către uciderea accidentală a unei persoane de către un animal).

Indiferent de felul cum este formulată o normă juridică, ea trebuie să prevadă o conduită de urmat și o dispoziție sub forma unor drepturi și obligații juridice.

➢ **Structura externă** a normei juridice, denumită și **tehnico-juridică sau tehnico-normativă** se referă la modalitatea de exprimare a conținutului și a structurii logice a normei juridice, la redactarea ei mai concisă, sintetică sau mai dezvoltată, la modul în care normele juridice se încadrează în textele actelor normative.

Normele juridice nu se prezintă, spuneam, sub o formă *„nudă"* ci sunt parte componentă a unui act normativ (fie că este vorba despre o lege, o ordonanță sau o hotărâre de guvern ori un ordin al unui ministru) care la rândul său este structurat în articole, grupate în paragrafe, secțiuni sau capitole, iar în cazul codurilor sau a legilor de mare întindere în titluri, Părți (Parte generală sau Parte specială ca în cazul Codului penal) sau Cărți (cum este cazul Codului civil).

Structura tehnico-juridică sau tehnico-normativă a normelor juridice este strict determinată de către legi care se ocupă de tehnica juridică, în România existând în acest sens *Legea nr. 24/2000 cu privire la normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, cu modificările și completările ulterioare*, care a fost publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 139 din 31 martie 2000 (precum și hotărârile de Guvern prin care se aprobă Regulamentule privind procedurile, la nivelul Guvernului, pentru elaborarea, avizarea și prezentarea proiectelor de documente de politici publice, a proiectelor de acte normative, precum și a altor documente, în vederea adoptării/aprobării).

Clasificarea normelor juridice.

☆***Din punct de vedere al ramuri de drept din care fac parte și al relațiilor sociale pe care le reglementează normele juridice*** se împart în:

a) norme de drept civil;
b) norme de drept penal;
c) norme de dreptul familiei;
d) norme de dreptul muncii;
e) norme de drept comercial;
f) norme de drept financiar fiscal etc.

☆***Din punct de vedere al forței juridice*** pe care o au normele juridice se poate face următoarea clasificare:

a) norme cuprinse în legi;
b) norme cuprinse în decrete-lege sau decrete prezidențiale;
c) norme cuprinse în ordonanțe și în ordonanțe de urgență ale guvernului;
d) norme cuprinse în hotărâri de guvern și în ordine ale miniștrilor
e) norme cuprinse în acte ale administrației publice etc.

☆***După caracterul conduitei prescrise*** de către normele juridice se poate face următoarea clasificare:

a) **norme prohibitive** care interzic săvârșirea unei anume acțiuni (normele penale, administrative, financiare etc.)

b) **norme onerative** care prescriu în mod expres obligația săvârșirii unei acțiuni (O.U.G. 195/2002 și H.G. 85/2003 privitoare la circulația pe drumurile publice prevăd obligativitatea pentru toți participanții la trafic de a acorda primul ajutor victimelor unui accident rutier).

c) **norme permisive** care nici nu interzic și nici nu obligă la săvârșirea unei acțiuni, prevăzând doar posibilitatea ca subiectul normei juridice să uzeze de anumite drepturi sau stabilind anumite drepturi, interese și competențe, existând însă posibilitatea ca în cazul în care subiectul normei juridice nu uzează de drepturile sale statul să facă acest lucru în locul său.

În cadrul acestor norme distingem:

- **norme supletive** care oferă subiectului normei juridice posibilitatea alegerii uneia din variantele de conduită prevăzute de aceasta (conform codului familiei soții pot să-și păstreze numele avut anterior, să ia numele celuilalt soț sau numele lor reunite).

- **norme de stimulare** prin care se instituie decorațiile și titlurile de onoare, arătându-se condițiile în care acestea pot fi acordate de către instituțiile statului competente.

norme de recomandare care prevăd o anume conduită pe care statul o recomandă organizațiilor guvernamentale sau neguvernamentale, precum și instituțiilor satului sau funcționarilor publici (cum ar fi achiziționarea numai de mașini românești sau produse în România).

- **norme de împuternicire** care stabilesc capacitate și competența instituțiilor statului și posibilitatea săvârșiri de către acestea a anumitor acțiuni (crearea A.V.A.S. În scopul recuperării creanțelor statului).

☆ ***După sfera de aplicare și gradul de generalitate:***

a) **norme generale** care se caracterizează prin faptul că reglementează toate relațiile sociale dintr-un domeniu al dreptului, dintr-o ramură de drept (cum este, spre exemplu, Codul civil, Codul familiei, etc.).

b) **norme speciale** care reglementează anumite relații sociale restrânse dintr-o ramură de drept (cum este „Legea falimentului" în dreptul comercial) și care derogă de la normele generale.

c) **norme de excepție** care instituie o excepție de la normele generale sau de la cele speciale (în Codul familiei este stabilită vârsta minimă de căsătorie pentru femei la 16, dar în anumite condiții acestea se pot mărita la 15 ani).

☆ ***Din punct de vedere al tehnicii legislative*** întâlnim:

a) **norme complete** care apar într-un singur act normativ

b) **norme incomplete** care apar în mai multe acte normative.

Normele incomplete se împart, la rândul lor în:

- ***norme de trimitere*** la alte acte normative
- ***norme în alb*** care urmează să fie completate de alte acte normative[1].

1.3. Relația dintre drept, morală și deontologie în domeniul comunicării publice

1.3.1. Etica și morala

Morala este un **ansamblu de judecăți ce privesc binele și răul, ce este permis și ce nu este permis, destinate să conducă comportamentul oamenilor.**

Din cele mai vechi timpuri, oamenii au fost interesați să reglementeze relațiile dintre ei prin norme care să aibă ca scop protejarea fiecărui individ

[1] I. Corbeanu, M. Corbeanu - *„Teoria generală a dreptului"*, Editura Lumina Lex, București, 2002, pag. 122.

al comunității sau a anumitor segmente ale acesteia (familie, trib, gintă, popor, națiune, etnie, organizație etc.).

Însă binele și răul cu care operează noțiunile de morală nu sunt bine determinate, ci variază de la un popor la altul, de la o epocă la alta fiind determinate de gradul de dezvoltare a societății, de condițiile materiale de existență și de interesele sociale.

Funcția valorilor morale este aceea de a orienta acțiunea, fiind creația societății sau grupurilor sociale. Rolul lor este de a ne ajuta să alegem, determinând pentru noi scopurile, căci specificul unui scop moral este în primul rând acela de a fi bun.

Asemenea norme trebuie să aibă câteva caracteristici fără de care șansa lor de a se impune este puțin probabilă:

- să delimitezc, pentru toți și pentru fiecare în parte, obligații, interdicții, permisiuni;
- să fie recunoscute de toți sau de cel puțin o majoritate;
- să prevadă sancțiuni pentru impunerea lor în folosul comunității.

La nivelul simțului comun, *morala* este adeseori percepută ca un tip de principii și norme care au rolul de a stăvili "instinctul plăcerii". Se spune că tot ce este plăcut este fie ilegal, fie imoral, mereu interzis[1]. Cea mai frecventă confuzie este, de regulă, identificarea moralității cu normele privind conduita sexuală. În acest sens, moralitatea înseamnă: puritanism, abstinență, interdicții sexuale, virtutea înțeleasă ca virtute sexuală (fidelitate sau abstinență). [*Make love, not war! a fost și lozinca noastră. Cealaltă, Make love, not children!, a fost însă mult mai greu de aplicat. Decretul din 1966*[2] *ne obliga practic să facem dragoste în scopuri reproductive, nu "frivole". Desigur că nici comunismul nu putea stârpi instinctul plăcerii Eșuase să îl înlocuiască cu cel al datoriei patriotic-revoluționare: înmulțirea constructorilor societății socialiste. Dar putea să îl limiteze. Cum anume? Iată câteva metode imbatabile: vânzarea pilulelor contraceptive era interzisă prin lege, ca și importul de prezervative, unica marcă admisă era cea autohtonă: prezervativele Vulcan, fine ca o minge de fotbal, cu aromă de cauciuc și sigure ca prognoza meteo. Închirierea camerelor de hotel sau locuințelor era permisă numai cuplurilor căsătorite. Căminele școlare și cele studențești erau segregate și bine păzite de celălalt sex. Publicațiile referitoare la sexualitate erau interzise, nu doar cele sexy sau porno, ci chiar cele educative și de informare. Îmi amintesc o singură carte publicată "pe vremea mea". Se numea Vita sexualis, era foarte științifică și*

[1] Mihaela Miroiu - *„Eradicarea instinctului plăcerii"*, în Dilema veche nr. 240 din 18 sept. 2009;

[2] Este vorba de Decretul nr. 770 din 1 octombrie 1966 pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii.

presupunea buna cunoaştere a limbii latine. Dacă erai cultivat şi aveai răbdare studioasă, mai aflai câte ceva. Părinţii nu erau nici ei de mare folos. Considerau că despre sexualitate se tace sau se vorbeşte în judecăţi moralizator-prohibitive: să nu te prind, să nu mă faci de ruşine, să nu te muşte şarpele să te culci cu un băiat, viaţa sexuală e murdară şi riscantă. Diriginta mea punea cireaşa pe frişcă: ne trimitea la controale ginecologice obligatorii să îi aducem certificat de virginitate. Orele de "educaţie sanitară" la liceu erau concentrate pe igienă şi reproducere[1].

Moraliştii sunt priviţi drept gardieni ai purităţii, oameni mereu puşi să-i judece pe alţii, să-i condamne în faţa opiniei publice, să-i arate cu degetul. Această confuzie vine dintr-o tradiţie mai veche, specifică societăţii premoderne, adică, în contextul nostru, a acelui tip de societate în care separaţia dintre spaţiul public şi cel privat era slabă, comunitatea era omogenă religios şi cutumiar sau colectivitatea prima ca importanţă asupra individului.

În comunităţile închise, foarte tradiţionaliste şi conservatoare, teama şi veneraţia faţă de "instanţa morală" erau motivaţii esenţiale pentru supunerea la norme şi obiceiuri. În comunităţile deschise primează respectul şi aprecicrea faţă de semeni şi faţă dc principiile morale convenite în comunitate.

Morala este o parte considerabilă a vieţii noastre. Doar în situaţii de rutină şi automatisme nu avem dileme şi nu ne punem problcmele specifice moralei.

Morala poate fi definită printr-un set de întrebări după cum Problemele centrale ale sunt următoarele:

- Ce ar trebui să facem (ce ar fi bine, drept, corect, onest)?
- Cum ar trebui să-i judecăm pe alţii şi pe noi înşine?
- Cum trebuie să-i tratăm pe alţii şi să admitem să fim trataţi de ceilalţi?
- Ce scopuri sunt demne de a fi urmate în viaţă?
- Care este cel mai bun mod de viaţă?
- Ce fel de persoană ar trebui să fiu?

Dacă o persoană se apropie de standardele morale ale unei comunităţi (religioase, politice, profesionale ş.a.), ea se bucură de apreciere (este membră valoroasă a comunităţii), de încredere (este o persoană pe care te poţi baza că nu te trădează, se ţine de promisiuni, respectă principii), sau dimpotrivă, este blamată (judecată ca o persoană ca vinovată, socotită imorală (lipsită de valoare ca membră a comunităţii respective), pedepsită prin dispreţ, oprobriu, izolare, marginalizare, excludere, alungare. În anumite comunităţi se aplică pedepse fizice, de exemplu, *stigmatizarea* (a

[1] Idem;

stigmatiza: 1. a aplica cu fierul roşu stigmatul. 2. a arunca asupra cuiva dispreţul public; a înfiera, a defăima, a dezonora.), inclusiv pedeapsa capitală. Câteva exemple sunt semnificative: femeilor din triburile africane li se taie inelele montate în jurul gâtului (iar acesta se fracturează), dacă sunt considerate vinovate grav. Un număr mare de învăţătoare algeriene au fost mitraliate de către un grup de fundamentalişti islamici pentru delictul de a apărea în spaţiul public să-i înveţe pe alţii.

Răspunsurile la problemele morale le putem afla şi din morala comună, din obiceiuri, din standardele comunităţii în care trăim. Atunci când o adoptăm, tendinţa este să ne luăm după alţii, fără să ne întrebăm de ce şi nici dacă este bine sau drept să o facem.

Termenii *etică* şi *morală* au, la începuturile utilizării lor, anumite similitudini[1]. Ei provin din două culturi diferite, dar, în devenirea lor istorică, aflate într-un proces de permanentă influenţă: cultura greacă şi cea latină. Astfel, termenul *etică* provine din filosofia greacă (gr. *ethos* = lăcaş, locuinţă, locuire şi gr. *ethicos* = morav, obicei, caracter), în timp ce termenul *morală* provine din limba latină (lat. *mos-mores-moralis* = obicei, datină, obişnuinţă). Chiar dacă iniţial cei doi termeni au circulat cu relativ acelaşi înţeles, filosofia modernă şi contemporană le-a separat semnificaţiile, astfel că cei mai mulţi eticieni consideră etica drept disciplina filosofică ce studiază morala; aceasta din urmă, morala, are semnificaţia de obiect al eticii, fenomen real, colectiv şi individual, cuprinzând valori, principii şi norme, aprecieri şi manifestări specifice relaţiilor interumane şi supuse exigenţei opiniei publice şi conştiinţei individuale[2].

Aderenţa la acest punct de vedere nu este unanimă, ea fiind mai pregnantă în rândul filosofilor cu afinităţi spre cultura greacă, în timp ce filosofii din spaţiul romanic au preferat, o vreme, să interpreteze ştiinţa despre morală cu acelaşi termen: filosofia morală sau pur şi simplu morală, cu sensul de ştiinţă. În filosofia contemporană, însă, interpretarea eticii ca ştiinţă despre morală a devenit predominantă, drept pentru care ne-o asumăm şi noi, în cadrul acestui curs[3].

Astfel, etica este teoria asupra moralei. Un *demers etic*[4] înseamnă să reflectăm asupra principiilor generale (inclusiv pe ce bază aleg un anumit set de principii în raport cu altul) şi să judecăm din perspectiva acestor principii ce ar trebui să facă o persoană, inclusiv noi înşine, într-o situaţie particulară. Spre deosebire de etică, morala are o semnificativă componentă

[1] A. Macintyre – *„Tratat de morală. După virtute"*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1998, p. 62;
[2] Idem;
[3] Idem, p. 94;
[4] Idem, p. 101;

emoțională. Etica implică mai multă detașare, explorarea și acceptarea modurilor de viață alternative. Acceptarea unei etici nu cere abandonarea unei morale private, ci considerarea celorlalte principii și norme morale ca alternative posibile în diferite contexte. Rolul eticii este să ajute oamenii și instituțiile să decidă ce este mai bine să facă, pe ce criterii să aleagă și care le sunt motivațiile morale în acțiunile lor[1].

1.3.2. Deontologia

Etimologia conceptului *deontologie* a preocupat și preocupă, în mare parte, pe autorii dicționarelor enciclopedice și specializate; aceștia urmăresc să identifice rădăcinile, precum și familia de cuvinte constituite în jurul lui, iar în unele cazuri și sensurile în care conceptul este utilizat. În acest inventar putem descoperi unele sensuri comune, aproape unanim acceptate, precum și unele interpretări diferite, sau chiar opuse. În esență, că *deontologia* este un cuvânt constituit prin compunere din două segmente cu identitate distinctă, primul (*deontos, deont-, deonto-, deon-*) orientând gândirea spre *ideea de necesitate, nevoie, obligație, ceea ce se cade*, iar cel de-al doilea (*logos*) spre ideea de *studiu, știință, discurs*. Așadar, într-o primă aproximare, putem aprecia că dicționarele contemporane, atât cele românești, cât și cele străine, identifică deontologia ca fiind știința (studiul, discursul) despre *obligații (datorii)*. utilitarismului". *Deontologia* (în sens restrâns) reprezintă ansamblul regulilor după care se ghidează o organizație, instituție, profesie sau o parte a acesteia, prin intermediul organizațiilor profesionale care devin instanța de elaborare, aplicare și supraveghere a aplicării acestor reguli.[2]

Pentru domeniul mass-mediei, triada, *etică-moralitate-deontologie*, are o conotație unică și exprimă un paradox greu de soluționat. Deși mijloacele de comunicare ne guvernează viața, ele fiind pentru noi un serviciu indispensabil de utilitate publică, jurnaliștii acceptă cu greu, sau chiar resping ideea de morală și deontologie în exercitarea profesiei. Fiindcă termenul *deontologie* îi irită adesea pe profesioniștii din mass-media, iar un consens minim de comportament profesional se impune, a apărut un nou concept, cel de *control al calității* care cuprinde deopotrivă etica, morala și deontologia. Un practician este virtuos în sensul idealului profesional și poate să aibă succes ca practician, dar adesea aceasta înseamnă să câștige prost. El se concentrează pe excelență și pe client și prea puțin pe bani și imagine.

[1] Idem;

[2] H. Isaac, 1996, vezi Mercier, 1999 în M. Miroiu, G. Blebea Nicolae „*Introducere în etica profesională*", Editura Trei, București, 2001, p. 18;

Deontologia profesională se referă la respectarea idealului sau valorii supreme urmărite prin practicarea unei anume profesii, valoare ce nu poate fi cea a „îmbogățirii" necondiționate, ci, dimpotrivă, este vorba despre o valoare imaterială și care face cinste celui ce i se dedică prin profesie.

Valori profesionale

Unii cercetători au încercat să sintetizeze câteva dintre valorile profesionale specifice anumitor profesii (T.Airaksinen):

Profesia:	**Valoarea:**
Jurist	Dreptatea
Medic, asistent	Sănătatea
Educator	Dezvoltarea persoanei
Psiholog	Autonomia
Asistent social	Bunăstarea (asistarea celor în nevoie)

■ CODUL DEONTOLOGIC UNIC AL PRESEI[1]

1. JURNALISTUL ȘI MASS-MEDIA

1.1. Jurnalistul este persoana care se ocupă în mod regulat de colectarea, fotografierea, înregistrarea, redactarea, editarea sau publicarea de informații referitoare la evenimente locale, naționale, internaționale sau alte probleme de interes public, cu scopul diseminării publice, câștigându-și traiul în proporție semnificativă din această activitate.

1.2. Jurnalistul își va exercita profesia în scopul servirii interesului public, conform propriei sale conștiințe și în acord cu principiile prevăzute de Statutul Jurnalistului și prezentul Cod Deontologic.

1.3. Mass-media reprezintă totalitatea mijloacelor de informare în masă: online, audio-video sau tipărite, care au fost înființate și au calitate juridică în acest scop.

2. INTEGRITATE

2.1. Jurnalistul este dator să semnaleze neglijența, injustiția și abuzul de orice fel.

2.2. Jurnalistul are dreptul de a fi informat, la angajare, asupra politicii editoriale a instituției mass media.

2.3. Jurnalistul are dreptul de a se opune cenzurii de orice fel.

2.4. Jurnalistul are dreptul la clauza de conștiință. El are libertatea de a refuza orice demers jurnalistic împotriva principiilor eticii jurnalistice sau a

[1] *Codul deontologic al jurnaliștilor*, Documentul adoptat în reuniunea COM din 23-24 octombrie 2009 - Cod Deontologic Unic.

propriilor convingeri. Această libertate derivă din obligația jurnalistului de a informa publicul cu bună-credință.

2.5. Implicarea jurnalistului în orice negocieri privind vânzarea de spațiu publicitar sau atragerea de sponsorizări este interzisă.

3. CONFLICTE DE INTERESE

3.1. Jurnalistul va evita să se afle într-o situație de conflict de interese. În acest scop, instituțiile mass media vor asigura jurnalistului un mediu de lucru în care se practică o separare totală a activităților jurnalistice de cele economice.

3.2. Pentru a evita conflictele de interese, se recomandă ca jurnalistul să nu fie membru al vreunui partid politic.

3.3. Jurnalistului îi este interzis să fie informator sau ofițer acoperit al unui serviciu secret.

3.4. Jurnalistul trebuie să depună anual o declarație de interese la conducerea instituțiilor mass-media la care este angajat sau cu care colaborează. Se recomandă ca mass-media să facă publice online respectivele declarații. Jurnalistul poate decide unilateral să își facă publică declarația de interese pe site-ul unei organizații profesionale.

4. CADOURI, SPONSORIZĂRI ȘI ALTE BENEFICII

4.1. Folosirea statutului de jurnalist pentru a obține beneficii personale sau în favoarea unor terțe părți este inacceptabilă și constituie o gravă încălcare a normelor etice.

4.2. Jurnalistul nu va accepta cadouri în bani, în natură sau orice alte avantaje care îi sunt oferite pentru influențarea actului jurnalistic. Jurnalistul nu va accepta invitații care nu îi sunt necesare în activitatea jurnalistică. Se permite acceptarea de materiale promoționale sau a altor obiecte cu valoare foarte mică. Documentarea și redactarea produselor jurnalistice nu trebuie să fie influențate sau împiedicate de cadourile, invitațiile sau alte avantaje primite. Dacă un jurnalist participă la deplasări în interes de serviciu la care a fost invitat, va face publică modalitatea de finanțare a deplasării.

4.3. În exercitarea profesiei și în relațiile pe care le întreține cu autoritățile publice sau cu diverse societăți comerciale sau de drept privat (fundații, asociații, partide), jurnalistului îi sunt interzise înțelegeri care ar putea afecta imparțialitatea sau independența sa.

5. CORECTITUDINE

5.1. Jurnalistul care distorsionează intenționat informația, care face acuzații nefondate, plagiază, folosește fără permisiune fotografii sau înregistrări audio-video sau calomniază, săvârșește abateri profesionale de maximă gravitate.

5.2. Jurnalistul va respecta în redactare regulile citării. Citatele trebuie să fie exacte, iar în cazul citării parțiale, jurnalistul are obligația de a nu denatura mesajul persoanei citate.

5.3. În spiritul corectei informări a opiniei publice, în cazul autorilor de produse jurnalistice care nu dețin statutul de jurnaliști profesioniști, se impune precizarea statutului social și politic al acestora.

5.4. Este obligatorie separarea netă a produselor jurnalistice de cele realizate în scop publicitar. Publicitatea va fi prezentată astfel încât să nu poată fi confundată cu informații factuale, obiective. Textele, imaginile și desenele publicitare trebuie să poarte vizibil mențiunea "*PUBLICITATE*".

5.5. Jurnalistul se bucură, potrivit legii, de protecția drepturilor de autor.

6. VERIFICAREA INFORMAȚIILOR

6.1. Jurnalistul va face demersuri rezonabile pentru a verifica informațiile înainte de a le publica. Informațiile false sau cele despre care jurnalistul are motive temeinice să creadă că sunt false nu vor fi publicate.

7. RECTIFICAREA ERORILOR

7.1. Jurnalistul are datoria de a corecta cu promptitudine orice eroare apărută în materialele sale.

7.2. Dreptul la replică se acordă atunci când cererea este apreciată ca fiind îndreptățită și rezonabilă. Dreptul la replică se publică în condiții similare cu materialul jurnalistic vizat, în cel mai scurt timp posibil. Dreptul la replică poate fi solicitat în termen de 30 de zile de la apariția produsului jurnalistic.

8. SEPARAREA FAPTELOR DE OPINII

8.1. În relatarea faptelor și a opiniilor, jurnalistul va acționa cu bună-credință.

8.2. Jurnalistul nu are dreptul să prezinte opinii drept fapte. Jurnalistul va face demersuri rezonabile pentru a separa faptele de opinii.

8.3. Jurnalistul trebuie să exprime opinii pe o bază factuală.

9. VIAȚA PRIVATĂ

9.1. Jurnalistul este dator să respecte dreptul la viața privată și demnitatea persoanelor (inclusiv aspectele care țin de familie, domiciliu și corespondență).

9.2. Amestecul în viața privată este permis numai atunci când interesul public prevalează în fața protecției imaginii persoanei. În acest sens, îi este permis jurnalistului să prezinte public fapte și informații care privesc viața privată a persoanelor publice, atunci când acestea se abat de la normele morale și legale.

10. PROTECȚIA VICTIMELOR

10.1. Identitatea victimelor accidentelor, calamităților, infracțiunilor, cu precădere cele ale agresiunilor sexuale, nu trebuie să fie dezvăluită, cu excepția situației în care există acordul acestora sau al familiei (când persoana nu este în măsură să-și dea acordul) sau când prevalează interesul public. De același regim de protecție a identității beneficiază și persoanele defavorizate (bolnavi, persoane cu dizabilități, refugiați, etc.).

11. PROTECȚIA MINORILOR

11.1. Jurnalistul va proteja identitatea minorilor implicați în evenimente cu conotație negativă (accidente, infracțiuni, dispute familiale, sinucideri, etc), inclusiv ca martori. În acest sens, înregistrările video și fotografiile vor fi modificate pentru protejarea identității minorilor.

11.2. Fac excepție situațiile în care interesul public cere ca minorii să fie identificați. De asemenea, fac excepție cazurile în care jurnalistul prezintă, cu acordul părinților sau tutorilor, situații pozitive din viața minorilor.

12. DETALIEREA ELEMENTELOR MORBIDE

12.1. Jurnalistul va evita descrierea de tehnici și metode infracționale, tehnici suicidale, vicii și nu va utilizeze imagini violente și alte elemente morbide. De asemenea, jurnalistul va evita să provoace, să promoveze și să dezvolte evenimente jurnalistice având ca subiect evenimente morbide. Infracțiunile, crimele, terorismul, precum și alte activități crude și inumane nu trebuie încurajate sau prezentate într-un mod pozitiv.

13. DISCRIMINAREA

13.1. Jurnalistul este dator să nu discrimineze și să nu instige la ură și violență. Se vor menționa rasa, naționalitatea sau apartenența la o anumită comunitate (religioasă, etnică, lingvistică, sexuală, etc.) numai în cazurile în care informația este relevantă în cadrul subiectului tratat.

14. PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE

14.1. Jurnalistul este dator să respecte prezumția de nevinovăție, astfel încât nici un individ nu va fi prezentat drept făptuitor până când o instanță juridică nu se va fi pronunțat. Excepție fac situațiile când fapta a fost comisă în public sau autorul a mărturisit săvârșirea faptei.

14.2. Nu se vor aduce acuzații fără să se ofere posibilitatea celui învinuit să își exprime punctul de vedere. În cazul unor păreri divergente, jurnalistul va da publicității punctele de vedere ale tuturor părților implicate.

15. PROTECȚIA SURSELOR

15.1. Jurnalistul are obligația de a păstra confidențialitatea surselor în cazul în care acestea solicită acest lucru, dar și în cazul în care dezvăluirea identității surselor le poate pune în pericol viața, integritatea fizică și psihică sau locul de muncă.

15.2. Protecția secretului profesional și a confidențialității surselor este în egală măsură un drept și o obligație al jurnalistului.

15.3. Jurnalistul are obligația de a respecta dorința interlocutorilor care solicită să discute cu jurnalistul în condiții de confidențialitate (*off the record*).

16. TEHNICI SPECIALE DE COLECTARE A INFORMAȚIILOR

16.1. Ca regulă generală, jurnalistul va obține informații în mod deschis și transparent. Folosirea tehnicilor speciale de investigație jurnalistică este justificată atunci când există un interes public și când informațiile nu pot fi obținute prin alte mijloace.

16.2. Se recomandă ca utilizarea tehnicilor speciale de investigație să fie menționată explicit în momentul publicării informațiilor.

1.4. Locul Dreptului comunicării în cadrul științelor juridice

Știința dreptului se caracterizează, în principal în funcție de obiectul pe care îl cercetează - adică fenomenul juridic în ansamblul său, în care însă locul central îl ocupă ansamblul normelor de drept (dreptul obiectiv).

Acest ansamblu de norme nu este însă o existență în sine, izolată de restul contextului social. Dimpotrivă, dreptul este prin natura și destinația sa un fenomen cu multiple și profunde conexiuni și interferențe sociale și umane.

De aceea, știința dreptului își va extinde în mod necesar sfera de cunoaștere și asupra acestor zone de interferență în care un loc important îl ocupă informația sau circuitul informației în domeniile vieții sociale.

Progresul tehnic și procesul de globalizare au dinamitat domeniul comunicării sociale, ritmul acesteia devenind mult mai alert decât în orice

perioadă a evoluției societății, iar statul încearcă să țină pasul la nivel de reglementare juridică a raporturilor sociale nou create pe domeniul dreptului și libertății de informare. Prin abundența legislației în domeniul relațiilor sociale cu un specific propriu care se formează în cadrul circuitului comunicării directe și indirecte dintre oameni (indivizi), agentul media, autoritățile publice și societate, s-a conturat imaginea unui domeniu juridic distinct, relativ nou și cu trăsături proprii: dreptul comunicării. Cunoscută în literatura juridică occidentală și sub denumirea de dreptul mediei sau dreptul multimediei, această disciplină este una din acele domenii de graniță care impune o abordare interdisciplinară și abandonarea vechilor concepții potrivit cărora profesiunea de jurnalist este una din zona exclusiv romantică, artistică sau a relatării de senzațional. Dimpotrivă, acel individ (agent media) care preia, prelucrează și transmite mai departe informațiile trebuie să se supună nu numai regulilor ce țin de etică sau de deontologie profesională, ci el trebuie să respecte principiul juridic al responsabilității și al răspunderii. Însă dreptul comunicării publice are în vedere și modul în care circuitul comunicațional are loc între autoritățile statului și celelalte persoane fizice și juridice particulare, pe verticală (în jos și în sus) de la instituții către cetățean și invers, precum și pe orizontală, comunicarea dintre autorități și transmiterea corectă și completă a informațiilor.

Tocmai de aceea, domeniul de interes al dreptului comunicării este unul extins și pragmatic: de la analiza prevederilor constituționale și normative referitoare la dreptul la informație, până la analizarea și descrierea legislației și a instituțiilor ce guvernează activitatea presei scrise, a audiovizualului, a internetului, inclusiv descrierea manierei în care se diferențiază principalele infracțiuni în domeniul comunicării – insulta și calomnia.

Iată legătura dreptului comunicării cu ramuri ale dreptului precum: dreptul constituțional, drepturile omului, dreptul penal, dreptul administrative, dar și cu alte discipline din domeniul științelor sociale: etica, morala, deontologia profesională, s.a.

Această ramură de drept își găsește locul în zona "dreptului public" dat fiind faptul că se ocupă de reglementarea unor relații sociale cu un specific ce țin de spațiul public, de garantarea și respectarea unora din drepturile omului care pot avea de suferit în lipsa unui cadru legislativ adecvat. Acest cadru va stabili limitele statale înăuntrul cărora se va exercita libertatea de exprimare, libertatea de informare, și dreptul la comunicare, cu toate valențele și accepțiunile cunoscute.

1.4.1. Dreptul comunicării sociale. Obiect. Noțiune. Metode

Disciplina dreptul comunicării se identifică prin însăși obiectul său. Ea este identificată și sub denumirea de *"dreptul presei"* (adică normele juridice care reglementează domeniul presei), *"dreptul audiovizualului"* (normele juridice care reglementează activitatea de comunicare prin intermediul televiziunii și al radioului), "dreptul mediei".

Modul în care statul înțelege să stabilească regulile comunicării, această "comunicare" instituționalizată, reprezintă de fapt punctul de vedere al unui tip de stat, cu un anumit tip de regim politic, democratic sau nedemocratic. Definiția juridică a comunicării într-un anumit moment dat este reflectată de cadrul normativ. Publicațiile și publicitatea sunt puse la dispoziția domeniului public al statului care va stabili prin regulile proprii cadrul juridic al libertății de exprimare.

Obiectul de reglementare al dreptului comunicării îl reprezintă „comunicarea" prin intermediul canalelor informaționale cunoscute la un moment dat de o societate.

Prin comunicare, în sens juridic simplificat, înțelegem transmiterea unei informații de la un emițător (expeditor) către un receptor (destinatar). Cu cât numărul destinatarilor unei informații comunicate printr-un canal informațional este mai mare, cu atât este mai importantă acuratețea, corectitudinea și obiectivitatea mesajului.

Nu există o ierarhie în sine a canalelor informaționale în funcție de numărul de destinatari ai mesajului, și tocmai de aceea vom proceda la simpla enumerare a lor: presa, cărțile, afișele publicitare, radioul, televiziunea, cinematograful, muzica, internetul....toate acestea pot constitui suportul comunicării publice, și deci obiectul de reglementare al dreptului comunicării. Însă, fiecare stat, în funcție de gradul de libertate pe care îl oferă indivizilor de pe teritoriul său, în funcție de politica sa de stat în domeniul comunicării publice, înțelege să reglementeze sau nu, mai mult sau mai puțin anumite zone ale mediei. Există state nedemocratice în care cenzura este instituționalizată și care nu lasă prea multă libertate de exprimare populației prin niciun fel de canale de informație.

Deși stabilite la nivel de documente internaționale cu valoare universală și considerate de netăgăduit pentru fiecare individ, drepturile omului, precum dreptul la exprimare sau libertatea de informare sunt încă o necunoscută pentru multe persoane din pricina politicilor de cenzură statale în domeniul media din statele cu regimuri nedemocratice.

Totodată, statele democratice reglementează domeniul comunicării încercând să realizeze, pe de o parte drepturile omului referitoare la libertatea informației și să protejeze, pentru a nu li se aduce atingere,

drepturile omului referitoare la demnitatea, la onoare, la intimitate, la corecta informare, pe de altă parte.

Reglementarea juridică a comunicării este necesară. Ca şi celelalte forme de viaţă socială reglementată juridic, şi normele comunicării sunt necesare pentru viaţa colectivă. Dreptul comunicării încearcă să realizeze o conciliere între drepturile şi libertăţile omului în societatea informaţională. Din păcate, nu există încă, în nici un stat democratic, un cod al dreptului comunicării, în ciuda numărului mare de dispoziţii de drept material, pozitiv, iar aceste materiale sunt foarte dispersate şi neomogene. Cu toate că s-a realizat cristalizarea principiilor dreptului comunicării la nivel general în majoritatea statelor democratice, în practică ele se dovedesc a fi aplicate uneori incoerent sau în contradictoriu, de la un stat la altul. Pentru a putea avea un veritabil drept coerent al comunicării, la nivel naţional ca şi ramură de drept, iar la nivel internaţional la nivel de principii general valabile, ar trebui realizată o unitate la nivel intelectual a creatorilor de norme în domeniul media şi care să lucreze în comun, în locul reglementării separate a tehnicilor fiecărui subdomeniu în parte. Este necesar să se caute elementele comune şi principiile aplicabile tuturor zonelor de media şi apoi să se sistematizeze ramura de drept în sine, cu instituţiile şi normele sale juridice diriguitoare.

Dreptul multimediei poate fi definit la modul foarte general ca o combinaţie de reguli şi proceduri de urmat în mai multe zone din media (filme, video, muzică, presă, televiziune, etc.).

Prin ***dreptul comunicării ca ramură de drept înţelegem totalitatea normelor juridice care reglementează relaţiile sociale ce se formează în cadrul comunicării directe şi indirecte între individ, agentul media, autoritatea publică şi societate[1], norme create sau sancţionate de stat, care exprimă voinţa de stat, şi a căror respectare este garantată prin forţa coercitivă a statului.***

1.4.2. Principiile dreptului comunicării

Principiile dreptului comunicării reprezintă ideile de bază ale unui domeniu, idei general valabile, şi care trebuie să se regăsească în toate normele juridice care reglementează instituţiile juridice ale domeniului comunicării publice.

1. Principiul legalităţii;
2. Principiul egalităţii în drepturi;
3. Principiul bunei credinţe;

[1] Valerică Dabu - *"Dreptul comunicării sociale"*, Facultatea de comunicare şi relaţii publice, SNSPA, Bucureşti, 2000, pag. 15

4. Principiul adevărului;
5. Principiul corectei informări;
6. Principiul libertăţii de exprimare;
7. Principiul libertăţii în general;
8. Prezumţia de nevinovăţie;
9. Principiul responsabilităţii şi al răspunderii;
10. Principiul imparţialităţii şi al răspunderii;
11. Principiul secretului;
12. Principiul umanismului;
13. Principiul accesului liber la justiţie;
14. Principiul respectării dreptului de autor sau al comunicării autorizate.

CAPITOLUL 2

PRINCIPIILE DREPTULUI COMUNICĂRII SOCIALE

Regulile comunicării publice, care sunt creația necesității sociale de normare generală și în acest domeniu, se subordonează unui set de idei principiale care creionează spațiul public al drepturilor și libertăților ce țin, în special, de demnitatea și libertatea omului.

Principiile dreptului comunicării stabilesc liniile pe care trebuie să le respecte libertățile fiecăruia în domeniul transmiterii informațiilor, în sensul de a se opri exercitarea acestor libertăți acolo unde începe exprimarea libertății altuia, de a nu încălca cadrul general de manifestare a libertăților și drepturilor omului.

Dreptul și mijloacele de comunicare de masă (suporturi ale informației și comunicării) sunt nu numai elemente necesare, ci și constitutive ale oricărei societăți organizate. Prin combinarea lor, se pot aprecia importanța și rolul dreptului comunicării de masa. Acesta reprezintă expresia alegerilor fundamentale în ceea ce privește organizarea sociala și contribuie la punerea lor în practica.

Exercitarea lui, departe de a restrânge libertatea de exprimare, constituie foarte adesea, dimpotrivă, condiția și garantarea ei. Puterile și regimurile politice autoritare nu țin cont de regulile de drept pentru a controla informația.

Prin mijloace de comunicare de masă înțelegem aici orice mod de difuzare publica a mesajelor, pe cale scrisa, prin radio sau televiziune, mergând pana la internet. Faptul de a publica sau de a pune informațiile la dispoziția unui public nedefinit constituie criteriul esențial.

Dreptul mass-media guvernează exercitarea acestor activități. El ține cont cu precădere de nivelul tehnicilor, de folosirea acestora, de constrângerile economice și de așteptările publicului.

Se referă mai ales la statutul întreprinderilor și al personalului, la regimul de responsabilitate sau statutul conținutului, la drepturile de autor și drepturile conexe.

Dreptul mass-media era, pana de curând, de natura esențialmente națională, adică rezultatul și reflectarea diversității de forme de organizare politica, de culturi și de tradiții juridice. De acum înainte, el nu mai poate fi perceput în acest unic sens, nemaiputându-și păstra o singura dimensiune.

Informația și programele circula în prezent dincolo de frontiere, lucru ce se petrecea chiar cu mult timp înainte de apariția internetului.

O minima armonizare a legislațiilor naționale pare, prin urmare, indispensabila, data fiind lipsa unui veritabil drept internațional al mass-media, constitutiv și caracteristic unei reale societăți sau organizări internaționale. Dar o asemenea organizare nu exista inc\ sau este foarte limitata la nivel mondial și chiar regional european, de exemplu. După ce vom încerca să punctam anumite principii și caracteristici ale dreptului mass-media, vom prezenta, în linii mari, articulările și conținutul său esențial, plecând în special de la situația franceză.

Principii și caracteristici ale dreptului mass-media

Dreptul mass-media se definește mai curând prin obiectul sau decât prin natura regulilor sale. El apare, în conținut, ca fiind un element constitutiv și caracteristic esențial al unui sistem politic. Sursele și obiectul dreptului mass-media.

Pentru ca dreptul mass-media se definește și se caracterizează în special prin obiectul sau, trebuie ca mai întâi să-l precizam. Este greu sa observăm o reala specificitate juridică în ceea ce-l privește, lucru care l-ar putea transforma într-o ramura autonomă a dreptului, așa cum sunt, de exemplu, dreptul muncii, dreptul penal sau dreptul fiscal.

Obiectul dreptului mass-media

Daca, dincolo de o simplă enumerare (presa, radio, televiziune, cinematograf, publicitate, afișe, internet, multimedia etc.), se încearcă identificarea, determinarea sau delimitarea obiectului ori a câmpului de aplicare al dreptului mass-media, criteriul cel mai pertinent este, incontestabil, cel de publicare, oricât de imprecis și de nesigur ar fi el.

Indiferent de tehnicile sau suporturile de comunicare utilizate, publicarea publicitate sau punere la dispoziția publicului constituie elementul sau criteriul determinant. Comunicarea publică, la care se aplica dreptul mass-media, se distinge de schimburile, corespondența sau conversațiile cu caracter personal ori privat. Mai mult decât prin conținutul ei, informarea sau comunicarea publică, obiectul dreptului mass-media, se caracterizează prin numărul și caracterul nedefinit al destinatarilor mesajului, prin natura deschisa ori larg accesibila a modului și locului ei de difuzare sau de receptare.

Se observă totuși că, în funcție de sursele sau de elementele de reglementare, noțiunea de publicare nu este întotdeauna înțeleasa în același fel. Acesta este, printre altele, unul dintre motivele pentru care nu se poate spune că exista un veritabil drept al mass-media.

Sursele dreptului mass-media

Dreptul mass-media este parțial constituit din reguli specifice (statutul întreprinderilor de presă sau de comunicare audiovizuală, statutul ziariștilor, regimul de responsabilitate). El este constituit din adaptarea sau, pur și simplu, din aplicarea, în acest domeniu de activitate, a regulilor de drept comun, preluate din diverse ramuri clasice ale dreptului (public și privat).

Dreptul mass-media apare în prezent ca o disciplină interdependentă, loc de întâlnire a regulilor multiple și variate, împrumutate din ramuri și discipline juridice variate. Obiectul său (mass-media, agenții acestora, utilizările și conținutul lor) pare a fi singurul lui factor de unitate. Mai mult decât particularitățile naturii ori conținutului regulilor aplicabile, câmpul de aplicare sau obiectul lor explica și justifica astăzi specializarea în materie, în așteptarea elaborării unui veritabil drept al mass-media, daca nu autonom, cel puțin coerent. Sursele dreptului mass-media continua sa fie dispersate. În absența unui real cod al comunicării sau al mass-media care să reunească toate textele, trebuie căutate dispozițiile ce pot fi aplicate în ansamblul ramurilor și disciplinelor juridice (drept civil, drept comercial, dreptul muncii, drept penal etc.). Ele sunt adesea greșit adaptate, atât în ceea ce privește specificul obiectului lor, cât și unele în raport cu celelalte. Chiar în sistemele de drept scris (cum este, în principiu, dreptul francez), jurisprudența (ansamblul de decizii date de tribunale) și doctrina (analize și comentarii ale specialiștilor) joacă un rol esențial în interpretarea și aplicarea regulilor. Este vorba de încercarea de a remedia în acest mod inexistența sau, cel puțin, inadaptarea regulilor de drept comun. Nu suntem, astfel, foarte departe de sistemele de common law sau de drept cutumiar, cum sunt cele anglo-saxone. Acesta este unul dintre elementele de potențială apropiere și de armonizare a drepturilor naționale în domeniul dreptului comunicării și, poate, prin el, în altele, în ciuda și din cauza strânsei lui relații cu natura sistemului politic. Dreptul mass-media și sistemul politic Cadrul juridic al activităților de comunicare de masa depinde în mare măsură de natura sistemelor politice, fiind unul dintre elementele constitutive ale acestora. Istoria și geopolitica demonstrează afirmația de mai sus. Preluând din metodele și categoriile științei politice, putem distinge, referitor la dreptul mass-media, trei mari categorii de regimuri (sisteme instituționale sau politice) de comunicare: sistemele autoritare; sistemele pluraliste sau liberale; teoria dreptului la informare sau la comunicare (aceasta nu poate fi considerată cu adevărat un sistem). Sistemele autoritare se manifestă printr-un control permanent și foarte strict al activităților de comunicare de masă de către puterea politică. Nu există sistem politic autoritar care să nu supună mass-media influenței sale. Sistemele autoritare se caracterizează prin puterea absolută a unui

conducător, a unui partid, a unui clan, care conduce, ca stăpân absolut, toate lucrurile, inclusiv în mass-media. Acestea sunt aservite puterii politice, care le transformă într-un instrument de propagandă și, prin urmare, de guvernare. Întreprinderile mediatice (presă, radio, televiziune), indiferent de natura lor publică sau privată, în funcție de regimuri, sunt în acest caz limitate ca număr, dacă nu chiar se află sub monopol, pentru a fi mai ușor controlate. Înființarea lor ține de acordul sau autorizarea, dacă nu doar de simpla inițiativa a conducătorilor politici. În fruntea lor sunt plasați oameni de încredere. Este vorba de o presă foarte concentrată sau centralizată, de organizații oficiale sau paraoficiale, de partid, de mișcarea sau de sindicatul unic. Accesul la profesiunea de jurnalist este strict controlat și rezervat fidelilor regimului. Promovarea lor ține mai mult de considerații politice decât de dovada aptitudinilor profesionale sau a capacităților de a-și asuma responsabilități. Sprijinul acordat puterii și spiritul partizan constituie principalele lor calități. Orice îndepărtare de la această sarcina, orice veleitate de independență, exprimarea celei mai mici critici sunt sever sancționate și antrenează cel puțin excluderea imediată din branșă. Jurnalistul, având în acest caz statutul de funcționar, este înainte de toate un activist, un partizan. O organizație profesională unică are monopolul formării și recrutării. Ea se bucură de putere disciplinară, pentru a sancționa greșelile, care sunt mai ales de natură politică. Organizația poate, prin urmare, să excludă pe unul dintre membrii săi, interzicându-i astfel să continue să-și exercite profesiunea. Este practicat un control preventiv, strict și permanent al oamenilor și al conținutului informării. Difuzarea știrilor este supusă unui regim de cenzură. Nimic nu poate fi publicat fără acordul reprezentaților puterii politice. Între informațiile interzise și comunicatele oficiale obligatorii nu există multe posibilități de a găsi un spațiu pentru un adevărat conținut jurnalistic. Este vorba de informarea maselor cu privire la ceea ce conducătorii politici doresc ca acestea să cunoască, de apărarea acțiunilor guvernanților și de propagarea ideologiei. Informarea se transformă în propagandă, lăsând locul dezinformării. Fără îndoială, ceea ce caracterizează sistemele autoritare este slaba importanță acordată dreptului. Dacă au fost enunțate câteva reguli și principii, acestea nu sunt decât formale. Voința de control politic și partizan nu poate fi exprimată în texte oficiale. Statutul mass-media depinde, de fapt, de bunăvoința conducătorilor politici. În acest domeniu, ca și în toate celelalte, regula de drept ar veni să limiteze atotputernicia oamenilor care conduc. Sistemele autoritare de comunicare nu acordă, în realitate, nicio importanță dreptului comunicării. Sistemele pluraliste sau liberale, specifice democrațiilor de tip occidental, se bazează pe principiul libertății: facultatea de a acționa fără a fi constrâns sau împiedicat abuziv ori inutil de către cineva care nu are oficial această

misiune. Dreptul constituie garanția și expresia acestei libertăți. Sistemul politic în întregime este fondat pe diversitatea punctelor de vedere, pe confruntarea de idei, pe existența unei opoziții, pe controlul guvernanților de către guvernați, lucruri care ar fi imposibile fără libertatea de expresie și de comunicare prin mass-media. Fiind obligată să se împace cu alte drepturi și libertăți de aceeași valoare (apărarea drepturilor individului și a anumitor interese colective), această libertate de expresie presupune totuși existența unor limite necesare. Determinate juridic, aceste limite sunt cunoscute de toți și sunt aceleași pentru toată lumea. Doar judecătorul, independent de puterea politică, poate, într-un control a posteriori, să constate și să sancționeze abuzurile de libertate. Articolul 11 al Declarației Drepturilor Omului și Cetățeanului, din 26 august 1789, reprezintă, cu siguranță, una dintre formulările sau consacrările cele mai fericite și mai reușite ale acestui principiu al libertății: Libera comunicare a gândurilor și a opiniilor este unul dintre drepturile cele mai valoroase ale omului; orice cetățean poate deci vorbi, scrie și tipări liber, cu condiția sa răspundă pentru a fi abuzat de această libertate în cazurile stabilite de lege. În acest tip de sistem politic și juridic, pentru a respecta în totalitate principiul libertăți, dreptul comunicării de masă nu trebuie, practic, să se raporteze decât la conținutul informării și al mesajelor, pentru a determina și sancționa abuzurile de libertate. Principiile libertății de inițiativă și de acțiune prevalează. Transpusă sau aplicată la activitățile de comunicare, concepția liberală clasică exclude orice regim particular privind întreprinderile și profesioniștii comunicării de masă (în special jurnaliștii). Pentru a da acestei libertăți mai multă substanță, adoptarea unui statut specific, vizând să garanteze sau să întărească libertatea, se îndepărtează de principiile și de clementele constitutive ale unui sistem liberal. Principiul libertății de expresie și de comunicare se aplică, de asemenea, și la circulația internațională a informației și a programelor, fie că provin din străinătate, fie că sunt destinate străinătății. Diverse texte internaționale referitoare la drepturi și libertăți (Declarația Universală a Drepturilor Omului și Pactele Națiunilor Unite, Convenția europeana de apărare a drepturilor omului) menționează libertatea de informare și comunicare printre drepturile esențiale. În cadrul european, acorduri specifice se referă la libertatea de comunicare, în special cea audiovizuală (Convenția Consiliului Europei asupra televiziunii transfrontaliere, Directiva comunitară numită televiziunea fără frontiere).

2.1. Principiul legalității

Legalitatea presupune respectarea legii, a literei și a spiritului legii, exprimarea comportamentului libertin în limitele fixate de lege. Principiul legalității se referă totodată la recunoașterea ca valori supreme a drepturilor

și libertăților cetățenești consacrate în Constituție, a legilor elaborate prin procedura specială de legiferare, emise de Parlament (legi ordinare, organice și constituționale), precum și a tuturor celorlalte acte normative emise pe baza acestora. Conform adagiului "dura lex est lex" (legea este dură dar, este lege), legile pot fi criticate, așa cum este uneori datoria presei sau a societății civile, dar nu pot fi încălcate de aceștia. Așa cum însuși Socrate, pentru a înrădăcina în discipolii săi respectul față de lege și de ordinea socială, a respectat legile cetății pe care aspru le critica, însușindu-și sentința nedreaptă a condamnării la moarte, toți cetățenii unui stat sunt datori să respecte cadrul juridic trasat de constituția statului din care fac parte.

Activitatea de comunicare socială trebuie să se desfășoare prin procedeele și mijloacele premise de legi legitime, democratice. Numai într-un astfel de cadrul legal, eminamente democratic se poate desfășura libertatea de exprimare, și dreptul comunicării se poate cristaliza numai pe baza unei legislații permisive, democratice

Principiul legalității presupune, totodată, respectarea ierarhiei actelor normative, a tuturor normelor juridice cuprinse în acte normative cu o forță juridică mai mare sau mai mică, în funcție de organul de stat eminent, pentru că, în România ca și în toate statele democratice care respectă principiul separației puterilor, cadrul normativ nu este dat numai de lege ci și de celelalte acte normative (ordonanțe de guvern, decretele președintelui, hotărâri de guvern, acte ale administrației publice locale, ș.a.). Trebuie luat în considerare faptul că, termenul de "lege" cunoaște două accepțiuni: lege în sens material și lege în sens formal. Prin "lege în sens material" se înțelege ansamblul actelor normative care alcătuiesc dreptul obiectiv, în vigoare, la un anumit moment, "legislația" în vigoare, în care găsim nu numai legile emise de parlament ci și toate celelalte acte normative ale tuturor celorlalte organe de stat. Prin "lege în sens formal" înțelegem emisă de parlament, ca unic for legislativ, în urma procedurii speciale de legiferare, și care îmbracă haina juridică sau "forma" de lege – act al parlamentului. Considerăm că principiul legalității vizează ambele sensuri ale conceptului de lege, iar destinatarii normelor juridice trebuie să li se conformeze și să le respecte în considerarea lor ca un tot unitar de reglementare a relațiilor sociale, indiferent de izvorul de drept creator de regulă.

2.2. Principiul egalității în drepturi

CONSTITUTIA ROMANIEI

ARTICOLUL 16 - Egalitatea în drepturi

(1) Cetățenii sunt egali în fata legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

(2) Nimeni nu este mai presus de lege.

(3) Funcţiile şi demnităţile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condiţiile legii, de persoanele care au cetăţenia română şi domiciliul în ţară. Statul român garantează egalitatea de şanse între femei şi bărbaţi pentru ocuparea acestor funcţii şi demnităţi.

La sfârşitul secolului al XVIII-lea au avut loc două evenimente, unul pe continentul american iar altul pe cel european, a căror influenţă asupra evoluţiei ulterioare a drepturilor omului a fost determinantă. Este vorba despre rebeliunea coloniilor engleze din America de Nord împotriva Marii Britanii din 1776 şi Revoluţia franceză din 1789. Declaraţia de independenţă a coloniilor engleze din America, adoptata la 4 iulie 1776 la Philadelphia, proclama principiul egalităţii între indivizi, dreptul la viaţă şi libertate ca drepturi inalienabile şi cerinţa instituirii guvernelor cu consimţământul celor guvernaţi. Declaraţia revoluţiei franceze privind drepturile omului şi cetăţeanului, din 26 august 1789, dă expresie filozofiei dreptului natural şi enunţă drepturi şi libertăţi într-o perspectivă individualistă şi liberală. Primul principiu consacrat în Declaraţie este principiul egalităţii în faţa legii a tuturor persoanelor, care stă, potrivit filozofiei Declaraţiei, la baza tuturor celorlalte drepturi şi libertăţi, ca o condiţie generală a existenţei lor. Dintre acestea reţinem dreptul la proprietate, la securitate, la rezistentă faţă de opresiune, liberate de gândire, de expresie şi de manifestare. În conformitate cu ideile filozofice ale lui Jean-Jacques Rousseau, cu Declaraţia din 1789 a Revoluţiei franceze şi documentele adoptate de noul stat american, omului ca atare, independent de condiţia sa socială, i se recunosc drepturi inerente persoanei sale, inalienabile şi sacre, opozabile în orice împrejurare societăţii şi puterii. În acelaşi timp, este consacrată primordialitatea legii: orice conflict în impunerea drepturilor trebuie soluţionat printr-o independenţă şi imparţială aplicare a legii, conform unor proceduri prestabilite.

Dreptul la egalitate în faţa legii şi protecţia tuturor împotriva discriminării reprezintă norme fundamentale ale legislaţiei internaţionale în materia drepturilor omului. Însă, în anul ce marchează a 60-a aniversare a adoptării Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, recunoaşterea şi posibilitatea de a se bucura de drepturi egale încă nu este la îndemâna unor părţi largi ale umanităţii. În a doua jumătate a secolului al 20-lea legislaţia internaţională în materia drepturilor omului a apărut drept un cadru legal major pentru protecţia drepturilor şi libertăţilor individuale. Cu toate acestea, majoritatea statelor lumii nu posedă protecţie legală efectivă împotriva discriminării sau mijloace legale pentru a promova egalitatea. Chiar şi în ţările în care astfel de prevederi există, încă rămân multe de făcut pentru a asigura realizarea dreptului la egalitate. În anumite sisteme

legislative naţionale şi regionale, legislaţia pentru egalitate a evoluat în ultimele câteva decenii. Aceasta conţine concepte legale, definiţii, abordări şi jurisprudenţă, iar unele dintre acestea au dus protecţia împotriva discriminării şi realizarea egalităţii la un nivel mai înalt. Cu toate acestea, disparitatea dintre legislaţia internaţională în materia drepturilor omului şi abordările naţionale cât şi cele regionale împiedică progresul. Prin urmare, se impune un efort major pentru a moderniza şi integra standardele legale legate de protecţia împotriva discriminării şi promovarea egalităţii.

Asupra *Principiilor Egalităţii* s-a convenit de către un grup de experţi pe parcursul mai multor stadii de consultări. Acestea au fost discutate la o conferinţă numită „Principiile egalităţii şi dezvoltarea de standarde legale cu privire la egalitate", organizată de Equal Rights Trust pe 3-5 Aprilie 2008, in Londra. Participanţi provenind din diferite medii, incluzând profesori universitari, jurişti şi activişti în domeniul drepturilor omului din toate regiunile lumii au luat parte la acest eveniment.

Ideile de bază care trebuie reţinute în reflectarea principiul egalităţii în drepturi în comunicarea publică sunt[1]:

- Toţi oamenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, în sensul că sunt şi trebuie să fie la fel de responsabili juridic şi social;
- Nu trebuie să existe privilegii sau discriminări în faţa responsabilităţii morale, sociale, juridice, pentru nicio persoană şi nici pentru organele statului sau orice fel de funcţionari publici sau privaţi;
- Nimeni nu este mai presus de lege, toţi sunt responsabili în faţa şi în condiţiile legii, indiferent că sunt sau nu autorităţi publice[2].

2.3. Principiul bunei-credinţe

Ca principiu general de drept, în exprimarea strict juridică, Principiul ocrotirii bunei-credinţe exprimă cerinţa ca interesele celor ce participă cu bună-credinţă la raporturile juridice să fie temeinic proteguite faţă de cele ale participanţilor de rea-credinţă, care vor fi sancţionaţi pentru conduita lor necorespunzătoare. Drepturile legal recunoscute participanţilor la activităţile de comunicare publică trebuie exercitate cu bună-credinţă şi potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege. Este important de reţinut că prin Constituţia României din 1991, revizuita în 2003, s-a consacrat îndatorirea fundamentală de a exercita drepturile şi libertăţile constituţionale cu bună-credinţă, fără să încalce libertăţile celorlalţi (**ART.57** - *Cetăţenii români, cetăţenii străini şi apatrizii trebuie să-şi*

[1] Valerică Dabu - *"Dreptul comunicării sociale"*, SNSPA, Bucureşti, 2000, p.22;
[2] Idem;

exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți). Cel care deturnează dreptul sau libertatea sa de la scopul pentru care a fost recunoscută și exercită cu rea credința dreptul său, săvârșește un abuz de drept, care poate fi sancționat în mod corespunzător. *Codul deontologic al jurnaliștilor*, Documentul adoptat în reuniunea COM din 23-24 octombrie 2009 - Cod Deontologic Unic, prevede la art.8: - *În relatarea faptelor și a opiniilor, jurnalistul va acționa cu bună-credință; - Jurnalistul nu are dreptul să prezinte opinii drept fapte; Jurnalistul va face demersuri rezonabile pentru a separa faptele de opinii;- Jurnalistul trebuie să exprime opinii pe o bază factuală.*

- Exercitarea drepturilor și libertăților fără a urmării sau accepta încălcarea drepturilor și libertăților legitime ale celorlalți;
- Buna-credință presupune realizarea unei activități care să servească unui scop legitim, legal, just. Reaua-credință este opusul bunei-credințe, este urmărirea unui scop imoral, ilegal, ilegitim, nedemn, etc.
- Excluderea manipulării. Manipularea este un tip de *influență socială* care urmărește schimbarea percepției sau comportamentului celorlalți cu ajutorul unor tactici ascunse, amăgitoare sau chiar *abuzive*[1]. Pentru că manipulatorul își urmărește doar propriile interese, deseori în detrimentul altora, aceste metode pot fi considerate exploatatoare, imorale și *înșelătoare*;
- Identificarea surselor considerate „de rea-credință", și tratarea acestora sub rezerva necesară (a îndoielii, a verificării, a neîncrederii, etc.)[2].

2.4. Principiul adevărului

Dreptul comunicării publice se adresează celor care transmit informațiile, care comunică mesaje sau idei în zona publică, și este definit ca fiind ramura de drept ce reglementează relațiile sociale de transmiterea informațiilor, considerate importante între individ, societate, autoritate și media trebuie să Acestea trebuie să aibă la bază principiul transmiterii adevărului, a realității. Nu ne propunem să definim adevărul în sensul sau filosofic, sau metafizic, ci ne propunem o scurtă analiză a ceea ce reprezintă adevărul privit în sensul său de „realitate", de drept al individului la adevăr, sau la aflarea adevărului în legătură cu un fapt sau o realitate anume.

[1] Braiker, Harriet B. – *„Whos Pulling Your Strings? How to Break The Cycle of Manipulation"*, 2004.
[2] V. Dabu, op.cit., p.22;

Fundamentul exercițiului profesional în mass-media îl reprezintă problema juridică a dreptului la adevăr al cetățeanului, încadrată în zona etică a responsabilității jurnalistului față de societate și față de cetățean. Dacă datoria jurnalistului este de a se pune în slujba dreptului cetățeanului la adevăr, presa nu își propune să definească adevărul ci, ca mediator de mesaje, ca se adresează individului și opiniei publice cu aproximații coerente. Aici intervine și capacitatea de interpretare a mesajului de către public, ca element în concurență cu modul în care jurnalistul oferă, dintr-un unghi cât mai obiectiv (ca principiu distinct, vom vedea) dar care poate fi interpretabil, fapte de interes public.

În exercitarea dreptului la antenă în comunicarea audiovizuală, potrivit art. 4 din Decizia nr. 40/2004 a C.N.A. trebuie respectată regula celor trei părți. În programele de știri informarea în probleme de interes public, de natură politică, economică, socială și culturală, trebuie să respectată **regula celor trei părți**: a) o treime din timpul total destinat exprimării punctelor de vedere ale reprezentanților puterii și opoziției va fi alocată opoziției parlamentare (senatori, deputați, persoane cu funcții de conducere în partide, primari, consilieri locali și județeni);

b) o treime din timpul total destinat exprimării punctelor de vedere ale reprezentanților puterii și opoziției va fi alocată reprezentanților autorității publice centrale (primul-ministru, miniștri, secretari de stat, prefecți și purtători de cuvânt ai acestora);

c) o treime din timpul total destinat exprimării punctelor de vedere ale reprezentanților și opoziției va fi alocată partidelor care formează majoritatea parlamentară(senatori, deputați, persoane cu funcții de conducere în partide, primari, consilieri locali și județeni).

- Adevărul izvorăște din realitate[1], deci trebuie căutat fundamentul a ceea ce se pretinde că este adevărat;
- Verificarea informațiilor înainte de a fi făcute public[2]; Jurnalistul va face demersuri rezonabile pentru a verifica informațiile înainte de a le publica. Informațiile false sau cele despre care jurnalistul are motive temeinice să creadă că sunt false nu vor fi publicate[3].
- Excluderea minciunii, iar când anumite informații îndoielnice sunt aduse la cunoștința publicului, trebuie calificate ca atare: zvon, informații neverificate, informații îndoielnice, informații verificare etc[4].

[1] V. Dabu, op.cit., p.23;
[2] Ibidem
[3] *Codul deontologic al jurnaliștilor*, Documentul adoptat în reuniunea COM din 23-24 octombrie 2009 - Cod Deontologic Unic, art.6;
[4] Idem;

2.5. Principiul corectei informări a opiniei publice

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI,
ARTICOLUL 31

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

(2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.

(4) Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.

Dreptul la informație este considerat un drept fundamental întrucât dezvoltarea spirituală a omului precum și exercitarea libertăților consacrate prin Constituție implică și posibilitatea de a avea acces la informații și date referitoare la viața socială, economică, științifică, politică și culturală. Consacrând în art. 31 dreptul la informație, Constituția stabilește și unele obligații în sarcina autorităților statului:

- de a informa corect cetățenii asupra problemelor publice, dar și a celor de ordin personal;
- de a asigura prin serviciile publice de radio și de televiziune dreptul la antena;
- de a asigura protecția tinerilor și siguranța națională;

Trebuie însa precizat că dreptul la informație se referă numai la informațiile de interes public. De aici se poate trage concluzia ca acest drept nu presupune și accesul la informații cu caracter secret, nici obligația pentru autoritățile statului de a oferi astfel de informații. La nivel macrosocial problema publicității datelor și informațiilor naște o altă problemă: cea a "secretului" Acesta este un punct în care statul și mass-media sau publicul în general sunt mereu în tensiune: pe de-o parte dorință de a se proteja a instituțiilor statului, și pe cealaltă libertatea de a se informa a cetățeanului realizată prin mass-media. Transparența instituțiilor publice, accesul liber la informațiile de interes public vor fi mereu circumscrise problemei permeabilității instituțiilor publice, existenței a tot felul de tipuri de secrete.

2.6. Principiul libertății de exprimare

CONSTITUȚIA ROMÂNIEI
ARTICOLUL 30 - Libertatea de exprimare

(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

(2) Cenzura de orice fel este interzisa.

(3) Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații.

(4) Nici o publicație nu poate fi suprimata.

(5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masa obligația de a face publica sursa finanțării.

(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștința publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.

Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede, în articolul 19, faptul că "orice persoană are dreptul la libertatea opiniei și a expresiei; acest drept include libertatea de a susține propriile opinii, fără interferențe, libertatea de a căuta, primi și răspândi informații și idei prin orice mijloace și fără frontiere".

Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendată prin Protocoalele nr. 3, 5 și 8 și completată prin Protocolul nr.2, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 (publicata în Monitorul Oficial nr. 135 din 31 mai 1994), în articolul 10, prevede:

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusa unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute

de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Mass-media este principalul instrument al unei societăți democratice și presupune două drepturi fundamentale: dreptul la informare și libertatea de expresie. Dincolo de funcțiile sale, însă, mass-media este un produs al societății care se formează și funcționează. În acest cadru caracterizat de libertate și participare, mass-media deține un rol de consolidare a noii societăți, de susținere și monitorizare a unei democrații adevărate, participă la o guvernare dreaptă și la dezvoltarea economică. În calitate de a "patra putere în stat", presa creează noua opinie publică și noua societate civilă. Riscurile de a își duce la bună îndeplinire datoria și îndrăzneala de a își pune în aplicație libertatea de exprimare au avut însă, nu de puține ori, iremediabile consecințe. Totodată, libertatea de exprimare, atât a mass-media dar și a individului în genere, se afirmă ca drept fundamental. Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine. Exercitarea dreptului la liberă exprimare comportă îndatoriri și responsabilități. Dar, în spatele drepturilor comunicării se află ideea potrivit căreia această libertate nu este posibilă decât împreună cu un ansamblu mai vast de alte drepturi. Pentru ca libertatea de exprimare să biruie în fața unor voci dominante, trebuie să se țină cont de diferențele enorme privind accesul la putere și la mijloacele de comunicare în masă. Drepturile comunicării, în genere, se bazează pe crearea concretă a unor condiții necesare unui ciclu pozitiv de comunicare. Acest ciclu presupune căutarea, primirea sau difuzarea, ascultarea sau procesul de a fi ascultat, înțelegerea, crearea sau reproducerea de informație. Drepturile comunicării cuprind astfel dreptul de a participa la propria cultură și de a utiliza propria limbă, de a beneficia de avantajele societății etc. Ca participantă la temelia sacră a drepturilor umane, libertatea de exprimare este menționată în numeroase tratate, convenții sau acorduri internaționale și este garantată sub diferite forme în aproape toate constituțiile și legislațiile naționale. Libertatea de exprimare este considerată ca fiind unul dintre stâlpii de bază ai societății democratice, fiind vitală pentru procesul de prevenire a cenzurii și condiție sine qua non a existenței unei media libere și eficace. Totuși, la nivelul practicii această libertate de exprimare are de suferit. Acest drept fundamental continuă să fie refuzat iar acolo unde nu intervine refuzul, apar amenințările particulare.

2.7. Principiul general al libertății individului

Principiul libertății, ca principiu fundamental al dreptului, presupune următoarele: elaborarea unor acte normative care să garanteze tuturor persoanelor să se realizeze potrivit opțiunilor proprii în raporturile cu ceilalți membri ai colectivității și în cadrul social dat; aplicarea legii de către organele abilitate ale statului în așa fel încât să se dea siguranța necesară fiecărui individ că este ocrotit în manifestările și acțiunile sale libere și legale; respectarea libertății celorlalți etc.

Principiul libertății este consacrat în Constituția României prin reglementarea libertății individuale (art. 23), a libertății de circulație în țară și străinătate (art. 25), respectarea vieții intime, familiale și private a persoanei (art. 26), inviolabilității domiciliului (art. 27), secretului corespondenței (art. 28), libertății conștiinței (art. 29) și a celei de exprimare (art. 30), libertății întrunirilor (art. 39), a celui de asociere (art. 40), libertății muncii (art. 41).

Într-o societate democratică, statul – organismul politic care dispune de forță și decide cu privire la întrebuințarea ei – garantează juridic și efectiv libertatea și egalitatea indivizilor, adică procedează la propria sa limitare. Dimensiunile, demersurile în care omul poate să se miște după bunul său plac sunt fixate de către puterile publice în conformitate cu scopurile pe care ele însele și-au propus să le atingă, într-un sistem politic pluralist. Așa cum arata Hegel, ideea dreptului este libertatea și pentru ca ea sa fie într-adevăr sesizata ea trebuie să fie cunoscută atât în conceptul ei cât și în existenta în fapt a acesteia. Libertatea constituie substanța și determinarea dreptului, iar sistemul dreptului este domeniul libertății înfăptuite. „Fiecare individ are dreptul la viața, la libertate și la siguranța personală „, stipulează art.3 din Declarația universala a drepturilor omului.

Fundamente ale vieții sociale, libertatea și egalitatea trebuie să-și găsească expresia juridică. Aceste concepte vor fi principii ale dreptului, care le va consacra într-o unitate ce ține de însăși dialectica vieții sociale.

Nu poate exista egalitate decât între oameni liberi și nici libertate decât între oameni a căror egalitate este consfințită juridic. Egalitatea privește echilibrul vieții, iar libertatea privește capacitatea oamenilor de a acționa fără opreliști. Principiul general al libertății se difuzează în ramurile dreptului fie sub forma libertăților generale, fie sub forma libertăților individuale. „În timp ce libertățile generale indică un set de protecții, libertățile civile definesc canalele libere și pozitive și ariile activității și participării umane". Aceste libertăți sunt solidare, în sensul ca afectarea uneia produce o reacție în lanț, deranjând pe toate celelalte. Astfel, libertatea de gândire este strâns legată de libertatea de exprimare, libertatea cuvântului

de libertatea de a scrie şi de a publica etc. În constituţii şi în documentele internaţionale privind drepturile omului sunt înscrise aceste libertăţi. Realizarea lor în practica relaţiilor sociale a necesitat sacrificii. Aşa cum nota Jhering, pentru a stabili că omul e o fiinţa liberă, că are dreptul la libertate, au trebuit mai multe sforţări ca pentru a stabili ca pământul se învârteşte în jurul soarelui.

În planul realizării efective a libertăţii sociale, rolul dreptului se materializează în îngrădirea înclinaţiei unor grupuri de a nega altora ceea ce lor nu le place, în neutralizarea acelei suspiciuni difuze a autorităţilor politice fata de grupările neconformiste şi în înlăturarea tuturor barierelor şi a discriminărilor ce persista în calea asigurării şanselor egale de manifestare şi progres pentru toţi oamenii.

Libertatea este una singură, dar căile sale de manifestare sunt numeroase; libertatea religioasă, libertatea cuvântului, libertatea presei etc. La întrebarea: „Ce este libertatea?", Bastiat răspunde; „Este ansamblul libertăţilor!". Acestor forme de exprimare ale libertăţii le corespund diversele drepturi ale individului prevăzute în constituţii şi apărate în reglementările legale subsecvente constituţiei. Libertatea trebuie să fie înţeleasă de fiecare om, doar aşa ea devine o condiţie pentru ca fiecare să-şi poată construi, graţie alegerilor sale perpetui, propria personalitate.

Libertatea de exprimare este limitată numai de Constituţie care dispune că "sunt interzise de lege defăimarea ţării şi a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene contrare bunelor moravuri".

Restrângerea exerciţiului unor drepturi sau ale unor libertăţi este o excepţie care se face numai în cazurile şi cu procedurile prevăzute strict de Constituţie. Astfel, în art. 53 din Constituţie se arată:

- *"Exerciţiul unor drepturi sau al unor libertăţi poate fi restrâns numai prin lege şi numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea siguranţei naţionale, a ordinii, a sănătăţii ori a moralei publice, a drepturilor şi a libertăţilor cetăţenilor; desfăşurarea instrucţiei penale; prevenirea consecinţelor unei calamităţi naturale ori ale unui sinistru deosebit de grav. Restrângerea trebuie să fie proporţională cu situaţia care a determinat-o şi nu poate atinge existenţa dreptului sau a libertăţii."*

Ca urmare, potrivit Constituţiei României, restrângerea exercitării unor drepturi şi libertăţi se face numai în următoarele condiţii cumulative:

- restrângerea să se facă numai prin lege: astfel sunt excluse alte act normative, cum sunt: hotărârile de Guvern, ordinele miniştrilor etc.;

- restrângerea să se facă numai dacă este necesar, adică dacă nu mai există o altă posibilitate legală;

- restrângerea să se facă numai în anumite cazuri strict precizate de Constituţie: apărarea siguranţei naţionale, a ordinii, a sănătăţii ori a moralei publice, a drepturilor şi a libertăţilor cetăţenilor; instrucţiei penale; prevenirea consecinţelor unei calamităţi naturale ori ale unui sinistru deosebit de grav;

- restrângerea trebuie să fie proporţională cu situaţia care a

determinat-o şi nu poate atinge existenţa dreptului sau a libertăţii, deci nu poate suprima dreptul sau libertatea, ci numai limita exercitarea acestora.

Libertatea conştiinţei nu poate fi îngrădită sub nici o formă, deci nici prin lege, dispune art.29 pct.1 din Constituţie.

2.8. Principiul prezumţiei de nevinovăţie

Prezumţia de nevinovăţie a fost instituită pentru prima dată ca regulă scrisă de drept modern în secolul al XVIII-lea în legislaţia S.U.A., iar apoi în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului şi Cetăţeanului din anul 1789.

Potrivit art. 9 din Declaraţie *"orice om trebuie considerat nevinovat până la probarea culpabilităţii sale"*. Ulterior, reglementarea este preluată în art. 11 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, care prevede că: *"orice persoană învinuită de a fi săvârşit o infracţiune este prezumată nevinovată atât timp cât vinovăţia sa nu a fost stabilită intr-un proces public cu asigurarea garanţiilor necesare apărării"*

Pentru a da efect de obligativitate textului declarativ de mai sus, art. 14 pct. 2 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice statuează că: "orice persoană acuzată de comiterea unei infracţiuni penale este prezumată a fi nevinovată cât timp culpabilitatea sa nu a fost stabilită în mod legal". În fine, art. 6 par 2 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului stabileşte că: *"orice persoană acuzată de o infracţiune este prezumată inocentă până când vinovăţia sa va fi legal stabilită"*.

- Reglementarea principiului în legislaţia naţională

În legislaţia românească, prezumţia de nevinovăţie (in dubio pro reo) este reglementată de Codul de Procedură Penală în art. 52, prin care se care consacră faptul că *„orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăţiei sale printr-o hotărâre penală definitivă. În cazul în care probele referitoare la vinovăţie nu sunt certe, sigure, complete, ci există îndoială cu privire la vinovăţia inculpatului, se aplică regula în dubio pro reo, potrivit căreia orice îndoială operează în favoarea inculpatului, iar pe baza acesteia, soluţia ce se impune este achitarea inculpatului de către instanţa de judecată"*..

În legislaţia internă, prezumţia de nevinovăţie este reglementată alături de drepturile şi libertăţile cetăţeneşti fundamentale, fiind ridicată la nivel de

principiu fundamental şi depăşind limitele stricte ale procedurii judiciare. Astfel, potrivit art. 23 alin 8 din Constituţie, "până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti de condamnare persoana este considerată nevinovată".

În structura sa iniţială, Codul de procedură penală, tributar viziunii societăţii de la timpul redactării lui (1968), recunoştea prezumţia de nevinovăţic doar ca o simpla regulă privind sarcina probaţiunii şi administrarea probelor în procesul penal. Cum importanţa acesteia depăşeşte cu mult materia probelor, legiuitorul a simţit nevoia în anul 2003 să întărească semnificaţia ei, ridicând-o la nivel de principiu conducător al întregului proces penal. Astfel se face că potrivit art. 52, intitulat marginal chiar „prezumţia de nevinovăţie", se menţionează că:

"Orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăţiei sale printr-o hotărâre penală definitivă."

În acest context reamintim că potrivit art. 20 alin 1 din Constituţie, "Dispoziţiile constituţionale privind drepturile şi libertăţile cetăţenilor vor fi interpretate şi aplicate în concordanţă cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care România este parte."

Alin. 2 al aceluiaşi articol stabileşte preeminenţa reglementărilor internaţionale privitoare la drepturile fundamentale ale omului, faţă de legile interne în situaţia în care există contradicţii sau neconcordanţe intre acestea.

Potrivit art. 23 pct. 11 din Constituţia României prezumţia de nevinovăţie este definită astfel: *"până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti de condamnare, persoana este considerată nevinovată"*.

Deci în orice comunicare trebuie respectată această prezumţie. Observăm[1] că constituantul român situează prezumţia de nevinovăţie atât în domeniul penalului cât şi al administrativului pentru că numai în aceste două domenii se poate vorbi de termenii *condamnare* şi *vinovăţie*.

Credem că pentru a nu crea discuţii în domeniul dreptului civil ar fi indicat ca din definiţia constituţională să fie scoase cuvintele "de condamnare", definiţia putând avea următorul conţinut: "până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti în cauză, persoana este considerată nevinovată.

Conform art. 6 pct. 2 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului "orice persoană acuzată de o infracţiune este prezumată nevinovată până ce vinovăţia sa va fi legal stabilită". Ca urmare **prezumţia de nevinovăţie** presupune[2]:

[1] V. Dabu, op.cit.p.84;
[2] Idem, p.85;

- o persoană **poate fi acuzată numai în limitele legii**, pe bază de **probe şi indicii de vinovăţie**, şi numai de **organele** şi **persoanele abilitate de lege**; orice acuzaţie în afara acestor limite intră sub incidenţa codului penal şi a legilor penale (purtare abuzivă, arestare şi reţinere ilegale, represiune nedreaptă, insultă, calomnie, ultraj etc.); referirea la aceste persoane nu se face cu calificativul de infractor, criminal, violator, ucigaş, hoţ, etc. ci numai cu "prezumtivul asasin, violator, ucigaş, etc.", sau presupusul criminal, pentru că altfel riscăm să devenim subiecţi ai calomniei.

- persoana **nu este obligată să-si probeze nevinovăţia**, fiind prezumată ca nevinovată până în momentul rămânerii definitive a hotărârii de condamnare; aceasta presupune că nici o persoană să nu fie acuzată fără probe, pentru a nu o obliga să se dezvinovăţească atunci când nu este probată vinovăţia acesteia; de pildă, în cazul unui film considerat de autorităţile statului ca fiind "obscen", statul trebuie să probeze că acesta este obscen şi că este interzis printr-o anume lege. Deci nu difuzorul trebuie să probeze că filmul nu este obscen şi nu este interzis de lege, adică nevinovăţia sa[1].

- **prezumţia de nevinovăţie nu operează în favoarea autorităţilor statului**, nefiind instituită de lege; între persoana fizică pe de o parte (care a adus acuze autorităţii publice) şi autoritatea publică pe de altă parte, statul trebuie să probeze falsitatea acuzelor; într-un astfel de litigiu nu se poate cere agentului media sau persoanei fizice să-si susţină (primii) prin probe acuzele, în mod deosebit cele prin care s-a vizat apărarea interesului public sau privat.

- o persoană nedeclarată vinovată prin hotărâre judecătorească definitivă trebuie tratată cu respectarea tuturor drepturilor ce i se cuvin unei persoane nevinovate;

- **sarcina administrării probelor** de vinovăţie o are **autoritatea abilitată** a statului, care trebuie să o realizeze cu respectarea procedurilor legale; în cazul acţiunilor directe la instanţă (insultă, calomnie prin presă, lovire etc.), sarcina administrării probelor o are persoana care acuză, împreună cu instanţa[2].

[1] Idem;
[2] Idem, p.86;

2.9. Principiul responsabilității și răspunderii

Principiul responsabilității, responsabilizării și răspunderii presupune instituirea de responsabilități, conștientizarea acestora și înfăptuirea răspunderilor atunci când se încalcă regulile dreptului și deontologiei comunicării. Acesta înseamnă **responsabilități și răspunderi pentru toți subiecții raporturilor, juridice** sau **morale**, ce apar în domeniul dreptului comunicării sociale respectiv al celor mai importante relații sociale reglementate.

De exemplu:

- responsabilitatea jurnalistului față de societate și față de cetățean;
- responsabilitatea societății față de agentul media;
- responsabilitatea autorității publice față de agentul media, societate sau cetățean[1];
- responsabilitatea și răspunderea juridică a agentului media, a cetățeanului, a funcționarului și autorității publice în dreptul comunicării sociale;
- responsabilitatea față de surse, și a surselor față de agentul media, cetățean și autorități, etc.

În Codul etic al Societății americane Sigma Delta Chi, la capitolul "Responsabilitate" se arată: "Jurnaliștii care uzează de statutul lor profesional de reprezentanți ai publicului în interese egoiste sau din alte motive nedemne abuzează de o înaltă încredere." În art. 7 teza I din Codul deontologic al ziariștilor români se arată: "Responsabilitatea presei față de public presupune că articolele redacționale nu sunt influențate de interesele personale ori comerciale ale unor terți." Credem[2] că în conceptul "terți" ar trebui considerați incluși și proprietarii mijloacelor de informare în masă[3].

În doctrină se mai vorbește și de **principiul echității,** instituit de practica judiciară, în virtutea căruia se înlocuiesc compensațiile bănești cu acțiunile preventive și remediile. "Echitatea are relevanță pentru legea comunicării datorită posibilităților sale de prevenire, în primul rând.

Judecătorii, de exemplu, pot invoca echitatea pentru a opri publicarea unui articol care se consideră că pune în pericol siguranța națională[4]. Sancțiunile date după publicare nu protejează siguranța națională." arată

[1] Valerică Dabu. "Răspunderea juridică a funcționarului public", Editura Global Lex, București, 2000.
[2] V. Dabu, "Dreptul comunicării sociale", op. cit, p.25;
[3] Idem;
[4] Idem;

Kent Middleton, referindu-se la legislația americană în domeniul comunicării publice[1].

2.10. Principiul imparțialității și obiectivității

Principiul imparțialității și obiectivității este un alt principiu al dreptului comunicării sociale care presupune[2]:

- **independența** agentului media și **protecția** acestuia;
- **relații principiale** nediscriminatorii între autorități și agenții media;
- în investigații și anchete, aplicarea **principiului contradictorialității** și **consultarea părților** este obligatorie;
- prezentarea și transmiterea informațiilor **obiectiv și imparțial**; aceasta presupune o distincție clară între informații, opinie, credință, zvon, excluderea manipulării și un respect deosebit pentru libertatea gândirii, a opiniilor precum și a credințelor; după cum se știe prezentarea subiectivă, parțială a unei informații, inclinând evident către o anumită parte și nu spre adevăr, este considerată **propagandă**.
- **excluderea publicității excesive**, înșelătoare, comparativă, subliminală prin care s-ar influența decizia persoanei fizice sau juridice, în sensul lezării drepturilor, libertăților sau intereselor legitime ale acesteia sau ale acestora: de pildă în anul 1965 Curtea Supremă a S.U.A., a decis că un condamnat nu a avut un proces cinstit din cauza **publicității excesive făcute procesului său**[3].
- prezentarea principalelor puncte de vedere aflate în opoziție se asigură, de regulă, în cadrul aceleiași emisiuni sau, în mod excepțional, în emisiunile următoare;
- în cazul în care cei solicitați refuză să-și precizeze punctul de vedere, acest fapt se menționează pe post. În exercitarea dreptului la antenă se va respecta regula celor trei părții prevăzută de Decizia nr. 40/2004 a C.N.A..

Mediile de informare nu trebuie să facă publice **învinuiri neoficiale**, în măsură să afecteze reputația sau integritatea morală, fără a da celui învinuit **șansa unei replici**, (prevede Codul etic al Societății Sigma Delta Chi). **Atitudinea părtinitoare** în comentariul editorial care se îndepărtează cu bună știință de adevăr, constituie o **violare a spiritului jurnalisticii americane** se arată în acest Cod. Practica sănătoasă operează o netă **distincție** între **reportajul de știri** și cel prin care se **exprimă opinii**. **Reportajul de știri** trebuie să fie **imparțial** și nepărtinitor și să prezinte obiectiv toate aspectele problemei.

[1] Kent Middleton, op. cit. p. 20
[2] A se vedea V. Dabu, op.cit, p.25;
[3] În Kent Middleton, op. cit., p.30;

Relatările privind procedurile polițienești sau juridice trebuie făcute astfel încât să nu prejudicieze nici una din părțile implicate și cu atât mai mult imparțialitatea și independența justiției[1].

Independența agentului media este legată de:

- independența economică a instituției de media cât și a agentului acesteia, atât față de stat, cât și față de patronajul politic sau mafiot;
- independența politică a acestuia;
- interzicerea cenzurii de orice fel;
- protejarea corespunzătoare a agentului media față de orice presiune, imixtiune, cumpărarea întregii ediții dintr-o zi a unui ziar etc.

2.11. Principiul secretului profesional

Secretul profesional reprezintă piatra unghiulară a oricărei profesii din categoria celor care lucrează cu informații. Indiferent că e vorba de jurnaliști, psihologi sau sociologi, criminaliști sau experți ai serviciilor de informații. Principiul confidențialității are, prin implicațiile de natură politică, socială, profesională sau morală pe care le presupune, un caracter special. Tocmai de aceea, dezbaterile pe marginea lui au născut până în prezent o bogată literatură de specialitate.

Jurnalistul conștientizează că informarea și comunicarea au un rol deosebit de important în formarea atitudinilor personale ale cetățenilor și în dezvoltarea societății pe principii democratice și ca atare mas-media are o responsabilitate etică sporită față de cetățeni, iar profesiunea de jurnalist implică drepturi și obligații, libertăți și responsabilități. Informația este un drept fundamental, iar proprietarul acestui drept este cetățeanul, care are și dreptul conex de a cere ca informația să fie transmisă cu acuratețe și cu onestitate, iar în cazul opiniilor, fără ingerință externă din partea autorităților publice sau a sectorului privat.

Secretul profesional al jurnalistului presupune obligația acestuia de a difuza numai acea informație de actualitate de care el este convins, iar sorgintea îi este bine cunoscută. Prezentarea, descrierea și nararea trebuie să fie imparțiale. Jurnalistul nu recurge la procedee nelegitime și nedemne de obținere a informației. Jurnalistul recunoaște și respectă dreptul persoanelor fizice sau juridice de a nu furniza informația și de a nu răspunde la întrebările puse, în afară de cazurile când este obligat să difuzeze informația prevăzută de lege. Convins fiind că el a comis o eroare prin publicarea unui material cu informații fictive sau eronate, jurnalistul este obligat să-și repare eroarea, utilizând aceleași mijloace scrise și/sau audiovizuale, care au fost

[1] Idem;

folosite la publicarea materialului. În caz de necesitate el trebuie să-și ceară scuze prin intermediul mas-media la care este angajat.

Jurnalistul respectă secretul profesional referitor la sursa informației obținute pe cale confidențială. Nimeni nu are dreptul de a-l constrânge să divulge sorgintea. Dreptul la anonimat poate fi încălcat numai în cazuri excepționale, când există suspiciunea că persoana-sursă, în mod premeditat a schimonosit adevărul, precum și atunci, când divulgarea numelui – sorginte prezintă unicul mod de a evita un grav și iminent prejudiciu pentru populație. Jurnalistul este obligat la cerința persoanelor intervievate de el, să nu divulge în mod oficial opiniile lor.

În România, un alineat al Codului Deontologic al Jurnalistului prevede: jurnalistul respectă secretul profesional referitor la sursa informației obținute pe cale confidențială. Nimeni nu are dreptul de a-l constrânge să divulge sorgintea. Dreptul la anonimat poate fi încălcat numai în cazuri excepționale, când există suspiciunea ca persoana-sursă, în mod premeditat a schimonosit adevărul, precum și atunci, când divulgarea numelui - sorginte prezintă unicul mod de a evita un grav și iminent prejudiciu pentru populație. Jurnalistul este obligat la cerința persoanelor intervievate de el, să nu divulge în mod oficial opiniile lor. Dacă mass-media din România dispune de aceste prevederi privind activitatea jurnalistului, în țările vest-europene și în Statele Unite ele sunt continuu dezbătute de decenii, cu rezultate cel puțin notabile. Nici pentru jurnaliștii occidentali lucrurile nu au intrat încă în matcă, iar ei se așteaptă la schimbări continue în relația cu serviciile secrete, cu procurorii și cu propriile surse. Pe de o parte, majoritatea instituțiilor de presă respectabile din Occident nu doar că aderă la diversele coduri deontologice adoptate la nivel național și regional, ci au propriile coduri deontologice. Dacă în Germania ziariștii țin cont de Consiliul Presei Germane, în Franța – de vocea sindicatului Național al Jurnaliștilor Francezi, iar în Marea Britanie – de codul de conduită al Uniunii Naționale a Jurnaliștilor, peste Ocean marile publicații se mândresc cu existența unor coduri personale proprii, considerate – cum este cel al "New York Times" – printre cele mai severe din lume. Acestea permit jurnaliștilor să decidă singuri în ce măsură pot apela la măsuri controversate precum folosirea surselor anonime sau relațiile cu serviciile de informații. Garantând prin responsabilitatea ziaristului și prin nevoia acestuia de credibilitate, cotidianul "Washington Post" își explica, în 2001, opoziția față de inițiativele puterii de a întări legislația privind scurgerile de informații secrete: "Nu pretindem că suntem neutri în această chestiune. Reporterii noștri solicită astfel de informații. Iar unele din materialele astfel obținute, pe care le publicăm, sunt informații secrete. Dar este greu să ne imaginăm că toate scurgerile de informații clasificate sunt de rău augur".

2.12. Principiul umanismului

Principiul umanismului în domeniul comunicării publice presupune folosirea acelor instrumente şi modalităţi de comunicare care nu vor duce la înjosirea, umilirea sau degradarea fiinţei umane şi care nu vor leza demnitatea persoanei în legătură cu care este făcută comunicarea. Umanismul dreptului presupune că trebuie respectată ordinea ierarhică stabilită de legiuitor al elementelor care reprezintă scopul acţiunii juridice a normelor. Prin stabilirea unor reguli de drept în domeniul comunicării de urmăreşte în primul rând „prevenirea" săvârşirii de fapte imorale şi ilegale în legătură cu fiinţa umană, apoi se urmăreşte „repararea" prejudiciilor produse prin afectarea imaginii, demnităţii sau onoarei persoanei vizate, iar „represiunea" este prevăzută în ultimul rând ca element al umanismului normelor juridice. Ideea principală fiind de protecţie, de ocrotire şi educare. Mediile de informare trebuie să se abţină să promoveze şi să inspire curiozitatea morbidă şi detalierea inutilă a aspectelor de viciu şi crimă.

2.13. Principiul accesului liber la informaţii

Accesul liber şi neîngrădit al persoanei la orice informaţii de interes public, definite astfel prin lege, constituie unul dintre principiile fundamentale ale relaţiilor dintre persoane şi autorităţile publice, în conformitate cu Constituţia României şi cu documentele internaţionale ratificate de Parlamentul României. Constituţia României, art.31 alin. (1) prevede că *"Dreptul persoanei de a avea acces la orice informaţie de interes public nu poate fi îngrădit..."*.

Una dintre cele mai importante realizări din ultimii ani în privinţa creşterii transparenţei instituţiilor publice, a controlului societăţii civile asupra acestora şi, implicit, a consolidării democraţiei, a constituit-o adoptarea Legii nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de

interes public. Apariţia acestei legi a creat premisele pentru ca articolul 31 din Constituţia României, cel care garantează dreptul cetăţenilor de a avea acces la informaţiile publice, să fie cu adevărat respectat.

Transparenţa instituţională şi responsabilitatea guvernanţilor şi a instituţiilor publice sunt minime, cultura respectării drepturilor individuale – inclusiv a dreptului de acces la informaţii – lipseşte, libertatea presei este îngrădită în diverse feluri, controlul politic asupra instituţiilor statului este extrem de redus. În aceste condiţii, accesul real şi constant la informaţiile de interes public este un element cheie în procesul de democratizare.

Accesul la informaţii permite publicului să aibă o imagine adecvată şi să şi formeze o opinie critică cu privire la societatea în care trăieşte şi la autorităţile care îl guvernează; încurajează participarea informată a persoanelor/grupurilor/comunităţilor la chestiunile de interes public; ajută la creşterea eficienţei administraţiei, legislativului şi justiţiei şi la menţinerea integrităţii acestora prin reducerea riscului corupţiei; contribuie la legitimitatea administraţiei ca serviciu public şi la creşterea încrederii în instituţiile şi autorităţile publice. Accesul la informaţii are capacitatea să conducă la transparenţă instituţională, transparenţă în gestionarea banului public, responsabilitatea funcţionarilor publici, expunerea corupţiei şi, nu în ultimul rând, la satisfacerea intereselor individuale ale persoanelor care doresc informaţii de interes public. Practic, accesul real al persoanelor şi al presei la informaţiile de interes public determină în mod esenţial evoluţia spre o democraţie stabilă.

Din punct de vedere al destinaţiei şi sferei de cunoaştere a informaţiei, aceasta este de două feluri:

a) - **informaţie publică**, adică acea informaţie care este sau trebuie cunoscută de public, prezentând un interes pentru public, fiind valorificată prin cunoaşterea de către public;

b)- **informaţia privată**, adică acea informaţie care, satisface anumite interese ale uneia sau ale unui număr restrâns de persoane private, şi poate fi făcută publică numai în anumite condiţii.

Din punct de vedere al **interesului** care îl satisface, informaţia se împarte în:

a) **informaţie de interes public**, adică acea informaţie care satisface o necesitate generală, de interes public, naţional sau local, fie în mod public sau secret; în art. 2 lit. "b" din Legea nr. 544/2001, prin informaţie de interes public se înţelege orice informaţie care priveşte activităţile sau rezultă din activităţile unei autorităţi publice sau instituţii publice, indiferent de suportul ori de forma sau de modul de exprimare a informaţiei.

b) **informaţie de interes privat**, adică acea informaţie care satisface o necesitate privată.

2.14. Principiul dreptului de autor sau al comunicării autorizate

Opera de creaţie intelectuală este recunoscută şi protejată, independent de aducerea la cunoştinţa publică, prin simplul fapt al realizării ei, chiar în cazul în care nu este terminată

Subiectul dreptului de autor este persoana fizică sau juridică care dobândeşte drepturile de autor legate de naşterea unei opere protejate de

lege şi care are posibilitatea recunoscută de lege să pretindă celorlalte subiecte de drept să nu încalce nici una dintre obligaţiile corelative drepturilor sale subiective de autor. Potrivit Legii nr. 8 din 14 martie 1996, privind dreptul de autor şi drepturile conexe, pot beneficia de protecţia acordata autorului persoanele fizice sau juridice, altele decât autorul. Se prezumă a fi autor până la proba contrară:

- persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima oara la cunoştinţa publică;
- persoana fizică sau juridică, care face publică opera respectivă, numai cu consimţământul autorului, atâta timp cât acesta nu îşi dezvăluie identitatea, în cazul în care opera a fost adusa la cunoştinţa publică sub forma anonimă sau sub pseudonim, care nu permite identificarea autorului.

• **Conţinutul dreptului de autor**

Conţinutul dreptului de autor implică atât existenţa unor drepturi morale, cât şi existenţa unui ansamblu de drepturi patrimoniale de autor.

Drepturile morale ale autorului unei opere constau în:

a) dreptul de a decide dacă, în ce mod şi când va fi adusă opera la cunoştinţa publică;

b) dreptul de a pretinde recunoaşterea calităţii de autor al operei;

c) dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoştinţă publică;

d) dreptul de pretinde respectarea integrităţii operei şi de a se opune oricărei modificări, precum şi oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputaţia sa;

e) dreptul de a retracta opera, despăgubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de utilizare prejudiciaţi prin exercitarea retractării. În ceea ce priveşte drepturile patrimoniale, autorul unei opere are dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod şi când va fi utilizată opera sa, inclusiv de a consimţi utilizarea operei de către alţii.

Utilizarea unei opere dă naştere la drepturi patrimoniale, distincte şi exclusive ale autorului de a autoriza sau de a interzice:

a) reproducerea operei;

b) distribuirea operei;

c) importul în vederea comercializării pe piaţa internă a copiilor, inclusiv prin punerea operei la dispoziţia publicului astfel încât să poată fi accesată în orice loc şi în orice moment ales, în mod individual, de către public;

d) închirierea operei;

e) împrumutul operei;

f) comunicarea publică, direct sau indirect a operei, prin orice mijloace, inclusiv prin punerea operei la dispoziţia publicului, astfel încât să poată fi accesată în orice loc şi în orice moment ales, în mod individual, de către public;

g) radiodifuziunea operei;

h) retransmiterea prin cablu a operei;

i) realizarea de opere derivate.

CAPITOLUL 3

CONCEPTUL DE LIBERTĂȚI UMANE ŞI DREPTURI CETĂȚENESTI. LIBERTATEA DE EXPRIMARE ŞI LIBERTATEA PRESEI. GARANȚIILE LIBERTĂȚII PRESEI.

"Toate fiinţele umane se nasc libere şi egale în demnitate şi în drepturi[1]"

3.1. Drepturile omului, libertăţile publice şi drepturile cetăţeneşti

Drepturile omului sunt drepturi universal valabile, „înnăscute", imprescriptibile şi inalienabile, inerente oricărei fiinţe umană (drepturi naturale[2]), care îi protejează pe aceştia de eventualele abuzuri ale autorităţilor, neputând fi limitate de niciun stat.

Drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului pot fi clasificate[3] în:

- *drepturi de primă generaţie: drepturi civile şi politice* (libertatea individuală, libertatea conştiinţei, libertatea de exprimare, alte drepturi şi libertăţi precum: dreptul la viaţă, la libertate, la demnitate, la siguranţă personală, dreptul de a nu fi reţinut sau arestat arbitrar, dreptul de a se bucura de prezumţia de nevinovăţie, etc.);

- *drepturi din a doua generaţie – drepturi sociale, economice şi culturale* (dreptul la muncă, dreptul la remunerare echitabila, dreptul la protecţie socială, dreptul la educaţie);

- *a treia generaţie de drepturi cuprinde drepturile colective/drepturi de solidaritate.* (dreptul la pace, dreptul la dezarmare, dreptul la dezvoltare,

[1] Art.1 din *"Declaraţia Universală a Drepturilor Omului"* adoptată la data de 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală a Organizaţiei Naţiunilor Unite.

[2] Iniţial drepturile omului erau denumite *"drepturi naturale"*. Expresia *"human rights"*a început sa fie utilizată din a doua jumătate a secolului al XX-lea. O altă formula utilizată iniţial *„rights of man"* se considera că ar conţine conotaţii discriminatori putându-se înţelege că ar fi vorba numai de drepturile bărbaţilor. (Ioan Muraru, Gheorghe Iancu *„Drepturile, libertăţile şi îndatoririle fundamentale"*, IRDO, Bucureşti, 1992, p.32).

[3] Idem, p.143 şi urm.

dreptul la un mediu ambiant sănătos, subiect al acestuia putând fi numai poporul sau naţiunea şi nu alte entităţi precum minorităţile naţionale.

Unii autori sunt de părere că ar exista şi o a patra generaţie de drepturi ale omului incluzând dreptul la protecţia datelor personale, dreptul la protecţia vieţii private.

Expresia *„drepturile omului"* are o semnificaţie mult mai largă decât aceea a *„drepturilor cetăţeneşti"*, specifice numai unui anumit grup de oameni (cetăţenii unui anumit stat, spre deosebire de străini ori apatrizi).

Omul devine cetăţean în momentul în care se integrează într-un anumit sistem socio-politic reglementat de norme juridice. Pentru a căpăta eficienţă juridică, drepturile naturale inerente oricărei fiinţei umane sunt consacrate şi protejate prin constituţii devenind astfel drepturi (libertăţi) cetăţeneşti.

„Drepturile omului pe planul realităţilor universale, devin drepturi ale cetăţenilor pe planul realităţilor interne ale fiecărui stat"[1]

Drepturile fundamentale sunt deopotrivă garanţii obiective şi drepturi subiective, esenţiale pentru cetăţeni, opozabile puterii statale, ce protejează individul în relaţiile sale cu alţi membrii ai colectivităţii din care acesta face parte. Având în vedere importanţa acestora, drepturile fundamentale sunt înscrise în acte cu forţă juridică maximală (declaraţii de drepturi, constituţii, legi fundamentale).

În literatura de specialitate[2] se apreciază că drepturile fundamentale sunt *„acele drepturi subiective ale cetăţenilor, esenţiale pentru viaţa, libertatea, demnitatea acestora, indispensabile pentru libera dezvoltare a personalităţii umane, drepturi stabilite prin Constituţie şi garantate prin Constituţie şi legi"*

Pe de altă parte, reţinem din doctrină şi opinia potrivit căreia *„formularea drepturi ale omului şi libertăţi fundamentale este incorectă, deoarece libertăţile sunt drepturi ale omului"*[3].

3.2. Consacrarea juridică a drepturilor omului şi universalizarea acestora

Discuţiile asupra drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti sunt la fel de vechi precum cele privind organizarea statală, geneza şi evoluţia drepturilor omului fiind strâns legate de însăşi istoria relaţiilor dintre indivizi, de concepţiile acestuia despre lume, divinitate, putere etc.

[1] I. Muraru, E. Simina Tănăsescu – *„Drept constituţional şi instituţii politice"*, Ed. C.H.Beck, 2008, pag.142.

[2] Idem pag.140.

[3] Hans Kelsen – *„The Law of the United Nations"*, London, 1951, pag. 29

"Ideea că ființa umană posedă prin natura sa anumite drepturi, valabile chiar dacă acestora nu le corespund sau le corespund doar imperfect, dispozițiile legilor pozitive, s-a ivit în mintea omenească, încă din timpuri străvechi și a fost redată în cuvinte strălucitoare, grație filosofiei antice, a jurisprudenței romane ca și în epocile următoare, inspirându-se uneori din dogmele religiei creștine, iar alteori doar din lumina rațiunii.[1]"

Emanciparea ființei umane reprezintă un proces îndelungat având la bază principii fundamentale cristalizate în viziunea unor mari gânditori și ordonate ulterior în sisteme coerente din care s-a născut dreptul modern.

Se poate vorbi despre consacrarea, protecția și promovarea drepturilor omului începând cu anul 1215 odată cu **Magna Carta Libertatum**[2] (Marea Cartă a Libertăților), document conținând un preambul și 63 de articole și clauze prin care sunt prevăzute privilegiile acordate bisericii engleze, nobilimii, cetățenilor și orașelor din regat, acesta reprezentând unul din primele instrumente de protecție și de promovare a drepturilor omului.

Deși la vremea respectivă nu a avut impactul scontat asupra situației politice și sociale, Magna Carta a influențat în mod hotărâtor concepția despre rolul monarhiei în stat, fiind considerată piatra de temelie a parlamentarismului și monarhiei constituționale britanice.

De altfel, printre altele, Magna Carta conține și principiul conform căruia nici chiar regele nu este mai presus de lege, iar puterea lui nu este absolută.

Totodată, prevederile sale au stat la baza unor documente juridice de mai târziu, precum Petiția Drepturilor (7 iunie 1628) sau Habeas Corpus Act (1679).

În anul 1628 Anglia se afla în criză financiară ca urmare a numeroaselor războaie, iar Regele Carol I Stuart (1625-1649) a convocat parlamentul, pentru a vota noi impozite. Parlamentarii refuză și impun regelui să semneze **Petiția drepturilor** (Petition of Rights) text pragmatic, care garanta inviolabilitatea persoanei, recunoștea rolul Parlamentului pentru impunerea de impozite și interzicea legea marțială în timp de pace.

Un alt moment de răscruce în ceea ce privește promovarea drepturilor omului îl reprezintă **Habeas Corpus Act** (26 mai 1679), document ce proteja cetățenii de arestările și pedepsele abuzive. Se stabileau reguli

[1] Giorgio del Vecchio –*„Diritto naturale e unità europea"*, Roma, 1959.

[2] Pe 15 iunie 1215, la Runnymede, pe Tamisa, regele Ioan-fără-Țară (1167-1216) a fost obligat de baroni și înalți prelați englezi să semneze *Magna Carta*, un prim text *"constituțional"* care garantează drepturi și libertăți. Spre exemplu: punctul 29 din document prevede că *„ nici un om liber nu va fi arestat, sau întemnițat, nici deposedat, sau pus în afara legii, nici exilat, nici molestat... decât ca urmare a unei judecăți legale..., după legea țării."*

minuțios cu privire la mandatul emis (mențiuni, semnături, motive, termene), la evitarea transferurilor arbitrare de la o închisoare la alta etc.

Procedura[1] care îi poartă numele, a devenit celebră ca protectoare a libertății individuale și a siguranței personale și îl reprezintă presupune ca persoanele arestate să fie aduse în fața unui judecător într-un termen scurt.

Un alt text important îl reprezintă **Declarația drepturilor**[2] (Bill of Rights) semnat la 13 februarie 1689 și care reitera documentele anterioare sporindu-le forța juridică. Prin acest act se consolidează sistemul parlamentar și se stipulează dreptul la alegeri libere, libertatea cuvântului, dreptul de a fi judecat de un tribunal independent etc.

În statul Virginia (SUA)„ pe timpul Războiului de Independență se adopta **Declarația drepturilor din statul Virginia**[3] (12 iunie 1776), care prevedea o serie de drepturi inalienabile (dreptul la viață, libertate și proprietate, dreptul de vot, dreptul la liberă întrunire și libertatea presei, dreptul de petiție, dreptul la protecție legală etc.).

La 4 iulie 1776 se adopta la Philadelphia **Declarația de independență a Statelor Unite ale Americii**, care stipula faptul că *"Toți oamenii au fost creați egali; ei au fost înzestrați de Creatorul lor cu anumite drepturi inalienabile; printre aceste drepturi se găsesc viața, libertatea și căutarea fericirii. Guvernele sunt stabilite de oameni pentru garantarea acestor drepturi și dreapta lor putere emană din consimțământul guvernanților"*.

Constituția Statelor Unite (din 17 septembrie 1787), prevede drepturi dintre cele mai largi[4] (libertatea religioasă, a cuvântului, a presei, dreptul la asociere, inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, a corespondenței etc.).

Consacrarea juridică a drepturilor omului capătă valențe universale prin declarațiile și textele constituționale ce sunt adoptate ulterior revoluției franceze[5] din 1789.

Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului se adresa întregii umanități[6], tuturor cetățenilor indiferent de națiunea ori de clasa socială din care aceștia proveneau, proclamând libertatea religioasă, a cuvântului, a

[1] *Habeas Corpus* ("să ai corpul", în sensul de a fi prezentat înaintea tribunalului pentru ca acesta să poată să decidă legalitatea detenției).

[2] Actul care declară drepturile și libertățile supușilor și care stabilește succesiunea la Coroană.

[3] *„Virginia Bill of Rights"*, document inspirat de textele menționate și valabile și pentru coloniile engleze și influențat în mare măsură de ideilor exprimate de filosoful John Locke.

[4] *"Niciun stat nu va face sau nu va putea aplica o lege care ar restrânge privilegiile sau imunitățile cetățenilor Statelor Unite "*.

[5] Desfășurată sub sloganul *„liberté, égalité, fraternité"*.

[6] *"Oamenii se nasc și rămân liberi și egali în drepturi"*

presei, inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, a corespondenței, dreptul la asociere și alte drepturi.

Primul document internațional cu vocație de universalitate în domeniul drepturilor omului este **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, la 10 decembrie[1] 1948. Această declarație nu reprezintă propriu-zis un tratat, ci o rezoluție ale cărei prevederi au caracter de recomandare. Cu toate acestea, majoritatea statelor au preluat aceste norme cu valoare deosebită și unanim recunoscute și le-au înscris în constituțiile lor, conferindu-le în acest fel caracter obligatoriu[2].

Declarația prevede și posibilitatea limitării drepturilor omului, însă *„numai dacă (limitele - n.n.) sunt stabilite prin lege"* și *„exclusiv în scopul de a asigura cuvenita recunoaștere și respectare a drepturilor și libertăților altora și ca să fie satisfăcute justele cerințe ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale într-o societate democratică"*.

Convenția pentru Protecția Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale[3], (Convenția Europeană a Drepturilor Omului), reprezintă un catalog al drepturilor fundamentale, prin aceasta consacrându-se o serie de drepturi și libertăți civile și politice și un sistem de control internațional vizând garantarea și respectarea de către statele contractante a obligațiilor asumate, (asigurat de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului (înființată în 1954), Curtea Europeană a Drepturilor Omului (1959) și Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei).

Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice a fost adoptat de către Adunarea Generală O.N.U. la 16 decembrie 1966. Pactul se bazează pe principiile Declarației Universale a Drepturilor Omului, reprezentând un tratat cu valoare obligatorie pentru statele semnatare[4]. La aceeași dată a fost adoptat de către Adunarea Generală și Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale.

Declarația Universală a Drepturilor Omului, Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice și Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale formează împreună Carta Internațională a Drepturilor Omului.

[1] Ziua de 10 decembrie este Ziua Internațională a Drepturilor Omului.

[2] V. Raluca Miga-Beșteliu –*„Drept Internațional"*, Ed. ALL, 1997, pag. 174.

[3] Elaborată în cadrul Consiliului Europei, deschisă pentru semnare la Roma, la 4 noiembrie 1950, a intrat în vigoare în septembrie 1953. A fost ratificată de România prin Legea30/1994.

[4] Semnat de România la 27 iunie 1968 și ratificat prin Decretul nr. 212/1974. Prin dispozițiile constituționale, tratatele privitoare la drepturile omului la care România este parte au fost încorporate în dreptul intern.

Pe lângă documentele menționate au fost adoptate și alte documente valoroase care dovedesc interesului crescând pentru promovarea drepturilor omului.

În **Constituția României** la art. 20 alin. (1) se recunoaște expres acest document: *„Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și celelalte tratate la care România este parte."*

Totodată, potrivit art.20 alin.(2) din Constituție *„Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile."*

3.3. Clasificarea drepturilor și a libertăților fundamentale

Clasificarea[1] drepturilor și libertăților fundamentale prevăzute în capitolul II din Constituția României poate fi făcută în funcție de conținutul lor, după cum urmează:

- ***Inviolabilități***: dreptul la viață, dreptul la integritate fizică, dreptul la integritate psihică (art.22), libertatea individuală (art.23), dreptul la apărare (art.24), dreptul la libera circulație (art.25), dreptul la ocrotirea și respectarea vieții intime, familiale și private, (art.26) și inviolabilitatea domiciliului (art.27);

- ***Drepturi exclusiv politice:*** dreptul de vot (art.36), dreptul de a fi ales (art.37), dreptul de a fi ales în Parlamentul European (art.38);

- ***Drepturi și libertăți social-politice (libertăți de opinie)***: libertatea conștiinței (art.29), libertatea de exprimare (art.30), dreptul la informație (art.31) libertatea întrunirilor (art.39), dreptul de asociere (art.40) și secretul corespondenței (art.28);

- ***Drepturile și libertățile social-economice și culturale***: dreptul la învățătură (art.32) dreptul la ocrotirea sănătății (art.34) dreptul la muncă și protecție socială a muncii (art.41), dreptul la grevă (art.43), dreptul de proprietate (art.44), dreptul la moștenire (art.46), dreptul la un nivelul de trai decent (art.47), dreptul copiilor și a tinerilor la protecție (art.49), dreptul persoanelor cu handicap la protecție și asistență specială (art.50);

[1] Gheorghe Iancu – *„Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România"*, Editura All Beck, București 2003, pag.. 52.

Drepturi garanții: dreptul de petiționare (art.51), dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică (art.52)

3.4. Libertățile comunicării (și ale expresiei): libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul la informație, dreptul la viața intimă, familială și privată

3.4.1. Libertatea conștiinței

Libertatea conștiinței, una dintre primele libertăți înscrise în catalogul drepturilor umane este o libertate esențială, ea determinând existența și conținutul și a altor libertăți (libertatea de exprimare, libertatea presei, libertatea asocierii, libertatea întrunirilor).

Această libertate reglementată[1] prin dispozițiile art. 29 din Constituție dă dreptul fiecărei persoane de a avea o concepție proprie (gânduri, credințe, opinii) despre lumea înconjurătoare și de a putea să o exprime liber, atât în particular cât și în public.

Libertatea conștiinței are un conținut complex reprezentat pe de o parte de libertatea de gândire și de opinie, iar pe de altă parte de libertatea credințelor religioase [2].

În literatura de specialitate[3] se precizează faptul că: *„Conștiința omului nu poate fi și nu trebuie direcționată prin mijloace administrative, ci ea trebuie să fie rezultatul libertății acestuia de a gândi și a-și exterioriza gândurile. Orice constrângere este o încălcare a acestui drept natural și imprescriptibil, este o schilodire a spiritului uman. De aceea Constituția stabilește că nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale".*

[1] Totodată, libertatea conștiinței este reglementată prin dispozițiile art.18 din Declarația universală a drepturilor omului, art.18 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 9 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

[2] În acest sens, Constantin Dissescu (*„Drept constituțional"*, București, 1915, pag.534-536) apreciază că, prin libertatea conștiinței se înțelege libertatea gândirii, libertatea de a cugeta, de a examina și de a crede. Libertatea conștiinței este genul, pe când libertatea religioasă sau confesională este o simplă specie. Libertatea conștiinței este relativă exclusiv la întreaga activitate psihică, internă, pe câtă vreme sub numele de libertate religioasă se înțelege un complex de mai multe libertăți, nu numai libertatea cugetării, dar și libertatea manifestării lor practice, externe, libertatea cultului și a ritualului.

[3] *„Constituția României. Comentariu pe articole"*, Coordonatori: I. Muraru și E. S. Tănăsescu; Autori: D. Apostol Tofan, F. A. Baias, V. M. Ciobanu, V. Cioclei, I. Condor, A. Crișu, S. Deaconu, A. Popescu, S. Popescu, B. Selejan Guțan, M. Tomescu, V. Vedinaș, I. Vida, C. Zamșa, Editura C.H. BECK, București 2008, pag.284

Constituția României	Art. 29 - Libertatea conștiinței (1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale. (2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. (3) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. (4) În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă. (5) Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate. (6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	Art. 18 1. Orice persoană are drept la libertatea gândirii, conștiinței și religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public cât și în particular prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și prin învățământ. 2. Nimeni nu va fi supus vreunei constrângeri putând aduce atingere libertății sale de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa. 3. Libertatea manifestării religiei sau convingerilor nu poate fi supusă decât restricțiilor prevăzute de lege și necesare pentru ocrotirea securității, ordinii și sănătății publice ori a moralei sau a libertăților și drepturilor fundamentale ale altora. 4. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor, în conformitate cu propriile lor convingeri.
Declarația universală a drepturilor omului	Art. 18 - Orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei; acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerile precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile sale, individual sau în colectiv, atât în public cât și privat, prin învățământ, practici, cult și îndeplinirea de rituri.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	Art. 9 - Libertatea de gândire, de conștiință și de religie 1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor. 2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate forma obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

3.4.2. Libertatea de exprimare

Libertatea de exprimare reprezintă posibilitatea omului de a-şi exprima prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin orice alte mijloace de comunicare în public, gândurile, opiniile, credinţele religioase şi creaţiile spirituale de orice fel[1].

Este una din cele mai vechi libertăţi cetăţeneşti, are un conţinut complex fiind strâns legată de libertatea conştiinţei şi de dreptul la informaţie. Mai este cunoscută şi sub denumirea de libertatea cuvântului şi libertatea presei (acestea reprezentând de fapt denumiri ale unor aspecte ale sale).

În Constituţia României libertatea de exprimare a fost consacrată prin art. 30 şi reprezintă o valorificare a instrumentelor juridice internaţionale[2].

Gândurile, opiniile, credinţele religioase, creaţiile spirituale intră în circuitul juridic numai dacă sunt comunicate, exprimate (exteriorizate, obiectivate), în timp ce dacă acestea rămân în universul spiritual interior al omului, ele nu pot fi cunoscute de către ceilalţi.

În doctrină[3] se arată că *„libertatea gândirii rămâne o libertate de exprimare a gândului sau o libertate de formare a gândirii. Interiorul individului rămâne inviolabil."*

Prin urmare, exprimarea *"în public"* este definitorie pentru conţinutul juridic al acestei libertăţi, termenul *„public"* fiind definit prin legi [4].

[1] Gheorghe Iancu – *„Drepturile, libertăţile şi îndatoririle fundamentale în România"*, Editura All Beck, Bucureşti 2003, pag.251-252.

[2] Art. 19 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, Art. 10 din Convenţia Europeană şi Art. 19 din Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice. În considerarea strânsei legături dintre ele, libertatea de exprimare şi dreptul la informaţie sunt reglementate împreună în aceste documente.

[3] M. Duverger (*Droit public*, P.U.F., Paris, 1968, p. 178) citat în *„Constituţia României. Comentariu pe articole"*, Coordonatori: I. Muraru şi E. S. Tănăsescu; Autori: D. Apostol Tofan, F. A. Baias, V. M. Ciobanu, V. Cioclei, I. Condor, A. Crişu, S. Deaconu, A. Popescu, S. Popescu, B. Selejan Guţan, M. Tomescu, V. Vedinaş, I. Vida, C. Zamsa, Editura C.H. BECK, Bucureşti 2008, pag.284).

[4] Cum ar fi, spre exemplu prevederile art. 152 Cod Penal - Fapta săvârşită în public - *Fapta se consideră săvârşită "în public" atunci când a fost comisă: a) într-un loc care prin natura sau destinaţia lui este totdeauna accesibil publicului, chiar dacă nu este prezentă nici o persoană; b) în orice alt loc accesibil publicului, dacă sunt de faţă două sau mai multe persoane; c) în loc neaccesibil publicului, cu intenţia însă ca fapta să fie auzită sau văzută şi dacă acest rezultat s-a produs faţă de două sau mai multe persoane; d) într-o adunare sau reuniune de mai multe persoane, cu excepţia reuniunilor care pot fi considerate că au caracter de familie, datorită naturii relaţiilor dintre persoanele participante; e) prin orice mijloace cu privire la care făptuitorul şi-a dat seama că fapta ar putea ajunge la cunoştinţa publicului.*

Analiza textului constituţional (art. 30) relevă o serie de reguli privind libertatea cuvântului şi libertatea presei, privind cenzura şi privind răspunderea juridică ce „coagulează" conţinutul complex al libertăţii de exprimare.

■ **Regulile referitoare la libertatea cuvântului şi la libertatea presei**

Libertatea cuvântului constă în posibilitatea cetăţeanului de a-şi exprima, în public, prin viu grai, în diferite modalităţi, opiniile pe care le are.

Libertatea presei constă în posibilitatea cetăţeanului de a-şi exprima în scris, prin presă, opiniile, pe care le are. Prevăzută atât de Constituţia din 1866, cât şi de cea din 1923, libertatea presei reprezintă cea mai importantă componentă a libertăţii de exprimare.

În doctrină s-au formulat mai multe păreri privind includerea în libertatea presei şi a tipăriturilor de altă natură (lucrări literare, filosofice, istorice, politice etc.) din care o reţinem pe aceea potrivit căreia libertatea presei trebuie să se cantoneze doar la presă[1], care în înţelesul său restrâns reprezintă totalitatea mijloacelor de informare obişnuită a cetăţenilor. (ziarele, magazinele scrise, radioul, televiziunea, dar şi alte asemenea mijloace).

Prin art. 30 alin. (3) din Constituţie este prevăzută şi libertatea de a înfiinţa publicaţii ce decurge în mod normal din libertatea presei.

Suprimarea publicaţiilor este interzisă prin alin. (4) al art. 29 din Constituţie pe considerentul că aceasta reprezintă o sancţiune prea dură ce vine în conflict cu ideea de respect a drepturilor şi a libertăţilor umane dar, în acelaşi timp, nu este prevăzută (sau interzisă) nici sancţiunea de suspendare a unei publicaţii urmând ca legiuitorul să aprecieze dacă o asemenea sancţiune mai puţin severă trebuie să figureze sau nu între cele care se pot aplica în domeniul presei.

Conţinutul complex al libertăţii de exprimare rezidă şi din relevarea unui important aspect de ordin material şi economic (pe lângă cel spiritual), ce permite ca libertatea presei să fie efectivă, cunoscându-se faptul că aceasta nu se poate realiza în afara existenţei unor tipografii, edituri, stocuri de hârtie, mijloace de difuzare etc.

În acest sens, este permisă înfiinţarea şi gestionarea unor asemenea structuri care asigură baza materială necesară, cu condiţia ca mijloacele de comunicare în masă să facă publică sursa lor de finanţare[2].

[1] Gheorghe Iancu – *„Drepturile, libertăţile şi îndatoririle fundamentale în Romania"*, Editura All Beck, Bucureşti 2003, pag.255.

[2] Conform art. 30 alin. (5) din Constituţie, dispoziţie ce se interpretează ca o garanţie a acestei libertăţi dar şi a răspunderii juridice din domeniu.

Simpla includere a unor drepturi şi libertăţi fundamentale în textul constituţional nu asigură exercitarea acestora, fiind necesară reglementarea lor legală. Astfel, spre deosebire de domeniul audiovizualului unde au fost adoptate reglementări adecvate, materia presei scrise este reglementată insuficient[1], existând riscuri iminente în privinţa susţinerii libertăţii ei, îndeosebi sub aspect economic (pericolul concentrărilor de capital în domeniul mass mediei şi deturnarea rolului acesteia, conflictele dintre stat şi deţinătorii capitalului, presiunile fiscale asupra presei din partea puterii, luarea unor măsuri punitive exagerate împotriva jurnaliştilor etc.). Privind riscurile generate de vidul legislativ în domeniul presei scrise, unii autori[2] au lansat, pe bună dreptate, avertismente argumentate.

De însemnătate pentru o posibilă reluare a dezbaterii publice pe tema legii presei scrise sunt precizările aduse în literatura de specialitate[3] prin care au fost identificate două sisteme principale de reglementare legală a domeniului presei: regimul preventiv (*„ce permite autorităţilor publice competente luarea unor măsuri pentru a preîntâmpina comiterea unor delicte de presă sau producerea, prin intermediul acesteia, a unor efecte dăunătoare intereselor considerate generale"*) şi regimul represiv (în care *"numai justiţia şi doar posterior apariţiei unei publicaţii, poate interveni în vederea aplicării sancţiunilor prevăzute de lege pentru delictul de presă comis"*).

■ Reguli referitoare la cenzură

În doctrină cenzura a fost considerată mijlocul cel mai des folosit pentru îngrădirea libertăţii de exprimare, pentru că a fost utilizată pentru

[1] Legea presei nr. 3/1974, (republicată în Buletinul Oficial nr. 3 din 19 ianuarie 1978), actualmente în vigoare, a fost abrogată temporar şi parţial prin O.U.G. nr. 53/2000 pentru unele măsuri privind soluţionarea cererilor referitoare la acordarea de despăgubiri pentru daunele morale, (M. Of. nr. 227 din 23 mai 2000) Ulterior, O.U.G. nr. 53/2000 este abrogată prin art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 34/2001 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru. Proiectele de lege vizând reglementarea presei scrise nu s-au materializat. Jurnaliştii români au manifestat o opoziţie tot mai puternică faţă de încercările de adoptare a unei legi a presei, temându-se că, deşi la nivel declarativ acestea urmăresc asigurarea libertăţii presei, în realitate au drept scop îngrădirea acesteia.

[2] Carmen Monica Cercelescu în lucrarea *„Regimul juridic al presei - drepturile şi obligaţiile jurnaliştilor"*, Bucureşti, Ed. Teora, 2002, afirmă *„În lipsa unei legislaţii care să tindă spre echilibru, relaţiile sociale în domeniul mass media vor fi măcinate de conflicte, iar principiile democratice vor rămâne fără nici o finalitate. Statele occidentale s-au confruntat deja cu probleme iscate de astfel de conflicte, iar urmările se mai observă şi astăzi."*

[3] Tudor Drăganu *„Drept constituţional şi instituţii politice. Tratat elementar"*, vol. I, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998, pag.176.

impiedicarea difuzării unor scrisuri care erau contrare intereselor unor guvernanţi. În decursul istoriei au existat diferite tipuri de cenzură de la carte până la presă.

De-a lungul timpului cenzura a fost pusă în aplicare, direct sau indirect, prin diverse mijloace[1]. O prevedere esenţială pentru garantarea libertăţii de exprimare este cea cuprinsă în art. 30 alin. (2) din Constituţia României care interzice expres cenzura de orice fel.

Potrivit unei opinii exprimate în doctrină*" trebuie deosebită cenzura, care priveşte, am putea spune, atitudinea, de controlul ştiinţific, care este necesară şi care priveşte calitatea şi eventual oportunitatea exprimării."*[2]

În acest sens, trebuie menţionat faptul că libertatea de exprimare nu are caracter absolut[3] ea are anumite limite juridice[4], deoarece conform art. 30 alin. (6) din Constituţie, aceasta *"nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine."*

Paragraful 2 al articolului 10 din Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale prevede că: *„Exercitarea acestor libertăţi*[5] *ce comportă îndatoriri şi responsabilităţi poate fi supusă unor formalităţi, condiţii, restrângeri sau sancţiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea naţională, integritatea teritorială sau siguranţa publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracţiunilor, protecţia sănătăţii sau a moralei, protecţia reputaţiei sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informaţii confidenţiale sau pentru a garanta autoritatea şi imparţialitatea puterii judecătoreşti."*

Tocmai de aceea stabilirea prin lege a unor restrângeri sau sancţiuni nu este o măsură incompatibilă cu libertatea de exprimare, dacă, potrivit paragrafului 2 al art. 10 din Convenţia europeană, acestea constituie măsuri necesare într-o societate democrată. *„Or, atât restrângerea implicită, cât sancţionarea explicită, prin lege, a exercitării abuzive a libertăţii de exprimare, constituie, evident, o măsură necesară şi compatibilă cu valorile unei societăţi democratice."*[6]

[1] Carmen Monica Cercelescu - *„Regimul juridic al presei - drepturile şi obligaţiile jurnaliştilor"*, Bucureşti, Ed. Teora, 2002, pag.63-95

[2] I. Muraru – *„Protecţia constituţională a libertăţilor de opinie"*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, *1999*, pag. 94.

[3] Decizia Curţii Constituţionale nr. 205/2000, publicată în M. Of. nr. 702 din 28 decembrie 2000.

[4] *Limitări care trebuie să fie expres prevăzute prin lege şi necesare ocrotirii unor valori politice, economice, sociale, umane.*

[5] Libertatea de exprimare cuprinzând libertatea de opinie, libertatea de a primi/de a comunica informaţii/idei.

[6] Decizia Curţii Constituţionale nr. 51/1999, publicată în M. Of. nr. 262 din 9 iunie 1999.

■ **Regulile referitoare la răspunderea juridică**

Exercitarea libertății de exprimare în coordonatele stabilite de Constituție și documentele internaționale menționate implică și atragerea răspunderii juridice în cazul depășirii limitelor juridice impuse, a abuzului în exercitarea libertății de exprimare.

Art. 30 alin. (8) din legea fundamentală stabilește atât formele răspunderii cât și subiectele răspunderii. Astfel, răspunderea pentru încălcarea limitelor impuse este civilă ori penală.

Răspunderea civilă revine *„editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii"*.

Răspunderea pentru delictele de presă (răspundere penală) ea va fi cea stabilită prin lege, Constituția nestabilind și alte detalii. În sensul necesității unei răspunderi penale în domeniul libertății de exprimare Curtea Constituțională a stabilit că, *„Este de principiu ca unei obligații legale privind limitarea libertății de exprimare - și cu atât mai mult unei obligații de ordin constituțional - trebuie să îi corespundă o sancțiune legală, în cazul nerespectării sale. Altfel,obligațiile juridice ar fi reduse la semnificația unor simple deziderate, fără niciun rezultat practic în cadrul relațiilor sociale. Pentru acest motiv este necesară sancționarea celor care, prin exercitarea abuzivă a libertății de exprimare, aduc atingere demnității și onoarei altor persoane.„*[1]

Constituția României	ART. 30 - Libertatea de exprimare (1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. (2) Cenzura de orice fel este interzisă. (3) Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații. (4) Nici o publicație nu poate fi suprimată. (5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării. (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine. (7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. (8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	Art.19 1. Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. 2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa. 3. Exercitarea libertăților prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă obligații și răspunderi speciale. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputației altora; b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice. Art. 20 1. Orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege. 2. Orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violență este interzis prin lege.
Declarația universală a drepturilor omului	Art. 19 Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	Art. 10 - Libertatea de exprimare 1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. 2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

[1] Idem

3.4.3. Dreptul la informație

În zilele noastre informația constituie o resursă esențială, fiind determinantă în luarea deciziilor. De asemenea, asigurarea unei rețele informaționale reprezintă o necesitate stringentă în societatea contemporană.

În acest sens, un alt drept fundamental prevăzut de art. 31 din Constituție și inspirat din instrumentele juridice internaționale este dreptul la informație[1].

După cum am mai menționat, art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 10 din Convenția Europeană și art. 19 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice reglementează laolaltă libertatea de exprimare și dreptul la informație.

După cum se afirmă în doctrină[2] dreptul la informație *„este un adevărat drept fundamental deoarece dezvoltarea materială și spirituală a omului, exercitarea libertăților prevăzute prin Constituție și mai ales a acelora prin care se exprimă gândurile, opiniile, credințele religioase și creațiile de orice fel, implică și posibilitatea de a putea recepționa date și informații privind viața socială, politică, economică, științifică și culturală."*

Conținutul acestui drept este unul complex și dinamic aflat în continuă dezvoltare, garantând interesul persoanei la orice informație de interes public[3].

În structura dreptului la informație intră, în principal, următoarele drepturi:

- dreptul de a fi informat în mod prompt, corect și clar (îndeosebi cu privire la măsurile preconizate/luate de către autoritățile publice);
- dreptul de a informa;
- liberul acces la sursele de informație publică;
- dreptul la antenă (posibilitatea neobstrucționată de a recepționa emisiunile de radio și televiziune);

În considerarea rolului lor deosebit de important în realizarea dreptului la informație, mijloacelor de informare în masă, fie ele private sau publice, li se impun, prin textul constituțional, o serie de obligații, cum ar fi: garantarea

[1] Art. 31 cuprinde dispoziții privind informații în general (alin.1), informații despre evenimente sau acțiuni hotărâte de către autoritățile publice (alin. 2), respectiv informații cu caracter personal (alin. 2).

[2] I. Muraru, op. citată, pag.135

[3] *„Constituția României. Comentariu pe articole"*, Coordonatori: I. Muraru și E. S. Tănăsescu; Autori: D. Apostol Tofan, F. A. Baias, V. M. Ciobanu, V. Cioclei, I. Condor, A. Crișu, S. Deaconu, A. Popescu, S. Popescu, B. Selejan Guțan, M. Tomescu, V. Vedinaș, I. Vida, C. Zamsa, Editura C.H. BECK, București 2008, pag.299).

dreptului la antenă principalelor grupuri sociale și politice[1], asigurarea unei informări corecte a opiniei publice.

Potrivit prevederilor art. 4 din Legea nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune prevede *„(1) Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune, ca servicii publice în realizarea obiectivelor generale de informare, educație, divertisment, sunt obligate să prezinte, în mod obiectiv, imparțial, realitățile vieții social-politice și economice interne și internaționale, să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice, să promoveze, cu competență și exigență, valorile limbii române, ale creației autentice culturale, științifice, naționale și universale, ale minorităților naționale, precum și valorile democratice, civice, morale și sportive, să militeze pentru unitatea națională și independența țării, pentru cultivarea demnității umane, a adevărului și justiției.(2) În îndeplinirea atribuțiilor pe care le au, Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune trebuie să respecte principiile ordinii constituționale din România."*

Îndeplinirea obligațiilor și a rolului serviciilor publice de radio și televiziune este supusă controlului parlamentar.

Dreptul constituțional la informație impune autorităților atât obligația de a asigura suportul material și juridic pentru difuzarea adecvată a informațiilor, cât și obligația expresă de a informa corect cetățenii asupra treburilor publice, pentru domeniile în care își desfășoară activitatea. În acest sens, unul din actele normative prin care se garantează dreptul fundamental la informație îl reprezintă Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, care prevede la art. 1 că *„Accesul liber și neîngrădit al persoanei la orice informații de interes public, definite astfel prin prezenta lege, constituie unul dintre principiile fundamentale ale relațiilor dintre persoane și autoritățile publice, în conformitate cu Constituția României și cu documentele internaționale ratificate de Parlamentul României."*

Legea nr. 544/2001 definește noțiunile de *„informație de interes public"*[2], *„informație cu privire la datele persoanele"*[3], stabilește reguli obligatorii privind organizarea și asigurarea accesului la informațiile de

[1] Sarcină ce revine serviciilor publice de radio și televiziune.

[2] Potrivit art.2 lit. b) din Legea nr.544/2001 *"orice informație care privește activitățile sau rezultă din activitățile unei autorități publice sau instituții publice, indiferent de suportul ori de forma sau de modul de exprimare a informației"*.

[3] Potrivit art.2 lit. c) din Legea nr.544/2001 *"orice informație privind o persoană fizică identificată sau identificabilă"*.

interes public, inclusiv privind accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public.

Autoritățile sau instituțiile publice au obligația să publice buletine informative, rapoarte de activitate și, totodată, să facă publice, din oficiu, unele informații de interes public, cum ar fi:

- actele normative care reglementează organizarea și funcționarea;
- structura organizatorică, atribuțiile departamentelor, programul de funcționare, programul de audiențe;
- numele și prenumele persoanelor din conducere și ale funcționarului responsabil cu difuzarea informațiilor publice;
- coordonatele de contact, respectiv: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și adresa paginii de Internet;
- sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil;
- programele și strategiile proprii;
- lista cuprinzând documentele de interes public;
- lista cuprinzând categoriile de documente produse și/sau gestionate, potrivit legii;
- modalitățile de contestare a deciziei autorității sau a instituției publice în situația în care persoana se consideră vătămată în privința dreptului de acces la informațiile de interes public solicitate.

O *„concretizare a dreptului cetățenilor de a avea acces la orice informație de interes public"* o reprezintă activitatea de culegere și de difuzare a informațiilor de interes public, desfășurată de mijloacele de informare în masă.

Ca modalități prin care se asigură accesul cetățenilor la informațiile de interes public legea enumeră: afișare la sediu, publicare în Monitorul Oficial sau mijloacele de informare în masă, publicații proprii, pagina proprie de internet, consultare la sediu în spații special amenajate în acest scop.

Dreptul la informație comportă, totuși anumite limite juridice, deoarece privește numai informațiile de interes public, nefiind incluse în accastă categorie cele cu caracter secret[1], a căror circulație neîngrădită ar putea

[1] Potrivit dispozițiilor art. 12 alin. (1) din Legea nr.544/2001 se exceptează de la accesul liber al cetățenilor: *„a) informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoriile informațiilor clasificate, potrivit legii; b) informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii; c) informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere dreptului de proprietate intelectuală ori industrială, precum și principiului concurenței loiale, potrivit legii; d) informațiile cu privire la datele personale, potrivit legii; e) informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei*

prejudicia măsurile de protecție a tinerilor, securitatea națională și nici *"informațiile care ar putea fi obținute pe căi ilegale, prin procurarea și folosirea, în mod ilegal, a unor mijloace de interceptare a convorbirilor telefonice"*[1].

Totodată, dreptul la informație trebuie satisfăcut în condițiile respectării dreptului la viață intimă, familială și privată (art. 31 din Constituție), a Legii nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările și completările ulterioare, a Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal din 1981 (ratificată de România prin Legea nr. 682/2001) etc.

Constituția României	ART. 31 - Dreptul la informație (1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. (2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. (3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională. (4) Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. (5) Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	Art.19 1. Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. 2. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

efectuate sau în curs de desfășurare; f) informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces; g) informațiile a căror publicare prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor."

[1] Decizia Curții Constituționale nr. 190/1999 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.3 lit. f) și ale art.19 alin.1 teza a doua din Legea nr.51/1991 privind siguranța națională a României, publicată în M. Of. nr.278 din 20 iunie 2000.

	3. Exercitarea libertăților prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă obligații și răspunderi speciale. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputației altora; b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.
Declarația universală a drepturilor omului	Art. 19 Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	Art. 10 - Libertatea de exprimare 1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. 2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

3.4.4. Dreptul la viața intimă, familială și privată

Apărut mai recent în tabloul drepturilor, dreptul la viață intimă, familială și privată, este reglementat prin dispozițiile art. 17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în timp ce în Constituția României este prevăzut de art. 31.

Acest drept, în trecut protejat doar de norme cutumiare și morale, are o importanță deosebită pentru libertatea și personalitatea cetățeanului fiind reglementat și în constituțiile altor. Autoritățile guvernamentale trebuie să ia orice măsură necesară și rezonabilă pentru a asigura respectarea și ocrotirea personalității omului, a vieții intime,familiale și private.

Cauzele care au consacrat acest drept fundamental au fost evidențiate în doctrină[1]: *„dezvoltarea tehnologică, apariția societăților de mase, formarea unei economii de piață, a atributelor personalității, pluralismul din domeniul moral și al valorilor."*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a definit dreptul la viață privată și intimă ca reprezentând *"dreptul la intimitate, dreptul la viață intensă cât de mult dorește o persoană protejată de publicitate... dreptul de a stabili și a dezvolta relații cu alte ființe umane, în special punctul de vedere emoțional, pentru dezvoltarea și împlinirea personalității fiecăruia."*[2]

În literatura juridică de specialitate se arată că *"Viața privată, în sens strict, corespunde sferei secrete a individului... ea este locul unde individul are dreptul de a fi lăsat în pace. Aceasta face obiectul protecției legale, indiferent de maniera în care s-a atentat la viața intimii a persoanei"*[3], dar pe de altă parte, astfel cum se afirmă în jurisprudență *" Pretenția de respect față de viața privată se reduce în mod automat în măsura în care individul însuși își aduce propria viață privată în contact cu viața publică sau își închide legăturile cu alte interese protejate."*[4]

Tot în doctrină s-a arătat că viață intimă *"semnifică dreptul individului de a trăi așa cum înțelege, respectând însă și drepturile altora"*[5], iar în ceea ce privește viața familială, aceasta *"semnifică legătura substanțială și afectivă dintre persoanele care constituie o familie de drept."*

Constituția recunoaște dreptul la viață intimă, familială și privată a fiecărui om, dar respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private *„nu se asigură în detrimentul altor cetățeni sau al autorităților"* [6], iar pe de altă parte, respectul vieții private *„poate fi exercitat numai atunci când el corespunde cerințelor moralei și ordinii publice și nu aduce atingere drepturilor altora."* [7]

Autoritățile publice au obligația să ia orice măsuri rezonabile pentru ocrotirea acestor drepturi, deoarece nimeni nu se poate amesteca în viața

[1] F. Rigaux – *"La liberté de la vie privée"* , în Revue internationale de droit comparé nr. 3/1991, pag. 546 – 548, citat de Gheorghe Iancu – „Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în România, Editura All Beck, București 2003, pag.143.

[2] Cauza Van Oosterwijk versus Belgia.

[3] Ion Deleanu – *„Drept constituțional și instituții politice, București"*, 1991

[4] Cauza Bruggeman și Scheuten versus Germania, 1977.

[5] Ion Deleanu –op. cit, pag.138

[6] Decizia Curții Constituționale nr. 40/1993 privind soluționarea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 7 alin. 3 din Legea nr. 5/1973 privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași, publicată în M. Of. nr. 278 din 30 noiembrie 1993.

[7] Decizia Curții Constituționale nr. 136/1994 privind soluționarea recursurilor declarate de către Ministerul Public și Bozdog Ovidiu Nicolae împotriva Deciziei Curții Constituționale nr. 81 din 15 iulie 1994, publicată în M. Of. nr. 14 din 25 ianuarie 1995.

intimă, familială sau privată a persoanei, fără a avea consimțământul explicit și liber exprimat al acesteia.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că legea trebuie să folosească termeni clari pentru a arăta în ce împrejurări și în ce condiții puterea publică este abilitată să intervină în viața privată, decizând că reprezintă încălcări ale dreptului la viață intimă, familială și privată, spre exemplu[1]: refuzul statelor de a schimba înregistrarea nașterii în cazul schimbării sexului, supravegherea secretă în cursul unor anchete penale, divulgarea în public a unor informații secrete de către autoritățile publice cu scopul de a denigra o funcție publică, existența unor restricții legale privind imigrarea, care împiedică realizarea unor normale relații de familie, excluderea părinților firești de la procedura prin care s-au luat decizii, în baza cărora, copiii au fost plasați în afara mediului familial, interzicerea actelor homosexuale între adulții ce consimt așa ceva, peste vârsta de 21 de ani, nerecunoașterea juridică a unei noi identități sexuale a unei transsexuale operate.

Dreptul la viață intimă, familială și privată include în structura sa și dreptul persoanei la propria imagine, denumit în literatura de specialitate și *„drept la identitate"* [2] și care reprezintă dreptul persoanei de a nu i se dezvălui, fără consimțământul său, numele adevărat, adresa, vârsta, situația familială, modul de petrecere a timpului liber, obiceiurile etc.[3].

Protecția legală a vieții private, în special a dreptului persoanei la propria imagine, s-a realizat prin Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, Legea nr. 682/2001 privind ratificarea de către România a Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 1981, Legea nr. 102/2005 privind înființarea și funcționarea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal[1].

Dreptul persoanei de a dispune de ea însăși reprezintă un alt aspect al dreptului la viața intimă și privată, fiind unul din cele mai naturale, inalienabile și imprescriptibile drepturi ale omului. În jurisprudența Curții Constituționale s-a stabilit că, dreptul persoanei de a dispune de ea însăși, „dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri, având caracter fundamental trebuie să constituie obiect de ocrotire din partea autorităților"[2]. Acest drept are o valoare aparte pentru viața și libertatea persoanei. Ca și în cazul altor drepturi fundamentale se impun anumite limite juridice determinate de protecția celorlalte persoane.

Constituția României	Art. 31 - Viața intimă, familială și privată (1) Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată. (2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	Art. 17 1. Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei și reputației sale. 2. Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	*Art. 8* - Dreptul la respectarea vieții private și familiale 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în executarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

[1] Gheorghe Iancu – *„Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale în Romania"*, Ed. All Beck, București 2003, pag.147-148, citează pe Donna Gomien – *„Short guide to the European Convention on Human Rights"*, (3rd edition), Consiliul Europei, ce prezintă o serie de spețe relevante din jurisprudența CEDO: Cauza Cossey vs Regatul Unit (1990), pag. 94; Cauza Malone vs Regatul Unit (1984), pag. 74; Cauza Leander vs Suedia, pag. 114; Cauza Leander vs Suedia, pag. 114; Cauza Leander vs Suedia, pag. 114; Cauza Abdulaziz, Cabales și Balkandali vs Regatul Unit, pag. 145; Cauza Olsson vs Suedia (1988); Eriksson vs Suedia (1989), pag. 83 și 86; Cauza Dudgen vs Regatul Unit United Kingdom (1981); Cauza B. contra Franței, pag. 81.

[2] I. Deleanu, op. cit, pag. 79.

[3] În practica judiciară s-a decis, spre exemplu, că publicarea imaginii unui minor se poate face nu numai cu consimțământul lui, ci și cu cel al titularului puterii părintești. De asemenea, este interzisă și sancționată aducerea la cunoștință publică a aspectelor din viața conjugală a unei persoane.

[1] Convenția de Implementare a Acordului Schengen art. 102-118- protecția datelor personale în SIS și art. 126 130 protecția datelor cu caracter personal; Convenția pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 1981; Directiva Consiliului 95/46/EC a Parlamentului European și a Consiliului European din 24 octombrie 1995 cu privire la protecția persoanelor referitoare la procesarea datelor personale și la libera circulație a acestor date (OJ L 281, 23.11.1995, p.31); Directiva 2002/58/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 2002 privind procesarea datelor personale și protecția intimității în sectorul comunicațiilor electronice; Regulamentul (EC) nr. 45/2001 al Parlamentului European și al Consiliului privind protecția persoanelor cu privire la procesarea datelor personale de către instituțiile și organismele comunitare și la libera circulație a acestor date.

[2] Decizia Curții Constituționale nr. 123/1996 cu privire la constituționalitatea art.200 alin.1 în redactarea adoptată prin Legea pentru modificarea și completarea Codului penal, publicată în M. Of. nr. 289 din 14 noiembrie 1996.

3.5. Libertatea de exprimare şi libertatea presei

Libertatea de exprimare reprezintă posibilitatea omului de a-şi exprima prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin orice alte mijloace de comunicare în public, gândurile, opiniile, credinţele religioase şi creaţiile spirituale de orice fel.

Este una din cele mai vechi libertăţi cetăţeneşti, are un conţinut complex fiind strâns legată de libertatea conştiinţei şi de dreptul la informaţie. Mai este cunoscută şi sub denumirea de libertatea cuvântului şi libertatea presei (acestea reprezentând de fapt denumiri ale unor aspecte ale sale).

În Constituţia României libertatea de exprimare a fost consacrată prin art. 30 şi reprezintă o valorificare a instrumentelor juridice internaţionale.

Gândurile, opiniile, credinţele religioase, creaţiile spirituale intră în circuitul juridic numai dacă sunt comunicate, exprimate (exteriorizate, obiectivate), în timp ce dacă acestea rămân în universul spiritual interior al omului, ele nu pot fi cunoscute de către ceilalţi.

În doctrină se arată că *„libertatea gândirii rămâne o libertate de exprimare a gândului sau o libertate de formare a gândirii. Interiorul individului rămâne inviolabil."*

Prin urmare, exprimarea "în public" este definitorie pentru conţinutul juridic al acestei libertăţi, termenul **„public"** fiind definit prin legi.

Analiza textului constituţional (art. 30) relevă o serie de reguli privind libertatea cuvântului şi libertatea presei, privind cenzura şi privind răspunderea juridică ce „coagulează" conţinutul complex al libertăţii de exprimare.

3.5.1. Regulile referitoare la libertatea cuvântului şi la libertatea presei

3.5.1.1. Legislaţia presei scrise în România

Libertatea cuvântului constă în posibilitatea cetăţeanului de a-şi exprima, în public, prin viu grai, în diferite modalităţi, opiniile pe care le are.

Libertatea presei constă în posibilitatea cetăţeanului de a-şi exprima în scris, prin presă, opiniile, pe care le are.

Spre deosebire de domeniul audiovizualului, unde au fost adoptate reglementări adecvate[1], domeniul presei scrise, a ziarelor şi a altor tipărituri cu caracter de mijloace de comunicare în masă, a rămas nereglementată. Exista o lege a presei, Legea nr.3 din 1974, lege care a fost abrogată prin

[1] Vezi Legea nr.504/2002, cu modificările şi completările ulterioare;

art.5 din O.U.G. nr.53/2000,cu excepţia art. 42 până la art.75 care reglementează dreptul la replică. Practic, astăzi nu avem o « lege a presei » în România, domeniul acesteia fiind reglementat prin acele câteva articole care garantează dreptul la replică. Totuşi, pentru că materia socială a mijloacelor de comunicare în masă trebuie aşezată, din pură necesitate, într-o ordine care să asigure aplicarea regulilor democraţiei, şi zona presei scrise este reglementată juridic, scopul social de dreptului fiind ordinea publică şi binele comun. Reglementarea domeniului presei scrise are la bază aplicarea regulilor şi a principiilor din Constituţia României referitoare la drepturi şi libertăţi, în general, şi la libertatea de exprimare cea de informare, în special, mai precis art. 29, art. 30, art.31. Este de precizat, bineînţeles, că o interpretare pertinentă a acestor articole trebuie făcută prin considerarea întregului text constituţional în litera şi spiritul său, prin analiza sistemică a regulilor ce decurg din întreaga filosofie a legii fundamentale.

Dispoziţiile textului constituţional se vor corobora, aşadar, cu cele ale Legii nr.3/1974, şi cu Legea nr.544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public. Aceasta din urmă lege nu reglementează exclusiv zona de presă scrisă, însă având în vedere faptul că jurnalistul are drept principală menire transmiterea către opinia publică a informaţiilor de pot fi « de interes public », trimiterea şi la acest act normativ ni se pare obligatorie.

Potrivi textului constituţional,art. 30, libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credinţelor şi libertatea creaţiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. Pentru a sublinia aceste valori ale democraţiei şi ale statului de drept, legiuitorul român subliniază şi că "Cenzura de orice fel este interzisă"[1]. Dacă ne gândim la momentul istoric şi politic al interzicerii cenzurii, la primii ani de după perioada unui regim politic dictatorial, realizăm că poziţionarea interdicţiei de a limita libertatea de exprimare încă din primele cuvinte ale textului constituţional nu este întâmplătoare. Interzicerea cenzurii în presă şi mass-media era considerată piatra de temelie a adevăratelor libertăţi, deschiderea drumului spre explorarea şi exprimarea vie a gândurilor, ideilor şi sentimentelor, atât de adânc ascunse în tainele sufletului sub imperiul unui regim politic care controla tot ceea ce era de exprimat.

Articolul 30 din Constituţie continuă şirul libertăţilor şi întăreşte ideea democratismului statului şi în domeniul presei prin posibilitatea diversificării publicaţiilor (Art.30, alin.3 - Libertatea presei implică şi

[1] Art. 30, al.2, Constituţia României;

libertatea de a înființa publicații. Art.30, alin.4- Nici o publicație nu poate fi suprimată.).

Cu toate acestea, tocmai pentru ca presa să nu devieze de la scopul său informativ și să nu devină ea însăși denigratoare a drepturilor și libertăților altora, constituantul român a stabilit și limitele libertății presei:

Art.30:

- Alin.(5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.
- Alin. (6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.
- Alin.(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.
- Alin.(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii.
- Delictele de presă se stabilesc prin lege.

Prevăzută atât de Constituția din 1866, cât și de cea din 1923, libertatea presei reprezintă cea mai importantă componentă a libertății de exprimare.

În doctrină s-au formulat mai multe păreri privind includerea în libertatea presei și a tipăriturilor de altă natură (lucrări literare, filosofice, istorice, politice etc.) din care o reținem pe aceea potrivit căreia libertatea presei trebuie să se cantoneze doar la presă, care în înțelesul său restrâns reprezintă totalitatea mijloacelor de informare obișnuită a cetățenilor. (ziarele, magazinele scrise, radioul, televiziunea, dar și alte asemenea mijloace). Unele constituții ale statelor cu experiență în implementarea democrației, cum ar fi Suedia, sau Australia, reglementează distinct libertatea presei de libertatea de exprimare de libertatea presei, considerându-se că între cele două pot exista conflicte, în mass-media existând restricții și limitări care nu se regăsesc în conținutul libertății de exprimare (spre exemplu libertatea de exprimare a unui autor de romane science-fiction nu este restricționată de aceeași manieră cu cea a unui jurnalist de anchetă).

Prin art. 30 alin. (3) din Constituție este prevăzută și libertatea de a înființa publicații ce decurge în mod normal din libertatea presei.

Suprimarea publicațiilor este interzisă prin alin. (4) al art. 30 din Constituție pe considerentul că aceasta reprezintă o sancțiune prea dură ce

vine în conflict cu ideea de respect a drepturilor și a libertăților umane dar, în același timp, nu este prevăzută (sau interzisă) nici sancțiunea de suspendare a unei publicații urmând ca legiuitorul să aprecieze dacă o asemenea sancțiune mai puțin severă trebuie să figureze sau nu între cele care se pot aplica în domeniul presei.

Conținutul complex al libertății de exprimare rezidă și din relevarea unui important aspect de ordin material și economic (pe lângă cel spiritual), ce permite ca libertatea presei să fie efectivă, cunoscându-se faptul că aceasta nu se poate realiza în afara existenței unor tipografii, edituri, stocuri de hârtie, mijloace de difuzare etc.

În acest sens, este permisă înființarea și gestionarea unor asemenea structuri care asigură baza materială necesară, cu condiția ca mijloacele de comunicare în masă să facă publică sursa lor de finanțare.

Simpla includere a unor drepturi și libertăți fundamentale în textul constituțional nu asigură exercitarea acestora, fiind necesară reglementarea lor legală. Astfel, spre deosebire de domeniul audiovizualului unde au fost adoptate reglementări adecvate, materia presei scrise a rămas nereglementată, existând riscuri iminente în privința susținerii libertății ei, îndeosebi sub aspect economic (pericolul concentrărilor de capital în domeniul mass mediei și deturnarea rolului acesteia, conflictele dintre stat și deținătorii capitalului, presiunile fiscale asupra presei din partea puterii, luarea unor măsuri punitive exagerate împotriva jurnaliștilor etc.). Privind riscurile generate de vidul legislativ în domeniul presei scrise, unii autori au lansat, pe bună dreptate, avertismente argumentate.

De însemnătate pentru o posibilă reluare a dezbaterii publice pe tema legii presei scrise sunt precizările aduse în literatura de specialitate prin care au fost identificate două sisteme principale de reglementare legală a domeniului presei: *regimul preventiv („ce permite autorităților publice competente luarea unor măsuri pentru a preîntâmpina comiterea unor delicte de presă sau producerea, prin intermediul acesteia, a unor efecte dăunătoare intereselor considerate generale")* și *regimul represiv* (în care *"numai justiția și doar posterior apariției unei publicații, poate interveni în vederea aplicării sancțiunilor prevăzute de lege pentru delictul de presă comis"*).

3.5.1.2. Distincția dintre libertatea de exprimare și libertatea presei

Libertatea e exprimare se poate realiza prin viu grai, prin scris, prin imagini sau prin sunete. Libertatea de exprimare reprezintă cadrul general și implică "libertatea presei", dar nu se confundă cu acesta. Exprimarea prin presă comportă anumite particularități în privința obiectului de activitate și al titularilor. Libertatea de exprimare nu are nevoie de limitări sau restricții

așa cum se simte nevoia pentru presă, pentru media, în general. Libertatea presei este subordonată dreptului la informare. Acesta este specificul libertății de exprimare prin presă spre deosebire de alte forme ale libertății de exprimare (exemplu, manifestări artistice). Datorită specificului libertății de exprimare, multe constituții ale țărilor democratice reglementează distinct libertatea de exprimare prin presă de libertatea de exprimare. Putem afirma chiar că presa nu se bucură de aceeași plenitudine a libertății de exprimare ca și alte forme de exprimare a gândurilor sau sentimentelor (ex. arta plastică), ea nu beneficiază de aceeași imunitate constituțională. În orice stat trebuie păstrată ordinea juridică stabilită prin cadrul constituțional iar presa[1] se va bucura de imunitate doar dacă informațiile publicate sunt compatibile cu ordinea constituțională[2].

Prin Constituția României sunt interzise defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. Presa trebuie să se supună acestor limite ale exprimării, orice articol care ar defăima țara sau națiunea română, care ar incita de discriminare, ș.a, sau la răsturnarea valorilor consacrate constituțional, ar putea fi considerat că răstoarnă ordinea dorită de constituant și sunt deci pedepsibile.

Între libertatea de exprimare și libertatea presei nu putem pune semnul echivalenței, chiar dacă prima o implică pe cea de-a doua[3]. Libertatea presei are un conținut complex, presupunând nu numai libertatea activităților spirituale, ci și a celor materiale, care îi fac posibil exercițiul; este o garanție atât a dreptului la liberă exprimare cât și a dreptului la informare. O presă liberă presupune libertatea tuturor activităților pe care le implică realizarea acestor două drepturi[4].

3.5.1.3 Importanța libertății presei

Libertatea presei este esențială pentru cultura pluralistă și pentru democratic. O presă liberă presupune o diversitate de publicații din care să provină o diversitate de informații și păreri. Din acestea, oamenii să culeagă ceea ce le este util să prelucreze ei înșiși informațiile în funcție de propriile lor convingeri. Astfel cetățenii pot participa în cunoștință de cauză la viața socială, la apărarea valorilor democratice. Pentru ca informațiile care ajung la public să fie reale și oneste, presa trebuie să fie liberă. Rolul presei este acela de a reda cât mai real și mai fidel informațiile, pe de-o parte, însă rolul presei este și acela de a problematiza și de a discuta și dezbate deciziile politice. Un regim politic democratic este caracterizat de posibilitatea poporului de a se implica în viața politică, de dreptul fiecăruia de a alege și de a fi ales în organele statului, precum și dreptul fiecăruia de a pune în discuție deciziile politice. Esența unei democrații tine de drepturile politice ale cetățenilor săi, de posibilitatea acestora de a influența decizia politică, de a o contesta și de a participa direct în procesul de conducere a statului. Cum oare s-ar putea face toate acestea fără o presă liberă care să exprime la nivel de exteriorizare a libertății de exprimare gândurile și ideile opiniei publice. Presa este una din formele de exprimare a opiniei publice, iar prin prisma funcțiilor sale, media are o importanță majoră atât pentru societate în ansamblu cât și pentru indivizii care o compun. Iar libertatea presei prezintă condiția esențială pentru ca exercițiul acestor funcții să aibă efecte pozitive.

3.5.2. Obiectul libertății de exprimarea prin presă

Libertatea de exprimare prin presă cuprinde o serie de particularități, prin faptul că se referă la ce anume se poate exprima liber. La domeniul presei, obiectul libertății de exprimare în reprezintă *informațiile exacte*, corecte, de interes public, pe de-o parte, precum și *comentariile și opiniile* jurnaliștilor referitoare la fapte sau evenimente concrete.

Libertatea de exprimare prin presă, așa cum am subliniat când am discutat specificul acestui tip de exprimare (spre deosebire de beletristică, artă plastică, dans, pictură, sculptură, ș.a), este subordonată dreptului la informare. Principalul obiectiv al mass-mediei trebuie să fie informarea corectă și pertinentă a opiniei publice. În cazul libertății de exprimare prin alte mijloace, manifestările sau exteriorizările artistice nu trebuie să prezinte, neapărat, un interes public, acesta putând fi personal, presa fiind obligată prin menirea sa să prezinte numai elemente ce țin de interesul publicului.

ARTICOLUL 31, din Constituția Românei

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

(2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.

---

[1] Victor Ionescu, Revista "Dreptul", nr.7/1999, p.70, "Unele controverse în dreptul penal la sfârșit de mileniu";

[2] Idem;

[3] Av. Carmen Moinica Cercelescu, "Regimul juridic al presei. Drepturile și obligațiile jurnaliștilor", Ed. Teora, București, 2002, p.18;

[4] Idem;

(4) Mijloacele de informare în masă, publice şi private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5) Serviciile publice de radio şi de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale şi politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii şi controlul parlamentar asupra activităţii lor se reglementează prin lege organică.

Din analiza textului constituţional se observă că legiuitorul român a dorit să stabilească două reguli care cad în datoria presei: prima regulă – informarea corectă; cea de-a doua – informarea asupra chestiunilor de interes public, de natură de formeze opinia publică. Informaţiile referitoare la date sau facte concrete sunt exprimate sub forma *"ştirilor"*, iar relatările implicate emoţional ale jurnaliştilor, acele comentarii şi opinii sunt calificate drept "reportaje", "editoriale", "pamflete", "comentarii". Există, cu siguranţă, o distincţie netă între modul în care informaţia ajunge la receptor prin intermediul unei "ştiri", care trebuie să respecte, mai ales, criteriul obiectivităţii şi al imparţialităţii, şi modul în care informaţia ajunge la individ prin intermediul filtrului emoţional propriu autorului unui "reportaj", "editorial", "comentariu", s.a.

3.5.3. Principiile comunicării în „ştiri" şi în „opinii"

Principiile comunicării publice reprezintă ideile de bază general valabile care trebuie să se regăsească în modul în care se face comunicarea publică, idei cărora presa, în special, trebuie să li se supună în procesul de transmitere a informaţiilor de la sursă la receptor. În domeniul presei şi a mass-mediei în general, se remarcă din sumedenia de principii care creionează o comunicare pertinentă şi reală, dincolo de principiul libertăţii de exprimare care este fundamentul tuturor celorlalte, *principiul corectei informări, principul adevărului, principiul responsabilităţii, principiul bunei credinţe,* al *imparţialităţii şi obiectivităţii.* Prin interpretarea sistematică a acestor principii la problematica celor două categorii de comunicări de presă, „ştirea" şi „opinia", putem rezuma că atât ştirile cât şi opiniile sunt demarcate sub aspect etic şi legal de criteriul imperativ al **corectitudinii.** Această **corectitudine** se exprimă la modul şi mai constrângător la nivelul comunicării sub forma „ştirilor", unde informaţiile referitoare la date sau fapte concrete trebuie subordonate *principiului adevărului.* Corectitudinea la nivelul comunicării de tip "reportaj", "editorial", "comentariu", s.a., se va traduce prin termenul mai puţin imperativ al *onestităţii.*

Aceste criterii de distincţie şi de interpretare nuanţată a principiului corectei informări prin „ştiri" şi „opinii" au fost adoptate expres şi de Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, prin Rezoluţia 1003/1993 cu privire la etica jurnalistică[1]: „Ştirile exprimă informaţii cu privire al fapte sau date şi trebuie să respecte adevărul, să fie imparţiale şi să fie difuzate după ce s-au făcut verificările de rigoare. Dacă opiniile nu pot fi supuse criteriului adevărului, întrucât ele reprezintă păreri subiective, exprimate sub formă de comentarii sau idei generale sau observaţii privind evenimente concrete, ele trebuie să fie oneste şi etice, adică să nu ascundă în mod intenţionat date sau fapte, să nu fie mascate sub formă de ştiri, sa nu urmărească manipularea opiniei publice"[2]. O ştire nu va fi adevărată sau imparţială dacă este prezentată trunchiat, selectând numai faptele sau datele pozitive ori negative, exagerând importanţa unor elemente şi scăzând importanţa altora[3]. Tocmai de aceea a apărut necesitatea de a se delimita distinct, în momentul în care se face comunicare prin mass-media, informaţia de tip „opinie" de informaţia de tip „ştire" pentru a se evita manipularea opiniei publice. Sunt state ale lumii, cu experienţă democratică îndelungată, precum S.U.A., Marea Britanie, Franţa, care au impus prin lege obligativitatea specificării exprese în paginile ziarelor sau în momentul difuzării emisiunilor TV a tipului de informare care urmează să se realizeze. Mai mult, în Marea Britanie, comentariul în paginile informative ale ziarelor este interzis. Există pagini speciale pentru „ştiri" şi pagini speciale pentru „opinii", iar acestea sunt marcate cu expresii corespunzătoare, tocmai pentru ca individul, în căutarea lui de informaţii, să ştie exact criteriul corectitudinii care îi va fi prezentat şi să îşi facă singur selecţia.

3.5.4. Titularii libertăţii de exprimare prin presă

În procesul de transmitere a informaţiei de la sursă (faptul real, evenimentul concret) către receptor (individul dornic de informaţie) elementele concrete ale informaţiei trec sau pot trece printr-o serie de transformări sau nuanţări datorate faptului că drumul parcurs nu este unul direct, în doar 2 paşi (pasul 1. sursa; pasul 2. receptorul), ci este unul mult mai complex, cu mai mulţi paşi sau care parcurge mult mai multe etape. De la faptul concret, cazul brut, nefinisat, neşlefuit şi până la prezentare sa într-o pagină de ziar sau într-o emisiune televizata sau radiodifuzată sub forma „ştirii" sau a „reportajului", informaţia trece, teoretic, prin mai multe etape precum:

- Obţinerea informaţiei;
- Selectarea informaţiei;
- Verificarea informaţiei;

[1] În Carmen Moinica Cercelescu, op.cit., p.28;
[2] Idem;
[3] Idem;

- Elaborarea informației;
- Editarea informației;
- Tipărirea informației;
- Difuzarea informației.

În fiecare din aceste etape informația concretă trece prin transformări care țin de libertatea de exprimare de filtrele mai mult sau mai puțin subiective ale sursei, ale autorului „știrii" sau „opiniei", a editorului, a patronului publicației, etc. În acest traseu, prin exprimarea libertății de exprimare și a opiniei fiecăruia în legătură cu înțelesul propriu al „adevărului" de prezentat, se poate identifica un conflict între libertatea de exprimare a fiecăruia și dreptul la informare a populației, mai precis la informare corectă din partea presei. Dacă fiecare dintre aceste persoane se bucură de libertate de exprimare, acest lucru înseamnă că libertatea unuia poate intra în conflict cu libertățile celorlalți. Acest conflict între libertatea de exprimare a autorilor de presă și dreptul publicului la informare este rezolvat prin trimiterea la scopul libertății presei, a libertății de exprimare prin presă: informarea corectă a populației. Libertatea presei fiind subordonată dreptului la informare, baza legislativă a unui sistem juridic al unui stat democratic creează breșe pentru evitarea acestui tip de conflict între drepturi și libertăți pe această zonă, pe zona presei. Cedarea conflictelor este posibilă prin instituirea în legislația în domeniu a următoarelor aspecte:

- Dreptul la replică;
- Clauza de conștiință a jurnalistului;
- Dispoziții legale imperative care să asigure pluralismul presei și neamestecul patronilor în activitatea redacțională

Regulile juridice care guvernează întregul angrenaj mediatic trebuie să asigure pentru cei implicați, ziariști și opinie publică, complementaritatea dintre dreptul la o corectă informare și libertatea de exprimare.

Tipurile de conflict care se identifică pe traseul informației de la sursă la receptor, pe etapele ce „creare" a „știrii" sau emisiunilor de „opinii" sunt:

1. Conflictul dintre sursă și autorul materialului de presă;

Ziaristul se va informa pe cât posibil de la sursele cele mai apropiate de adevărul care trebuie relatat. Sursele de informație se clasifică după multe criterii însă noi înțelegem să ne oprim doar la două dintre ele. Un prim criteriu este acela al *percepției imediate a faptului de relatat*. Acestea pot fi *surse nemijlocite (imediate)* ale faptului de relatat, care au perceput prin propriile simțuri în mod direct evenimentul sau faptul concret pe care ziaristul dorește sa-l transmită mai departe opinici publice. Totodată, aceste surse pot fi *surse mijlocite (mediate)*, intermediare, care nu au perceput ele

însele faptele pe care le descriu și care preiau și ele, la rândul lor evenimentele din alte surse subiective sau obiective. Un alt criteriu de clasificare, în strânsă legătură cu cel al percepției sursei, este cel al caracterului sursei de informare. Astfel, identificăm *sursele obiective*, care, ar trebui să relateze imparțial și neutru un anumit fapt concret, cum sunt organele statului, prin departamentele de comunicare cu publicul, care trebuie să prezinte informații la modul foarte abstract, și *sursele subiective*, care nu pot prezenta o informație desprinsă de conținutul ei emoțional și de coloratura subiectivă pe care o lasă asupra autorului (spre exemplu, rudele unui suspect de crimă nu pot fi obiective în relatările lor în legătură cu faptul petrecut, mama nu poate desprinde de contextul emoțional o relatare despre premiile obținute de copilul ei, etc.)

Conflictul între libertăți poate apărea între libertatea de exprimare a celui care reprezintă sursa se informare și libertatea de exprimare a autorului materialului de presă, având în vedere faptul că ambii pot avea aprecieri și viziuni diferite în privința importanței evenimentului și a conținutului informației. Legislație creează în acest conflict posibilități juridice, legale, de rezolvare a conflictului prin existența pentru sursă a **dreptului la replică** și **dreptul la rectificare**. În acest sens, cel care consideră că afirmațiile sale sau relatările sale nu corespund propriei viziuni asupra adevărului, sau dacă au fost răstălmăcite și interpretate în sens contrar voinței sale de către ziarist se bucură de dreptul la replică sau la rectificare potrivit legislației în vigoare. Ziaristul, respectiv, publicația este obligată să acorde persoanei oricând și în orice context posibilitatea de a-și exercita aceste drepturi.

2. Conflictul între ziarist și editor / realizator de programe

Dacă jurnalistul este subordonat prin intermediul unui contract de muncă unei publicații, lucrează într-o redacție sub conducerea unei alte persoane, înseamnă că materialele de presă pe care dorește să le publice trebuie prezentate editorului spre verificare, și trebuie chiar adaptate viziunii sau cerințelor acestuia. Se identifică din nou un conflict între libertatea de exprimare a ziaristului și libertatea de exprimare în transmiterea informației a editorului. Întrebarea imediată care apare este aceea dacă editorul poate să instituie o cenzură personală asupra materialului de presă realizat de ziarist. O informație de presa prezentată în mod eronat sau neadevărată poate atrage răspunderea juridică a publicație, iar editorul trebuie să aibă în vedere acest lucru atunci când trimite mai departe spre tipărire și difuzare materialul respectiv. Potrivit Constituției României, art.30, „ *răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice,*

proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condiţiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege". Primul răspunzător în faţa legii şi având o poziţie privilegiată în ierarhia organizaţională a redacţiei, editorul are dreptul de a selecta informaţiile sau opiniile ce vor fi date publicităţii, cu condiţia a această selecţie să fie făcută cu bunăcredinţă. Cu toate acestea, jurnalistul nu poate fi forţat să adopte o poziţie împotriva convingerilor sale, iar legiuitorul s-a gândit şi la posibilitatea rezolvării juridice a acestui conflict prin crearea clauzei de conştiinţă. La momentul negocierii contractului ce muncă între angajator şi jurnalist, se poate insera în contractul de muncă clauza de conştiinţă care îl va apăra pe jurnalist de presiuni referitoare la libertatea lui de exprimare. Această clauză constă în posibilitatea pe care o are ziaristul asupra căruia se exercită presiuni în interiorul redacţiei de a pune capăt conflictului de muncă, fără a avea de suferit din punct de vedere financiar sau al vechimii în muncă[1]. Clauza de conştiinţă poate fi invocată şi în instanţă. Clauza de conştiinţă apare ca „un drept al jurnalistului de a spune „nu" atunci când cineva dinlăuntru instituţiei sale de presă sau din afara ai (dar cu acordul ei) îl presează să rostească lucruri în care nu crede, sau să tacă atunci când el ştie că trebuie să vorbească"[2].

3.5.5. Garanţiile libertăţii presei

1. Scoaterea în afara legi a cenzurii prealabile;
2. Libertatea de a înfiinţa publicaţii;
3. Interzicerea suprimării publicaţiilor;
4. Publicitatea sursei de finanţare a întreprinderilor de presă;

■ ***Reguli referitoare la cenzură***

În doctrină cenzura a fost considerată mijlocul cel mai des folosit pentru îngrădirea libertăţii de exprimare, pentru că a fost utilizată pentru împiedicarea difuzării unor scrisuri care erau contrare intereselor unor guvernanţi. În decursul istoriei au existat diferite tipuri de cenzură de la carte până la presă.

De-a lungul timpului cenzura a fost pusă în aplicare, direct sau indirect, prin diverse mijloace. O prevedere esenţială pentru garantarea libertăţii de exprimare este cea cuprinsă în art. 30 alin. (2) din Constituţia României care interzice expres cenzura de orice fel.

[1] M. Cercelescu, op.cit., p.31;
[2] Miruna Runcan - *"Introducere în etica şi legislaţia presei"*, Ed. All, Bucureşti, 1998, p.200;

Potrivit unei opinii exprimate în doctrină" *trebuie deosebită cenzura, care priveşte, am putea spune, atitudinea, de controlul ştiinţific, care este necesară şi care priveşte calitatea şi eventual oportunitatea exprimării.*"

În acest sens, trebuie menţionat faptul că libertatea de exprimare nu are caracter absolut ea are anumite limite juridice, deoarece conform art. 30 alin. (6) din Constituţie, aceasta *"nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine."*

Paragraful 2 al articolului 10 din Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale prevede că:*„Exercitarea acestor libertăţi) ce comportă îndatoriri şi responsabilităţi poate fi supusă unor formalităţi, condiţii, restrângeri sau sancţiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea naţională, integritatea teritorială sau siguranţa publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracţiunilor, protecţia sănătăţii sau a moralei, protecţia reputaţiei sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informaţii confidenţiale sau pentru a garanta autoritatea şi imparţialitatea puterii judecătoreşti."*

Tocmai de aceea stabilirea prin lege a unor restrângeri sau sancţiuni nu este o măsură incompatibilă cu libertatea de exprimare, dacă, potrivit paragrafului 2 al art. 10 din Convenţia europeană, acestea constituie măsuri necesare într-o societate democrată. *„Or, atât restrângerea implicită, cât sancţionarea explicită, prin lege, a exercitării abuzive a libertăţii de exprimare, constituie, evident, o măsură necesară şi compatibilă cu valorile unei societăţi democratice."*

■ ***Regulile referitoare la răspunderea juridică***

Exercitarea libertăţii de exprimare în coordonatele stabilite de Constituţie şi documentele internaţionale menţionate implică şi atragerea răspunderii juridice în cazul depăşirii limitelor juridice impuse, a abuzului în exercitarea libertăţii de exprimare.

Art. 30 alin. (8) din legea fundamentală stabileşte atât formele răspunderii cât şi subiectele răspunderii. Astfel, răspunderea pentru încălcarea limitelor impuse este civilă ori penală. Răspunderea civilă revine *„editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condiţiile legii".* Răspunderea pentru delictele de presă (răspundere penală) ea va fi cea stabilită prin lege, Constituţia nestabilind şi alte detalii. În sensul necesităţii unei răspunderi penale în domeniul libertăţii de exprimare Curtea Constituţională a stabilit că, *„Este de principiu ca unei obligaţii legale privind limitarea libertăţii de exprimare - şi cu atât mai mult unei obligaţii de ordin constituţional - trebuie să îi corespundă o*

sancțiune legală, în cazul nerespectării sale. Altfel,obligațiile juridice ar fi reduse la semnificația unor simple deziderate, fără niciun rezultat practic în cadrul relațiilor sociale. Pentru acest motiv este necesară sancționarea celor care, prin exercitarea abuzivă a libertății de exprimare, aduc atingere demnității și onoarei altor persoane.„

Garantarea libertății presei este asigurată de:

a) drepturi și libertăți constituționale;

b) reguli cu putere de norme constituționale.

Cenzura de orice fel este interzisă, libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații, care nu pot fi suprimate. Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.

Convenția Europeană a Drepturilor Omului, la care România a aderat prin *Legea nr. 30/1994*, prevede la **art. 10** următoarele:

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Potrivit art. 30, art. 31 și art. 53 din *Constituția României* coroborat cu art. 10 pct.2 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, ***limitarea libertății de exprimare*** se poate face în următoarele condiții:

a) ***folosirea nejustificată a libertății de exprimare în detrimentul drepturilor și libertăților celorlalți***, constituie abuz de drept, care poate da naștere la responsabilități și răspunderi în condițiile legii;

b) orice formalitate, condiție, responsabilitate, răspundere și în general ***orice restrângere care afectează libertatea de exprimare*** nu poate fi ***instituită*** decât prin *lege* și în ***limitele*** *Constituției*, prin *lege* înțelegând numai ***actul normativ emis de Parlament sub forma legii organice sau ordinare, precum și ordonanțele guvernului aprobate de Parlament***;

c) Parlamentul poate restrânge libertatea de exprimare prin lege, doar dacă sunt îndeplinite cumulativ alte condiții, care dacă sunt încălcate, o astfel de lege este susceptibilă de a fi declarată neconstituțională. Restrângerea libertății de exprimare trebuie să se încadreze într-un scop legitim conform art. 10 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*.

Legitimitatea scopului restrângerii libertății de exprimare reiese din coroborarea dispozițiilor art. 30 cu art. 49 din *Constituție* și se fundamentează pe: - ***apărarea de prejudicii materiale sau morale***, cauzate prin ***încălcări ale demnității, onoarei, vieții particulare a persoanei și a dreptului la propria imagine***;

- ***defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestări obscene contrare bunelor moravuri.***

Altă ***condiție cumulativă pentru restrângerea libertății de exprimare*** este aceea ca ***restrângerea libertății să se efectueze*** *numai dacă se impune*, deci numai atunci când nu mai există altă modalitate de restrângere. Art. 10 din *Convenția Europeană a Drepturilor Omului* limitează această condiție prin folosirea expresiei *dacă este necesară într-o societate democratică*, presupunând îndeplinirea tuturor condițiilor ce decurg din cerințele unei societăți democratice, care presupune: *pluralism, toleranță, spirit deschis, precum și o serie de principii specifice. Curtea Europeană a Drepturilor Omului* a statuat că prin adjectivul *necesar* într-o societate democratică trebuie să se înțeleagă o *nevoie socială imperioasă* impusă de trăsăturile unei societăți democratice.

CAPITOLUL 4

DREPTURILE ŞI OBLIGAŢIILE PERSOANELOR ÎN DOMENIUL COMUNICĂRII SOCIALE. LIMITELE LIBERTĂŢII DE EXPRIMARE ŞI DE COMUNICARE

4.1. Norme juridice interne şi internaţionale referitoare la principalele aspecte ale comunicării

4.1.1 Libertatea de exprimare

Libertatea de exprimare este acea libertate garantată de Constituţie prin care *orice persoană fizică sau juridică inclusiv agentul media îşi poate exterioriza gândurile, creaţiile, opiniile, credinţele sau transmite informaţii prin viu grai, imagini sunete sau orice alte mijloace de acest fel.*

Potrivit art. 30 din Constituţia României *libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credinţelor şi libertatea creaţiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public sunt inviolabile.*

Libertatea de exprimare indiferent de forma acesteia este mai mult sau mai puţin ***limitată în funcţie de mediul privat sau public de exprimare precum şi de consecinţele acesteia.***

Libertatea de exprimare în ***mediul public*** este normal să fie ***limitată de libertăţile celorlalţi***, precum şi ***de necesităţi de protecţie ale interesului public***, care ***trebuie să fie dimensionate*** astfel ***încât să garanteze libertăţile şi drepturile tuturor într-o societate democratică.***

Dacă ***libertatea cuvântului*** este un ***mijloc eficient de participare a cetăţenilor la viaţa societăţii***, precum şi un ***mijloc de dezvoltare a conştiinţei civice***, exprimarea opiniilor şi creaţiilor prin presă este partea cea mai consistentă a libertăţii de exprimare.

4.1.2. Drepturile comunicării

- **Libertatea de exprimare**
- **Dreptul la informaţie**
- **Dreptul la libertatea conştiinţei**

4.1.2.1. Libertatea de exprimare

Constituţia României	**ART. 30 - Libertatea de exprimare** **(1)** Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credinţelor şi libertatea creaţiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. **(2)** Cenzura de orice fel este interzisă. **(3)** Libertatea presei implică şi libertatea de a înfiinţa publicaţii. **(4)** Nici o publicaţie nu poate fi suprimată. **(5)** Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligaţia de a face publică sursa finanţării. **(6)** Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine. **(7)** Sunt interzise de lege defăimarea ţării şi a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. **(8)** Răspunderea civilă pentru informaţia sau pentru creaţia adusă la cunoştinţă publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condiţiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.
Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice	**Art.19** **1.** Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. **2.** Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi şi de a răspândi informaţii şi idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa. **3.** Exercitarea libertăţilor prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă obligaţii şi răspunderi speciale. În consecinţă, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege şi care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputaţiei altora;

	b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice. **Art. 20** **1.** Orice propagandă în favoarea războiului este interzisă prin lege. **2.** Orice îndemn la ură națională, rasială sau religioasă care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violență este interzis prin lege.
Declarația universală a drepturilor omului	**Art. 19** Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	**Art. 10 - Libertatea de exprimare** **1.** Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. **2.** Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

4.1.2.2. Dreptul la informație

În zilele noastre informația constituie o resursă esențială, fiind determinantă în luarea deciziilor. De asemenea, asigurarea unei rețele informaționale reprezintă o necesitate stringentă în societatea contemporană.

În acest sens, un alt drept fundamental prevăzut de art. 31 din Constituție și inspirat din instrumentele juridice internaționale este dreptul la informație.

După cum am mai menționat, art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 10 din Convenția Europeană și art. 19 din Pactul

internațional cu privire la drepturile civile și politice reglementează laolaltă libertatea de exprimare și dreptul la informație.

După cum se afirmă în doctrină dreptul la informație *„este un adevărat drept fundamental deoarece dezvoltarea materială și spirituală a omului, exercitarea libertăților prevăzute prin Constituție și mai ales a acelora prin care se exprimă gândurile, opiniile, credințele religioase și creațiile de orice fel, implică și posibilitatea de a putea recepționa date și informații privind viața socială, politică, economică, științifică și culturală."*

Conținutul acestui drept este unul complex și dinamic aflat în continuă dezvoltare, garantând interesul persoanei la orice informație de interes public.

În structura dreptului la informație intră, în principal, următoarele drepturi:

- dreptul de a fi informat în mod prompt, corect și clar (îndeosebi cu privire la măsurile preconizate/luate de către autoritățile publice);
- dreptul de a informa:
- liberul acces la sursele de informație publică;
- dreptul la antenă (posibilitatea neobstrucționată de a recepționa emisiunile de radio și televiziune);

În considerarea rolului lor deosebit de important în realizarea dreptului la informație, mijloacelor de informare în masă, fie ele private sau publice, li se impun, prin textul constituțional, o serie de obligații, cum ar fi: garantarea dreptului la antenă principalelor grupuri sociale și politice, asigurarea unei informări corecte a opiniei publice.

Potrivit prevederilor art. 4 din Legea nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și Societății Române de Televiziune prevede *„(1) Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune, ca servicii publice în realizarea obiectivelor generale de informare, educație, divertisment, sunt obligate să prezinte, în mod obiectiv, imparțial, realitățile vieții social-politice și economice interne și internaționale, să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice, să promoveze, cu competență și exigență, valorile limbii române, ale creației autentice culturale, științifice, naționale și universale, ale minorităților naționale, precum și valorile democratice, civice, morale și sportive, să militeze pentru unitatea națională și independența țării, pentru cultivarea demnității umane, a adevărului și justiției.(2) În îndeplinirea atribuțiilor pe care le au, Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune trebuie să respecte principiile ordinii constituționale din România."*

Îndeplinirea obligațiilor și a rolului serviciilor publice de radio și televiziune este supusă controlului parlamentar.

Dreptul constituțional la informație impune autorităților atât obligația de a asigura suportul material și juridic pentru difuzarea adecvată a informațiilor, cât și obligația expresă de a informa corect cetățenii asupra treburilor publice, pentru domeniile în care își desfășoară activitatea. În acest sens, unul din actele normative prin care se garantează dreptul fundamental la informație îl reprezintă Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public, care prevede la art. 1 că *„Accesul liber și neîngrădit al persoanei la orice informații de interes public, definite astfel prin prezenta lege, constituie unul dintre principiile fundamentale ale relațiilor dintre persoane și autoritățile publice, în conformitate cu Constituția României și cu documentele internaționale ratificate de Parlamentul României."*

Legea nr. 544/2001 definește noțiunile de *„informație de interes public"*, *„informație cu privire la datele persoanele"*, stabilește reguli obligatorii privind organizarea și asigurarea accesului la informațiile de interes public, inclusiv privind accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public.

Autoritățile sau instituțiile publice au obligația să publice buletine informative, rapoarte de activitate și, totodată, să facă publice, din oficiu, unele informații de interes public, cum ar fi:

- actele normative care reglementează organizarea și funcționarea;
- structura organizatorică, atribuțiile departamentelor, programul de funcționare, programul de audiențe;
- numele și prenumele persoanelor din conducere și ale funcționarului responsabil cu difuzarea informațiilor publice;
- coordonatele de contact, respectiv: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și adresa paginii de Internet;
- sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil;
- programele și strategiile proprii;
- lista cuprinzând documentele de interes public;
- lista cuprinzând categoriile de documente produse și/sau gestionate, potrivit legii;
- modalitățile de contestare a deciziei autorității sau a instituției publice în situația în care persoana se consideră vătămată în privința dreptului de acces la informațiile de interes public solicitate.

O *„concretizare a dreptului cetățenilor de a avea acces la orice informație de interes public"* o reprezintă activitatea de culegere și de difuzare a informațiilor de interes public, desfășurată de mijloacele de informare în masă.

Ca modalități prin care se asigură accesul cetățenilor la informațiile de interes public legea enumeră: afișare la sediu, publicare în Monitorul Oficial

sau mijloacele de informare în masă, publicații proprii, pagina proprie de internet, consultare la sediu în spații special amenajate în acest scop.

Dreptul la informație comportă, totuși anumite limite juridice, deoarece privește numai informațiile de interes public, nefiind incluse în această categorie cele cu caracter secret, a căror circulație neîngrădită ar putea prejudicia măsurile de protecție a tinerilor, securitatea națională și nici *" informațiile care ar putea fi obținute pe căi ilegale, prin procurarea și folosirea, în mod ilegal, a unor mijloace de interceptare a convorbirilor telefonice"*.

Totodată, dreptul la informație trebuie satisfăcut în condițiile respectării dreptului la viață intimă, familială și privată (art. 31 din Constituție), a Legii nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, cu modificările și completările ulterioare, a Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal din 1981 (ratificată de România prin Legea nr. 682/2001) etc.

Constituția României	**ART. 31 - Dreptul la informație** **(1)** Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. **(2)** Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. **(3)** Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională. **(4)** Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. **(5)** Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	**Art.19** **1.** Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale. **2.** Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei de orice

	fel, indiferent de frontiere, sub formă orală, scrisă, tipărită ori artistică, sau prin orice alt mijloc, la alegerea sa. **3.** Exercitarea libertăților prevăzute la paragraful 2 al prezentului articol comportă obligații și răspunderi speciale. În consecință, ea poate fi supusă anumitor limitări care trebuie însă stabilite în mod expres prin lege și care sunt necesare: a) respectării drepturilor sau reputației altora; b) apărării securității naționale, ordinii publice, sănătății sau moralității publice.
Declarația universală a drepturilor omului	**Art. 19** Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	**Art. 10 - Libertatea de exprimare** **1.** Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. **2.** Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

4.1.2.2.1. Garanții juridice privind accesul la informațiile de interes public.

Lege nr. 544 din 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public garantează accesul liber și neîngrădit al persoanei la orice informații de interes public.

• Prin informație de interes public se înțelege orice informație care privește activitățile sau rezultă din activitățile unei autorități publice sau instituții publice, indiferent de suportul ori de forma sau de modul de exprimare a informației.

• Prin informație cu privire la datele personale se înțelege orice informație privind o persoană fizică identificată sau identificabilă.

■ **Organizarea și asigurarea accesului la informațiile de interes public**

Asigurarea de către autoritățile și instituțiile publice a accesului la informațiile de interes public se face din **oficiu** sau **la cerere**, prin intermediul compartimentului pentru relații publice sau al persoanei desemnate în acest scop. Fiecare autoritate sau instituție publică are obligația să comunice *din oficiu* următoarele informații de interes public:

a) actele normative care reglementează organizarea și funcționarea autorității sau instituției publice;

b) structura organizatorică, atribuțiile departamentelor, programul de funcționare, programul de audiențe al autorității sau instituției publice;

c) numele și prenumele persoanelor din conducerea autorității sau a instituției publice și ale funcționarului responsabil cu difuzarea informațiilor publice;

d) coordonatele de contact ale autorității sau instituției publice, respectiv: denumirea, sediul, numerele de telefon, fax, adresa de e-mail și adresa paginii de Internet;

e) sursele financiare, bugetul și bilanțul contabil;

f) programele și strategiile proprii;

g) lista cuprinzând documentele de interes public;

h) lista cuprinzând categoriile de documente produse și/sau gestionate, potrivit legii;

i) modalitățile de contestare a deciziei autorității sau a instituției publice în situația în care persoana se consideră vătămată în privința dreptului de acces la informațiile de interes public solicitate.

Autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să dea din oficiu publicității un raport periodic de activitate, cel puțin anual, care va fi publicat în Monitorul Oficial al României.

Accesul la informațiile prevăzute mai sus se realizează prin:

a) afișare la sediul autorității sau al instituției publice ori prin publicare în Monitorul Oficial al României sau în mijloacele de informare în masă, în publicații proprii, precum și în pagina de Internet proprie;

b) consultarea lor la sediul autorității sau al instituției publice, în spații special destinate acestui scop.

Potrivit art. 6, Orice persoană are dreptul să solicite, în scris sau verbal, și să obțină de la autoritățile și instituțiile publice informațiile de interes public. Solicitarea în scris a informațiilor de interes public cuprinde următoarele elemente:

a) autoritatea sau instituția publică la care se adresează cererea;

b) informația solicitată, astfel încât să permită autorității sau instituției publice identificarea informației de interes public;

c) numele, prenumele și semnătura solicitantului, precum și adresa la care se solicită primirea răspunsului.

Autoritățile și instituțiile publice au obligația **să răspundă în scris** la solicitarea informațiilor de interes public **în termen de 10 zile** sau, după caz, în **cel mult 30** de zile de la înregistrarea solicitării, în funcție de dificultatea, complexitatea, volumul lucrărilor documentare și de urgența solicitării. *Refuzul* comunicării informațiilor solicitate se motivează și se comunică în termen de *5 zile* de la primirea petițiilor. Solicitarea și obținerea informațiilor de interes public se pot realiza, dacă sunt întrunite condițiile tehnice necesare, și în format electronic. Informațiile de interes public solicitate verbal de către **mijloacele de informare în masă** vor fi comunicate, de regulă, imediat sau în **cel mult 24 de ore**.

Persoanele care efectuează studii și cercetări în folos propriu sau în interes de serviciu au acces la fondul documentaristic al autorității sau al instituției publice pe baza solicitării personale, în condițiile legii.

Sunt **exceptate** de la accesul liber al cetățenilor următoarele informații:

a) informațiile din domeniul *apărării naționale, siguranței și ordinii publice*, dacă fac parte din categoriile informațiilor clasificate, potrivit legii;

b) informațiile privind *deliberările autorităților*, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;

c) informațiile privind *activitățile comerciale sau financiare*, dacă publicitatea acestora aduce atingere dreptului de proprietate intelectuală ori industrială, precum și principiului concurenței loiale, potrivit legii;

d) informațiile cu privire la *datele personale*, potrivit legii;

e) informațiile privind *procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare*, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare;

f) informațiile privind *procedurile judiciare*, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces;

g) informațiile a căror publicare *prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor.*

Informațiile care favorizează sau ascund încălcarea legii de către o autoritate sau o instituție publică nu pot fi incluse în categoria informațiilor clasificate și constituie informații de interes public.

Potrivit art. 14, *informațiile cu privire la datele personale ale cetățeanului pot deveni informații de interes public numai în măsura în care afectează capacitatea de exercitare a unei funcții publice.*

4.1.2.2.2 Categoria informațiilor secrete

Transparența instituțiilor publice, accesul liber la informațiile de interes public vor fi mereu circumscrise problemei permeabilității instituțiilor statului, existenței diferitelor tipuri de secrete. Noua lege a secretului vine să reglementeze accesul liber la informațiile de interes public și normează într-un cadru modern comportamentul instituțiilor statului privind accesul limitat la informații care nu pot fi publice. Desigur, sunt abordări diferite ale statului și ale mass-media, marcate de interese uneori contradictorii, alteori opuse sau divergente ale noțiunii de secret. Sunt puncte de vedere diferite, unele determinate de profesii, altele de evoluția temporală a sistemului democratic în stat, dar se accepta ideea existenței secretului ca o problemă mereu deschisă, cu încercările presei de a proteja cetățeanul împotriva abuzului și corupției ce se pot ascunde în spatele acestui paravan și ale instituțiilor statului de a-și conserva interesele prin protecția legală a informației ce nu a devenit încă publică. Rămâne deschisă confruntarea între interesul organizației și interesul public.

- **Secretul de stat**

Cum până în momentul de față încă nu a fost publicată în România noua lege a secretului de stat, vom încerca să clasificam aici zonele exceptate de la libera informație în funcție de media experienței țărilor cu tradiție democratică. Am preferat să combinăm aici domenii comune ale legislației americane, canadiene, britanice, austriece și germane și nu am apelat la modelul francez, care este mult mai stufos și mai greu de sistematizat. În principiu, secretele de stat sunt clasificate în cele de : secret, strict secret și ultrasecret, presupunând în același timp și rata de circulație și rata de timp diferite pentru prejudicia securitatea națională. Pot intra în această categorie: informații cu privire la activitățile diplomatice și de

politică externă ale unui stat până la declararea lor oficială, informații cu privire la resursele naturale și la cercetările specifice în domeniul resurselor. Indeobște, difuzarea unor asemenea informații aduce după sine răspunderea penală, răspundere care implică pe de-o parte pedeapsa pentru procurarea lor frauduloasă, pe de alta pedeapsă pentru punerea lor în circulație. În legislațiile cu adevărat permisive, în urma experienței acumulate în ultimii cincizeci de ani, există însă specificații cu privire la faptul că, în cazul difuzării unei informații clasate la secret, instanța are de pus în balanță atât importanța informației propriu-zise (gradul ei de periculozitate), cât și valoarea ei în ochii opiniei publice. În fapt, cele mai avansate state democratice precizează în legea specifică acestui domeniu faptul că interesul public trebuie să primeze atunci când e vorba de un document secret, protejând astfel presa de tendința birocratică de a clasifica mecanic drept "secrete" chestiuni de natură să afecteze întreaga populație sau chestiuni care nu aduc cu adevărat prejudicii securității națiunii.

■ **Secretul parlamentar**

Parlamentele sunt prin definiție instituții ale statului care lucrează cu ușile larg deschise, în văzul cetățeanului. Lucrările ordinare ale Camerelor sunt comentate de presă, cele extraordinare sunt de cele mai multe ori transmise în direct de posturile centrale de radio și televiziune. În mod logic, ele n-ar mai trebui să fie protejate de o excepțare față de libera circulație a informațiilor, pentru că orice contribuabil ar trebui să știe cum e reprezentat în camera de aceia pe care i-a ales. Cu toate acestea, în unele legislații moderne, lucrările comisiilor parlamentare nu sunt socotite de "interes public", plecându-se de la premisa că în comisii sunt pregătite, prin negocieri complicate și nu odată stânjenitoare, legile care vor fi supuse apoi dezbaterilor în plen. Curentele liberale de gândire asupra politicii contemporane consideră însa, din ce în ce mai hotărât, că practica "secretizării" lucrărilor comisiilor parlamentare nu e una cu adevărat democratică, și că asemenea obiceiuri ar trebui îndepărtate treptat, permițând o totala transparență și asupra "debaralelor" aleșilor țării, nu numai asupra odăii de primire.

■ **Secretul dosarelor de anchetă și secretul judiciar**

În chestiuni de natură penala pot intra în conflict două drepturi constituționale egale în importanță: dreptul cetățeanului la informație și dreptul cetățeanului la un proces corect. Iată un domeniu în care, cel puțin în principiu, toate legislațiile democratice sunt de acord. Este și motivul pentru care sunt exceptate de la accesul liber la acele informații care fac obiectul unor dosare în derulare (în anchetă), deschise de instanțele abilitate (poliția, procuratura, serviciile secrete), până în momentul în care ele au fost

instrumentate complet de către aceste instituții și puse la dispoziția justiției. În cazul anchetelor, scurgerile de informații și publicarea lor pot produce incalculabile pagube și chiar pierderi de vieți omenești. Interpretate întâmplător, înainte de finalizarea cercetării, informațiile pot distorsiona adevărul, culpabilizând nevinovați sau dezvinovățind criminali, prevenind complici ori primejduind martori ș.a.m.d. Atunci când chestiunea este de mare interes pentru opinia publica, nimeni nu îl oprește pe jurnalist să intreprindă o anchetă pe cont propriu, dar el nu se poate substitui justiției și, cu atât mai mult, nu e îndreptățit să difuzeze informații obținute pe căi ilicite din dosarele în curs de finalizare. Ajunse în instanță, dosarele devin subiecte de proces, iar procesele sunt, în marea majoritate a cazurilor, publice. În anumite situații, însă, instanțele pot hotărî ținerea procesului cu ușile inchise, (adică judecarea fără public), ori pot interzice presei difuzarea numelor și imaginilor martorilor, ba chiar a mărturiilor lor (pentru a le proteja), sau chiar difuzarea unor informații provenind din documente aduse ca probe în instanță. Difuzarea unor asemenea informații de către presă (fie ele din dosarele în anchetă, fie ele dinăuntrul procesului, dacă judecătorii au hotărât că nu sunt publicabile) conduce după sine la penalități, ziaristul sau organismul de presă putând fi aduse, la rândul lor, în fața instanței, pentru violarea secretului judiciar. Din momentul în care un proces a fost finalizat printr-o hotărâre rămasă definitivă, dosarul procesului este închis și accesul la el este liber, toate informațiile devenind de domeniu public, cu excepția acelora pe care instanța le-a clasificat de la bun început drept confidențiale, în scopul protejării unor persoane implicate.

■ **Secretul vieții și afacerilor private**

Dacă instituțiile fundamentale ale statului și acele instituții și organizații care depind în mod direct de ele au obligația de a lucra transparent, cu excepțiile menționate mai sus, trebuie să avem în vedere și faptul că multe dintre ele, prin însuși specificul lor, utilizează date și informații cu privire la viața particulară a persoanelor sau cu privire la tranzacții, averi, operațiuni bancare sau comerciale, afaceri de tot felul, care sunt făcute de persoane și instituții private. În principiu, aceste date nu sunt de "interes public", ele având dreptul la protecție din partea respectivelor instituții de stat, din pricina că, în mod logic, numai persoana vizată poate hotărî dacă acceptă sau nu difuzarea lor, dacă aceasta difuzare nu implică pierderi de natură economică sau morală pentru ea. Desigur, chestiunea care se ridică în această situație este tocmai aceea că, prin asemenea garanții de protecție a persoanelor și afacerilor private, drumul unei informații de mare interes către public este extrem de limitat, iar criticii acestui comportament guvernamental aduc în sprijinul presei două argumente serioase, care merită

să fie analizate atent. Mai întâi, protejând secretul informațiilor de natură personală aflate în fișiere sau baze de date ale instituțiilor guvernamentale, se oferă un exemplu negativ de comportament agenților privați, care sunt bucuroși să respingă orice încercare a presei de a face lumină în chestiuni controversate sau de-a dreptul suspecte, în cazuri de mită, corupție, șantaj, fraude etc. Cu excepția secretului bancar, pretutindeni acceptat și recunoscut, instituțiile private ar trebui, în principiu, să accepte și ele faptul că transparența este o condiție a credibilității, echității, bunei conviețuiri. Ori agențiile guvernamentale garantând secretul, presa este astfel împiedicată de ambele părți, în situații de mare interes, să ofere o imagine coerentă și documentată asupra realității. În al doilea rând, criticii "secretului" în domeniul privat acuza faptul că oprirea accesului la informații care provin din surse oficiale încurajează indirect tendința presei de a apela la scurgeri de informații, la mijloace ilegale sau la surse neoficiale greu de verificat, care pot devia drumul adevărului spre public și pot primejdui credibilitatea.

■ **Alte tipuri de secrete acceptate**

După caz, de la stat la stat, legislațiile de protecție a secretului mai pot excepta de la principiul liberei circulații a informațiilor:

• tehnologiile de vârf aflate în cercetare și aplicare în instituții specifice finanțate direct de la bugetul de stat; informațiile care pot conduce la dezvăluirea agenților care lucrează în exteriorul sau în interiorul țării sub acoperire.

4.1.2.2.3. Dispoziții speciale privind accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public

Potrivit Legii 544 din 2001, accesul mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public este garantat.

Pentru asigurarea accesului mijloacelor de informare în masă la informațiile de interes public autoritățile și instituțiile publice au obligația **să desemneze un purtător de cuvânt**, de regulă din cadrul compartimentelor de informare și relații publice.

Autoritățile publice au obligația să organizeze periodic, de regulă o dată pe lună, **conferințe de presă** pentru aducerea la cunoștință a informațiilor de interes public. În cadrul conferințelor de presă autoritățile publice sunt obligate să răspundă cu privire la orice informații de interes public.

Autoritățile publice au obligația să **acorde fără discriminare acreditare** ziariștilor și reprezentanților mijloacelor de informare în masă.

Acreditarea se acordă la cerere, în termen de două zile de la înregistrarea acesteia.

Autoritățile publice pot refuza acordarea acreditării sau pot retrage acreditarea unui ziarist numai pentru fapte care împiedică desfășurarea normală a activității autorității publice și care nu privesc opiniile exprimate în presă de respectivul ziarist, în condițiile și în limitele legii.

Refuzul acordării acreditării și retragerea acreditării unui ziarist se comunică în scris și nu afectează dreptul organismului de presă de a obține acreditarea pentru un alt ziarist.

Autoritățile și instituțiile publice au obligația să informeze în timp util mijloacele de informare în masă asupra conferințelor de presă sau oricăror alte acțiuni publice organizate de acestea și nu pot interzice în nici un fel accesul mijloacelor de informare în masă la acțiunile publice organizate de acestea.

Mijloacele de informare în masă nu au obligația să publice informațiile furnizate de autoritățile sau de instituțiile publice.

4.1.2.2.4. Sancțiuni

Refuzul explicit sau tacit al angajatului desemnat al unei autorități ori instituții publice pentru aplicarea prevederilor prezentei legi constituie abatere și atrage răspunderea disciplinară a celui vinovat.

Împotriva refuzului se poate depune reclamație la conducătorul autorității sau al instituției publice respective în termen de 30 de zile de la luarea la cunoștință de către persoana lezată.

Dacă după cercetarea administrativă reclamația se dovedește întemeiată, răspunsul se transmite persoanei lezate în termen de 15 zile de la depunerea reclamației și va conține atât informațiile de interes public solicitate inițial, cât și menționarea sancțiunilor disciplinare luate împotriva celui vinovat.

În cazul în care o persoană se consideră vătămată în drepturile sale, prevăzute în prezenta lege, aceasta poate face plângere la secția de contencios administrativ a tribunalului în a cărei rază teritorială domiciliază sau în a cărei rază teritorială se află sediul autorității ori al instituției publice. Plângerea se face în termen de 30 de zile de la data expirării termenului prevăzut la art. 7.

Instanța poate obliga autoritatea sau instituția publică să furnizeze informațiile de interes public solicitate și să plătească daune morale și/sau patrimoniale.

Hotărârea tribunalului este supusă recursului.

Decizia Curții de apel este definitivă și irevocabilă. Atât plângerea, cât și apelul se judecă în instanță în procedură de urgență și sunt scutite de taxă de timbru.

4.1.2.3. Libertatea conștiinței

Libertatea conștiinței, una dintre primele libertăți înscrise în catalogul drepturilor umane este o libertate esențială, ea determinând existența și conținutul și a altor libertăți (libertatea de exprimare, libertatea presei, libertatea asocierii, libertatea întrunirilor).

Această libertate reglementată prin dispozițiile art. 29 din Constituție dă dreptul fiecărei persoane de a avea o concepție proprie (gânduri, credințe, opinii) despre lumea înconjurătoare și de a putea să o exprime liber, atât în particular cât și în public.

Libertatea conștiinței are un conținut complex reprezentat pe de o parte de libertatea de gândire și de opinie, iar pe de altă parte de libertatea credințelor religioase.

În literatura de specialitate se precizează faptul că: *„Conștiința omului nu poate fi și nu trebuie direcționată prin mijloace administrative, ci ea trebuie să fie rezultatul libertății acestuia de a gândi și a-și exterioriza gândurile. Orice constrângere este o încălcare a acestui drept natural și imprescriptibil, este o schilodire a spiritului uman. De aceea Constituția stabilește că nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale".*

Constituția României	**Art. 29 - Libertatea conștiinței** **(1)** Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale. **(2)** Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. **(3)** Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. **(4)** În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă. **(5)** Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate. **(6)** Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror

	răspundere le revine.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice	**Art. 18** **1.** Orice persoană are drept la libertatea gândirii, conștiinței și religiei; acest drept implică libertatea de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa, precum și libertatea de a și manifesta religia sau convingerea, individual sau în comun, atât în public cât și în particular prin cult și îndeplinirea riturilor, prin practici și prin învățământ. **2.** Nimeni nu va fi supus vreunei constrângeri putând aduce atingere libertății sale de a avea sau de a adopta o religie sau o convingere la alegerea sa. 3. Libertatea manifestării religiei sau convingerilor nu poate fi supusă decât restricțiilor prevăzute de lege și necesare pentru ocrotirea securității, ordinii și sănătății publice ori a moralei sau a libertăților și drepturilor fundamentale ale altora. 4. Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor, în conformitate cu propriile lor convingeri.
Declarația universală a drepturilor omului	**Art. 18** - Orice persoană are dreptul la libertatea gândirii, a conștiinței și a religiei; acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerile precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile sale, individual sau în colectiv, atât în public cât și privat, prin învățământ, practici, cult și îndeplinirea de rituri.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale	**Art. 9 - Libertatea de gândire, de conștiință și de religie** **1.** Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor. **2.** Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate forma obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4.1.3. Limitele libertății de exprimare și de comunicare

Limitele libertății de exprimare se referă la următoarele aspecte care trebuie protejate atunci când vorbim despre o societate democratică:

1. Respectul vieții private;
2. Protecția juridică a datelor cu caracter personal;
3. Dreptul la propria imagine;
4. Dreptul la critică;
5. Regimul juridic al presei în situații speciale: starea de asediu și starea de necesitate

4.1.4. Respectarea vieții intime, familiale și private

Apărut mai recent în tabloul drepturilor, dreptul la viață intimă, familială și privată, este reglementat prin dispozițiile art. 17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în timp ce în Constituția României este prevăzut de art. 31.

Acest drept, în trecut protejat doar de norme cutumiare și morale, are o importanță deosebită pentru libertatea și personalitatea cetățeanului fiind reglementat și în constituțiile altor state. Autoritățile guvernamentale ar trebui să ia orice măsură necesară și rezonabilă pentru a asigura respectarea și ocrotirea personalității omului, a vieții intime,familiale și private.

Cauzele care au consacrat acest drept fundamental au fost evidențiate în doctrină: „dezvoltarea tehnologică, apariția societăților de mase, formarea unei economii de piață, a atributelor personalității, pluralismul din domeniul moral și al valorilor.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a definit dreptul la viață privată și intimă ca reprezentând *"dreptul la intimitate, dreptul la viață intensă cât de mult dorește o persoană protejată de publicitate... dreptul de a stabili și a dezvolta relații cu alte ființe umane, în special punctul de vedere emoțional, pentru dezvoltarea și împlinirea personalității fiecăruia."*

În literatura juridică de specialitate se arată că *"Viața privată, în sens strict, corespunde sferei secrete a individului... ea este locul unde individul are dreptul de a fi lăsat în pace. Aceasta face obiectul protecției legale, indiferent de maniera în care s-a atentat la viața intimii a persoanei"*, dar pe de altă parte, astfel cum se afirmă în jurisprudență *"Pretenția de respect față de viața privată se reduce în mod automat în măsura în care individul însuși își aduce propria viață privată în contact cu viața publică sau își închide legăturile cu alte interese protejate."*

Tot în doctrină s-a arătat că viață intimă *"semnifică dreptul individului de a trăi așa cum înțelege, respectând însă și drepturile altora"*, iar în ceea ce privește viața familială, aceasta *"semnifică legătura substanțială și afectivă dintre persoanele care constituie o familie de drept."*

Constituția recunoaște dreptul la viață intimă, familială și privată a fiecărui om, dar respectarea și ocrotirea vieții intime, familiale și private *„nu se asigură în detrimentul altor cetățeni sau al autorităților"*, iar pe de altă parte, respectul vieții private *„poate fi exercitat numai atunci când el corespunde cerințelor moralei și ordinii publice și nu aduce atingere drepturilor altora."*

Autoritățile publice au obligația să ia orice măsuri rezonabile pentru ocrotirea acestor drepturi, deoarece nimeni nu se poate amesteca în viața intimă, familială sau privată a persoanei, fără a avea consimțământul explicit și liber exprimat al acesteia.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a stabilit că legea trebuie să folosească termeni clari pentru a arăta în ce împrejurări și în ce condiții puterea publică este abilitată să intervină în viața privată, decizând că reprezintă încălcări ale dreptului la viață intimă, familială și privată, spre exemplu: refuzul statelor de a schimba înregistrarea nașterii în cazul schimbării sexului, supravegherea secretă în cursul unor anchete penale, divulgarea în public a unor informații secrete de către autoritățile publice cu scopul de a denigra o funcție publică, existența unor restricții legale privind imigrarea, care împiedică realizarea unor normale relații de familie, excluderea părinților firești de la procedura prin care s-au luat decizii, în baza cărora, copiii au fost plasați în afara mediului familial, interzicerea actelor homosexuale între adulții ce consimt la așa ceva, peste vârsta de 21 de ani, nerecunoașterea juridică a unei noi identități sexuale a unei transsexuale operate.

Dreptul la viață intimă, familială și privată include în structura sa și dreptul persoanei la propria imagine, denumit în literatura de specialitate și *„drept la identitate"* și care reprezintă dreptul persoanei de a nu i se dezvălui, fără consimțământul său, numele adevărat, adresa, vârsta, situația familială, modul de petrecere a timpului liber, obiceiurile etc.

Protecția legală a vieții private, în special a dreptului persoanei la propria imagine, s-a realizat prin Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, prin Legea nr. 682/2001 privind ratificarea de către România a Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg la 28 ianuarie 1981, prin Legea nr. 102/2005 privind înființarea și funcționarea

Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal.

Dreptul persoanei de a dispune de ea însăşi reprezintă un alt aspect al dreptului la viața intimă şi privată, fiind unul din cele mai naturale, inalienabile şi imprescriptibile drepturi ale omului.

În jurisprudența Curții Constituționale s-a stabilit că, dreptul persoanei de a dispune de ea însăşi, *„dacă nu încalcă drepturile şi libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri, având caracter fundamental trebuie să constituie obiect de ocrotire din partea autorităților"*.

Acest drept are o valoare aparte pentru viața şi libertatea persoanei.

Ca şi în cazul altor drepturi fundamentale se impun anumite limite juridice determinate de protecția celorlalte persoane.

Constituția României	**Art. 31 - Viața intimă, familială şi privată** **(1)** Autoritățile publice respectă şi ocrotesc viața intimă, familială şi privată. **(2)** Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăşi, dacă nu încalcă drepturile şi libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.
Pactul internațional cu privire la drepturile civile şi politice	**Art. 17** **1.** Nimeni nu va putea fi supus vreunor imixtiuni arbitrare sau ilegale în viața particulară, în familia, domiciliul sau corespondența sa, nici la atingeri ilegale aduse onoarei şi reputației sale. **2.** Orice persoană are drept la protecția legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri.
Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale	**Art. 8 - Dreptul la respectarea vieții private şi familiale** **1.** Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private şi de familie, a domiciliului său şi a corespondenței sale. **2.** Nu este admis amestecul unei autorități publice în executarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege şi dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii şi prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor şi libertăților altora.

■ ***Norme juridice privind respectarea demnității umane şi a dreptului la propria imagine în comunicarea publică***

- Decizia Consiliului Național al Audiovizualului nr. 248 din 2004 -

Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie şi libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei, fără amestecul autorităților publice şi fără a ține seama de frontiere.

Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri şi responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare într-o societate democratică pentru securitatea națională, integritatea teritorială ori siguranța publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației ori a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea şi imparțialitatea puterii judecătoreşti.

Radiodifuzorii au obligația să respecte dreptul la demnitate umană şi la propria imagine şi să nu profite de ignoranța sau buna credință a persoanelor.

În sensul prezentei decizii, sunt considerate a fi de interes public justificat orice probleme, fapte sau evenimente locale sau naționale, cu semnificație pentru viața comunității şi care nu încalcă drepturile şi libertățile fundamentale ale omului.

Nu orice interes sau curiozitate a publicului trebuie satisfăcută; invocarea dreptului la informare nu poate servi la acoperirea preocupărilor preponderent financiare ale radiodifuzorilor.

Dreptul la propria imagine nu trebuie să împiedice aflarea adevărului în probleme de interes public justificat.

Este interzisă difuzarea de imagini sau înregistrări ale persoanelor reținute pentru cercetări, arestate sau aflate în detenție, fără acordul acestora.

Fac excepție de la prevederile de mai sus situațiile în care filmarea sau înregistrarea este incidentală şi este realizată în locuri publice.

Orice persoană acuzată sau cercetată pentru săvârşirea unei infracțiuni este prezumată nevinovată atâta timp cât nu a fost condamnată printr-o hotărâre penală definitivă şi irevocabilă.

Respectarea prezumției de nevinovăție este obligatorie în orice program audiovizual.

Nu pot fi difuzate materiale audiovizuale, realizate şi puse la dispoziția radiodifuzorilor de către poliție sau parchet, fără acordul persoanelor care sunt victime ale unor infracțiuni sau fără acordul familiilor acestora.

Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și a corespondenței sale.

Este interzisă difuzarea de știri, dezbateri, anchete sau reportaje audiovizuale privind viața privată și de familie a persoanei fără acordul acesteia.

Fac excepție de la prevederile de mai sus situațiile în care sunt întrunite cumulativ următoarele condiții:

a) existența unui interes public justificat;

b) existența unei legături semnificative și clare între viața privată și de familie a persoanei și interesul public justificat;

Este interzisa difuzarea de imagini ale persoanei, filmate în propria locuință sau în orice alte locuri private, fără consimțământul acesteia.

Este interzisă difuzarea de imagini ale proprietății private, filmate din interiorul acesteia, fără acordul proprietarului.

Fac excepție de la prevederile de mai sus situațiile în care imaginile difuzate:

a) pot preveni săvârșirea unei infracțiuni;

b) surprind sau pot proba săvârșirea unei infracțiuni;

c) protejează sănătatea publică.

Este interzisă difuzarea de imagini și sunete înregistrate cu microfoane și **camere de luat vederi ascunse**, cu următoarele excepții:

a) materialul audiovizual astfel obținut să fie esențial în stabilirea credibilității și autenticității unui fapt de interes public justificat;

b) materialul audiovizual astfel obținut nu putea fi realizat în condiții normale, iar conținutul să prezinte un interes justificat pentru public;

c) filmarea sau înregistrarea consemnează un fapt cu incidență penală sau morală cu semnificație pentru viața comunității.

Înregistrările destinate emisiunilor de divertisment de tip "camera ascunsă" nu trebuie să pună persoana în situații înjositoare sau de risc și pot fi difuzate numai cu acordul persoanelor care au făcut obiectul filmării.

Difuzarea înregistrărilor convorbirilor telefonice sau a corespondenței, ajunse în posesia radiodifuzorilor, este permisă în următoarele situații:

a) răspunde unor necesități de siguranța naționala, ordine publică sau asigură prevenirea unor fapte penale;

b) probează comiterea unei infracțiuni;

c) protejează sănătatea sau morala publică.

Radiodifuzorii sunt obligați să încunoștințeze persoana în cauză înaintea difuzării materialelor audiovizuale și să solicite punctul de vedere al acesteia.

Orice persoană are dreptul la propria imagine. În cazul în care în emisiunile audiovizuale se aduc acuzații unei persoane, privind fapte sau comportamente ilegale sau imorale concrete, acestea trebuie susținute cu dovezi; dacă acuzațiile sunt aduse de radiodifuzor, acesta trebuie să respecte principiul "audiatur et altera pars"[1].

Realizatorii emisiunilor au obligația să respecte dreptul persoanei la propria imagine și să pună în vedere interlocutorilor să probeze afirmațiile acuzatoare sau să indice cel puțin probele care le susțin.

Este interzisă, în programele audiovizuale:

- orice referire peiorativa la adresa persoanelor în vârsta sau cu handicap precum și punerea acestora în situații ridicole sau umilitoare.
- afectarea sau denigrarea convingerilor religioase.
- difuzarea în programele audiovizuale a oricăror forme de manifestări antisemite sau xenofobe
- orice discriminare pe considerente de rasă, religie, naționalitate, sex, orientare sexuala sau etnie.
- difuzarea de imagini ale persoanei aflate în situația de victimă, fără acordul acesteia.
- difuzarea de imagini ale persoanei fără discernământ sau decedate, fără acordul familiei.
- difuzarea de imagini care exploatează sau scot în evidența traumele sau traumatismele unei persoane.
- în cazul martorilor la comiterea unei infracțiuni, la solicitarea acestora, difuzarea imaginilor se va realiza cu asigurarea protecției depline a identității lor.

Orice persoană are dreptul la respectul intimității în momente dificile, precum o pierdere ireparabilă sau o nenorocire. În cazul situațiilor de suferință umană, a dezastrelor naturale, accidentelor sau a actelor de violență, radiodifuzorii au obligația de a nu se amesteca nejustificat în viața privată.

Difuzarea materialelor audiovizuale conținând imagini ale persoanelor aflate la tratament în unitățile de asistență medicală, precum și a datelor cu caracter personal privind starea de sănătate, problemele de diagnostic, prognostic, tratament, circumstanțe în legătură cu boala și alte diverse fapte, inclusiv rezultatul autopsiei, este permisă numai cu acordul persoanei sau, în

[1] "Ascultarea părții adverse";

cazul în care persoana este lipsită de discernământ sau decedată, cu acordul familiei ori a aparţinătorilor. Radiodifuzorii au obligaţia de a respecta demnitatea şi anonimatul persoanelor cu tulburări psihice.

Fac excepţie de la prevederile de mai sus situaţii de interes public justificat în care difuzarea materialului audiovizual are drept scop:

a) prevenirea săvârşirii unor fapte penale ori înlăturarea urmărilor prejudiciabile ale unor asemenea fapte;

b) probarea comiterii unei infracţiuni;

c) protejarea sănătăţii sau moralei publice.

CAPITOLUL 5

COMUNICAREA PUBLICĂ ŞI PROTECŢIA JURIDICĂ A DATELOR CU CARACTER PERSONAL

5.1. Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date

Protecţia datelor cu caracter personal reprezintă un domeniu apărut relativ recent în spaţiul legislativ din România. Conţinutul său priveşte, într-o formă generică, dreptul persoanei fizice de a-i fi apărate acele caracteristici care conduc la identificarea sa şi obligaţia corelativă a statului de a adopta măsuri adecvate pentru a asigura o protecţie eficientă.

În scopul apărării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanelor fizice, în special a dreptului la viaţă intimă, familială şi privată, în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal şi cu libera circulaţie a acestor date a fost înfiinţată, prin Legea nr. 102/2005, Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal, autoritate administrativă autonomă.

Atribuţiile Autorităţii naţionale de supraveghere sunt reglementate prin Legea nr. 677/2001 pentru protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date ce transpune Directiva 95/46/EC a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecţia persoanelor fizice în ceea ce priveşte prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date şi care reglementează cadrul juridic general al protecţiei datelor personale la nivelul Uniunii Europene.

Atribuţiile Autorităţii Naţionale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal sunt specifice oricărei instituţii de control, putând investiga prelucrările de date cu caracter personal care cad sub incidenţa Legii nr. 677/2001 şi aplica sancţiuni, în cazul în care constată încălcarea dispoziţiilor legale de către operatorii de date cu caracter personal, în urma sesizărilor din oficiu sau pe baza unor plângeri depuse de persoanele lezate în drepturile lor.

Potrivit legii de înființare, organizare și funcționare, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal este o autoritate publică cu personalitate juridică, autonomă și independentă față de orice altă autoritate publică, precum și față de orice persoană fizică sau juridică din domeniul privat.

Autoritatea de supraveghere nu se substituie autorităților publice, nu poate fi supusă niciunui mandat imperativ sau reprezentativ și nu poate fi obligată să se supună instrucțiunilor sau dispozițiilor altei autorități. Activitatea sa are caracter public.

Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal este condusă de un președinte, numit de Senat, pentru un mandat de 5 ani, care poate fi reînnoit o singură dată. Președintele autorității prezintă anual rapoarte de activitate în ședința plenară a Senatului. Rapoartele pot conține recomandări privind modificarea legislației sau măsuri de altă natură, pentru ocrotirea drepturilor și libertăților cetățenilor în legătură cu prelucrarea datelor personale.

5.2. Definiții

- **date cu caracter personal** - orice informații referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă; o persoană identificabilă este acea persoană care poate fi identificată, direct sau indirect, în mod particular prin referire la un număr de identificare ori la unul sau la mai mulți factori specifici identității sale fizice, fiziologice, psihice, economice, culturale sau sociale;

- **prelucrarea datelor cu caracter personal** - orice operațiune sau set de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal, prin mijloace automate sau neautomate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea către terți prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea;

- **stocarea** - păstrarea pe orice fel de suport a datelor cu caracter personal culese;

- **sistem de evidență a datelor cu caracter personal** - orice structură organizată de date cu caracter personal, accesibilă potrivit unor criterii determinate, indiferent dacă această structură este organizată în mod centralizat ori descentralizat sau este repartizată după criterii funcționale ori geografice;

5.3. Cadrul juridic

Activitatea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter este reglementată prin:

- Legea nr. 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date; legea este conformă Directivei 95/46/EC a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995;
- Legea nr. 102/2005 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal;
- Regulamentul din 2 noiembrie 2005 de organizare și funcționare a Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal;
- Legea nr. 682/2001 pentru ratificarea Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal;
- Legea nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice;
- Legea nr. 55/2005 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, cu privire la autoritățile de control și fluxul transfrontalier al datelor;
- Legea nr. 476/2003 privind aprobarea taxei de notificare a prelucrărilor de date cu caracter personal, care cad sub incidența Legii nr. 677/2001.

5.4. Atribuțiile Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal autorității de supraveghere

Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal își desfășoară activitatea în condiții de completă independență și imparțialitate. monitorizând și controlând sub aspectul legalității prelucrările de date cu caracter personal care cad sub incidența Legii nr. 677/2001.

În acest scop, autoritatea de supraveghere exercită următoarele atribuții:

- primește și analizează notificările privind prelucrarea datelor cu caracter personal;
- autorizează prelucrările de date în situațiile prevăzute de lege;

- poate dispune, în cazul în care constată încălcarea Legii nr. 677/2001, suspendarea provizorie sau încetarea prelucrării datelor, ştergerea parţială ori integrală a datelor prelucrate şi poate să sesizeze organele de urmărire penală sau să intenteze acţiuni în justiţie;

- informează persoanele fizice şi/sau juridice asupra necesităţii respectării obligaţiilor şi îndeplinirii procedurilor prevăzute de Legea nr. 677/2001;

- păstrează şi pune la dispoziţia publicului registrul de evidenţă a prelucrărilor de date cu caracter personal;

- primeşte şi soluţionează plângeri, sesizări sau cereri de la persoanele fizice şi comunică soluţia dată ori, după caz, demersurile efectuate;

- efectuează controale prealabile în situaţia în care operatorul prelucrează date cu caracter personal care sunt susceptibile de a prezenta riscuri speciale pentru drepturile şi libertăţile persoanelor;

- efectuează investigaţii din oficiu sau la primirea unor plângeri ori sesizări;

- este consultată atunci când se elaborează proiecte de acte normative referitoare la protecţia drepturilor şi libertăţilor persoanelor, în privinţa prelucrării datelor cu caracter personal;

- poate face propuneri privind iniţierea unor proiecte de acte normative sau modificarea actelor normative în vigoare în domenii legate de prelucrarea datelor cu caracter personal;

- cooperează cu autorităţile publice şi cu organele administraţiei publice, centralizează şi analizează rapoartele anuale de activitate ale acestora privind protecţia persoanelor în privinţa prelucrării datelor cu caracter personal;

- formulează recomandări şi avize asupra oricărei chestiuni legate de protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale în privinţa prelucrării datelor cu caracter personal, la cererea oricărei persoane, inclusiv a autorităţilor publice şi a organelor administraţiei publice;

- cooperează cu autorităţile similare din străinătate, în vederea asistenţei mutuale, precum şi cu persoanele cu domiciliul sau cu sediul în străinătate, în scopul apărării drepturilor şi libertăţilor fundamentale ce pot fi afectate prin prelucrarea datelor cu caracter personal;

5.5. Domeniul de aplicare a Legii nr. 677/2001

Legea nr. 677/2001 se aplică prelucrărilor de date cu caracter personal, efectuate prin mijloace automate şi/sau manuale, care fac parte dintr-un sistem de evidenţă sau care sunt destinate să fie incluse într-un asemenea sistem.

Legea nr. 677/2001 se aplică:

a) prelucrărilor de date cu caracter personal, efectuate în cadrul activităţilor desfăşurate de operatori stabiliţi în România;

b) prelucrărilor de date cu caracter personal, efectuate în cadrul activităţilor desfăşurate de misiunile diplomatice sau de oficiile consulare ale României;

c) prelucrărilor de date cu caracter personal, efectuate în cadrul activităţilor desfăşurate de operatori care nu sunt stabiliţi în România, prin utilizarea de mijloace de orice natură situate pe teritoriul României; în acest caz, operatorul îşi va desemna un reprezentant care trebuie să fie o persoană stabilită în România;

d) prelucrărilor şi transferului de date cu caracter personal, efectuate în cadrul activităţilor de prevenire, cercetare şi reprimare a infracţiunilor şi de menţinere a ordinii publice, precum şi al altor activităţi desfăşurate în domeniul dreptului penal, în limitele şi cu restricţiile stabilite de lege.

■ **Persoanele fizice sau juridice cărora li se aplică dispoziţiile Legii nr. 677/2001:**

• Operatorul de date cu caracter personal – poate fi orice persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autorităţile publice, instituţiile şi structurile teritoriale ale acestora, care stabileşte scopul şi mijloacele de prelucrare a datelor cu caracter personal, sau care este astfel desemnat printr-un act normativ.

• Persoana împuternicită de către operator – poate fi o persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autorităţile publice, instituţiile şi structurile teritoriale ale acestora, care prelucrează date cu caracter personal pe seama operatorului.

• Reprezentantul – poate fi o persoană fizică sau juridică de drept public sau privat stabilită în România, care prelucrează date cu caracter personal pe seama operatorului care nu are domiciliul/sediul în România.

• Persoana care acţionează sub autoritatea operatorului – poate fi orice persoană fizică care este autorizată să prelucreze date cu caracter personal de către operator, persoana împuternicită sau reprezentantul acestuia (ex: angajat al acestuia).

■ **Legea nr. 677/2001 nu se aplică:**

1. prelucrărilor de date cu caracter personal, efectuate de persoane fizice exclusiv pentru uzul lor personal, dacă datele în cauză nu sunt destinate a fi dezvăluite;

2. prelucrărilor şi transferului de date cu caracter personal, efectuate în cadrul activităţilor în domeniul apărării şi siguranţei naţionale, desfăşurate în limitele şi cu restricţiile stabilite de lege.

5.6. Legitimitatea prelucrărilor de date cu caracter personal

Condiţia de legitimitate a prelucrării este reprezentată de existenţa consimţământului persoanei vizate. Astfel, prelucrările de date cu caracter personal nu pot fi efectuate decât dacă persoana vizată şi-a dat consimţământul în mod expres şi neechivoc.

Consimţământul persoanei vizate nu este cerut în următoarele cazuri:

a) când prelucrarea este necesară în vederea executării unui contract sau antecontract la care persoana vizată este parte ori în vederea luării unor măsuri, la cererea acesteia, înaintea încheierii unui contract sau antecontract;

b) când prelucrarea este necesară în vederea protejării vieţii, integrităţii fizice sau sănătăţii persoanei vizate ori a unei alte persoane ameninţate;

c) când prelucrarea este necesară în vederea îndeplinirii unei obligaţii legale a operatorului;

d) când prelucrarea este necesară în vederea aducerii la îndeplinire a unor măsuri de interes public sau care vizează exercitarea prerogativelor de autoritate publică cu care este învestit operatorul sau terţul căruia îi sunt dezvăluite datele;

e) când prelucrarea este necesară în vederea realizării unui interes legitim al operatorului sau al terţului căruia îi sunt dezvăluite datele, cu condiţia ca acest interes să nu prejudicieze interesul sau drepturile şi libertăţile fundamentale ale persoanei vizate;

f) când prelucrarea priveşte date obţinute din documente accesibile publicului, conform legii;

g) când prelucrarea este făcută exclusiv în scopuri statistice, de cercetare istorică sau ştiinţifică, iar datele rămân anonime pe toată durata prelucrării.

Prelucrarea datelor cu caracter personal se face cu respectarea următoarelor principii:

- ***Notificarea.*** Operatorul de date cu caracter personal este notificat la Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal;
- ***Legalitatea.*** Prelucrarea datelor cu caracter personal se face în temeiul şi în conformitate cu prevederile legale;

- ***Scopul bine-determinat.*** Orice prelucrare de date cu caracter personal se face în scopuri bine-determinate, explicite şi legitime, adecvate, pertinente şi neexcesive prin raportare la scopul în care sunt colectate şi ulterior prelucrate;
- ***Confidenţialitatea.*** Persoanele care prelucrează, în numele unei instituţii, date cu caracter personal au prevăzută în contractul de muncă şi în fişa postului o clauză de confidenţialitate;
- ***Consimţământul persoanei vizate.*** Orice prelucrare de date cu caracter personal, cu excepţia prelucrărilor care vizează date din categoriile strict menţionate în Legea 677/2001, poate fi efectuată numai dacă persoana vizată şi-a dat consimţământul în mod expres şi neechivoc pentru acea prelucrare;
- ***Informarea.*** Informarea persoanelor se face de către instituţia care prelucrează datele personale ale persoanei vizate;
- ***Protejarea persoanelor vizate.*** Persoanele vizate au dreptul de acces la datele care sunt le sunt prelucrate, de a interveni asupra acestora, de opoziţie şi de a nu fi supus unei decizii individuale, precum şi dreptul de a se adresa Autorităţii Naţionale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal sau instanţei de judecată pentru apărarea oricăror drepturi garantate de lege, care le-au fost încălcate;
- ***Securitatea.*** Măsurile de securitate a datelor cu caracter personal sunt stabilite astfel încât să asigure un nivel adecvat de securitate a datelor cu caracter personal procesate.

5.7. Protecţia datelor personale în Sistemului Informatic Naţional de Semnalări. Participarea României la Sistemul de Informaţii Schengen

Legea nr. 141 din 12 iulie 2010 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Sistemului Informatic Naţional de Semnalări şi participarea României la Sistemul de Informaţii Schengen.

Autoritatea naţională competentă în gestionarea şi exploatarea SINS este Ministerul Administraţiei şi Internelor. Prin structura sa de specialitate acesta este autoritatea publică centrală care gestionează şi răspunde de buna funcţionare a SINS, de integritatea semnalărilor conţinute în acesta, conform exigenţelor acquis-ului Schengen, asigurând accesul autorităţilor naţionale competente din România la SINS.

Gestiunea şi utilizarea datelor conţinute în SINS, cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal, sunt supuse controlului de către

Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP).

La nivel național, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal este autoritatea publică cu personalitate juridică, autonomă și independentă față de orice altă autoritate a administrației publice, ca și față de orice persoana fizică sau juridică din domeniul privat. În același timp, este singura autoritate care are atribuții de control, investigații și supraveghere în domeniu.

Autoritățile naționale competente să introducă date în SINS sunt acele autorități care au atribuții în furnizarea și/sau consultarea semnalărilor conținute în SINS. În prezent, acestea sunt prevăzute de HOTĂRÂRE nr. 966 din 15 septembrie 2010 privind drepturile de acces al autorităților publice române la Sistemul Informatic Național de Semnalări, după cum urmează:

- Poliția Română;
- Poliția de Frontieră Română;
- Jandarmeria Română;
- Oficiul Român pentru Imigrări;
- Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date;
- Direcția Generală de Pașapoarte;
- Direcția Regim Permise de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor;
- Autoritatea Națională a Vămilor;
- Ministerul Afacerilor Externe;
- Ministerul Justiției și instanțele judecătorești;
- Ministerul Public

Autoritățile naționale competente consultă numai semnalările conținute în SINS necesare în vederea îndeplinirii propriilor atribuții și asigură accesul la acestea numai personalului autorizat în acest sens, în limitele competentelor profesionale.

5.8. Obligațiile operatorilor de date cu caracter personal

Potrivit prevederilor Legii nr. 677/2001, operatorii au următoarele obligații:

- să notifice autorității de supraveghere orice prelucrare ori ansamblu de prelucrări având același scop sau scopuri corelate;

- să nu înceapă prelucrarea datelor cu caracter personal până la primirea numărului de înregistrare comunicat de autoritatea de supraveghere;
- să nu înceapă prelucrarea datelor cu caracter personal când autoritatea de supraveghere a anunțat efectuarea unui control prealabil, în cazurile unor prelucrări susceptibile de riscuri speciale;
- să completeze notificarea la solicitarea autorității de supraveghere;
- să menționeze numărul de înregistrare a notificării, primit de la autoritatea de supraveghere, pe fiecare act prin care datele personale sunt colectate, stocate sau dezvăluite;
- să comunice autorității de supraveghere orice schimbare de natură să afecteze exactitatea informațiilor cuprinse în notificare, în termen de 5 zile;
- să facă dovada achitării taxei de notificare sau a încadrării într-o categorie de persoane scutite de la plata taxei, conform Legii 476/2003;
- să vegheze la respectarea măsurilor de securitate de către persoanele împuternicite;
- să încheie contracte în formă scrisă cu persoanele împuternicite care prelucrează date cu caracter personal pe seama operatorului;
- să elaboreze instrucțiuni privind asigurarea confidențialității prelucrărilor pentru orice persoană care acționează sub autoritatea operatorului sau a persoanei împuternicite, inclusiv pentru persoana împuternicită;
- să aplice măsurile tehnice și organizatorice adecvate pentru protejarea datelor cu caracter personal împotriva distrugerii accidentale sau ilegale, pierderii, modificării, dezvăluirii sau accesului neautorizat, în special dacă prelucrarea comportă transmisii de date în cadrul unei rețele, precum și împotriva oricărei forme de prelucrare ilegală

5.9. Drepturile persoanei vizate în contextul prelucrării datelor cu caracter personal

- **Informarea persoanei vizate**

(1) În cazul în care datele cu caracter personal sunt obținute direct de la persoana vizată, operatorul este obligat să furnizeze persoanei vizate cel puțin următoarele informații, cu excepția cazului în care această persoană posedă deja informațiile respective:

a) identitatea operatorului și a reprezentantului acestuia, dacă este cazul;

b) scopul în care se face prelucrarea datelor;

c) informații suplimentare, precum: destinatarii sau categoriile de destinatari ai datelor; dacă furnizarea tuturor datelor cerute este obligatorie și consecințele refuzului de a le furniza; existența drepturilor prevăzute de prezenta lege pentru persoana vizată, în special a dreptului de acces, de intervenție asupra datelor și de opoziție, precum și condițiile în care pot fi exercitate;

d) orice alte informații a căror furnizare este impusă prin dispoziție a autorității de supraveghere, ținând seama de specificul prelucrării.

(2) În cazul în care datele nu sunt obținute direct de la persoana vizată, operatorul este obligat ca, în momentul colectării datelor sau, dacă se intenționează dezvăluirea acestora către terți, cel mai târziu până în momentul primei dezvăluiri, să furnizeze persoanei vizate cel puțin următoarele informații, cu excepția cazului în care persoana vizată posedă deja informațiile respective:

a) identitatea operatorului și a reprezentantului acestuia, dacă este cazul;

b) scopul în care se face prelucrarea datelor;

c) informații suplimentare, precum: categoriile de date vizate, destinatarii sau categoriile de destinatari ai datelor, existența drepturilor prevăzute de prezenta lege pentru persoana vizată, în special a dreptului de acces, de intervenție asupra datelor și de opoziție, precum și condițiile în care pot fi exercitate;

d) orice alte informații a căror furnizare este impusă prin dispoziție a autorității de supraveghere, ținând seama de specificul prelucrării.

(3) Prevederile alin. (2) nu se aplică atunci când prelucrarea datelor se efectuează exclusiv în scopuri jurnalistice, literare sau artistice, dacă aplicarea acestora ar da indicii asupra surselor de informare.

(4) Prevederile alin. (2) nu se aplică în cazul în care prelucrarea datelor se face în scopuri statistice, de cercetare istorică sau științifică, ori în orice alte situații în care furnizarea unor asemenea informații se dovedește imposibilă sau ar implica un efort disproporționat față de interesul legitim care ar putea fi lezat, precum și în situațiile în care înregistrarea sau dezvăluirea datelor este expres prevăzută de lege.

- **Dreptul de acces la date**

(1) Orice persoană vizată are dreptul de a obține de la operator, la cerere și în mod gratuit pentru o solicitare pe an, confirmarea faptului că datele care o privesc sunt sau nu sunt prelucrate de acesta. Operatorul este obligat, în situația în care prelucrează date cu caracter personal care privesc solicitantul, să comunice acestuia, împreună cu confirmarea, cel puțin următoarele:

a) informații referitoare la scopurile prelucrării, categoriile de date avute în vedere și destinatarii sau categoriile de destinatari cărora le sunt dezvăluite datele;

b) comunicarea într-o formă inteligibilă a datelor care fac obiectul prelucrării, precum și a oricărei informații disponibile cu privire la originea datelor;

c) informații asupra principiilor de funcționare a mecanismului prin care se efectuează orice prelucrare automată a datelor care vizează persoana respectivă;

d) informații privind existența dreptului de intervenție asupra datelor și a dreptului de opoziție, precum și condițiile în care pot fi exercitate;

e) informații asupra posibilității de a consulta registrul de evidență a prelucrărilor de date cu caracter personal, de a înainta plângere către autoritatea de supraveghere, precum și de a se adresa instanței pentru atacarea deciziilor operatorului, în conformitate cu dispozițiile prezentei legi.

(2) Persoana vizată poate solicita de la operator informațiile prevăzute la alin. (1), printr-o cerere întocmită în formă scrisă, datată și semnată. În cerere solicitantul poate arăta dacă dorește ca informațiile să îi fie comunicate la o anumită adresă, care poate fi și de poștă electronică, sau printr-un serviciu de corespondență care să asigure că predarea i se va face numai personal.

(3) Operatorul este obligat să comunice informațiile solicitate, în termen de 15 zile de la data primirii cererii, cu respectarea eventualei opțiuni a solicitantului exprimate potrivit alin. (2).

(4) În cazul datelor cu caracter personal legate de starea de sănătate, cererea prevăzută la alin. (2) poate fi introdusă de persoana vizată fie direct, fie prin intermediul unui cadru medical care va indica în cerere persoana în numele căreia este introdusă. La cererea operatorului sau a persoanei vizate comunicarea prevăzută la alin. (3) poate fi făcută prin intermediul unui cadru medical desemnat de persoana vizată.

(5) În cazul în care datele cu caracter personal legate de starea de sănătate sunt prelucrate în scop de cercetare științifică, dacă nu există, cel puțin aparent, riscul de a se aduce atingere drepturilor persoanei vizate și dacă datele nu sunt utilizate pentru a lua decizii sau măsuri față de o anumită persoană, comunicarea prevăzută la alin. (3) se poate face și într-un termen mai mare decât cel prevăzut la acel alineat, în măsura în care aceasta ar putea afecta bunul mers sau rezultatele cercetării, și nu mai târziu de momentul în care cercetarea este încheiată. În acest caz persoana vizată trebuie să își fi dat în mod expres și neechivoc consimțământul ca datele să

fie prelucrate în scop de cercetare ştiinţifică, precum şi asupra posibilei amânări a comunicării prevăzute la alin. (3) din acest motiv.

(6) Prevederile alin. (2) nu se aplică atunci când prelucrarea datelor se efectuează exclusiv în scopuri jurnalistice, literare sau artistice, dacă aplicarea acestora ar da indicii asupra surselor de informare.

• **Dreptul de intervenţie asupra datelor**

(1) Orice persoană vizată are dreptul de a obţine de la operator, la cerere şi în mod gratuit:

a) după caz, rectificarea, actualizarea, blocarea sau ştergerea datelor a căror prelucrare nu este conformă prezentei legi, în special a datelor incomplete sau inexacte;

b) după caz, transformarea în date anonime a datelor a căror prelucrare nu este conformă prezentei legi;

c) notificarea către terţii cărora le-au fost dezvăluite datele a oricărei operaţiuni efectuate conform lit. a) sau b), dacă această notificare nu se dovedeşte imposibilă sau nu presupune un efort disproporţionat faţă de interesul legitim care ar putea fi lezat.

(2) Pentru exercitarea dreptului prevăzut la alin. (1) persoana vizată va înainta operatorului o cerere întocmită în formă scrisă, datată şi semnată. În cerere solicitantul poate arăta dacă doreşte ca informaţiile să îi fie comunicate la o anumită adresă, care poate fi şi de poştă electronică, sau printr-un serviciu de corespondenţă care să asigure că predarea i se va face numai personal.

(3) Operatorul este obligat să comunice măsurile luate în temeiul alin. (1), precum şi, dacă este cazul, numele terţului căruia i-au fost dezvăluite datele cu caracter personal referitoare la persoana vizată, în termen de 15 zile de la data primirii cererii, cu respectarea eventualei opţiuni a solicitantului exprimate potrivit alin. (2).

• **Dreptul de opoziţie**

(1) Persoana vizată are dreptul de a se opune în orice moment, din motive întemeiate şi legitime legate de situaţia sa particulară, ca date care o vizează să facă obiectul unei prelucrări, cu excepţia cazurilor în care există dispoziţii legale contrare. În caz de opoziţie justificată prelucrarea nu mai poate viza datele în cauză.

(2) Persoana vizată are dreptul de a se opune în orice moment, în mod gratuit şi fără nici o justificare, ca datele care o vizează să fie prelucrate în scop de marketing direct, în numele operatorului sau al unui terţ, sau să fie dezvăluite unor terţi într-un asemenea scop.

(3) În vederea exercitării drepturilor prevăzute la alin. (1) şi (2) persoana vizată va înainta operatorului o cerere întocmită în formă scrisă, datată şi semnată. În cerere solicitantul poate arăta dacă doreşte ca

informaţiile să îi fie comunicate la o anumită adresă, care poate fi şi de poştă electronică, sau printr-un serviciu de corespondenţă care să asigure că predarea i se va face numai personal.

(4) Operatorul este obligat să comunice persoanei vizate măsurile luate în temeiul alin. (1) sau (2), precum şi, dacă este cazul, numele terţului căruia i-au fost dezvăluite datele cu caracter personal referitoare la persoana vizată, în termen de 15 zile de la data primirii cererii, cu respectarea eventualei opţiuni a solicitantului exprimate potrivit alin. (3).

• **Dreptul de a nu fi supus unei decizii individuale**

(1) Orice persoană are dreptul de a cere şi de a obţine:

a) retragerea sau anularea oricărei decizii care produce efecte juridice în privinţa sa, adoptată exclusiv pe baza unei prelucrări de date cu caracter personal, efectuată prin mijloace automate, destinată să evalueze unele aspecte ale personalităţii sale, precum competenţa profesională, credibilitatea, comportamentul său ori alte asemenea aspecte;

b) reevaluarea oricărei alte decizii luate în privinţa sa, care o afectează în mod semnificativ, dacă decizia a fost adoptată exclusiv pe baza unei prelucrări de date care întruneşte condiţiile prevăzute la lit. a).

(2) Respectându-se celelalte garanţii prevăzute de prezenta lege, o persoană poate fi supusă unei decizii de natura celei vizate la alin. (1), numai în următoarele situaţii:

a) decizia este luată în cadrul încheierii sau executării unui contract, cu condiţia ca cererea de încheiere sau de executare a contractului, introdusă de persoana vizată, să fi fost satisfăcută sau ca unele măsuri adecvate, precum posibilitatea de a-şi susţine punctul de vedere, să garanteze apărarea propriului interes legitim;

b) decizia este autorizată de o lege care precizează măsurile ce garantează apărarea interesului legitim al persoanei vizate.

• **Dreptul de a se adresa justiţiei**

(1) Fără a se aduce atingere posibilităţii de a se adresa cu plângere autorităţii de supraveghere, persoanele vizate au dreptul de a se adresa justiţiei pentru apărarea oricăror drepturi garantate de prezenta lege, care le-au fost încălcate.

(2) Orice persoană care a suferit un prejudiciu în urma unei prelucrări de date cu caracter personal, efectuată ilegal, se poate adresa instanţei competente pentru repararea acestuia.

(3) Instanţa competentă este cea în a cărei rază teritorială domiciliază reclamantul. Cererea de chemare în judecată este scutită de taxă de timbru.

• **Confidenţialitatea prelucrărilor**

Orice persoană care acţionează sub autoritatea operatorului sau a persoanei împuternicite, inclusiv persoana împuternicită, care are acces la

date cu caracter personal, nu poate să le prelucreze decât pe baza instrucțiunilor operatorului, cu excepția cazului în care acționează în temeiul unei obligații legale.

5.10. Drepturi ale cetățenilor străini în ceea ce privește protecția datelor personale

Conform art. 18 și 26 din Constituția României, republicată, cetățenii străini și apatrizii care locuiesc în România se bucură de protecția generală a persoanelor și a averilor, garantată de Constituție și celelalte legi, iar autoritățile publice respect și ocrotesc viața intimă, familială și privată, fără a face distincție între cetățenii români și străini.

De asemenea, legea cadru în domeniul protecției persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (Legea nr.677/2001, cu modificările și completările ulterioare) are ca scop garantarea și protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor fizice, în special a dreptului la viața intimă, familiară și privată, cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal, fără a face distincție între cetățenii români și străini. De asemenea, această lege se aplică prelucrărilor de date cu caracter personal efectuate de persoane fizice sau juridice, române ori străine, de drept public sau de drept privat, indiferent dacă au loc în sectorul public sau în sectorul privat (art.2 alin 6), în acest context, în virtutea dispozițiilor legale indicate cadrul normativ intern asigură o protecție similară celor două categorii de persoane (cetățeni români și străini).

5.11. Plângeri adresate direct Autorității Naționale de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP)

Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP) este autoritate publică, autonomă și independentă, cu personalitate juridică ce monitorizează și controlează sub aspectul legalității prelucrările de date cu caracter personal care cad sub incidența Legii nr. 677/2001.

- **Plângeri adresate autorității de supraveghere**

(1) În vederea apărării drepturilor prevăzute de prezenta lege persoanele ale căror date cu caracter personal fac obiectul unei prelucrări care cade sub incidența prezentei legi pot înainta plângere către autoritatea de supraveghere. Plângerea se poate face direct sau prin reprezentant.

Persoana lezată poate împuternici o asociație sau o fundație să îi reprezinte interesele.

(2) Plângerea către autoritatea de supraveghere nu poate fi înaintată dacă o cerere în justiție, având același obiect și aceleași părți, a fost introdusă anterior.

(3) În afara cazurilor în care o întârziere ar cauza un prejudiciu iminent și ireparabil, plângerea către autoritatea de supraveghere nu poate fi înaintată mai devreme de 15 zile de la înaintarea unei plângeri cu același conținut către operator.

(4) În vederea soluționării plângerii, dacă apreciază că este necesar, autoritatea de supraveghere poate audia persoana vizată, operatorul și, dacă este cazul, persoana împuternicită sau asociația ori fundația care reprezintă interesele persoanei vizate. Aceste persoane au dreptul de a înainta cereri, documente și memorii. Autoritatea de supraveghere poate dispune efectuarea de expertize.

(5) Dacă plângerea este găsită întemeiată, autoritatea de supraveghere poate decide oricare dintre măsurile prevăzute la art. 21 alin. (3) lit. d). Interdicția temporară a prelucrării poate fi instituită numai până la încetarea motivelor care au determinat luarea acestei măsuri.

(6) Decizia trebuie motivată și se comunică părților interesate în termen de 30 de zile de la data primirii plângerii.

(7) Autoritatea de supraveghere poate ordona, dacă apreciază necesar, suspendarea unora sau tuturor operațiunilor de prelucrare până la soluționarea plângerii în condițiile alin. (5).

(8) Autoritatea de supraveghere se poate adresa justiției pentru apărarea oricăror drepturi garantate de prezenta lege persoanelor vizate. Instanța competentă este Tribunalul Municipiului București. Cererea de chemare în judecată este scutită de taxa de timbru.

(9) La cererea persoanelor vizate, pentru motive întemeiate, instanța poate dispune suspendarea prelucrării până la soluționarea plângerii de către autoritatea de supraveghere.

(10) Prevederile alin. (4) - (9) se aplică în mod corespunzător și în situația în care autoritatea de supraveghere află pe orice altă cale despre săvârșirea unei încălcări a drepturilor recunoscute de prezenta lege persoanelor vizate.

- **Legea nr. 298 din 18/11/2008 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații**

Legea nr. 298/2008 transpune Directiva 2006/24/CE, care urmăreşte armonizarea la nivelul Uniunii Europene a legislaţiei referitoare la obligaţiile furnizorilor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului sau de reţele publice de comunicaţii cu privire la reţinerea anumitor date în scopul utilizării în cadrul activităţilor de cercetare, descoperire şi urmărire a infracţiunilor grave.

Potrivit acestei legi, furnizorii de reţele publice de comunicaţii şi furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului au obligaţia de a asigura, pe cheltuiala proprie, crearea şi administrarea unei baze de date, în format electronic, în vederea reţinerii, pentru o perioadă de 6 luni de la data efectuării comunicării, a următoarelor categorii de date:

- datele necesare pentru identificarea destinaţiei unei comunicări;
- datele necesare pentru a determina data, ora şi durata comunicării;
- datele necesare pentru identificarea tipului de comunicare;
- datele necesare pentru identificarea echipamentului de comunicaţie al utilizatorului sau a dispozitivelor ce servesc utilizatorului drept echipament;
- datele necesare pentru identificarea locaţiei echipamentului de comunicaţii mobile.

Furnizorii de servicii sau reţele publice de comunicaţii electronice au următoarele obligaţii:

- să reţină datele timp de 6 luni de la momentul efectuării comunicării,
- să reţină numai categoriilor de date stabilite expres de lege şi să distrugă respectivele date la sfârşitul perioadei de reţinere,
- să ia măsurile tehnice şi organizatorice corespunzătoare în vederea protejării datelor reţinute.

Trebuie subliniat faptul că, potrivit textului expres de lege, această lege nu se aplică în ceea ce priveşte conţinutul comunicării sau informaţiilor consultate în timpul utilizării unei reţele de comunicaţii electronice.

Dezvăluirea datelor de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii şi furnizorii de servicii de comunicaţii electronice se realizează pe baza autorizaţiei emise de judecător sau, în cazuri de urgenţă, de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală.

Precizăm că furnizorii de reţele şi servicii de comunicaţii electronice sunt operatori de date cu caracter personal şi au obligaţia să ia măsuri de asigurare a confidenţialităţii şi securităţii bazelor de date create. Operatorii

trebuie să vegheze la respectarea acestor măsuri de către persoanele care acţionează sub autoritatea lor sau de către persoana împuternicită, după caz.

În cazul în care furnizorii de reţele şi servicii de comunicaţii electronice nu respectă obligaţiile stabilite de Legea nr. 298/2008, Autoritatea Naţională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal are competenţa de a constata contravenţiile expres prevăzute prin acest act normativ.

Legea nr. 298/2008 stabileşte că orice accesare intenţionată sau transfer al datelor păstrate, fără autorizare, constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la 1 la 5 ani, situaţie în care competenţa revine exclusiv organelor de urmărire penală.

■ **Consecinţele şi implicaţiile imediate ale Legii nr.298 din 18/11/2008 :**

- începând din 20 ianuarie 2009, toţi operatorii de telefonie fixă şi mobilă, adică ROMTELECOM, RDS&RCS, ORANGE, VODAFONE, COSMOTE, ZAPP, etc. au fost obligaţi să stocheze timp de 6 luni următoarele date despre toate convorbirile telefonice ale abonaţilor şi clienţilor*: de unde vorbeşte, ce se vorbeşte, cu cine (nr. de telefon şi numele şi adresa abonatului), locaţia celui care este apelat, când şi cât vorbim;*

- începând din 20 ianuarie 2009, toţi operatorii de telefonie fixă şi mobilă, au fost obligaţi să stocheze timp de 6 luni următoarele date despre SMS-urile pe care le trimit utilizatorii: de unde le trimitem, cui şi când le trimitem;

- începând din 15 martie 2009, toţi provaiderii de internet, adică RDS&RCS, ROMTELECOM, ORANGE, ZAPP, etc. *au fost obligaţi* să stocheze timp de 6 luni următoarele date despre emailurile utilizatorilor: de unde trimitem emailul, data şi ora la care ne conectăm la internet, cui trimitem emailul (adresa IP şi numele şi adresa fizică a abonatului), data şi ora la care ne deconectăm de la internet;

- începând din 15 martie 2009, toţi provaiderii de internet, adică RDS&RCS, ROMTELECOM, ORANGE, ZAPP, etc. *au fost obligaţi* să stocheze timp de 6 luni următoarele date despre *navigarea noastră pe internet*: cine suntem (nume, adresa fizică şi IP-ul), data şi ora la care ne conectăm la internet, data şi ora la care ne deconectăm şi probabil toate adresele de internet pe care le accesăm. Împotriva acestor prevederi a fost invocată excepţia de neconstituţionalitate, excepţie de neconstituţionalitate admisă referitoare la Legea nr. 298/2008 pentru prelucrarea datelor cu caracter personal şi protecţia vieţii private;

În Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 798 din 23 noiembrie 2009 a fost publicată Decizia Curţii Constituţionale nr. 1258 din 8

octombrie 2008 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 298/2008 privind reținerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de rețele publice de comunicații, precum și pentru modificarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice.

Controlul de neconstituționalitate a vizat prevederile Legii nr. 298/2008, care stabilește obligația furnizorilor de servicii și rețele publice de comunicații electronice de a reține anumite date generate sau prelucrate în cadrul activității lor de furnizare a serviciilor de comunicații electronice, pentru punerea acestora la dispoziția autorităților competente în scopul utilizării în cadrul activităților de cercetare, de descoperire și de urmărire a infracțiunilor grave.

În motivarea excepției de neconstituționalitate autorul sau a invocat faptul că secretul corespondenței, reglementat de art. 28 din Constituție, include în sfera sa și protecția datelor de trafic și de localizare a persoanelor care poartă corespondența. Astfel, deși prevederile art. 6-7 din Legea nr. 298/2008 stabilesc care anume sunt datele necesare operației de stocare, iar art. 11 alin. (1) interzice expres interceptarea și reținerea conținutului comunicării, art. 1 alin. (2) din lege este permisiv în ceea ce privește datele conexe necesare pentru identificarea abonatului sau a utilizatorului înregistrat, în condițiile în care acest concept nu este definit de lege. Totodată, s-a arătat că legea nu prevede modul în care se realizează stocarea și conservarea acestor date, creându-se astfel o stare de pericol pentru respectarea secretului corespondenței.

Totodată, se mai invocă și încălcarea dreptului la viață intimă, familială și privată, a dreptului la liberă circulație, precum și a libertății de exprimare, drepturi prevăzute de art. 26, art. 25 și, respectiv, de art. 30 din Constituție.

De asemenea, s-a susținut că deși Legea nr. 298/2008 a fost adoptată în vederea transpunerii Directivei 2006/24/CE privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice și de modificarea Directivei 2002/58/CE, acest fapt este indiferent controlului de constituționalitate, în măsura în care *directivele europene sunt obligatorii doar sub aspectul finalității lor, lăsând autorităților naționale competența în privința formelor și a mijloacelor de adoptare.*

În analiza excepției de neconstituționalitate, Curtea a statuat că nici prevederile Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și nici Constituția nu interzic consacrarea legislativă a ingerinței autorităților statului în exercitarea drepturilor invocate de autorul excepției, însă măsurile astfel adoptate trebuie să îndeplinească un scop

legitim, constând în protejarea siguranței naționale, apărarea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, precum și protejarea drepturilor și intereselor altor persoane, să fie necesare într-o societate democratica, să fie proporționale cu situația care le-a determinat, să fie aplicate nediscriminatoriu și să nu aducă atingere existenței dreptului sau a libertății.

Legea nr. 298/2008 instituie ca regulă ceea ce Codul de procedura penală prevede ca excepție, în sensul ca art. 91^1 din cod menționează că interceptările și înregistrările audio sau video sunt permise în condiții stricte, de la momentul autorizației motivate a judecătorului, pentru o perioadă limitată de timp ce nu poate depăși 120 de zile pentru aceeași persoană și aceeași faptă, în timp ce legea menționată obligă la reținerea datelor cu caracter permanent, pentru o perioada de 6 luni de la momentul interceptării lor, acestea putând fi utilizate, cu autorizarea motivată a judecătorului, pentru o perioadă de timp din trecut.

Reglementarea unei obligații pozitive în ceea ce privește limitarea, în mod necontenit, a exercițiului dreptului la viață intimă și la secretul corespondenței, fără a se avea în vedere necesitatea încetării măsurii de limitare odată cu dispariția cauzei care a determinat luarea acestei măsuri, face sa dispară însăși esența acestor drepturi, încălcându-se art. 53 din Constituție.

Astfel, având în vedere sfera largă de aplicabilitate a Legii nr. 298/2008, raportat la caracterul continuu al obligației de reținere a datelor de trafic și localizare a acestor persoane, precum și a altor date conexe, rezultă că dispozițiile legii nu pot fi considerate conforme cu prevederile din Constituție și din Convenție referitoare la garantarea drepturilor la viață intimă, la secretul corespondenței și la libera exprimare.

În consecință, Curtea Constituționala a decis că prevederile Legii nr. 298/2008 sunt neconstituționale, acestea urmând a-și înceta efectele în termen de 45 de zile de la publicarea deciziei Curții, dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile Legii nr. 298/2008 sunt suspendate de drept.

CAPITOLUL 6

JURNALISTUL (AGENTUL MEDIA) – PRINCIPALUL ELEMENT AL REGLEMENTARII JURIDICE A DREPTULUI COMUNICĂRII. NORMELE DEONTOLOGICE ÎN DOMENIUL MASS-MEDIA. REGIMUL JURIDIC AL PRESEI

6.1. Dreptul comunicării şi Dreptul mass-media

Dreptul şi mijloacele de comunicare de masă (suporturi ale informaţiei şi comunicării) sunt nu numai elemente necesare, ci şi constitutive ale oricărei societăţi organizate. Prin combinarea lor, se pot aprecia importanţa şi rolul dreptului comunicării de masă. Acesta reprezintă expresia alegerilor fundamentale în ceea ce priveşte organizarea socială şi contribuie la punerea lor în practică. Exercitarea lui, departe de a restrânge libertatea de exprimare, constituie foarte adesea, dimpotrivă, condiţia şi garantarea ei. Puterile şi regimurile politice autoritare nu ţin cont de regulile de drept pentru a controla informaţia. Cadrul juridic al activităţilor de comunicare de masa depinde în mare măsură de natura sistemelor politice, fiind unul dintre elementele constitutive ale acestora. Istoria şi geopolitica demonstrează afirmaţia de mai sus.

Preluând din metodele şi categoriile ştiinţei politice, putem distinge, referitor la dreptul mass-media, trei mari categorii de regimuri (sisteme instituţionale sau politice) de comunicare: sistemele autoritare; sistemele pluraliste sau liberale; teoria dreptului la informare sau la comunicare (aceasta nu poate fi considerată cu adevărat un sistem).

6.1.1. Dreptul mass-media şi sistemul politic

- **Sistemele autoritare**

Sistemele autoritare se manifestă printr-un control permanent şi foarte strict al activităţilor de comunicare de masă de către puterea politica. Nu există sistem politic autoritar care să nu supună mass-media influenţei sale.

Sistemele autoritare se caracterizează prin puterea absolută a unui conducător, a unui partid, a unui clan, care conduce, ca stăpân absolut, toate lucrurile, inclusiv în mass-media.

Acestea sunt aservite puterii politice, care le transformă într-un instrument de propagandă şi, prin urmare, de guvernare.

Întreprinderile mediatice (presa, radio, televiziune), indiferent de natura lor publică sau privată, în funcţie de regimuri, sunt în acest caz limitate ca număr, dacă nu chiar se află sub monopol, pentru a fi mai uşor controlate. Înfiinţarea lor ţine de acordul sau autorizarea, dacă nu doar de simpla iniţiativă a conducătorilor politici. În fruntea lor sunt plasaţi oameni de încredere. Este vorba de o presă foarte concentrată sau centralizată, de organizaţii oficiale sau „paraoficiale", de partid, de mişcarea sau de sindicatul unic.

Accesul la profesiunea de jurnalist este strict controlat şi rezervat fidelilor regimului.

Promovarea lor tine mai mult de consideraţii politice decât de dovada aptitudinilor profesionale sau a capacităţilor de a-şi asuma responsabilităţi. Sprijinul acordat puterii şi spiritul partizan constituie principalele lor calităţi.

Orice îndepărtare de la aceasta sarcină, orice veleitate de independenţă, exprimarea celei mai mici critici sunt sever sancţionate şi antrenează cel puţin excluderea imediată din branşă.

Jurnalistul, având în acest caz statutul de funcţionar, este înainte de toate un activist, un partizan. O organizaţie profesională unică are monopolul formării şi recrutării. Ea se bucură de putere disciplinară, pentru a sancţiona greşelile, care sunt mai ales de natură politică. Organizaţia poate, prin urmare, să excludă pe unul dintre membrii săi, interzicându-i astfel să continue să-şi exercite profesiunea.

Este practicat un control preventiv, strict şi permanent al oamenilor şi al conţinutului informării. Difuzarea ştirilor este supusa unui regim de cenzură. Nimic nu poate fi publicat fără acordul reprezentanţilor puterii politice. Între informaţiile interzise şi comunicatele oficiale obligatorii nu există multe posibilităţi de a găsi un spaţiu pentru un adevărat conţinut jurnalistic. Este vorba de informarea populaţiei cu privire la ceea ce conducătorii politici doresc ca aceştia să cunoască, de apărarea acţiunilor guvernanţilor şi de propagarea ideologiei. Informarea se transformă în propaganda, lăsând locul dezinformării.

Fără îndoială, ceea ce caracterizează sistemele autoritare este slaba importanţă acordată dreptului. Dacă au fost enunţate câteva reguli şi principii, acestea nu sunt decât formale.

Voința de control politic și partizan nu poate fi exprimată în texte oficiale. Statutul mass-media depinde, de fapt, de bunăvoința conducătorilor politici. În acest domeniu, ca și în toate celelalte, regula de drept ar veni să limiteze atotputernicia oamenilor care conduc. Sistemele autoritare de comunicare nu acordă, în realitate, nici o importanță dreptului comunicării.

■ **Sistemele pluraliste**

Sistemele pluraliste sau liberale, specifice democrațiilor de tip occidental, se bazează pe principiul libertății: posibilitatea de a acționa fără a fi constrâns sau împiedicat abuziv ori inutil de către cineva care nu are oficial aceasta misiune. Dreptul constituie garanția și expresia acestei libertăți. Sistemul politic în întregime este fondat pe diversitatea punctelor de vedere, pe confruntarea de idei, pe existența unei opoziții, pe controlul guvernanților de către guvernați, lucruri care ar fi imposibile fără libertatea de expresie și de comunicare prin mass-media.

Fiind obligată să se împace cu alte drepturi și libertăți de aceeași valoare (apărarea drepturilor individului și a anumitor interese colective), această libertate de expresie presupune totuși existența unor limite necesare. Aceste limite sunt bine determinate juridic, sunt cunoscute de toți și sunt aceleași pentru toată lumea. Doar judecătorul, independent de puterea politică, poate, într-un control a posteriori, să constate și să sancționeze abuzurile de libertate.

Articolul 11 al Declarației Drepturilor Omului și Cetățeanului, din 26 august 1789, reprezintă, cu siguranță, una dintre formulările sau consacrările cele mai fericite și mai reușite ale acestui principiu al libertății: Libera comunicare a gândurilor și a opiniilor este unul dintre drepturile cele mai valoroase ale omului; orice cetățean poate deci vorbi, scrie și tipări liber, cu condiția să răspundă pentru a fi abuzat de această libertate în cazurile stabilite de lege.

În acest tip de sistem politic și juridic, pentru a respecta în totalitate principiul libertății, dreptul comunicării de masă nu trebuie, practic, să se raporteze decât la conținutul informării și al mesajelor, pentru a determina și sancționa abuzurile de libertate. Principiile libertății de inițiativă și de acțiune prevalează. Transpusă sau aplicată la activitățile de comunicare, concepția liberală clasică exclude orice regim particular privind întreprinderile și profesioniștii comunicării de masă (în special jurnaliștii). Pentru a da acestei libertăți mai multă substanță, adoptarea unui statut specific, vizând să garanteze sau să întărească libertatea, se îndepărtează de principiile și de elementele constitutive ale unui sistem liberal.

Principiul libertății de expresie și de comunicare se aplică, de asemenea, și la circulația internațională a informației și a programelor, fie că

provin din străinătate, fie ca sunt destinate străinătății. Diverse texte internaționale referitoare la drepturi și libertăți (Declarația Universală a Drepturilor Omului și Pactele Națiunilor Unite, Convenția europeana de apărare a drepturilor omului) menționează libertatea de informare și comunicare printre drepturile esențiale. În cadrul european, acorduri specifice se referă la libertatea de comunicare, în special cea audiovizuală (Convenția Consiliului Europei asupra televiziunii transfrontaliere, Directiva comunitară numita televiziunea fără frontiere).

6.2. Articulările și conținutul dreptului comunicării în domeniul mass-media

Mai mult sau mai puțin coerent în raport cu principiile proclamate și elementele caracteristice ale unui sistem instituțional, dreptul mass-media este constituit dintr-o mulțime de reguli, mai mult sau mai puțin specifice, care reglementează aceste activități. Conform unei articulari devenite deja clasică, vom lua succesiv în considerare:

- Statutul întreprinderilor și intervențiile administrative,
- statutul profesional al jurnaliștilor,
- statutul conținutului sau regimul de responsabilități;
- regulile privitoare la dreptul de autor și la drepturile conexe.
- Statutul întreprinderilor de presă și intervențiile administrative

Statutul întreprinderilor de presă (adică formele și condițiile de creare, organizare, funcționare și finanțare) reprezintă una dintre caracteristicile esențiale ale unui sistem de comunicare. În funcție de regimuri, statul lăsă, în această privință, o destul de mare libertate de inițiativa sau, din contra, reglementează și controlează foarte strâns acest sector. Chiar în numele libertății, intervenția publică poate fi în mod paradoxal cerută pentru a-i da un plus de realitate (dispozitiv antitrust, regim de ajutoare). De altfel, formele și gradele de intervenție publică variază în funcție de sectoarele de activitate (presă, radio, televiziune). În consecință, este foarte dificil să se perceapă sau să se desprindă din ele logica unui sistem.

În ceea ce poate avea el specific în raport cu regulile dreptului comun (dreptul societăților, dreptul contractelor, dreptul relațiilor comerciale), statutul întreprinderilor de presă încearcă să țină cont de funcția politică și socială esențială a informării, precum și de constrângerile și exigențele particulare pe care aceasta le implică.

In dreptul francez, de exemplu, concepției liberale clasice a neamestecului și a liberei inițiative i-au fost aduse corective, împrumutate din teoria dreptului la informare. Acest lucru se petrece în special în statutul

întreprinderilor de presă care editează publicații periodice, în cel al agențiilor de presă și, chiar mai puternic, în cel al radioului și al televiziunii.

■ **Statutul întreprinderilor de presă**

În sistemele de comunicare pluraliste și liberale, întreprinderile de presă care editează publicații periodice scrise beneficiază, în principiu, de un regim de liberă inițiativă privată. Ele sunt supuse global regulilor de drept comun. În realitate, nu există în acest sens un statut al întreprinderilor de presă. Totuși, pentru a ameliora efectele (considerate periculoase pentru pluralismul și libertatea de informare) ale liberalismului economic aplicat acestor întreprinderi și activități, pot fi adoptate reguli, obligații și garanții specifice, constitutive ale unui statut al întreprinderilor. Într-o măsură variabilă, regăsim aici aceleași inspirații și preocupări pentru garantarea transparenței, independenței și pluralismului.

Dorința de transparență este exprimată de dispozițiile care impun: caracterul nominativ al acțiunilor, interdicția de împrumutare a numelui, publicarea în coloanele ziarului a numelui proprietarului, asociaților, directorului publicației și a responsabililor de redacție, informarea cititorilor cu privire la orice cesionare sau promisiune de cesionare a drepturilor sociale, orice transfer sau promisiune de transfer al proprietății sau de folosire a unui titlu.

Obligațiile de transparență vizează să garanteze respectul obiectivului independenței. Așa se întâmplă în special în cazul regulii care supune orice cesionare de acțiuni aprobării consiliului de administrație, în cazul limitării participărilor străine sau al interdicției de a recurge la anumite moduri de finanțare.

Aceeași preocupare pentru independența o exprimă, în numele pluralismului, dispozitivul antitrust. În cazul presei cotidiene de informare politică și generală, i se interzice unei persoane sau unui grup sa controleze mai mult de 30% din difuzarea națională a publicațiilor de acest tip.

Chiar respectate, aceste interdicții și limite nu sunt suficiente pentru a garanta în totalitate pluralismul și libertatea de informare. Realizând acest lucru, mai multe state democratice occidentale abandonează principiile doctrinei liberale și pun în aplicare, în funcție de o serie de mecanisme și la niveluri variate, elementele unui regim complicat și poate nu întotdeauna justificat de ajutor al statului acordat presei: tarife reduse, scutiri fiscale, subvenții etc.

■ **Societatea de presă**

Termenul de societate de presă desemnează una dintre următoarele entități: o casă de editură de presă, agenție de presă, casă de producție radio-tv, asociație profesională, fundație sau instituție de presă, care are personalitate juridică distinctă și sediul social în Romania și care, având ca obiect principal de activitate presa scrisă, audio-vizuală sau online, editează, reprezintă ori deține mărcile de apariție pentru unul sau mai multe titluri de publicații, canale radio-tv ori pagini de internet ce nu au personalitate juridică de sine stătătoare[1].

■ **Statutul agențiilor și mesageriilor**

Aceleași cerințe de transparență, de independența și de pluralism sunt reluate nu întotdeauna într-o maniera coerentă și riguroasă în dispozițiile referitoare la statutul agențiilor de presă.

Pentru a garanta oricărei publicații periodice posibilitatea de a fi distribuită în cele mai bune condiții și fără risc de discriminare, dreptul francez impune (într-un mod foarte original și, probabil, chiar unic) oricărei întreprinderi de grupare și de distribuire a ziarelor forma cooperatista. Posibilitatea acestor societăți cooperative, oferită de lege, de a încredința anumite operații materiale (în realitate, totalitatea lor) unor societăți comerciale obișnuite dă construcției un caracter puțin cam teoretic.

6.3. Statutul radioteleviziunii

Incontestabil, în domeniul audiovizualului apar, în toate țările, elementele cele mai pregnante ale unui statut specific al întreprinderilor mediatice. Dincolo de constrângerile tehnice și economice, dorința responsabililor politici de a păstra controlul asupra unuia dintre mijloacele de comunicare a explicat mult timp chiar a justificat aceasta specificitate. Este luata în considerare o foarte mare varietate de sisteme și combinări de sisteme între un regim de monopol al statului, mai mult sau mai puțin absolut, și instaurarea unei concurențe care, din motive tehnice (caracter limitat al frecventelor hertziene disponibile), nu poate fi încă generalizată la nivelul întreprinderilor comerciale private. În Franța, ca și într-un anumit număr de țări, istoria și statutul actual al radioteleviziunii furnizează multiple exemple de astfel de regimuri.

■ **Reglementarea franceză:**

Una dintre principalele inovații ale regimului actual al comunicării audio-vizuale, în dreptul francez, începând din 1982, este crearea după modelul instituțiilor americană (FcC) și canadiană (CRTC) în special a unei autorități independente, însărcinate să-și asume, în numele statutului, tutelarea activităților de comunicare: Înalta Autoritate a Comunicării

[1] Statutul Clubului Român de Presă, art.6 ;

Audiovizuale (1982), Comisia Națională a Comunicării și a Libertăților (1986), Consiliul Superior al Audiovizualului (1989). Chiar dacă n-a fost în totalitate suprimată, puterea de intervenție a guvernului în sectorul comunicării audiovizuale a fost totuși redusa.

În cadrul dispozițiilor legislative și de reglementare, Consiliul Superior al Audiovizualului determină anumite reguli care sunt impuse întreprinderilor de radio și televiziune publice și private. El fixează, pe cale contractuală, obligațiile complementare specifice ale întreprinderilor private de radio și de televiziune cărora le acordă autorizații de exploatare. Controlează respectarea obligațiilor și sancționează violarea lor (sancțiuni pecuniare, suspendări, reducerea sau retragerea autorizației). Numește unii dintre membrii consiliilor de administrație ale societăților de radio și televiziune din sectorul public, printre care președinții.

În afara existenței acestei instituții de tutelă, organizarea actuală a radioului și a televiziunii în Franța se caracterizează prin existența unui dublu sector: public și privat. Cu excepția condițiilor de creare și a regimului de proprietate, diferențele între cele două sectoare nu par întotdeauna foarte mari, dacă ne referim la modul lor de funcționare sau la obligațiile privind programele. Cu câteva nuanțe, aceleași constrângeri li se impun și întreprinderilor publice, și celor private de televiziune hertziana națională în materie de alcătuire a programelor: de pluralism al informării, de difuzare (număr, zile și ore) a filmelor cinematografice; o cota pentru operele cinematografice și audiovizuale de expresie originală franceza sau de origine europeană; condiții (durata, identificare, tăicturi) de inserție a mesajelor publicitare sau condiții de sponsorizare...

În privința întreprinderilor private de radio și televiziune, a căror înființare este supus autorizării de către Consiliului Superior al Audiovizualului, dispozițiile legii din 30 septembrie 1986 determină diverse obligații (transparența, independența) transpuse din statutul întreprinderilor de presă.

■ **Reglementarea internă românească - Consiliul Național al Audiovizualului; natura juridică.**

Consiliul Național al Audiovizualului este o autoritate publică autonomă, care face parte din categoria unităților administrative de stat, cu caracter executiv, Actele normative ale C.N.A. sunt emise în scopul executării legii care reglementează funcționarea societăților profilate în domeniul audiovizualului. Legalitatea acestor acte este supusă controlului judecătoresc, conform Legii contenciosului administrativ nr.554/2004.

Conform Legii audiovizualului, C.N.A. este un organism independent, membrii acestuia fiind garanți ai interesului public și nu reprezintă autoritatea care i-a numit.

Pentru a întări garanțiile independenței membrilor Consiliului față de factorii politici, legea stabilește că aceștia nu pot face parte din partide sau alte formațiuni politice, iar calitatea de membru al C.N.A. este incompatibilă cu funcțiile publice sau private, cu excepția celor didactice în instituții de învățământ superior.

C.N.A. este constituit din 11 membri, numiți pentru un mandat de 4 ani de către Președintele României - 2 membri, Parlamentul României, Senat și Camera Deputaților - câte 3 membri, Guvernul României - 3 membri.

■ **Regimul licențelor de emisie și al autorizației în materie**

Spre deosebire de presa scrisă, comunicația audiovizuală este supusă unui regim de autorizare admis de regulile internaționale. Potrivit art.10, fraza a 3-a,din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, întreprinderile de radiodifuziune, de cinematografie și televiziune pot fi supuse unui regim de autorizare.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului precizează însă că art.10 al Convenției protejează pe deplin conținutul emisiunilor, autorizațiile impunându-se numai în privința aspectelor tehnice. Potrivit Curții, amestecul autorităților publice în această materie s-ar justifica nu numai pentru reglementarea ordonată a instituțiilor de radiodifuziune la nivel național, dar și pentru a da efect unor norme internaționale.

Tot în legătură cu interpretarea frazei a 3-a a art.10, Curtea s-a pronunțat și împotriva admisibilității monopolului de emisie deținut de guverne, arătând că monopolul public este cel mai restrictiv în privința libertății de exprimare și în condițiile evoluției tehnicii în ultimele decenii, nu mai subzistă justificarea în temeiul disponibilității de frecvențe.

În România, comunicația audiovizuală se realizează pe baza licenței de emisie și a deciziei de autorizare eliberată în condițiile Legii audiovizualului nr, 504/2002. Persoanele juridice publice sau private au dreptul să închirieze rețele de comunicații, audiovizuale radioelectrice, proprietate a regiilor autonome sau a societăților comerciale cu capital majoritar de stat. De asemenea, pot avea în proprietate stații de emisie și linii pentru retransmiterea programelor.

- Licența de emisie

Comunicația audiovizuală în domeniul radiodifuziunii și în cel al televiziunii se face pe baza licenței de emisie și a deciziei de autorizare

eliberate în condițiile Legii audiovizualului nr. 504/2002 (cu modificările ulterioare).

Licența de emisie cuprinde categoriile de informații ce vor putea face, în funcție de natura lor, obiectul difuzării în public.

Licența se eliberează de C.N.A. În urma unui concurs la care pot participa solicitanții care au obținut avizul tehnic prealabil al Agenției Naționale pentru Comunicații și Informatică.

6.4. Considerații asupra importanței accesului la informație

Cea mai importantă resursă pe baza căreia se iau deciziile într-o societate este informația. În zilele noastre, rețeaua informațională este o condiție esențială a supraviețuirii în plan social. Presa apare ca agent de mediere a informației de la sursă la cetățean, având rolul de a o transforma într-o formulă accesibilă tuturor.

Libertatea informației implica și libertatea comunicării între cetățeni și reprezentanții lor, constituind astfel un gir al democrației, o condiție a ajustării deciziilor politice la interesul public. Presa are rolul de a intermedia această comunicare, constituind un medium de transmitere a mesajelor de la public la conducători și invers.

Punctul 17 din Rezoluția 1003/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei exprimă într-o manieră relevantă importanța informației în societate: „informarea și comunicarea sunt elemente indispensabile ale vieții democratice, deoarece garantarea participării indivizilor la viața publică este o condiție a dezvoltării plenare a democrației".

Pentru individ, dreptul la informație reprezintă nu numai posibilitatea, dreptul de a recepta informația, dar și aptitudinea juridică de a pretinde o informație de calitate, conformă cu criteriile adevărului și onestității.

Potrivit punctului 8 din Rezoluția 1003 cu privire la etica jurnalistică, informația este un drept al cetățeanului, din care rezultă și dreptul de a cere ca informația furnizată de ziariști să fie transmisă cu respectarea adevărului în cazul știrilor și în mod onest în cazul opiniilor fără nici o intervenție exterioară, fie din partea autorităților publice, fie din partea sectorului privat.

Dreptul la informație implică obligația corelativă, ce revine statului, de a asigura cadrul material și juridic necesar realizării liberului acces la orice informație de interes public.

Potrivit art. 31, pct. 1 din Constituția României, „Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit".

Obligațiile ce revin statului în vederea asigurării realizării acestui drept sunt stipulate la punctul 2 al art. 31: „Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal". Desigur, informațiile de interes personal nu. pot face decât obiectul informării persoanei direct interesate. Niciodată presa nu va avea, prin lege, acces la astfel de informații.

Dreptul la informație are o structură complexă, cuprinzând:

- dreptul de a fi informat în mod prompt și corect;
- dreptul de a informa:
- dreptul la acces la sursele de informație;
- dreptul la recurs în cazul refuzului accesului la informație;
- dreptul la sclectivitate sau la non-informare;
- dreptul la confidențialitate;
- dreptul la protecția surselor confidențiale;

Realizarea dreptului la informație ridică însă serioase probleme sub aspect material. În mod paradoxal, progresele în tehnologia comunicării îngreunează posibilitățile mass mediei de a-și onora obligațiile față de societate. Presa trebuie sa țină pasul cu aceste transformări, să dispună de mijloacele financiare pentru a supraviețui. În acest context, statul este dator să asigure și garanțiile economice ale dreptului la informație, iar aceste garanții se traduc printr-o politică fiscală corespunzătoare. Asigurarea accesului liber și egal la informație implică pluralismul presei. Atâta vreme cât tot mai multe publicații dispar strivite de presiunea fiscală practicată în prezent, dreptul la informație este serios afectat, acesta fiind condiționat în primul rând de diversitatea informației.

Pe de alta parte, pentru a se putea menține economic, deseori publicațiile fac compromisuri în detrimentul obiectivității informației. întâlnim frecvent în presă publicitate comercială și chiar politică mascată, informații denaturate pentru a le da o aparență de senzațional, jurnale din care, din motive ușor de înțeles^ critica unor personalități politice sau din sfera capitalului lipsește cu desăvârșire, Toate acestea sunt măsuri „mai puțin ortodoxe" de a face față presiunii economice. Rezultatul este înfrângerea libertății presei și implicit a dreptului la informare.

Cu privire la accesul la informație, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei învederează statelor că orice informație trebuie să facă obiectul unei decizii într-un termen rezonabil. Autoritățile publice care refuză dreptul la informare trebuie să motiveze refuzul difuzării unei informații, iar orice refuz cu privire la o cerere trebuie să poată face obiectul unui recurs. În Franța, prin decretul nr. 88-465 din 28 aprilie 1988 s-a instituit obligația organelor administrative de stat de a motiva în scris

refuzul de a da curs unei cereri de informare. În caz de refuz, petentul are drept la recurs la Comisia de acces la documentele administrative.

6.5. Reglementări privind acreditarea ziariştilor. Neconstituţionalitatea dispoziţiilor referitoare la refuzul sau retragerea acreditării

Conform art.18, pct.1, din Legea privind accesul la informaţiile de interes public, autorităţile publice au obligaţia să acorde fără discriminare acreditare ziariştilor şi reprezentanţilor mijloacelor de informare în masă. Acreditarea se acordă la cerere, în termen de două zile de la înregistrarea acesteia.

Pct.3 al art.18 conţine, însă, o dispoziţie care pare să contravină dispoziţiilor constituţionale. Este vorba de posibilitatea retragerii acreditării şi posibilitatea refuzului acreditării ziariştilor în cazul în care săvârşesc fapte care împiedică desfăşurarea normală a activităţii autorităţii publice şi care nu privesc opiniile exprimate în presă de respectivul ziarist. Mai întâi, posibilitatea refuzului sau a retragerii acreditării se traduce, practic, prin interzicerea accesului la informaţie, echivalând şi cu cenzura prealabilă. În al doilea rând, posibilitatea lăsată de lege autorităţii publice de a califica o faptă a ziaristului că ar împiedica sau nu desfăşurarea normală a activităţii este periculoasă sub aspectul consecinţelor negative pe care le-ar putea avea în planul libertăţilor individuale. Formularea mult prea largă a legii poate reprezenta, şi aici, un resort al abuzurilor ulterioare. Chiar dacă refuzul acordării acreditării şi retragerea acreditării unui ziarist nu afectează dreptul organismului de presă de a obţine acreditarea pentru un alt ziarist, ea rămâne o încălcare a dreptului la informaţie şi de liberă exprimare.

De altfel, Curtea Constituţională s-a pronunţat deja cu privire la neconstituţionalitatea retragerii acreditării jurnaliştilor, prin Deciziile nr.43 şi 46, ambele din 1994. Judecătorii Curţii au statuat că sunt neconstituţionale dispoziţiile din Regulamentul Senatului şi din Regulamentul Camerei Deputaţilor referitoare la posibilitatea retragerii acreditării jurnaliştilor, motivând că acestea au caracterul unei sancţiuni ce aduce atingere dreptului la informaţie.

6.6. Proceduri şi sancţiuni prevăzute de lege în cazul încălcării dispoziţiilor privind accesul la informaţiile de interes public

Capitolul III din Legea privind accesul la informaţiile de interes public cuprinde dispoziţii referitoare la procedura de urmat în cazul refuzului comunicării informaţiilor solicitate, precum şi dispoziţii privind sancţionarea persoanelor vinovate.

Conform art.21, pct.2, împotriva refuzului explicit sau tacit al angajatului desemnat al unei autorităţi ori instituţii publice de a comunica informaţiile de interes public conform procedurii prevăzute de lege, persoana lezată poate depune reclamaţie la conducătorul autorităţii sau al instituţiei publice respective în termen de 30 de zile de la luarea la cunoştinţă. Dacă, după cercetarea administrativă, reclamaţia se dovedeşte întemeiată, răspunsul se transmite persoanei lezate în termen de 15 zile de la depunerea reclamaţiei şi va conţine atât informaţiile de interes public solicitate iniţial, cât şi menţionarea sancţiunilor disciplinare luate împotriva celui vinovat de abatere.

Art.22 reglementează procedura contenciosului administrativ, la care poate recurge persoana care se consideră vătămată în drepturile prevăzute de legea privind accesul la informaţiile de interes public. Aceasta poate face plângere la secţia de contencios administrativ a tribunalului în a. cărei raza teritorială domiciliază sau în a cărei rază teritorială se află sediul autorităţii ori al instituţiei publice, Plângerea se face în termen de 30 de zile de la data expirării termenului prevăzut de lege, pentru răspunsul scris.

Instanţa poate obliga autoritatea sau instituţia publică să furnizeze informaţiile de interes public solicitate şi să plătească daune morale şi/sau patrimoniale.

Legea prevede o singură cale de atac împotriva hotărârii tribunalului, şi anume recursul, decizia Curţii de Apel fiind definitivă şi irevocabilă. Atât plângerea, cât şi recursul se judecă în instanţă în procedură de urgenţă şi sunt scutite de taxă de timbru.

■ **Aspecte din dreptul european. Situaţii care ar putea justifica publicarea unor informaţii considerate confidenţiale**

Ceea ce caracterizează informaţia de presă este faptul că aceasta trebuie să corespundă interesului general al societăţii de a cunoaşte acea informaţie. Întotdeauna, sub aspect legislativ, protecţia datelor vizează protecţia interesului general al societăţii. Însă în practică s-a constatat că, în anumite cazuri, interesul public a fost mai bine servit prin divulgarea şi aducerea la cunoştinţa publică a unor informaţii considerate secrete. În practica statelor

democratice, precum și a Curții Europene a Drepturilor Omului, se pot identifica cel puțin patru situații care au justificat, înaintea instanțelor, publicarea unor astfel de informații:

- interesul general pentru publicarea informației este mai mare decât interesul păstrării secretului (Sunday Times v. Regatul Unit);
- informația era deja de notorietate publică în momentul publicării ei (Weber v. Elveția);
- factorii de decizie ai instituției sau companiei au permis publicarea, reprezentanții justiției și reproducerea unor informații privind afaceri judiciare pe căi oculte, chiar partizane.

Comunicarea defectuoasă între mass media și organele puterii judecătorești are drept cauză și un șir lung de deconspirări ale abuzurilor autorității judecătorești, ale lipsei de receptivitate a organelor de urmărire penală în sesizarea unor cazuri care aduc mari atingeri interesului public. Chiar fostul ministru al justiției, Valeriu Stoica, a afirmat, cu ocazia unor comentarii referitoare la o sentință de condamnare la pedeapsa închisorii a doi ziariști care scriseseră despre abuzurile unui șef al Poliției din județul Iași, că judecătorii au luat decizii emoționale, întrucât în presă este culpabilizată întreaga justiție. Valeriu Stoica a mai susținut că numirea judecătorilor inamovibili ar trebui să aibă loc după o verificare mai atentă, întrucât în. prezent „există numeroase decizii care încalcă flagrant legea și care nu pot fi explicate decât fie prin incompetență, fie prin corupție".

Chiar dacă orice legislație prevede explicit sau implicit confidențialitatea anchetei judiciare, această fază secretă a procesului penal nu poate acoperi abuzuri, delicte, nedreptăți din partea celor chemați să instrumenteze un caz. Istoria proceselor post-decembriste este plină de cazuri mușamalizare ori tranșate într-un mod scandalos pentru opinia publică. În multe situații, precum afacerea zahărului, a grâului, Țigareta, Motorola etc., sesizarea a fost făcută chiar de presă.

Art.13 din Legea 544/2001 prevede expres că informațiile care favorizează sau ascund încălcarea legii de către o autoritate sau o instituție publică nu pot fi incluse în categoria informațiilor clasificate și constituie informații de interes public. Putem spune că presa și-a câștigat un drept de control chiar și asupra activității justiției, în măsura în care dezvăluirile acesteia nu impietează asupra unor principii fundamentale ale dreptului.

■ Prezumția de nevinovăție

Principiul prezumției de nevinovăție se traduce prin aceea că persoana împotriva căreia a fost declanșat un proces penal este considerată nevinovată până la dovedirea vinovăției sale în urma unui proces public, în care sunt respectate toate garanțiile libertății individuale.

Principiul prezumției de nevinovăție este consacrat în Constituția României prin art.23, punctul 8, potrivit căruia „până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată".

Potrivit art. *66* din Codul de procedură penală, „învinuitul sau inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăția sa". Această sarcină revine organului de urmărire penală tocmai pentru că în favoarea învinuitului sau a inculpatului operează prezumția de nevinovăție. Art. *66*, alin. 2 dispune că, în cazul în care există probe de nevinovăție, învinuitul sau inculpatul poate proba lipsa lor de temeinicie.

Asociația Internațională de Drept Penal, reunită la Hamburg în perioada *16-22* septembrie 1979, a adoptat o rezoluție privind prezumția de nevinovăție, care este definită prin următoarele elemente:

a) Nimeni nu poate fi condamnat sau declarat vinovat, fără să fi fost judecat conform legii într-o procedură judiciară;

b) Nici o sancțiune penală sau o sancțiune echivalentă nu poate fi aplicată unei persoane, cât timp vinovăția sa nu a fost stabilită în formele prevăzute de lege;

c) Nimeni nu poate fi obligat să-și dovedească nevinovăția;

d) îndoiala trebuie să fie întotdeauna în favoarea acuzatului.

Datorită includerii acestor dispoziții în materia probelor, în Codul de procedură penală, mulți autori s-au exprimat în sensul extinderii acestui principiu pe întreaga durată de desfășurare a procesului penal, nu numai în cadrul probațiunii. În opinia noastră, principiul acționează oricum pe întreaga durată a procesului penal, fiind vorba de un caz de aplicare directă a normelor constituționale.

Potrivit dispozițiilor constituționale, persoana este considerată nevinovată până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare. Momentul în care începe să acționeze prezumția de nevinovăție este concomitent cu cel al sesizării organelor de urmărire penală, potrivit modurilor prevăzute de lege, întrucât atunci începe strângerea datelor necesare pentru a se vedea dacă este sau nu cazul să înceapă urmărirea penală.

Prezumția de nevinovăție își încetează acțiunea la data când hotărârea instanței rămâne definitivă, potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală.

Se observă că textul Legii fundamentale restrânge sfera de acțiune a principiului la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare. Din acest punct de vedere, Constituția limitează aplicarea principiului la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare, ceea ce înseamnă că prezumția nu operează pe parcursul judecării căilor extraordinare de atac

care au ca obiect hotărâri definitive. Între căile de atac ordinare şi cele extraordinare există asemănări, în sensul că şi unele şi altele tind la verificarea hotărârii supuse controlului şi menţinerea sau schimbarea ei, după cum este conformă sau nu legii şi, în genere, adevărului şi spiritului de justiţie.

Pe de altă parte, în cursul judecării căilor extraordinare de atac, există posibilitatea suspendării executării hotărârii definitive atacate, ceea ce este o aplicaţie a principiului prezumţiei de nevinovăţie, întrucât există îndoieli cu privire la legalitatea hotărârii atacate şi implicit cu privire la nevinovăţia celui condamnat. Ca atare, prezumţia de nevinovăţie ar trebui reglementată în sensul acţiunii până la epuizarea tuturor căilor de atac, inclusiv cele extraordinare.

6.7. Jurnalistul (Agentul Media) – Principalul element al reglementării juridice a dreptului comunicării

După revoluţia din decembrie 1989 mass-media românească a cunoscut o dezvoltare fără precedent atât în domeniul presei scrise cât şi în cel al audiovizualului. Această expansiune a atras după sine o creştere a locurilor de muncă şi a necesarului de jurnalişti. Din păcate efectul acestei creşteri nu a fost doar unul benefic, în sensul creşterii calităţii serviciilor oferite ci şi unul negativ în sensul lipsei unei selecţii reale şi riguroase bazate pe nişte cerinţe bine delimitate şi a definirii clare a unui statut al jurnalistului.

Problema cerinţelor pe care le impune meseria de jurnalist este în strânsă legătură cu aceea a pregătirii profesionale a jurnaliştilor. Perioada post-decembristă a lăsat o tristă moştenire: inexistenţa unor structuri universitare în domeniul jurnalistic, a transformat mass-media într-un domeniu experimental care a fost nevoit sa împrumute potenţiali jurnalişti din sfera altor domenii umaniste. O altă filieră a fost reconversia profesională prin învăţarea tehnicilor şi deprinderilor strict necesare în redacţie, direct în câmpul muncii. Expansiunea mass-media de după revoluţie[1] a favorizat aceasta reciclare a forţei de muncă, chiar a unor categorii de persoane care posedau doar studii medii. Această reconversie profesională s-a realizat în jurul unor „veterani" ai mass-media româneşti din momentul căderii regimului totalitar[2].

[1] Spre exemplu, în presa scrisă, în anul 1990 au apărut mai mult de 1000 de publicaţii, acest segment al mass-media dezvoltându-se mai repede şi mai rapid decât audiovizualul a cărui „explozie" s-a produs abia în perioada 1992-1993)
[2] Raluca Nicoleta Radu - *"Instituţii culturale în tranziţie"*, Editura Nemira, Bucureşti, 2011;

Pe de cealaltă parte procesul de selecţie nefiind foarte riguros a dat posibilitatea creării unor ierarhii, accesului şi promovării în cariera de jurnalist, nu neapărat după criterii legate de pregătirea profesională. Ba mai mult, deşi perioada post-comunista a însemnat un boom în dezvoltarea învăţământului universitar în domeniul jurnalismului, necesitatea acestor studii nu a fost recunoscută de către mai vechii membri ai breslei în virtutea principiului talentului şi vocaţiei înnăscute. După cum remarca Maxim Danciu[1] „originea crizei este identificată tocmai în lipsa de comunicare/ armonizare dintre cei trei „actori" ai scenei mediatice: breasla jurnaliştilor, patronatul şi formatorii (învăţământul universitar)".

În acest fel pentru viitorul jurnalist testul principal nu îl reprezintă neapărat şi exclusiv pregătirea în instituţii specializate ci acceptarea din partea breslei care „deţine controlul asupra profesiei, a principiilor de apartenenţă şi a mecanismelor de integrare, funcţionare şi expulzare".

Practica jurnalistică, fie ca este vorba de presa scrisă, radio, televiziune sau agenţie de presă, are ca primă etapă culegerea informaţiilor. Această etapă, care presupune în marea ei majoritate o munca de teren, este atributul exclusiv al reporterului. El reprezintă baza piramidei în ierarhia redacţională, el este cel care transformă evenimentul în informaţie, informaţie care ulterior va fi analizată, selectată, pregătită pentru tipar sau pentru emisie.

- **Bunul reporter**

Specialiştii în domeniu[2] şi literatura de specialitate identifică însuşirile necesare unui bun reporter:

a. Simţul ştirii care reprezintă mai degrabă un al şaselea simţ al "jurnalistului" decât o sumă de criterii în stabilirea priorităţii şi importanţei unor evenimente. Totuşi acest simţ nu este neapărat ceva înnăscut ci mai degrabă rodul unei experienţe îndelungate de teren;

b. Simţul urgenţei având în vedere că cerinţa mass-media contemporane este actualitatea. Informaţia este valoroasă doar dacă "evenimentul s-a petrecut mâine". Aceasta idee comportă totuşi discuţii în ceea ce priveşte opoziţia actualitate - calitate (care presupune uneori documentare, verificare din mai multe surse etc.);

c. Capacitatea de a respecta termenele de predare a materialelor în condiţia în mare presiune[3].

[1] R.N. Radu, op.cit;
[2] Ferenc Vasas & Alexandru-Bradut Ulmanu - *"Reporterul şi rolul său în procesul jurnalistic"*, „Revista română de jurnalism şi comunicare", nr.3/2008,
[3] Idem.

6.7.1. Statutul profesional al jurnaliştilor

Condiţia jurnaliştilor reprezintă şi ea unul dintre elementele constitutive şi caracteristice ale regimului politic în vigoare.

Concepţia liberală clasică face, cum este cazul în numeroase ţări, ca jurnaliştii să nu mai fie consideraţi diferiţi de alte categorii profesionale şi, în consecinţă, să fie supuşi dreptului comun al muncii.

Aplicând astfel parţial anumite elemente ale teoriei dreptului la informare cu excepţia cazului când, cedând unor grupuri de presiune, nu este vorba de acordarea unor privilegii acestei profesii, dreptul mass-media consacră jurnaliştilor câteva dispoziţii particulare.

Analiza elementelor proprii unui statut specific al jurnaliştilor (determinate în general de dreptul comun al muncii) priveşte în special definirea jurnalistului, distincţia între jurnaliştii salariaţi şi jurnaliştii colaboratori şi, detaliile cu privire la desfacerea contractului de muncă pentru jurnalist şi răspunderea lui disciplinară sau civilă.

6.7.1.1. Definirea jurnalistului

Definirea jurnalistului constituie primul element al statutului sau specific. Dreptul românesc nu dovedeşte, din acest punct de vedere, toată rigoarea sau claritatea necesară. Impreciziile definiţiei legale nu au fost corectate decât parţial de jurisprudenţă.

Vrând să asigure liberul acces la profesiunea de jurnalist, dreptul francez leagă apartenenţa la aceasta profesiune de constatarea exercitării acestei activităţi profesionale. jurnalistul profesionist este cel care are ca ocupaţie principală, regulată şi retribuită exercitarea profesiunii sale într-una sau mai multe publicaţii cotidiene sau periodice, intr-una sau mai multe agenţii de presă, unde îşi are principala sursă de venituri.

Termenii acestei definiţii (reluată de câteva legislaţii străine) apar destul de nesatisfăcători şi de imprecişi.

Nu se precizează deloc în ce constă profesiunea sa. Jurisprudenţa a trebuit să adauge, în special, că este vorba de o munca de tip intelectual, făcând apel la un efort personal creator, în relaţie cu actualitatea. Utilizarea acestor criterii nu este întotdeauna foarte simplă şi nu poate evita contestarea.

Este ***ziarist profesionist***[1] persoana care are drept ocupaţie principala şi retribuita presa, posesoare a unei cărţi de presa recunoscută de una din organizaţiile profesionale, respectiv orice reporter, redactor, fotoreporter, grafician de presa, secretar de redacţie, şef de secţie sau departament, redactor şef sau adjunct, director de publicaţie, radio sau televiziune, cu o vechime minima în presa de un an (perioada ce reprezintă stagiul în aceasta activitate).

În virtutea libertăţii de expresie, ziaristul are dreptul de a critica, argumentat, atât Puterea, cat şi Opoziţia, considerând drept unic criteriu de judecare a faptelor raportarea lor la legile tarii şi la principiile morale.

Locul unde îşi exercită activitatea jurnalistul este un alt criteriu esenţial. Dispoziţiile Codului muncii nu fac în mod expres referire decât la publicaţiile cotidiene sau periodice şi la agenţiile de presă. Despre ce tip de publicaţie periodica se vorbeşte?

Nu exista nici o definiţie generală a publicaţiilor de presa. Cum sa le distingem de ziarele de întreprindere, suporturi promoţionale sau publicitare, care şi ele angajează jurnalişti?

Ţinând cont de diversitatea funcţiilor asumate de jurnalişti, a locurilor şi a condiţiilor exercitării lor, a tehnicilor utilizate, a competenţelor necesare, poate că nu este justificată înglobarea într-o singură categorie a jurnaliştilor profesionişti, titulari ai aceleiaşi cărţi de identitate profesională, lucrători totuşi atât de diferiţi.

De aceea, considerăm necesară definirea diverselor funcţii sau categorii profesionale între care s-ar face astfel distincţie.

6.7.1.2. Jurnalişti salariaţi şi jurnalişti colaboratori

Luarea în considerare a condiţiilor de exercitare a profesiei de jurnalist şi în special a naturii legăturilor existente între jurnalist şi întreprinderea în care lucrează, ar trebui să permită distincţia între jurnaliştii salariaţi şi jurnaliştii independenţi sau colaboratori (remuneraţi pe articol).

De diferenţa de condiţie ar trebui să depindă, dacă nu (cum greşit s-a încercat într-o anumită epocă) recunoaşterea calităţii de jurnalist, cel puţin beneficierea de anumite protecţii şi garanţii (în materie de remunerare, indemnizaţii şi desfacerea contractului de munca), în contrapondere cu legătura de subordonare, specifica salariatului.

Tendinţele excesive sau abuzive (din cauza anumitor patroni) ce vor sa limiteze numărul celor cărora le-a fost recunoscut statutul de salariat au provocat astăzi (sub presiunea jurnaliştilor) abuzul invers. Acesta constă în a impune faptul că orice convenţie prin care o întreprindere de presă îşi asigură, prin intermediul remuneraţiei, concursul unui jurnalist profesionist este presupusă a fi un contract de muncă (art. L. 761-2 din Codul muncii francez).

[1] Conform Statutul Clubului Roman de Presă;

Proba contrară rămâne, fără îndoială, admisibilă, însă este dificil de stabilit.

Diferența clasică dintre jurnaliștii salariați și jurnaliștii colaboratori, caracteristică a două moduri diferite de exercitare a profesiunii, și-a pierdut substanța semnificației și utilității sale. Și nu este sigur că acest fapt a contribuit la întărirea protecției sociale a jurnaliștilor.

Ne-am putea întreba care este incidența acestei situații asupra nivelului angajării (și deci al șomajului) în respectiva profesie!

6.7.1.3. Desfacerea contractului de munca. Clauza de conștiință

Elementul cel mai specific astăzi pentru statutul jurnalistului se refera la desfacerea contractului de muncă (preaviz și despăgubire) și, mai precis, la desfacerea contractului cu introducerea în joc a clauzei de conștiință.

Se încearcă astfel garantarea independentei și a libertății jurnalistului.

Prin clauza de conștiință se înțelege acea posibilitate acordată jurnalistului (salariat) de a lua el însuși inițiativa de a desface contractul de muncă prin care este legat de patronul sau, având în totalitate dreptul la indemnizațiile ce îi sunt datorate pe motiv de concediere (fără vina din partea sa), în trei cazuri pe care legea le enumera: cesiunea publicației, încetarea apariției și schimbarea notabila în caracterul sau în orientarea ziarului.

În nici o alta profesie nu ii este acordat salariatului un drept de demisie cu plata unor indemnizații, ai aceasta în numele protejării onoarei și demnității jurnalistului, presupus a fi mai direct și mai profund angajat în aceasta activitate decât în oricare alta.

Intr-o perioada în care numărul angajărilor este inferior solicitărilor, șansele de reangajare rapida la o alta publicație sunt limitate. Prin urmare, la fel de limitata este și posibilitatea de a introduce efectiv în joc un astfel de privilegiu. Riscul asumat va fi, fără nici o îndoială, o proba a hotărârii jurnalistului și a justificării revendicării sale.

Aprecierea temeiului pe baza căruia este invocata clauza de conștiința face obiectul unor aprinse controverse intre patron și jurnalistul demisionar, ținând cont de condițiile și circumstanțele definite prin lege și de consecințele pe care le implica (in ceea ce privește indemnizațiile datorate).

Ce ar trebui să se înțeleagă prin cesiunea ziarului sau a periodicelor ? Relativ ușor de determinat atâta timp cât era vorba, ca în trecut, de întreprinderi individuale sau familiale, aprecierea faptului constitutiv al cesiunii pare astăzi mult mai delicata.

Care parte a capitalului transferat sau care schimbare a majorității trebuie luata în considerare pentru ca, referitor la societățile de editare, sa se poată vorbi de cesiune? Schimbarea directorului publicației, de exemplu, nu

ar fi un criteriu de apreciere mai simplu și mai conform cu intențiile legislatorului și cu motivele de consacrare a unei asemenea situații?

Care poate fi adevăratul interes al referirii la încetarea apariției ? Ar trebui, fără îndoială, ca jurnalistul sa fie informat despre aceasta cu suficient timp înainte pentru a putea anticipa încetarea contractului de munca sau pentru a putea fi obiectul unei propuneri de reangajare (pe care să o poată refuza) în cadrul unei publicații aparținând aceleiași societăți sau aceluiași grup.

Aprecierea elementelor constitutive ale unei schimbări notabile în caracterul sau în orientarea ziarului pare și mai delicata. Jurnalistul demisionar nu are nici o garanție ca argumentele avansate de el vor fi acceptate de patron sau aprobate de jurisdicții.

O demisie colectiva a unei părți a redacției va fi, fără nici o îndoială, o proba mai clara a realității schimbării și a prejudiciului astfel adus onoarei jurnaliștilor sau a imposibilității lor de a continua, din aceste motive, sa colaboreze la respectivul jurnal. În toate cazurile, garanția va apărea negativa pentru ca jurnalistul nu poate decât să se supună sau sa-si dea demisia!

Dacă este concediat sau dacă pune în aplicare clauza de conștiință, jurnalistul poate (în dreptul francez) să pretindă indemnizații de concediere. Acestea sunt, în principiu, echivalente cu o luna de salariu pe an de vechime în întreprindere, pana la maximum cincisprezece (luni de salariu pentru cincisprezece ani vechime).

O Comisie Arbitrala (reprezentanți ai angajatorilor și ai jurnaliștilor) va stabili aceasta indemnizație. Comisia este în același timp autorizată să aprecieze, oricare ar fi vechimea colaborării jurnalistului în întreprindere, natura și gravitatea greșelilor reproșate și incidenta lor (reducere, suprimare) asupra indemnizațiilor de concediere datorate.

Acordând, cel puțin la început, anumite privilegii jurnaliștilor, pentru a garanta mai bine libertatea lor si, prin ei, libertatea de informare și drepturile publicului în această privința, statutul profesional al jurnaliștilor, în ceea ce îi mai este specific, permite oare întotdeauna punerea în practica un asemenea obiectiv? Numai o definire mai precisa a profesiei de jurnalist, care sa o deosebească de profesiile conexe (jurnaliști de întreprindere, comunicatori, relaționiști) și distingerea diverselor categorii de jurnaliști (corespunzând unor activități, competente și responsabilități diferite) ar permite o noua formulare și o întărire a acestui statut profesional, element esențial al dreptului comunicării de masa.

6.7.2. Normele deontologice ale profesiunii de jurnalist

6.7.2.1. Reglementarea europeană

Un important document internațional, menit să realizeze o uniformizare codurilor deontologice ale ziariștilor din statele membre ale Europei îl reprezintă Rezoluția 1636, adoptata în 2008 de către Adunarea Parlamentara a Consiliului Europei, rezoluție denumită *"Indicators for media în a democracy"*.

Acesta este unul dintre documentele-ghid pentru orice cod deontologic din sfera mass-media din statele membre ale Uniunii Europene și cele membre ale Consiliului Europei.

Consiliul Europei a elaborat standarde pentru măsurarea gradului de libertate și independență ale presei.

Aceste standarde sunt elaborate în lumina unor norme juridice provenind din Articolul 10 al Convenției Europene asupra Drepturilor Omului (ETS Nr. 5) și pe baza unei serii de recomandări conexe emise de Comisia Europeana și Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei.

În procesul de măsurare a gradului de libertate a presei, Consiliul Europei se sprijină și pe:

1. *Standardele Comisiei de la Veneția (Comisie Europeana pentru apărarea Democrației și a Statutului de Drept).*
2. *Rapoartele anuale de tip comparativ emise de organizații de prestigiu în domeniul jurnalismului "Reporteri fără Frontiere" și International Press Institut din Viena*
3. *Indicatorii dezvoltării media elaborați de UNESCO*

Aceste standarde trebuie obligatoriu să fie reflectate într-un Cod Deontologic al jurnalistului.

Propunem că, în cadrul procesului de elaborare a unui cod unic la nivel național privind Statutului Jurnalistului să se țină cont de aceste standarde fără de care instituția jurnalistului s-ar putea situa în afara legislației europene.

Atunci când se pune problema să se elaboreze noi norme în domeniul activității serviciilor publice de radio și tv, când se trece la validarea unui document-cadru (cum este codul deontologic sau statutul jurnalistului), parlamentul național are obligația să își însușească aceste standarde enumerate la punctul 8 al rezoluției.

Articolul 8 al Rezoluției[1]

8. 1. Dreptul la libertatea de expresie și de informare prin intermediul media trebuie să fie garantat de către legislația națională, și acest drept trebuie apărat.

Un număr mare de cazuri aflate în justiție din cauza nerespectării acestui drept reprezintă un indiciu al problemelor unui stat în privința implementării în legislația națională a mențiunilor referitoare la libertatea presei și, în consecință, reclama revizuirea acestei legislații în sensul apărării acestor drepturi.

8.2. Autoritățile statului nu trebuie să fie menajate în fața tonului critic al presei, și nu trebuie să genereze o legislație care să le protejeze pe ele și să îi pedepsească pe jurnaliști. Jurnaliștii nu trebuie să fie trimiși în detenție, sau canalele lor media să fie închise, din cauza criticilor pe care aceștia le-au adresat guvernanților.[2]

8.3. Acele legi ale statului care doresc să pedepsească incitarea la ură rasială, care doresc să protejeze ordinea publică și siguranța națională trebuie elaborate în așa fel încât să nu lovească în libertatea de expresie a jurnaliștilor. Dacă, în schimb, autoritatea politică se prevalează de legislația referitoare la protejarea siguranței naționale doar pentru a intensifica pedepsele pentru jurnaliști, acea legislație trebuie imediat schimbată.

8.4. Jurnaliștii nu trebuie să fie supuși nici unei presiuni din partea Statului care să le blocheze activitatea.

8. 5. Partidele politice și candidații trebuie să aibă acces just și egal la canalele publice de media. Accesul lor la aceste canale trebuie să fie facilitat mai ales în timpul campaniilor electorale.

8. 6. Jurnaliștilor străini nu trebuie să le fie refuzată viza de intrare în țară pe motiv că relatările lor ar putea avea fi critice la adresa guvernului acelei tari.

8.7. Mass-media trebuie să fie libere să difuzeze informații și produse jurnalistice în limba pe care acestea o doresc.

8.8. Confidențialitatea surselor de informare trebuie sa fie în mod imperativ respectată[3].

---

[1] Rezoluția nr. 1636/2008, "Indicators for media în a democracy", adoptata de către Adunarea Parlamentara a Consiliului Europei;

[2] Acest punct al rezoluției Consiliului Europei se regăsește în toate codurile deontologice ale BBC, Deutsche Welle, RFI, Federația internațională a Jurnaliștilor, Asociația Jurnaliștilor Europeni

[3] Acest punct al rezoluției Consiliului Europei se regăsește în toate codurile deontologice ale BBC, Deutsche Welle, RFI, Federația internationala a Jurnaliștilor, Asociația Jurnaliștilor Europeni, și în toate codurile posturilor publice din Uniunea Europeană. Reamintim ca, nu cu mult timp în urma, proiectul de lege privind funcționarea Societății Române de Radio (SRR) și Societății Române de Televiziune (SRTV) inițiat de

8.9. Dreptul la exclusivitate al unor relatări privind unele evenimente majore nu trebuie să interfereze cu dreptul publicului de a fi informat.

8.10 Nici dreptul la intimitate al persoanei şi nici legile privind informaţiile clasificate nu trebuie să constituie pretexte pentru încălcarea dreptului la informare al cetăţeanului în materie de interes public.

8.11. Jurnalistul trebuie să fie asigurat printr-un contract de muncă în care să fie incluse clauze privind protecţia lui socială, cu scopul de a nu îi compromite imparţialitatea şi independenţa.

8.12. Jurnaliştilor nu trebuie să li se restrângă în nici un fel libertatea de a crea asociaţii şi sindicate care să se afle în negocieri colective.

8.13. Canalele media trebuie să aibă independenţă editorială de la proprietarii acestora; spre exemplu, de comun acord cu patronatul - fie că este vorba de media privată sau publică - trebuie sa se convină asupra unui cod de conduită (statut, cod deontologic, norme deontologice), cu scopul de a li se asigura independenţa editorială şi de a beneficia de garanţia că nimeni nu va interveni în munca lor de editare a materialelor jurnalistice[1].

8.14. Jurnaliştii trebuie să fie protejaţi împotriva ameninţărilor sau agresiunilor din cauza muncii lor. La solicitarea jurnaliştilor care se simt ameninţaţi, poliţia trebuie să le asigure protecţie. Procurorii şi judecătorii trebuie să se ocupe în mod corespunzător şi la timp de cazurile în care jurnaliştii au primit ameninţări sau a fost atacaţi.

8.15. Autorităţile implicate în reglementarea audio-vizualului trebuie să acţioneze de o manieră imparţială şi eficace; spre exemplu, atunci când este vorba de acordarea de licenţe. Presa scrisă şi cea difuzată pe internet nu trebuie obligată să aibă licenţă din partea Statului, niciun document cerut în acest caz nu trebuie să depăşească nivelul unei simple taxe de înmatriculare la Registrul Comerţului.

8.16. Media trebuie să aibă acces liber şi egal la canalele de distribuţie, la infrastructura tehnică (radio-frecvenţe, cabluri de transmisie, sateliţi, etc.) sau la infrastructura comercială (punct de distribuţie de ziare, oficii poştale, şi alte servicii de distribuire a presei) trebuie să le asigure protecţie.

deputatul PDL Raluca Turcan a fost respins de Parlamentul României şi a stârnit protestele organizaţiilor internaţionale din Europa. Una din lipsurile proiectului era tocmai articolul care ar fi trebuit să prevadă obligativitatea respectării confidenţialităţii surselor jurnalistului. Directorul secţiei europene a Federaţiei Internaţionale a Jurnaliştilor, Marc Gruber, a declarat la acea vreme ca: "Excluderea oricărei referinţe la protecţia surselor jurnalistului din proiectul de lege Turcan este profund ilegala"

[1] Acest punct al rezoluţiei Consiliului Europei se regăseşte în toate codurile deontologice ale BBC, Deutsche Welle, RFI, Federaţia internaţională a Jurnaliştilor, Asociaţia Jurnaliştilor Europeni, şi în toate codurile posturilor publice din Uniunea Europeana.;

Procurorii şi judecătorii trebuie să se ocupe în mod corespunzător şi la timp de cazurile în care jurnaliştii au primit ameninţări sau a fost atacaţi.

8.17. Statul nu trebuie să restricţioneze sub nicio formă accesul cetăţenilor la presa străină scrisă şi nici la internet.

8.18. Patronatul din media, precum şi influenţele economice asupra media, trebuie să fie cunoscute de către opinia publică. Legislaţia naţională trebuie să protejeze împotriva tendinţelor instaurării de monopoluri în mass-media şi de poziţii dominante pe piaţa produselor media. În plus, statul trebuie să ia măsuri concrete pentru a promova pluralismul media.

8.19. Dacă anumite canale media primesc subsidii de la stat, sau alocaţii de la bugetul de stat, statele trebuie să le trateze pe acestea în mod onest şi printr-o atitudine neutră.

8.20. Serviciile publice de radio şi tv trebuie protejate împotriva oricăror interferenţe politice în management lor editorial zilnic. Poziţiile de senior manager trebuie refuzate din start acelor persoane cu afilieri politice clare.

8.21. Serviciile publice de radio şi tv trebuie să îşi elaboreze pe plan intern coduri deontologice sau statute ale jurnaliştilor care să asigure independenţa editorială faţă de orice fel de influenţă politică.

8.22. Canalele media aşa-numit "private" nu pot fi conduse de stat sau de organisme aflate sub controlul statului.

8.23. Membrii guvernului nu trebuie să presteze activităţi profesionale în media atâta timp cât îşi desfăşoară mandatul.

8.24. Guvernul, parlamentul şi instanţele de judecată trebuie să fie deschise comunicării cu media într-un mod echidistant.

8.25. Trebuie să existe un sistem de auto-reglementare al mass-media, incluzând dreptul la replică şi eventual scuze din partea canalului media în cazuri de erori de informaţie. Media dintr-un stat trebuie să îsi elaboreze propriul sistem de auto-reglementare: comisii de onoare, comisii de plângeri şi petiţii, instituţia ombudsman-ului. Deciziile unor astfel de instanţe trebuie aplicate. Aceste decizii trebuie recunoscute ca legale de către instanţele de judecată.

8.26. Jurnaliştii are trebui să îşi elaboreze singuri propriul cod deontologic, iar acesta trebuie aplicat. Ei trebuie să denunţe opinici publice către care se adresează orice tentativă de exercitare a unor presiuni de natură politică sau economică, inclusiv acelea care vin dinspre organisme ale statului precum servicii secrete sau organisme militare.

8.27. Parlamentele naţionale trebuie să alcătuiască periodic rapoarte privind libertatea presei din ţările lor pe baza setului de criterii menţionat mai sus şi trebuie ca aceste rapoarte să fie discutate la nivel european.

9. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei invită comisarii pe drepturile omului ai Consiliului Europei să alcătuiască rapoarte asupra

gradului de libertate a presei din statele membre, mai ales acolo unde au fost semnalate probleme privind implementarea criteriilor mai-sus menționate.

10. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei invită profesioniștii din mass media și instituțiile de presă din statele membre, precum organizațiile profesionale, să aplice și să încurajeze aplicarea lor - sus menționate.

6.7.2.2. Reglementarea juridică internă

- **Statutul jurnaliștilor profesioniști**[1]

1. Profesiunea de jurnalist este liberă și independentă, în concordanță cu principiile dreptului la libera exprimare și ale dreptului la informație, enunțate de Declarația Universală a Drepturilor Omului, de Convenția Europeana a Drepturilor Omului, de Constituția României, precum și de Codul Deontologic al Jurnalistului, ce face parte integrantă din prezentul Statut.

2. Jurnalist este acea persoană care exercită dreptul inviolabil la liberă exprimare și a cărei principală sursa de venituri este obținuta din realizarea de produse jurnalistice - fie ca angajat, fie independent - indiferent de domeniul mass-media în care lucrează (presa scrisa, audiovizual, online, etc.).

3. Profesiunea de jurnalist este recunoscută de organizațiile profesionale, patronale și sindicale, semnatare ale acestui Statut.

4. Rolul, conduita profesionala, drepturile și obligațiile jurnalistului sunt prevăzute în Codul Deontologic al Jurnalistului, parte integrantă a acestui statut.

5. Prevederile Codului Deontologic sunt liber consimțite de jurnaliștii membri ai organizațiilor profesionale, patronale și sindicale, semnatare ale acestui statut.

6. Implementarea prevederilor prezentului statut, precum și ale Codului Deontologic cade în sarcina organului specializat al fiecărei organizații semnatare.

7. Unitatea de implementare poate media orice litigiu dintre jurnalist și angajator.

8. Jurnalistul are dreptul să se adreseze unități de implementare în litigiile dintre el și angajator, referitoare la exercitarea profesiei.

9. Niciuna dintre prevederile statutului, ale Codului Deontologic sau ale Contractului Colectiv de Muncă nu poate fi interpretată contrar principiilor internaționale privitoare la libera exprimare.

[1] Prezentul statut a fost adoptat de către Convenția Organizațiilor de Media, la Sinaia, în perioada 9 - 11 iulie 2004;

10. Jurnaliștii ce nu sunt membrii nici uneia dintre organizațiile semnatare ale prezentului statut vor putea depune o declarație de acceptare a prevederilor acestuia la secretariatul Convenției Organizațiilor de Media.

11. În egală măsură, prezentul statut este deschis spre aderare tuturor organizațiilor profesionale, patronale și sindicale ale jurnaliștilor ce nu au participat la elaborarea lui, dar care se regăsesc în prevederile acestuia.

- **Codul deontologic al ziaristului adoptat de către Clubul Român de Presă**

Clubul Român de Presă este o instituție reprezentând peste 40 de case editoriale care cuprind cele mai importante instituții mass-media naționale (presa scrisa, televiziuni, radiouri și agenții de presa).

Acesta propune introducerea unui Cod etic al ziariștilor și instituirea unui Consiliu de Onoare care să urmărească respectarea normelor deontologice. Regulamentul de organizare și funcționare al Consiliului de Onoare face obiectul unui document separat.

În Preambul documentului propus se subliniază principiile constituționale care stau la baza activității jurnalistice și care trebuie să se regăsească în întreaga legislație referitoare la presă, în general.

Potrivit Constituției României, libertatea de exprimare a opiniilor, în scris, prin imagini sau prin alte mijloace de comunicare în masă este garantata. Cenzura de orice fel este interzisă (art. 30).

Dreptul presei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. Autoritățile publice, potrivit competentelor ce le revin sunt obligate sa asigure informarea corectă a cetățenilor (art. 31)"[1].

Ziarist profesionist este persoana care are drept ocupație principală și retribuită presa, posesoare a unei cărți de presă recunoscută de una din organizațiile profesionale, respectiv orice reporter, redactor, fotoreporter, grafician de presă, secretar de redacție, șef de secție sau departament, redactor șef sau adjunct, director de publicație, radio sau televiziune, cu o vechime minima în presă de un an (perioadă ce reprezintă stagiul în aceasta activitate).

În virtutea libertății de expresie, ziaristul are dreptul de a critica, argumentat, atât Puterea, cât și Opoziția, considerând drept unic criteriu de judecare a faptelor raportarea lor la legile țării și la principiile morale.

ARTICOLUL 1

[1] Preambulul Codului deontologic al ziaristului adoptat de Clubul Roman de Presă.

Ziaristul are datoria primordială de a relata adevărul, indiferent de consecinţele ce le-ar putea avea asupra sa, obligaţie ce decurge din dreptul constituţional al publicului de a fi corect informat.

ARTICOLUL 2

Ziaristul poate da publicităţii numai informaţiile de a căror veridicitate este sigur, după ce în prealabil le-a verificat, de regulă, din cel puţin 2 surse credibile.

ARTICOLUL 3

Ziaristul nu are dreptul să prezinte opiniile sale drept fapte. Ştirea de presă trebuie să fie exactă, obiectivă şi să nu conţină păreri personale.

ARTICOLUL 4

Ziaristul este obligat să respecte viaţa privată a cetăţenilor şi nu se va folosi de metode interzise de lege pentru a obţine informaţii sau imagini despre aceasta. Atunci când comportamentul privat al unor personalităţi publice poate avea urmări asupra societăţii, principiul neintruziunii în viaţa privată ar putea fi eludat. Minorii şi bolnavii aflaţi în situaţii dificile şi victimele unor infracţiuni beneficiază de păstrarea confidenţialităţii identităţii. Se va menţiona rasa, naţionalitatea, apartenenţa la o anumita minoritate (religioasă, lingvistică, sexuală) numai în cazurile în care informaţia publicată se referă la un fapt strict legat de respectiva problemă. Ziaristul va evita detalierea unor vicii sau a unor elemente morbide legate de crime.

ARTICOLUL 5

Ziaristul va da publicităţii punctele de vedere ale tuturor părţilor implicate în cazul unor păreri divergente. Nu se vor aduce acuzaţii fără să se ofere posibilitatea celui învinuit să-şi exprime punctul de vedere. Se va avea în vedere respectarea principiului prezumţiei de nevinovăţie, astfel încât nici un individ nu va fi catalogat drept infractor până când o instanţă juridică nu se va pronunţa. Se va evita publicarea comentariilor şi luărilor de poziţie asupra unor cauze aflate pe rol în justiţie. Aceasta nu exclude relatările obiective asupra faptelor în evoluţia lor. Ziaristul nu se substituie instituţiilor şi puterilor publice.

ARTICOLUL 6

Ziaristul va păstra secretul profesional privind sursele informaţiilor obţinute confidenţial. Este la latitudinea propriei sale conştiinţe să respecte confidenţialitatea surselor, chiar şi în fata justiţiei. Confidenţialitatea

surselor de informaţii este garantată de reglementările internaţionale la care România este parte.

ARTICOLUL 7

Ziaristul are responsabilitatea civică de a acţiona pentru instaurarea justiţiei şi dreptăţii sociale. În cazurile în care are ştiinţa de abuzuri sau de încălcări ale legilor, potrivit clauzei de conştiinţa, ziaristul are dreptul de a refuza orice ingerinţă care să-i influenţeze decizia. Ziaristul are de asemenea dreptul de a refuza orice text de prezentare falsă a datelor şi faptelor. Ziaristul are dreptul de a fi informat, la angajare, asupra politicii editoriale a instituţiei mass-media.

ARTICOLUL 8

În exercitarea profesiei şi în relaţiile pe care le întreţine cu autorităţile publice sau cu diverse societăţi comerciale, ziaristului îi sunt interzise înţelegeri care ar putea afecta imparţialitatea sau independenţa sa.

Nu trebuie acceptate nici un fel de privilegii, tratamente speciale, cadouri sau favoruri care pot compromite integritatea ziaristului.

Pentru a evita conflictele de interese, se recomandă ca ziaristul să nu fie membru al vreunui partid politic şi să nu fie angajat ca informator sau ofiţer acoperit al unui serviciu secret.

ARTICOLUL 9

Ziaristul care distorsionează intenţionat informaţia, face acuzaţii nefondate, plagiază, foloseşte neautorizat fotografii sau imagini tv şi surse ori calomniază săvârşeşte abateri profesionale de maximă gravitate.

ARTICOLUL 10

Ziaristul şi redacţia au datoria de a face corecţiile necesare în cazul în care, din vina lor, vor fi date publicităţii informaţii inexacte.

În asemenea cazuri, instituţia respectivă de presă are obligaţia de a publica/difuza, în termen de 5 zile de la primire, pentru publicaţiile cotidiene, agenţiile de ştiri, posturile de televiziune şi radio, şi în proxima apariţie, pentru publicaţiile periodice, dreptul la replică al reclamantului, ca formă esenţială de reparare a prejudiciului adus acestuia.

În cazul în care o publicaţie refuză publicarea dreptului la replică, partea vătămată se poate adresa Consiliului de Onoare al CRP.

În baza acestei sesizări, Consiliul de Onoare se va adresa publicaţiei, cotidianului, agenţiei de ştiri, postului radio şi televiziune în cauză şi va cere imperativ respectarea Codului deontologic, în cazul în care replica este întemeiată. Ignorarea acestui demers va atrage după sine o delimitare publică a CRP de poziţia publicaţiei respective.

6.7.3. „Yellow journalism"

În România jurnaliştii cărora patronatele străine le încalcă interesele se plâng publicului de pericolul tabloidizării presei.

The American Heritage Dictionary of the English Language denumeşte "tabloid" un ziar cu format redus care oferă ştirile în forma condensată, ştiri de obicei ilustrate şi preponderent senzaţionale. Dicţionarul face trimitere la **Yellow journalism** – jurnalismul galben – (termen neutilizat încă în româneşte) definit ca jurnalismul care exploatează, distorsionează sau exagerează ştirile pentru a crea senzaţie şi pentru a atrage cititorii.

Dicţionarul Wikipedia în limba engleză include în presa tabloidă publicaţiile care au un conţinut cu "seriozitate" scăzută şi sunt focalizate, în special, pe celebrităţi, pe familia regală, pe sport şi pe crimele senzaţionale. În schimb, despre *Yellow journalism,* acelaşi dicţionar spune că reprezintă tendinţe sau practici răspândite în organismele media, cărora le aduc prejudicii sau le coboară standardele de integritate jurnalistică.

CAPITOLUL 7

REGIMUL JURIDIC AL PRESEI ÎN ROMÂNIA

7.1. Reglementări juridice în domeniul presei în România

Libertatea esenţială, care comandă existenţa şi conţinutul altor libertăţi, precum cea religioasă, a cuvântului sau a presei este libertatea conştiinţei. Potrivit art.29, al.(l) din Constituţie, libertatea gândirii şi a opiniilor nu poate fi îngrădită sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie contrară convingerilor sale.

Însă gândurile şi opiniile intră în circuitul juridic doar dacă sunt exprimate. Atâta vreme cât nu sunt exprimate, gândurile sau opiniile nu au nevoie de protecţie. Aceasta determină existenţa libertăţii de exprimare, ca drept fundamental al omului, precum şi necesitatea garantării ei. Conform art.30 din Constituţie, „Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credinţelor şi libertatea creaţiilor de orice fel sunt inviolabile".

Legea fundamentală impune garanţiile libertăţii de exprimare prin presă, limitele acesteia şi responsabilitatea persoanelor care le încalcă. Garanţiile libertăţii presei constau în libertatea de a înfiinţa publicaţii, în interzicerea cenzurii şi a suprimării publicaţiilor, dar şi în posibilitatea ca autorităţile să impună, prin lege, obligarea mijloacelor de comunicare în masă de a face publică sursa finanţării.

Limitele libertăţii de exprimare sunt marcate de art.30, al.(6) şi (7). Omul este. liber să se exprime atâta vreme cât nu aduce nici un prejudiciu altuia sau societăţii în ansamblu. Astfel, libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine. De asemenea, Constituţia şi legile interzic defăimarea ţării şi a naţiunii, îndemnul la războiul de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

Prin depăşirea acestor limite se trece în câmpul delictual, urmând răspunderea civilă şi/sau penală.

Dacă în domeniul audiovizualului există deja conturată o legislaţie care tinde spre standardele europene, în cazul presei scrise toate proiectele de lege propuse până acum de către diferite formaţiuni politice sau de

către Guvern au eşuat, Reprezentanţii marilor ziare au văzut, de fiecare dată, în aceste propuneri legislative o încercare de „sugrumare" a libertăţii presei. În ultimii ani, jurnaliştii din România au manifestat o opoziţie tot mai puternică faţă de tentativele de adoptare a unei legi a presei. Această opoziţie are la bază temerile că „datorită unor remanente ale vechii mentalităţi totalitare, orice proiect proclamat ca urmărind asigurarea libertăţii presei, odată intrat în malaxorul Parlamentului, va ieşi ca o lege de îngrădire a libertăţii presei".

Din acest motiv, până în mai 2000, când a fost abrogată Legea presei nr.3/1974, aceasta era singura reglementare specială incidentă presei scrise. Însă, cea mai mare parte a acestui act normativ era abrogată implicit de dispoziţiile constituţionale, datorită caracterului lor pronunţat politic[1]. Pe de altă parte, o serie de dispoziţii din legea presei, cum sunt cele referitoare la organizarea activităţii de presă, editarea şi difuzarea presei, atestarea şi încadrarea în muncă a ziariştilor au devenit inaplicabile datorită noilor realităţi social-economice. Totuşi, specificul acestor activităţi impune reglementări speciale, de natură să asigure libertatea presei privită prin prisma complexităţii sale şi a importanţei sociale pe care o presupune.

Multe dintre propunerile legislative de până acum prevedeau doar măriri ale pedepselor la infracţiunile de drept comun în cazul în care sunt săvârşite prin presă, cauză din care au şi eşuat. Mărirea pedepselor aplicabile jurnaliştilor este o soluţie care poate duce doar la intimidarea acestora, la o autocenzură exagerată şi nu la restabilirea drepturilor celor vătămaţi. Ceea ce trebuie urmărit este concilierea principiului democratic al libertăţii presei cu cel al respectului demnităţii umane, vieţii private şi dreptului la propria imagine. Acest obiectiv s-ar putea realiza prin instituirea unei răspunderi specifice, care să excludă pedeapsa închisorii, şi a unor proceduri de natură să asigure urgenţa şi, implicit, eficacitatea dreptului la replică.

• Primul document internaţional cu vocaţie de universalitate în domeniul drepturilor omului este **Declaraţia Universală a Drepturilor Omului**, adoptată de Adunarea Generală O.N.U., la 10 decembrie 1948. Această declaraţie nu este propriu-zis un tratat, care să genereze drepturi şi obligaţii specifice pentru statele semnatare, ci o rezoluţie ale cărei norme au caracter de recomandare. Totuşi, având în vedere valoarea deosebită a acestui document şi recunoaşterea largă ce i s-a acordat, majoritatea statelor au preluat aceste norme, înscriindu-le în constituţiile lor şi conferindu-le astfel caracter obligatoriu.

Prin art.20, Constituţia României recunoaşte expres acest document, ca punct de referinţă în interpretarea şi aplicarea normelor privind drepturile omului: „Dispoziţiile constituţionale privind drepturile şi libertăţile cetăţenilor vor fi interpretate şi aplicate în concordanţă cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, cu pactele şi celelalte tratate la care România este parte".

În Declaraţia din 10 decembrie 1948, libertatea de expresie capătă un statut deosebit, fiind inclusă în preambul, cu titlul de „cea mai înaltă aspiraţie a oamenilor". „Făurirea unei lumi în care fiinţele umane se vor bucura de libertatea cuvântului şi a convingerilor şi vor fi eliberate de teamă şi mizerie a fost proclamată cea mai înalta aspiraţie a oamenilor". Aşadar, acest drept este conceput şi ca o condiţie prealabilă pentru, exercitarea altor drepturi şi libertăţi fundamentale.

Articolul 19 proclamă că „orice om are dreptul la libertatea opiniilor şi exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii, fără imixtiune din afară, precum şi libertatea de a primi şi răspândi informaţii sau idei, prin orice mijloace şi independent de frontierele de stat".

Declaraţia prevede şi posibilitatea limitării drepturilor omului, însă „numai dacă (limitele-n.n.) sunt stabilite prin lege" şi „exclusiv în scopul de a asigura cuvenita recunoaştere şi respectare a drepturilor şi libertăţilor altora şi ca să fie satisfăcute justele cerinţe ale moralei., ordinii publice şi bunăstării generale într-o societate democratică".

• Bazat pe principiile Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului, **Pactul Internaţional cu privire la Drepturile Civile şi Politice** este, din punct de vedere juridic, un tratat cu valoare obligatorie pentru statele părţi. Adoptat de Adunarea Generală O.N.U., la 16 decembrie 1966, a fost semnat de România la 27 iunie 1968 şi ratificat opt ani mai târziu, prin decretul nr. 212/31 octombrie 1974. Semnarea acestui tratat a reprezentat doar o autentificare a textului, acesta fiind cu caracter provizoriu, fără să însemne consimţământul statului de a deveni parte la tratat, ci numai de a-l negocia.

Odată cu ratificarea, România şi-a asumat drepturile şi obligaţiile ce decurg din Pact. Prin dispoziţiile constituţionale, tratatele privitoare la drepturile omului la care România este parte au fost încorporate în dreptul intern.

Articolul 19 (din Constituţia României):

(1) Nimeni nu trebuie să aibă de suferit din cauza opiniilor sale.

[1] Legea presei nr. 3/1974, (republicată în Buletinul Oficial nr. 3 din 19 ianuarie 1978), actualmente în vigoare, a fost abrogată temporar şi parţial prin O.U.G. nr. 53/2000 pentru unele măsuri privind soluţionarea cererilor referitoare la acordarea de despăgubiri pentru daunele morale, (M. Of. nr. 227 din 23 mai 2000) Ulterior, O.U.G. nr. 53/2000 este abrogată prin art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 34/2001 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru.

(2) Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare; acest drept cuprinde libertatea de a primi şi răspândi informaţii şi idei de orice fel, indiferent de frontiere, sub formă orală sau scrisă, tipărită ori artistică, ori prin orice alt mijloc, la alegerea sa.

(3) Exercitarea libertăţilor prevăzute la paragraful (2) al prezentului articol comportă obligaţii şi răspunderi speciale. În consecinţă, ea poate fi supusă unor limitări care trebuie sa fie stabilite în mod expres prin lege şi care sunt necesare:

a. pentru respectarea drepturilor şi reputaţiei altora;

b. apărării securităţii naţionale, ordinii publice, sănătăţii şi moralităţii publice.

În continuare, art.20 stabileşte încă două limite ale libertăţii de exprimare, solicitând statelor părţi să interzică, prin lege, propaganda în favoarea războiului, precum şi orice îndemn la ură naţională, rasială sau religioasă, care constituie o incitare la discriminare, la ostilitate sau la violenţa.

- **Convenţia Europeană a Drepturilor Omului**

Elaborată în cadrul Consiliului Europei, C.E.D.O. a intrat în vigoare la 3 septembrie 1953 şi a fost ratificată de România prin Legea nr.30, din 18.05.1994. Convenţia obligă statele părţi să recunoască oricărei persoane aflate sub jurisdicţia lor drepturile şi libertăţile înscrise în acest act.

Comisia şi Curtea Europeană a Drepturilor Omului sunt instanţe recunoscute de statele părţi, constituind astfel garanţii în plus pentru realizarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale.

Libertatea de exprimare şi informare sunt prevăzute în art.10 al Convenţiei:

(1) Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie şi libertatea de a primi sau comunica informaţii ori idei, fără să poată exista vreun amestec al autorităţilor publice şi fără să se ţină seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică statele să supună întreprinderile de radiodifuziune, de cinematograf sau de televiziune unui regim de autorizare.

(2) Exercitarea acestor libertăţi, presupunând îndatoriri şi obligaţii, poate fi supusă unor formalităţi, condiţii, restricţii sau sancţiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare într-o societate democratică, pentru securitatea naţională, integritatea teritorială sau siguranţa publică, pentru apărarea ordinii şi prevenirea infracţiunilor, pentru protecţia societăţii şi a moralei, pentru protecţia reputaţiei sau a drepturilor altuia, pentru a împiedica divulgarea de

informaţii confidenţiale şi pentru a garanta autoritatea şi imparţialitatea puterii judecătoreşti.

Deşi reia prevederile referitoare la libertatea de exprimare şi informare din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului şi din Pactul Internaţional cu privire la Drepturile Civile şi Politice, art.10 are, totuşi, o structură diferită, punctul (2) conferind statelor o libertate de apreciere mai largă în privinţa realizării cadrului legislativ de natură să permită exerciţiul practic al acestei libertăţi. C.E.D.O. dispune posibilitatea înserării în legislaţia internă a statelor a unor limite în plus ale libertăţii de exprimare şi informare, dacă acestea sunt „necesare într-o societate democratică". Este vorba de măsurile care vizează integritatea teritorială, împiedicarea divulgării informaţiilor confidenţiale şi garantarea autorităţii şi imparţialităţii puterii judecătoreşti.

Unele organizaţii internaţionale ale jurnaliştilor au considerat că restricţiile impuse de art.10 au caracter mult prea general şi dau posibilitatea statelor de a restrânge peste măsură exerciţiul libertăţii de exprimare şi de informare. Recent, organizaţia americană „World Press Freedom Committee" a avertizat, printr-un raport intitulat „Un rezultat viciat'", că C.E.D.O. îngrădeşte libertatea presei, deoarece secţiunea a 2-a a art. 10 prevede prea multe restricţii, ceea ce dă posibilitatea guvernelor să restrângă prea mult libertatea presei.

În contextul soluţionării unor cauze, cum ar fi Handyside/Regatul Unit, Curtea Europeană a argumentat că restricţia trebuie să fie proporţională cu scopul urmărit şi că trebuie să fie demonstrată o nevoie socială presantă, pentru a putea fi impuse astfel de îngrădiri. În motivaţia deciziei luate în cazul Sunday Times/Regatul Unit, Curtea a subliniat că în evaluarea unei anume restricţii avem de-a face nu cu o alegere între doua principii în conflict, ci cu un principiu al libertăţii de exprimare care este subiectul unui număr de excepţii ce trebuie interpretate cât mai restrâns cu putinţă.

- **Rezoluţiile şi Recomandările Adunării Parlamentare a Consiliului Europei**

În domeniul mass-media, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat o serie de rezoluţii şi recomandări ce vizează etica jurnalistică, pericolul concentrării de capital în presă, relaţiile parlamentelor naţionale cu media, situaţia profesională a jurnaliştilor etc. Dintre acestea, amintim Rezoluţia 1003/1993 şi Recomandarea 1215/1993, ambele referitoare la etica jurnalistică. În România, ambele camere ale Parlamentului şi-au însuşit aceste acte prin Hotărârea Camerei Deputaţilor nr.25, din 12.09.1994, respectiv, Hotărârea Senatului nr.32, din 6.10.1994, recomandând tuturor

jurnaliştilor să ţină seama de şi să aplice principiile deontologice cuprinse în actele enunţate.

Rezoluţia 1003 cuprinde recomandări grupate în capitole referitoare la demarcarea clară, în paginile ziarelor, a ştirilor de opinii, precum şi obligativitatea supunerii acestora criteriilor adevărului şi onestităţii; dreptul la informare ca scop fundamental ce trebuie urmărit de jurnalişti în exerciţiul libertăţii de exprimare; relaţia dintre editori, patroni şi jurnalişti; funcţia jurnalistului şi activitatea sa etică; statutul redacţiei; necesitatea supravegherii aplicării acestor principii prin crearea de organisme şi mecanisme de autocontrol.

Prin Recomandarea 1215/1993 se propune Comitetului Miniştrilor Organizaţiei să adopte o declaraţie privind etica ziaristică şi să promoveze aceste principii de bază în statele membre ale CE.

■ ***Limitele libertăţii de exprimare prin presă***

Absolutizarea unei libertăţi ar conduce la anarhie şi, implicit, la destabilizarea întregului sistem al principiilor democratice.

Ca atare, legea trebuie să stabilească anumite limite ale exerciţiului drepturilor şi libertăţilor oamenilor, menite să împiedice abuzul de drept şi să asigure echilibrul societăţii prin garantarea tuturor principiilor fundamentale ale democraţiei.

Orice document internaţional privitor la drepturile omului prevede posibilitatea statelor de a institui anumite restricţii ale libertăţii de exprimare, dacă acestea sunt necesare pentru apărarea valorilor fundamentale ale societăţii. În toate cazurile, aceste limite sau restricţii ale libertăţii de exprimare trebuie să fie expres prevăzute de lege.

În Constituţia României, limitele libertăţii de exprimare sunt marcate de art.30, punctele (6) şi (7).

Potrivit punctului (6), libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine.

Dacă aceste dispoziţii se referă în special la protecţia persoanei, privită individual, textul cuprins la punctul (7) tinde către o protecţie a societăţii în ansamblu, interzicând defăimarea ţării şi a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial şi la violenţa publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

Depăşirea acestor limite, înseamnă, întotdeauna încălcarea drepturilor şi libertăţilor celorlalţi. Legislaţia internă instituie sancţiuni specifice încălcării fiecăreia dintre aceste limite.

7.2. Statutele şi codurile deontologice ale jurnaliştilor

Specificul profesiei de jurnalist implică un statut şi o deontologie aparte, raportate la rolul şi funcţiile presei în sfera relaţiilor sociale. De aceea, activitatea jurnalistică este reglementată nu numai de normele de origine statală, ci şi de anumite norme statutare (nejuridice), elaborate în conformitate cu cadrul juridic legal, dar care particularizează acest cadru la tipicul jurnalisticii. Aceste norme statutare pot fi cuprinse în statute ori coduri deontologice ale jurnaliştilor, elaborate în cadrul redacţiilor ori asociaţiilor profesionale.

La nivelul redacţiilor, se stabilesc statute ce conţin norme de conduită profesională care asigură desfăşurarea în bune condiţii, conform eticii şi deontologiei, a activităţii jurnalistice.. Prin urmare, aceste norme se referă numai la activitatea redacţională, ele fiind diferite de statutele de personal sau regulamentele interioare ale întreprinderii de presa, care conţin dispoziţii ce reglementează relaţiile dintre toţi salariaţii, indiferent de postul pe care îl ocupă.

O serie de obligaţii cuprinse în statute sunt menite să garanteze independenţa, imparţialitatea şi credibilitatea publicaţiei. Astfel, se impune ziariştilor să fie în afara oricăror influenţe politice (să nu facă politică, sa nu fie membri ai vreunui partid), să facă diferenţiere clară între ştiri şi opinii, să nu condiţioneze sau influenţeze desfăşurarea actului de justiţie, să păstreze confidenţialitatea surselor de informaţii, să respecte cu stricteţe principiul „audiatur et altera pars", să nu facă înţelegeri ce ar putea afecta imparţialitatea sau independenţa publicaţiei, să nu uzeze de statutul lor pentru obţinerea de beneficii şi promovarea intereselor proprii etc.

Deşi legile nu fac referire expresă la aceste obligaţii, ele sunt în conformitate cu ordinea de drept existentă şi sunt necesare pentru asigurarea acesteia. Respectarea dispoziţiilor statutare constituie o obligaţie de natură contractuală, în măsura în care ziaristul s-a angajat, prin contractul de muncă, să respecte statutul redacţiei. Din punct de vedere juridic, ele ţin de disciplina muncii, astfel că încălcarea lor poate atrage răspunderea disciplinară, care poate varia, sub aspectul sancţiunilor, de la un simplu avertisment, până la reduceri de salariu şi chiar desfacerea contractului de muncă.

Asociaţiile de jurnalişti au ca obiectiv nu numai afirmarea în societate a libertăţii presei sau îmbunătăţirea condiţiei sociale a jurnalistului. Ele veghează la respectarea deontologiei profesionale de către jurnaliştii din întreaga presă, formulând recomandări şi elaborând coduri deontologice.

Aceste asociaţii au câte un statut a cărui obligativitate se impune doar pentru membri. Nerespectarea acestuia este sancţionată, în genere, cu

avertisment, suspendarea pe o anumită perioadă a calității de membru sau excluderea din asociație.

Însă destinatarii regulilor generale referitoare la deontologia profesională sunt toți jurnaliștii, indiferent dacă sunt sau nu membri ai asociației respective. Obligativitatea respectării acestor reguli nu este de natura legală sau contractuală, ci morală și etică. Ca atare, și sancționarea încălcării lor nu poate fi decât morală (desigur, în condițiile. În care nu încalcă și normele legale), cea mai frecventa fiind luarea de poziție publică împotriva unor jurnaliști, sau chiar redacții, care, prin comportamentul lor, afectează credibilitatea și prestigiul presei.

O astfel de asociație profesională este Clubul Român de Presă, care reunește 43 de companii de presă, reprezentând peste 14.000 de jurnaliști. Conform Statutului, Clubul își propune următoarele:

Să devină principala instituție de reprezentare legitimă șî autorizată a presei române pe plan intern și internațional pe baza prestigiului, audienței, sferei de cuprindere teritorială și profesională, autorității și structurilor sale organizatorice;

Să apere, prin modalități specifice, interesele ziariștilor, editorilor și proprietarilor de presă în raport cu instituțiile statului de drept, cu mediul economic și de afaceri din țară și din străinătate;

Să asigure un climat de colaborare între toți membrii săi astfel încât, dincolo de diferențele specifice și de loialitatea concurenței pe piața presei, să prevalcze susținerea, promovarea și apărarea intereselor comune;

Să-și asume soluționarea în interior, prin reglementări specifice, a tuturor cazurilor care îi sunt semnalate sau constituie obiectul autosesizării - de încălcare a normelor deontologice ale profesiei de ziarist;

Să ia atitudine publică promptă și fermă față de orice situație în care diferite instituții ale statului lezează, sub o formă sau alta, accesul neîngrădit la informație, libertatea presei, exercitarea profesiei de ziarist.

7.3. Drepturile și obligațiile jurnaliștilor

7.3.1. Dreptul de a fi informat

Dreptul de a fi informat este o componentă a dreptului la informație ce izvorăște din viața socială și înseamnă posibilitatea de a primi o informație de interes public sau personal ce este garantată de legiuitor și constituant. Putem afirma faptul că nu toate informațiile de interes public sunt destinate publicității. Astfel nu toate informațiile care satisfac un interes general sunt destinate întotdeauna publicității, ci numai în anumite condiții.

Este vorba de acele informații care lezează interesul general, dacă ar fi făcute publice. Exemplu : informațiile secrete militare sau unele experimente științifice.

Art. 30 punctul 2 din Constituție prevede că " cenzura de orice fel este interzisă" așadar dreptul la o informație corectă presupune asigurarea libertății în cadrul mijloacelor de informare în masă.

Agentul media are obligativitatea de a transmite informația care trebuie să fie adevărată, imparțială, iar opiniile, cel puțin oneste.

Luând în serios modelul democratic, o presă liberă și care slujește adevărul cetățeanului ar trebui să lucreze neobosit[1] pentru a fructifica energiile colective în starea lor potențial "spectaculară" spre participativitate și decizie[2].

7.3.2. Dreptul de acces la sursele de informare

Dreptul de acces la sursele de informare este fundamental pentru realizarea dreptului la informație fiind un element indispensabil unei societăți democratice. Prin acest drept cetățenii pot participa la viața publică.

Sursele de informare au un rol deosebit de important și ele pot fi de două feluri:

- ♦ oficiale (ex.: arhive, documente, evidențe, comunicate, acte emise de autorități etc.);
- ♦ neoficiale (ex.: surse confidențiale, martori, victime, făptuitori, internet, publicații etc.)

Astfel, orice persoană se poate informa la Oficiul Registrului Comerțului despre o societate comercială, despre administrator sau capitalul social, obiectul de activitate etc. În schimbul unui echivalent bănesc. Înainte de a se publica o informație trebuie să se consulte obligatoriu și partea adversă la care se face referire.

7.3.2.1. Respectul vieții private[3]

Pentru prima oară, Constituția României din 1991 consacră expres dreptul la viață intimă familială și privată. Prevederea distinctă a acestui drept se impunea odată cu garanțiile necesare protecției vieții particulare și ocrotirea vieții private.

---

[1] Vezi Valerica Dabu – *„Dreptul comunicării sociale"*, București, 2000

[2] Miruna Runcan – *„Introducere în etica și legislația presei"*, Ed. All Educational, 1998

[3] Cunoscut în legislația și doctrina occidentală sub denumirea de *„The Right of Privacy"*;

Documentele internaţionale privind drepturile omului conţin dispoziţii distincte referitoare la respectul şi ocrotirea vieţii private. Declaraţia Universală a Drepturilor Omului (art.12) şi Pactul Internaţional cu privire la Drepturile Civile şi Politice (art.17) interzic orice imixtiuni arbitrare în viaţa particulară sau familială a unei persoane, arătându-se, în continuare, că fiecare are dreptul de a fi aparat împotriva unor asemenea imixtiuni şi atingeri. Convenţia Europeană a Drepturilor Omului (art.8) preia dispoziţiile privind dreptul oricărei persoane la respectul vieţii private şi de familie, interzicând amestecul autorităţii publice, cu excepţia cazului în care acest amestec este prevăzut de lege şi constituie o măsură necesară într-o societate democratică.

Constituţia României instituie obligaţia autorităţilor publice de a respecta şi ocroti viaţa intimă, familială şi privată. Din economia dispoziţiilor constituţionale reiese, cum este şi normal, că obligaţia de a respecta aceste valori revine tuturor, nu numai autorităţilor publice.

Dreptul la viaţă particulară implică şi dreptul persoanei de a dispune de ea însăşi, cu condiţia de a nu încălca drepturile şi libertăţile altora, ordinea publică şi bunele moravuri .

A da un contur juridic celor trei noţiuni - *viaţă intimă, familială şi privată* - este un obiectiv ce implică dificultăţi, întrucât ele se află în interdependenţă şi se explică unele prin altele. Este *intim* ceea ce se referă la viaţa particulară sau familială a cuiva sau ceea ce este caracteristic unui mediu restrâns, unui cadru limitat, familiar. Dacă viaţa familială este mai uşor de demarcat, ea referindu-se la relaţiile pe care le presupune familia, între viaţa intimă şi viaţa privată delimitarea apare dificilă întrucât *viaţa intimă* este prin ea însăşi privată, iar viaţa privată este prin ea însăşi intimă .

În textele documentelor internaţionale nu apare nici o distincţie între noţiunile de viaţă intimă şi viaţă privată. Există doar dispoziţii referitoare la respectul vieţii private şi familiale. Autorii actelor internaţionale cu privire la drepturile omului nu au găsit necesară o delimitare în acest sens, întrucât noţiunea de viaţă privată o include, cu atât mai mult, pe cea intimă.

Conform Rezoluţiei nr. 428, paragraf C, punctele 2 şi 3: *„în linii esenţiale, dreptul la respectarea vieţii private constă în posibilitatea persoanei de a-şi duce viaţa aşa cum doreşte, cu un minimum de ingerinţe. Acest drept se referă la viaţa privată, la viaţa familială şi la aceea a căminului, la integritatea fizică şi morală, la onoare şi reputaţie, la faptul de a nu fi prezentat într-o lumină falsă, la nedivulgarea unor fapte inutile şi jenante, la publicarea fără autorizare a fotografiilor private, la protecţia împotriva spionajului şi a indiscreţiilor nejustificate sau inadmisibile, la protecţia împotriva utilizărilor abuzive a comunicărilor private, la protecţia împotriva informaţiilor confidenţiale comunicate sau primite de către un particular"*.

Este semnificativă interpretarea dată dreptului la viaţă privată de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului: *„Dreptul de a trăi, atât cât vrei, la adăpost de privirile celor străini... Acesta cuprinde, de asemenea, într-o anumită măsură, dreptul de a stabili şi de a întreţine relaţii cu alte fiinţe umane, cu deosebire în domeniul afectiv, pentru dezvoltarea şi realizarea propriei personalităţi"* .

- **Infracţiunea de atentat la intimitatea vieţii private, în legislaţia franceză**

Legislaţia franceză conţine dispoziţii care sancţionează atentatul la intimitatea vieţii private, intimitatea apărând ca un atribut al vieţii private. În afară de răspunderea penală, legea franceză instituie şi dispoziţii civile, în cadrul cărora noţiunea de viaţă privata are un sens mult mai larg. Doctrina şi jurisprudenţa franceză au definit coordonatele acestui drept, ele fiind : dreptul la nume, la imagine, la voce, la intimitate, la onoare şi reputaţie, la uitare şi la propria biografic .

- **„The Right of Privacy" în legislaţia americană şi britanică**

Constituţia federală a S.U.A. nu prevede explicit dreptul la viaţă privată, însă conţine garanţiile specifice pentru ocrotirea lui. Jurisprudenţa americană a consacrat cu vârf şi îndesat acel „right of privacy" sau, cum i se mai spune, „right to be left alone" (dreptul de a fi lăsat în pace). Zona „privacy" este implicită şi subînţeleasă din dispoziţiile amendamentelor şi din cele conţinute în Bill of Rights.

Dar legislaţia penală reglementează delictul „invasion of privacy" (invazia în viaţa privata), care constă într-o ingerinţa injustă şi nelegală în viaţa privată a unei persoane din partea celorlalţi indivizi sau a autorităţilor.

În doctrina engleză, „the right of privacy" este definit ca fiind dreptul fiecărui individ de a fi protejat împotriva oricăror intruziuni în viaţa sau afacerile personale sau ale familiei sale, atât în mod direct, prin mijloace fizice, cât şi prin publicitatea unor informaţii.

7.3.2.2 Dreptul individului la propria imagine

Fiecare persoană are dreptul să dispună de ea însăşi, deci poate dispune şi de imaginea sa aşa cum doreşte. Dreptul la propria imagine comportă facultatea pentru individ de a se opune publicării imaginii sale fără consimţământul său.

Imaginea exprimă caracteristicile exterioare, fizice ale persoanei şi nu însuşiri comportamentale. Este vorba de trăsăturile fizice ale persoanei, dar noţiunea de imagine a fost extinsă şi la voce, care este considerată ca atribut al personalităţii. Spre exemplu, imitarea vocii într-o emisiune televizată a fost considerată atingere adusă dreptului la propria imagine.

O primă reglementare a dreptului la propria imagine, chiar dacă sub titlul „protecţia portretului", o găsim în cap.II, art. 88 al Legii nr. 8/1996 privind drepturile de autor. Conform acestor dispoziţii, *difuzarea unei opere care conţine un portret necesită autorizarea persoanei reprezentate în acest portret.* Autorul, proprietarul sau posesorul operei respective nu are dreptul să o reproducă sau să o comunice public fără consimţământul persoanei reprezentate sau al succesorilor acesteia, timp de 20 de ani după moartea sa.

Conform Legii drepturilor de autor, constituie opere protejate operele fotografice, precum şi orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei. Deci publicarea fotografiilor reprezentând sau conţinând portretul unor persoane, difuzarea unor filme conţinând astfel de imagini necesită autorizarea celui reprezentat.

Alineatele următoare ale art. 88 prevăd şi situaţii de excepţie, când autorizarea persoanei reprezentate nu este necesară. Autorizarea nu este cerută dacă persoana reprezentată în portret este de profesie model sau a primit o remuneraţie pentru a poza. Totuşi, legea stipulează expres că, în această situaţie, autorizarea nu este necesară doar „în lipsa unei convenţii contrare". Ca atare, dacă persoana în cauză solicită expres ca imaginea sa să nu fie dată publicităţii, jurnalistul va trebui să ţină cont de acest lucru.

Legea precizează, de asemenea, că autorizarea nu este necesară nici pentru difuzarea unei opere care conţine portretul:

a) unei persoane general cunoscute, dacă portretul a fost executat cu ocazia activităţilor sale publice;

b) unei persoane a cărei reprezentare constituie numai un detaliu al unei opere ce prezintă o adunare, un peisaj sau o manifestare publică.

Esenţiale pentru calificarea unei fapte ca fiind ingerinţă în viaţa privată sau atingere adusă dreptului la propria imagine sunt aspectele referitoare la consimţământul persoanei despre a cărei publicitate este vorba, precum şi cele privind locul în care au fost înregistrate imaginea sau cuvintele acesteia.

Consimţământul sau acordul persoanei cu privire la publicarea imaginii sau cuvintelor pronunţate de aceasta poate fi expres sau tacit, întotdeauna când persoana în cauză se află într-un loc privat, consimţământul trebuie să fie expres.

Doctrina şi jurisprudenţă au definit noţiunea de „loc privat" ca fiind orice loc unde accesul este condiţionat de acordul cuiva. În cazul în care înregistrarea imaginii sau a cuvintelor se face într-un loc public, este suficient consimţământul tacit, întrucât acordul persoanei se prezumă. Astfel, o fotografie luată pe stradă sau pe o plajă nu poate cădea sub incidenţa legii. Dar se prezumă că o persoană se crede la adăpost de privirile celorlalţi dacă se află într-o barcă ce nu se găseşte în apropiere de o plajă sau port, ci este în larg, dacă nici o ambarcaţiune nu evoluează în vecinătate. Constituie, de asemenea, loc privat, o cameră de spital, un loc de detenţie, o cabină telefonică izolată fonic .

Protecţia vieţii private continuă şi după moarte. Instanţa franceză l-a găsit vinovat pe directorul unui săptămânal care a publicat, fără acordul rudelor, fotografia unui actor întins pe patul său de moarte.

Legislaţia franceză incriminează chiar şi tentativa de atentat la intimitatea vieţii private, pedeapsa fiind aceeaşi ca şi pentru infracţiunea consumată. În practica judiciară s-a considerat că intenţia de a atenta la viaţa privată poate rezulta din punerea de întrebări victimei, supusă aproape o oră unui veritabil chestionar meticulos preparat şi orientat.

În privinţa dreptului la propria imagine, se porneşte de la concepţia că reproducerea trăsăturilor unei persoane fără consimţământul acesteia constituie o încălcare a unui drept subiectiv, nefiind necesar a se face proba unui prejudiciu pentru a se constata violarea acestuia. Instanţa franceză a considerat că atentatul la propria imagine este mult mai grav dacă imaginea unei persoane este utilizată fără drept în cadrul publicităţii, Este vorba de publicarea unei fotografii a preşedintelui Pompidou într-o pagină publicitară şi, într-o altă speţă, de utilizarea, tot pentru publicitate, a fotografiei unui medic, luată în cursul unui congres medical. Mai mult, justiţia franceză a pronunţat o hotărâre de condamnare pentru utilizarea publicitară a imaginii unei persoane prezentând o asemănare izbitoare cu actorul Depardîeu, fiind cunoscut că acesta din urmă nu a acceptat niciodată să participe la activităţi publicitare.

7.3.2.3. Protecţia tinerilor şi a altor categorii de persoane

Constituţia României prevede expres că libertatea de exprimare nu trebuie să prejudicieze masurile de protecţie a tinerilor.

Necesitatea unor măsuri speciale de protecţie a minorilor se impune atât datorită faptului că aceştia sunt foarte uşor influenţabili, cât şi pentru a se evita stigmatizarea celor cu comportament deficitar, ceea ce ar reduce considerabil şansele lor de îndreptare.

Potrivit art.5, alin.2 din Legea nr.41/1994 privind organizarea şi funcţionarea Socictăţii Române de Televiziune şi de Radiodifuziune,

emisiunile care, prin conținutul lor, amenință dezvoltarea psiho-morală sau fizică a copiilor și a tinerilor nu vor fi difuzate între orele 5 și 24, dispoziție reluată într-o formulă îmbunătățită în Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu împărțirea intervalului orar în funcție și de vârsta minorilor.

O serie de decizii ale C.N.A. vin în sprijinul acestor dispoziții, impunând tuturor posturilor de televiziune utilizarea unor semne distinctive pentru emisiunile care ar putea influența, într-un grad mai mare sau mai mic, dezvoltarea minorilor.

Mai departe, în art.5, alin.3 din Legea 41/1994, se arată că minorii cu comportament deficitar sau persoanele prezumate că au săvârșit încălcări ale legii vor putea fi prezentate astfel încât imaginile să nu permită identificarea lor. Exploatarea vizuală a deficiențelor psihosomatice ale persoanelor prezentate în emisiunile de televiziune, deci inclusiv ale minorilor, este interzisă.

Decizia C.N.A. nr.12 /1997 referitoare la unele măsuri de protecție a minorilor interzice difuzarea, prin mijloace de comunicare audiovizuală, pe cale radioelectrică sau distribuite prin cablu, publice sau private, a programelor ce conțin producții cinematografice sau alte genuri de producții audiovizuale care pot afecta dezvoltarea fizică, morală sau mentală a minorilor prin caracterul lor pornografic sau de o violență fizică, psihologică sau de limbaj extremă.

Decizia C.N.A. nr. 165/1995 privind autorizarea difuzării programelor prin sateliți impune solicitantului licenței de emisie să depună la dosar o declarație care să cuprindă un angajament expres privind asigurarea protecției minorilor prin aceste programe.

Consiliul Național al Audiovizualului a dispus, prin Decizia nr. 31/1998, că pot face obiectul unei suspendări temporare a retransmisiei programele aflate sub jurisdicția altui stat, programe care, prin conținutul lor, pot aduce o gravă atingere protecției minorilor. În aceste situații trebuie luate în considerare diferențele de fus orar și sistemele tehnice utilizate în vederea limitării accesului minorilor la aceste programe.

Dispozițiile Codului de procedură penală privind desfășurarea judecății minorilor (art.485) prevăd ca ședințele în care are loc judecarea infractorilor minori se desfășoară separat de celelalte ședințe și fără a se permite accesul publicului. Ca atare, aceste ședințe sunt secrete, nefiind permis nici accesul presei atât la dosarul cauzei, cât și la desfășurarea judecății.

Cu toată această abundență de acte normative privind protecția minorilor, observăm că jurnalele de știri ale posturilor de televiziune precum și paginile ziarelor sunt pline, de imagini și informații în care protagoniști sunt minorii, atât în postura de delincvenți, cât și în cea de victime ale delincvenței.

Există opinii potrivit cărora, din pricina creșterii fără precedent a ratei criminalității infantile, aceste principii de etică jurnalistică și chiar prevederile legale, acolo unde există, sunt adesea contrazise și contestate de însuși interesul public. Într-adevăr, societatea are un interes major în cunoașterea fenomenului delincvenței juvenile, a cauzelor care determină amploarea acestui fenomen, însă întotdeauna trebuie cântărit dacă nu cumva identificarea minorilor participanți la acele infracțiuni înseamnă automat stigmatizarea acestora și anihilează practic orice șansă de reintegrare în societate.

Având în vedere necesitatea unei protecții speciale ce trebuie acordată tinerilor, dar și altor categorii de persoane, Consiliul Național al Audiovizualului a elaborat Recomandarea nr. 2/2001 privind respectarea demnității umane, protecția minorilor și a altor categorii ale populației, în emisiunile informative. C.N.A. recomandă posturilor de televiziune și de radiodifuziune sa respecte următoarele norme de conduită:

- Difuzarea imaginii unei persoane aflate în situația de victimă se va face, în toate cazurile în care este posibil, cu acordul prealabil al persoanelor în cauză. Nu se va abuza de situația în care victima nu dispune de capacitatea de a lua o decizie efectivă.
- Persoanele decedate și persoanele cu traume vizibile nu vor fi prezentate, în nici un caz, în posturi umilitoare, în general planurile apropiate ale acestora vor fi evitate.
- Atunci când este necesar sau la solicitarea persoanelor afectate, se va interveni asupra imaginii și/sau vocii pentru a păstra anonimatul persoanelor în cauza.
- Se va evita, pe cât posibil, intervievarea sau prezentarea minorilor aflați în situația de victimă ori de delincvent prezumtiv. În cazul în care prezentarea unor minori este absolut necesară, se va asigura protecția identității acestora.
- Se vor evita orice speculații care pot provoca temeri inutile privind cauzele și consecințele evenimentelor tragice; nu se vor preciza numărul și numele victimelor, până la confirmarea oficiala a acestora.
- Se vor evita formulările care amplifică în mod inutil dramatismul unui eveniment, înfricoșând victimele și familiile lor. Prezentarea informațiilor despre catastrofe, crime, violuri etc., nu trebuie sa inducă o stare de panică în rândul populației, în general, și în rândul unor categorii de persoane, cum ar fi copiii și bătrânii, în special. Se vor cita clar și riguros sursele iar informația va fi verificată și formulată clar.
- În prezentarea unor evenimente nu se vor atribui culpabilități care nu sunt bazate pe certitudini. Până la pronunțarea unei sentințe

judecătorești se recomandă folosirea termenilor de suspect, urmărit, acuzat și nu termeni de genul criminal, infractor, făptaș.

- Suferințele oamenilor din zonele afectate de catastrofe vor fi prezentate într-o formă care sa îndemne la solidaritate, evitându-se atât stereotipurile care banalizează situația, cât și imaginile degradante.
- Se va evita utilizarea unor termeni care se referă la statutul social, rasă, vârstă, religie, apartenența la grupuri minoritare, sănătatea mintală sau handicapul unor persoane în formulări ce pot duce la discriminări sau pot aduce atingere demnității victimelor, familiilor lor sau anumitor segmente ale societății.
- Se vor evita, în măsura posibilului, imaginile și sunetele șocante. Atunci când se consideră că difuzarea unor imagini ce pot șoca publicul este necesară, se va recurge ia o avertizare prealabilă, care să permită celor care nu doresc sa vadă imaginile să renunțe la vizionare; folosirea repetată a imaginilor șocante nu este de dorit.
- Se va acorda o atenție sporită selectării imaginilor ce urmează a se difuza la ore ce ar putea afecta, din punct de vedere psihic și moral, minorii.
- Se va evita difuzarea emisiunilor care tratează cu preponderență subiecte referitoare la catastrofe, accidente, infracțiuni, înainte de ora 21.
- Se va asigura distincția clară între imaginile și sunetul înregistrate la un eveniment real și reconstituirea faptului cu ajutorul altor persoane; înregistrările făcute de amatori se vor folosi cu maximă prudență.
- Imaginile de arhivă referitoare la evenimente tragice vor fi prezentate astfel încât să nu permită identificarea victimelor, cu excepția cazurilor în care se evocă persoane publice; pe toată durata secvențelor care conțin imagini de arhivă, se va afișa mențiunea „arhivă".

7.3.3. Dreptul la critică

În vorbirea curentă, a critica înseamnă a dezvălui lipsurile din acțiunile unor oameni, a arăta defectele unor stări de lucruri, descoperind cauzele și mijloacele de îndreptare.

Date fiind rolul și funcțiile presei într-o societate democratică, libertatea de exprimare presupune și dreptul de a exprima opinii critice privind activitatea unor persoane de ale căror decizii depinde mersul societății. „Presa își exercită, prin dreptul său la critică, nu un capriciu populist, ci însăși menirea ei primordială, aceea de câine de pază. (...) Dreptul la critică este însă și condiția corectării nedreptății și inechităților și este arma cea mai simplă pentru evitarea și penalizarea abuzului."

■ **Dreptul la critică în legislația în vigoare**

Actualmente, dreptul la critică al jurnaliștilor nu este stipulat expres în nici o lege. Însă acest drept rezultă implicit din ansamblul dispozițiilor constituționale privind libertatea de exprimare și dreptul la informație. Nimeni nu a pus vreodată la îndoială că presa are acest drept, care coincide cu rolul și funcțiile ei.

Dreptul la critică al jurnaliștilor a fost menționat expres în Legea presei nr.3 din 1974, în prezent abrogată. Conform art.*66*, presa trebuia să ia atitudine fermă împotriva oricărei persoane care împiedica exercițiul dreptului la critică, indiferent de funcția pe care o deține. Art.*69*, alin. ultim prevedea că „nu se consideră a aduce lezare critica obiectivă, principială și constructivă, exercitată prin presă, în realizarea funcțiilor social-politice". Mai mult, Legea presei încadra în categoria contravențiilor „persecutarea sub orice formă a celor care au contribuit la informarea presei sau și-au exprimat în presă opinii critice, precum și exercitarea de presiuni sau alte acte de intimidare".

Sub aspect penal, în raport cu dispozițiile privind insulta și calomnia, critica jurnalistică nu beneficiază de o imunitate specială. Totuși, practica judiciara a conturat o impunitate față de critica jurnalistică atunci când aceasta răspunde intereselui general al publicului de a fi informat într-o manieră accesibilă cu privire la cauzele unor stări de lucruri negative.

Atâta vreme cât practică o critică de bună credință, conformă rolului și atribuțiilor pe care le are, jurnalistul nu poate escalada legalitatea, întrucât critica stărilor de lucruri negative care afectează societatea, precum și a celor responsabili pentru aceste situații corespunde interesului public.

În cazul unui proces în justiție, proba bunei credințe revine autorului materialului critic.

Jurisprudența franceză a conturat cel puțin 4 elemente prin care, în practică, se poate proba buna credință:

- legitimitatea scopului urmărit prin publicarea materialului critic;
- absența animozității personale față de persoana ale cărei acțiuni sunt criticate;
- exprimarea prudentă și moderată;
- fiabilitatea anchetei și controlul surselor.

Limitele mai largi ale criticii admisibile în privința personalităților politice. Tendințe

Atât Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cât și instanțele interne ale statelor democratice admit consecvent că limitele criticii admisibile în ceea ce privește personalitățile politice sunt mai largi decât în cazul celorlalte persoane. În cazul Lingens v. Austria, Curtea a arătat că, spre deosebire de persoanele obișnuite, personalitățile politice se expun în mod

inevitabil şi conştient supravegherii fiecărui cuvânt şi fiecărei fapte, atât din partea ziariştilor, cât şi din partea masei de cetăţeni. Potrivit Curţii, omul politic beneficiază şi el de protecţia reputaţiei, dar, în acest caz, cerinţele unei asemenea protecţii trebuie puse în balanţă cu interesul public privind discuţiile libere asupra problemelor politice.

Tendinţa de lărgire a limitelor libertăţii de exprimare, când este vorba despre activitatea personalităţilor din domeniul politic, are la bază ideea că acţiunile sau omisiunile acestora trebuie să facă obiectul dezbaterii publice, al unui control mai atent din partea masei de cetăţeni, control care se face prin intermediul presei.

Curtea Constituţională spaniolă a adus argumente interesante într-o hotărâre de achitare a unui jurnalist, arătând că libertatea de exprimare are dimensiunea unei garanţii constituţionale, protejând libertatea de opinie publică, dimensiune care nu este prezentă în cazul dreptului la onoare, deşi ambele sunt drepturi constituţionale.

Încă din 1964, în S.U.A., cazul New York Times v. Sullivan a deschis o nouă linie de gândire juridică în ceea ce priveşte cauzele de acest gen. Curtea Supremă a decis că sarcina probei revine mai întâi oficialităţilor, care, pentru a le fi admisă o acţiune de calomnie, trebuie să dovedească nu numai falsitatea informaţiilor, dar şi reaua credinţă a inculpatului, în sensul că acesta ar fi cunoscut că acele informaţii sunt eronate. Curtea a mai recomandat „figurilor publice" să se abţină pe cât posibil să recurgă la justiţie, întrucât ele dispun de un acces mai mare la mass media, care le permite să contracareze mai eficient eventuale informaţii defăimătoare.

■ Limitele criticii admisibile şi deontologia profesională a jurnaliştilor

Limitele pe care jurnalistul trebuie să le aibă în vedere când face referiri critice cu privire la o persoană publică sunt şi vor rămâne relative, după cum însăşi noţiunea de interes public nu poate fi definită cu precizie. Este, însă, mult redus pericolul ca redactorul să depăşească aceste limite dacă stăpâneşte deontologia profesională şi, mai ales, cunoaşte care este rolul jurnalistului în societate.

Acest rol a fost punctat într-un mod cât se poate de edificator de către jurnalistul David Randall[1], după cum urmează:

- a descoperi şi publica informaţii care să înlocuiască zvonurile şi speculaţiile;
- a rezista sau a evada de sub controlul guvernamental;

[1] David Randall – *„Jurnalistul universal"*, Editura Polirom, Iaşi, 1998, p.16

- a informa electoratul;
- a monitoriza acţiunea şi inacţiunea guvernelor, a reprezentanţilor aleşi şi a serviciilor publice;
- a monitoriza activitatea întreprinderilor, modul în care acestea îşi tratează muncitorii, clienţii şi calitatea produselor;
- a linişti tulburările şi a tulbura liniştea, oferind o voce celor care, în mod normal, nu se pot face auziţi în public;
- a oferi în mod constant societăţii o oglindă, reflectând virtuţile şi viciile sale şi demistificând tabuurile;
- a se asigura că s-a făcut sau că se va face dreptate şi că vor fi întreprinse investigaţii acolo unde nu există o asemenea intenţie;
- a promova circulaţia liberă a ideilor, în principal oferind o platformă pentru cei ce au opinii diferite de cele ce prevalează în societate.

Atâta vreme cât jurnalistul acţionează competent şi cu bună credinţă pentru a-şi duce la îndeplinire acest rol, acţiunile lui sunt în deplină concordanţă cu interesul societăţii, interes care marchează limitele criticii admisibile.

7.3.4. Dreptul la replică şi la rectificare

Presa nu-şi propune să definească adevărul ci, ca mediator de mesaje, ea se adresează cu aproximaţii coerente individului şi opiniei publice. Totuşi, este de datoria ziaristului este de a se pune în slujba dreptului cetăţeanului la adevăr. Ziaristul oferă fapte de interes public dintr-un unghi de interpretare propriu iar transmiterea mesajului va depinde şi de capacitatea de interpretare a mesajului de către diferitele categorii de public, de capacitatea fiecăruia de a da o anumită semnificaţie mesajului respectiv.

Contextual, valoarea de „ştire" a unui anumit fapt captează mai mult sau mai puţin interesul public. Sunt de interes public, întotdeauna, prin caracterul lor excepţiile. În decantarea excepţionalului de banal se vor confrunta cu responsabilitatea selecţiei de către jurnalist şi libertatea cetăţeanului de a confirma sau infirma, afectiv şi raţional, opţiunea jurnalistului. Definirea legislativa a informaţiei de interes public îl va apăra astfel pe cetăţean în fata tentaţiei presei de a transforma în subiect de presa, fără acceptul individului. Acesta este punctul în care interesul public şi cel individual vor intra în contradicţie, se vor afla pe poziţii ireconciliabile.

Situaţia litigioasă poate fi evitată dacă faptele devenite informaţii de interes public pot fi probate sau demonstrate. Iată de ce tehnica de documentare, cu specializare de o profunzime diferita, vine sa duca la evitarea creării unei imagini superficiale asupra unui fenomen care, inducând reacţii false sau periculoase, aduce un deserviciu opiniei publice.

Adevărul mesajelor ziariștilor este în legătură directă cu sursa de informații, dar și cu responsabilitatea acestora de a cita corect, de a verifica informațiile înainte de publicare și de a realiza confirmarea din mai multe surse. Norma deontologica a verificării informației din cel puțin două surse devine eficienta atunci când va funcționa și principiul operațional al echidistantei. Echidistanta nu este garanția obiectivității, dar impune o atitudine corecta din partea jurnalistului de a oferi fiecărei părți șanse egale de a-si susține poziția.

Urmând acești pași se pot produce erori sau inexactități. În acest sens funcționează **dreptul la rectificare** și **dreptul la replica**. Este o problemă intelectuală a cunoaște eroarea, a o descoperi, dar este una de etica profesională a o recunoaște și nu oricum ci prin recunoaștere publică.

Aceasta recunoaștere și corectare a erorii devine un instrument la îndemâna ziaristului care-și respectă meseria și se respectă ca intelectual. Comportamentul ambiguu, însoțit de tendința de a ascunde eroarea ori de a o motiva inducând publicului o cale tot neadevărată, tratarea dreptului la replica drept un moft al solicitantului sau un beneficiu posibil a fi recunoscut de mass-media creează deservicii enorme oricărui organism de presa. Daca în domeniul audiovizualului avem prevederi exprese în Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe[1], dreptul la replică în presa scrisă are ca temei numai norma de etică profesională.

Tot ca aparținând deontologiei profesionale în unele state se realizează diferențierea intre dreptul la replică și dreptul la răspuns ca elemente constitutive ale dreptului individual la propria imagine și la apărarea reputației în fața agresiunii produse prin presa.

La nivel macrosocial problema publicității datelor și informațiilor naște o altă problemă: cea a secretului. Acesta este un punct în care statul și mass-media sunt mereu în tensiune: pe de o parte dorința de a se proteja a instituțiilor statului și pe cealaltă libertatea de informare a cetățeanului realizată prin mass-media.

Definirea „dreptului la replică" și a „dreptului la răspuns"

Dreptul la replică - În sens larg, dreptul la replică este prerogativa egală conferită persoanei ale cărei drepturi au fost lezate prin afirmații făcute în presă, de a da un răspuns prin care să-și exprime explicațiile și cezervele cu privire la aceste afirmații[2]. Totodată, dreptul la replica poate fi definit ca fiind acel drept recunoscut oricărei persoane lezate prin anumite

[1] Cu modificările aduse prin **Legea nr. 285/2004 , Ordonanța de Urgență 123/2005 i Legea 329/2006);**

[2] Carmen, Monica, Cercelescu, op. cit, p.129;

afirmații făcute în media și de a cere, editurii sau organizatorului media, de a rectifica cele declarate sub forma unui răspuns.

Dreptul la răspuns - Ca atribut al dreptului la informație – diferă de dreptul la replica, răspunsul dat vizează o altă persoană decât agentul media care, prin presă, întrebări retorice, comentarii etc., i-a lezat un drept la propria sa imagine[1].

■ Condiții de invocare

Pot fi titulari ai dreptului la răspuns și la replică atât persoane fizice cât și persoane juridice[2]. Exista cazul când afirmațiile făcute în presa se referă la o persoană decedată. În aceasta situație dreptul la răspuns este un drept personal nepatrimonial, devine incident art.56 din Decretul 31/1954 conform căruia drepturile personale nepatrimoniale sunt ocrotite și după moarte. Așadar moștenitorii persoanei lezate pot exercita dreptul la răspuns.

Pentru a se putea exercita dreptul la răspuns și la replică trebuie îndeplinite trei condiții:

1. afirmațiile să aibă drept consecința lezarea unui drept;
2. afirmațiile să fie neadevărate;
3. răspunsul trebuie să fie obiectiv și să urmărească restabilirea adevărului.

Organul de presa este obligat să publice răspunsul, fără plată, în termen de 15 zile. Refuzul de a publica sau de a difuza un răspuns se comunică Judecătoriei, care poate obliga editura, redacția etc. să publice dreptul la replică în termen de 15 zile, cu menționarea expresă în ziar ca publică acest răspuns ca urmare a faptului că este obligat prin hotărâre judecătorească (se precizează numărul și data hotărârii judecătorești precum și Judecătoria care a dispus).

Poate exista și un refuz întemeiat atunci când el contravine bunelor moravuri ori conține expresii jignitoare la adresa unuia din membrii personalului media.

Ca o concluzie, dreptul la replică apare între orice persoană fizică sau juridică și agentul media care i-a lezat dreptul la propria imagine, pe când dreptul la răspuns apare între oricare două persoane care au intrat în conflict prin intermediul media.

[1] Ibidem;

[2] Paula Iekel, "Dreptul comunicării sociale", p. 22, curs on-line, http://www.scribd.com/doc/41211750/Dreptul-Comunicarii-Sociale;

Dreptul la rectificare[1] - Este dreptul oricărei persoane de a cere agentului media sa modifice, sa corecteze informația data prin publicarea căreI i-a fost lezat dreptul la propria imagine. Agentul media este obligat sa dea publicității o dezmințire care poate fi făcută de multe ori și din proprie inițiativă.

7.3.4.1. Reglementarea juridică a dreptului la replică în România

Decizia nr. 114/2002 privind dreptul la replică și la rectificare[2]

Având în vedere dubla calitate a Consiliului National al Audiovizualului, de garant al interesului public și de unica autoritate de reglementare în domeniul programelor audiovizuale, convinși de faptul că orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare, care cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice, conștienți, totodată, că libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine, ținând cont de faptul că exercitarea dreptului la liberă exprimare comportă îndatoriri și responsabilități, având în vedere obligația radiodifuzorilor de a informa în mod obiectiv publicul prin prezentarea corectă a faptelor și a evenimentelor, precum și obligația Consiliului National al Audiovizualului de a apăra, în domeniul programelor audiovizuale, drepturile fundamentale ale omului, în temeiul prevederilor art. 10 alin. (3) lit. e), art. 17 alin. (1) lit. d) și ale art. 41 din Legea audiovizualului nr. 504/2002, membrii Consiliului Național al Audiovizualului adopta următoarea decizie:

ART. 1

Orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program audiovizual a unor fapte neadevărate beneficiază de dreptul la replică.

ART. 2

(1) Dreptul la replica nu poate fi solicitat:

a) pentru judecăți de valoare;

[1] Ibidem;

[2] Decizia CNA nr. 114/2002 privind dreptul la replică și la rectificare (Mon. O. nr. 773 din 24 Octombrie 2002);

b) în situația în care radiodifuzorii au respectat principiul *audiatur et altera pars;*

c) în situația în care se solicită replică la replică;

d) în cazul în care radiodifuzorul răspunde acuzațiilor unei persoane, cu condiția să nu afecteze drepturile sau interesele legitime ale unui terț;

e) în cazul unui acord scris încheiat de radiodifuzor cu persoana lezată.

(2) Respectarea principiului audiatur et altera pars presupune condiții nediscriminatorii de exprimare în cadrul aceluiași program.

ART. 3

(1) Orice persoana fizica sau juridica, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program audiovizual a unor informații inexacte beneficiază de dreptul la rectificare.

2) Rectificarea nu poate fi solicitata în cazul în care inexactitatea informațiilor nu este semnificativă și clară și nici în cazul unui acord scris încheiat de radiodifuzor cu persoana lezată.

ART. 4

(1) Radiodifuzorii au obligația de a asigura persoanei care se consideră lezată de prezentarea în cadrul unui program audiovizual a unor fapte neadevărate sau informații inexacte accesul la revizionarea sau la reaudierea programului respectiv în termen de 24 de ore de la data primirii unei solicitări scrise din partea respectivei persoane.

(2) Accesul la revizionarea sau reaudierea programului audiovizual poate fi asigurat fie direct, la sediul radiodifuzorului, fie indirect, prin înmânarea unei copii video sau audio, intr-un format acceptat de solicitant, a programelor respective.

(3) Persoanele care se considera lezate de prezentarea unor fapte neadevărate sau informații inexacte pot solicita revizionarea sau reaudierea unui program audiovizual în termen de cel mult 20 de zile de la data difuzării acestuia.

(4) În cazul în care persoanele lezate sunt minori în vârstă de până la 14 ani, cererea de revizionare sau reaudiere va fi semnata de părinți sau de reprezentantul legal; pentru minorii cu vârste între 14 și 18 ani cererea va fi semnată de aceștia și de părinți sau de reprezentantul legal.

(5) Minorii vor fi asistați la revizionări sau reaudieri de părinți sau de reprezentantul legal.

Procedura exercitării dreptului la replică

ART. 5

(1) Persoanele ale căror drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea unor fapte neadevărate şi care doresc să beneficieze de dreptul la replică vor transmite în scris, la sediul postului care a difuzat programul incriminat, o cerere care va conţine următoarele:

a) numele persoanei care se consideră vătămată, adresa acesteia, telefonul sau orice alt mijloc care să facă posibilă contactarea sa rapida şi eficientă;

b) serviciul de programe care a difuzat emisiunea în care s-a produs lezarea, data şi ora difuzării,denumirea emisiunii;

c) faptele neadevărate pentru care se solicită dreptul la replică;

d) motivarea cererii;

e) textul replicii.

(2) În cazul minorilor în vârstă de până la 14 ani cererea va fi semnată de părinţi sau de reprezentantul legal; pentru cei cu vârste între 14 şi 18 ani cererea va fi semnată de aceştia şi de părinţi sau de reprezentantul legal.

ART. 6

Textul replicii trebuie să se refere numai la faptele neadevărate contestate, să fie exprimat în limitele decenţei şi să nu conţină ameninţări sau comentarii marginale.

ART. 7

Cererea va fi înregistrată de radiodifuzor cu precizarea datei şi orei primirii, iar solicitantului i se va înmâna o dovadă scrisa în acest sens.

ART. 8

Termenul de transmitere a cererii este de cel mult 20 de zile de la data difuzării emisiunii în care s-a produs lezarea.

ART. 9

Radiodifuzorul poate refuza dreptul la replica în următoarele situaţii:

a) cererea nu a fost trimisa în termenul prevăzut de art. 8;

b) textul replicii nu întruneşte condiţiile stabilite de art. 6;

c) lungimea textului depăşeşte cu mult necesarul dreptului la replică, iar persoana lezată nu acceptă scurtarea textului;

d) persoana care solicita dreptul la replică nu respectă condiţiile prevăzute la art. 5;

e) radiodifuzorul deţine dovezi care probează adevărul faptelor prezentate.

ART. 10

(1) Radiodifuzorul va decide, în termen de două zile de la data primirii cererii de acordare a dreptului la replică, daca ii va da curs sau nu.

(2) în cazul în care radiodifuzorul decide acordarea dreptului la replică, va comunica persoanei lezate, în termen de doua zile de la data primirii cererii, ziua şi ora difuzării dreptului la replică.

(3) în cazul în care radiodifuzorul refuză să acorde dreptul la replică, va comunica în scris solicitantului decizia luată şi motivarea acesteia, în termen de două zile de la primirea cererii.

(4) În refuzul motivat se vor mai comunica solicitantului următoarele:

a) posibilitatea, în cazul în care acesta este nemulţumit de decizia radiodifuzorului, de a se adresa Consiliului Naţional al Audiovizualului;

b) termenul de 15 zile de la data primirii refuzului motivat, în care solicitantul se poate adresa Consiliului Naţional al Audiovizualului;

c) adresa Consiliului Naţional al Audiovizualului şi un număr de telefon la care solicitantul poate contacta Consiliul pentru a obţine informaţiile necesare.

ART. 11

(1) Dreptul la replică va fi difuzat gratuit, în termen de 3 zile de la data aprobării cererii, în aceleaşi condiţii în care drepturile sau interesele legitime ale persoanei au fost lezate: în cadrul aceluiaşi interval orar, aceleiaşi emisiuni, în limitele acelciaşi durate şi cu precizarea emisiunii în care s-a produs lezarea.

(2) Dacă emisiunea în care s-a produs lezarea este programată într-un interval mai lung de 7 zile, dreptul la replică se difuzează în termen de 3 zile, în acelaşi interval orar şi cu precizarea emisiunii în care s-a produs lezarea.

ART. 12

Dreptul la replică se exercită fie prin difuzarea pe post a intervenţiei directe a persoanei lezate, fie prin difuzarea unei înregistrări realizate de solicitant ori de radiodifuzor.

Procedura rectificării

ART 13

(1) Persoanele ale căror drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea unor fapte inexacte şi care doresc să beneficieze de rectificare vor transmite în scris, la sediul postului care a difuzat programul incriminat, o cerere care va conţine următoarele:

a) numele persoanei care se consideră vătămată, adresa acesteia, telefonul sau orice alt mijloc care să facă posibilă contactarea sa rapidă şi eficientă;

b) serviciul de programe în cadrul căruia s-a difuzat emisiunea în care s-a produse lezarea, data şi ora difuzării, denumirea emisiunii;

c) faptele inexacte pentru care se solicita rectificarea;

d) motivarea cererii.

(2) În cazul minorilor în vârstă de până la 14 ani cererea va fi semnată de părinți sau de reprezentantul legal; pentru cei cu vârste între 14 și 18 ani cererea va fi semnată de aceștia și de părinți sau de reprezentantul legal.

ART. 14

Cererea va fi înregistrată de radiodifuzor cu precizarea datei și orei primirii, iar solicitantul va primi o dovadă scrisă în acest sens.

ART. 15

Termenul de transmitere a cererii este de cel mult 20 de zile de la data difuzării emisiunii în care s-a produs lezarea.

ART. 16

(1) Radiodifuzorul va decide, în termen de două zile de la data primirii cererii de rectificare, daca îi va da curs sau nu.

(2) În cazul În care radiodifuzorul decide rectificarea, va comunica persoanei lezate, În termen de cel mult două zile de la primirea cererii, ziua și ora difuzării rectificării.

(3) În cazul în care radiodifuzorul refuză rectificarea, va comunica în scris solicitantului, în termen de doua zile de la primirea cererii, decizia luată, motivarea acesteia și informațiile prevăzute în art. 10 alin. (4).

ART. 17

(1) Dreptul la rectificare se exercita prin difuzarea gratuită pe post, în termen de 3 zile de la data aprobării cererii, în același interval orar, a unui material realizat de radiodifuzor, prin care acesta corectează, în spiritul adevărului, informațiile inexacte care au produs lezarea.

(2) Radiodifuzorul este obligat să precizeze emisiunea în care au fost prezentate informațiile inexacte și data difuzării ei.

(3) Radiodifuzorul nu poate difuza rectificarea fără acordul prealabil al persoanei lezate.

ART. 18

Rectificarea poate fi refuzată de radiodifuzor în următoarele situații:

a) solicitarea a depășit termenul prevăzut de art. 15;

b) solicitarea nu îndeplinește condițiile stabilite de art. 3 alin. (2) și art. 13.

Sesizarea Consiliului Național al Audiovizualului

ART. 19

(1) Persoana ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program audiovizual a unor fapte neadevărate sau informații inexacte și căreia i s-a refuzat dreptul la replică sau rectificare se

poate adresa Consiliului Național al Audiovizualului în termen de 15 zile de la data primirii refuzului motivat din partea radiodifuzorului.

(2) În cazul în care radiodifuzorul nu își îndeplinește obligația de a comunica solicitantului decizia luată, persoana se poate adresa Consiliului Național al Audiovizualului în termen de cel mult 30 de zile de la data difuzării programului care a produs lezarea.

ART. 20

Sesizarea, însoțită de întreaga documentație referitoare la cererile de acordare a dreptului la replică sau rectificare, se înregistrează la registratura Consiliului Național al Audiovizualului.

ART. 21

Consiliul Național al Audiovizualului este obligat să se pronunțe asupra sesizării în termen de cel mult 7 zile de la data înregistrării ei.

ART. 22

În cazul în care Consiliul National al Audiovizualului dă câștig de cauză solicitantului, radiodifuzorul va aduce la îndeplinire decizia Consiliului Național al Audiovizualului în cel mult 3 zile de la data comunicării.

Sancțiuni

ART. 23

Încălcarea dispozițiilor prezentei decizii se sancționează după cum urmează:

a) refuzul aducerii la îndeplinire a dispozițiilor referitoare la acordarea dreptului la replică se sancționează conform art. 90 alin. (2) din Legea nr. 504/2002;

b) refuzul aducerii la îndeplinire a dispozițiilor privind acordarea rectificării, precum și nerespectarea celorlalte prevederi din prezenta decizie se sancționează conform art. 91 din Legea nr. 504/2002.

ART. 24

Acordarea dreptului la replică sau rectificarea nu împiedica persoana ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate sa se adreseze instanțelor judecătorești.

Dreptul la replică în Noul Cod civil al României - proiect - 2009 - Cartea I - Titlul V

Dreptul la replică

Art.264 – (1) Orice persoană ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate în mod direct prin prezentarea în presa scrisă sau audiovizuală a unor fapte neadevărate beneficiază de dreptul la replică.

(2) Nu există drept la replică în cazul reproducerii fidele a dezbaterilor publice din cadrul unei autorități sau instituții la care persoana care se consideră lezata a participat. De asemenea, nu există drept la replică atunci când prezentarea contestată reproduce în mod fidel un material care emană direct de la această persoană.

Conținutul și forma răspunsului

Art.265 – (1) Răspunsul trebuie sa fie concis și să se limiteze la obiectul prezentării contestate.

(2) El trebuie sa fie formulat în scris.

(3) În cazul materialelor difuzate în cadrul unei emisiuni audiovizuale, răspunsul poate, la alegerea persoanei ce se considera lezată, să fie formulat în scris ori poate fi înregistrat pe un suport audio sau video, cu respectarea standardelor tehnice utilizate de instituția de presă care a difuzat prezentarea contestată. De asemenea, dacă instituția sesizată este de acord, răspunsul poate fi formulat și direct în cadrul unei intervenții pe post a persoanei care se consideră lezată.

Refuzul răspunsului

Art.266 - Răspunsul poate fi refuzat dacă este în mod vădit inexact sau dacă este contrar legii ori bunelor moravuri.

Procedura

Art.267 – (1) Autorul răspunsului se poate adresa instituției de presă în termen de cel mult 20 de zile de la data la care a luat cunoștință de prezentarea pe care o contestă, dar nu mai târziu de 3 luni de la data publicării ori difuzării acesteia.

(2) Instituția de presă sesizată trebuie să informeze pe autorul răspunsului, în termen de cel mult două zile de la data primirii cererii de replică, despre data, ora și emisiunea când se va publica ori difuza răspunsul sau, în cazul când se solicită intervenția directă pe post, dacă va permite și asigură efectuarea acesteia. Atunci când instituția de presă refuză fie publicarea ori difuzarea replicii, fie intervenția directă pe post, se vor comunica de îndată motivele acestui refuz.

Modalitatea de publicare sau difuzare

Art.268 – (1) Răspunsul trebuie să fie publicat sau difuzat în așa fel încât să atingă într-o măsura cât este posibil de mare publicul care a luat cunoștință de prezentarea ce este contestată. În acest scop, răspunsul se publică ori difuzează în același mod și în același loc cu prezentarea

contestată, de îndată, dar nu mai târziu de 3 zile de la data aprobării publicării ori difuzării lui.

(2) În cadrul emisiunilor audiovizuale, răspunsul trebuie sa fie prezentat în cadrul aceluiași interval orar, al aceleiași emisiuni, în limitele aceleiași durate și cu precizarea emisiunii în care s-a produs lezarea. Dacă emisiunea în care s-a produs lezarea este programata într-un interval mai îndepărtat de 7 zile, răspunsul se difuzează în termen de 3 zile, în același interval orar și cu precizarea emisiunii în care s-a produs lezarea.

(3) Răspunsul trebuie publicat sau difuzat integral și fără să fie alterat, trunchiat, reformulat ori modificat. Instituția de presă sesizată nu poate să adauge ori să facă imediat vreun comentariu, în afara unei declarații prin care indică dacă își menține prezentarea faptelor ori anunță sursele care au stat la baza întocmirii sau difuzării acesteia.

(4) În toate cazurile, publicarea sau difuzarea răspunsului este gratuită. Orice convenție sau clauză contrară este considerată nescrisă.

Acțiunea în justiție

Art.269 – (1) Daca cel sesizat împiedică exercitarea acestor drepturi, refuză publicarea ori difuzarea sau nu o realizează în mod corect, persoana ce se consideră lezată se poate adresa instanței judecătorești competente. Instanța se va pronunța de îndată pe baza probelor administrate, prin ordonanța președințială.

(2) Exercitarea sau, după caz, neexercitarea dreptului la replică nu implică renunțarea persoanei lezate la dreptul de a obține în condițiile legii o reparație echitabilă a prejudiciului suferit.

(3) Dispozițiile alin.(1) nu exclud dreptul persoanei care se consideră lezată de a recurge și la proceduri administrative desfășurate în baza legii sau reglementate de organizațiile profesionale din domeniul presei.

Dreptul la rectificare

Art.270 – (1) Orice persoană ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în presa scrisă sau audiovizuală a unor fapte inexacte beneficiază de dreptul la rectificarea informațiilor greșite.

(2) Dispozițiile art.265-269 se aplică, în mod corespunzător, și în cazul rectificării unor informații inexacte comunicate prin presa scrisă ori audiovizuală.

Apărarea dreptului la nume

Art.271 – (1) Cel al cărui nume este contestat poate să ceara instanței judecătorești recunoașterea dreptului sau la acel nume.

(2) De asemenea, cel care este lezat prin uzurparea, în tot sau în parte, a numelui său poate să ceara oricând instanței judecătorești să dispună încetarea acestei atingeri nelegitime.

(3) Dispozițiile prezentului articol se aplică, în mod corespunzător, și apărării dreptului la pseudonim.

Măsuri provizorii

Art.272 – (1) Dacă acela care se consideră lezat în drepturile sale nepatrimoniale face dovada credibilă ca este obiectul unei atingeri ilicite, actuale sau iminente, după caz, și că aceasta atingere risca să-i cauzeze un prejudiciu dificil de reparat, poate să ceara instanței judecătorești luarea unor măsuri provizorii.

(2) Instanța judecătorească poate să dispună în special:

a) interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie;

b) luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelor.

(3) Cu toate acestea, în cazul atingerii aduse prin mijloacele de presa scrisă sau audiovizuală periodica, instanța judecătorească nu poate să dispună încetarea cu titlu provizoriu a acesteia decât dacă atingerea este de natură să cauzeze un prejudiciu grav reclamantului și nu este în mod evident justificată, iar măsura luată de instanță nu apare ca fiind disproporționată în raport cu atingerea adusă.

(4) Instanța soluționează cererea potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințială, care se aplică în mod corespunzător. În cazul în care cererea este formulată înainte de introducerea acțiunii de fond, prin hotărârea prin care s-a dispus măsura provizorie se va fixa și termenul în care acțiunea în fond trebuie sa fie introdusa, sub sancțiunea încetării de drept a acelei măsuri. Dispozițiile alin.(6) sunt aplicabile.

(5) Dacă măsurile luate sunt de natură să producă un prejudiciu părții adverse, instanța poate obliga pe reclamant să dea o cauțiune în cuantumul fixat de aceasta, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii dispuse.

(6) Măsurile luate potrivit prezentului articol anterior introducerii acțiunii în justiție pentru apărarea dreptului nepatrimonial încălcat încetează de drept dacă reclamantul nu a sesizat instanța în termenul fixat de aceasta, dar nu mai târziu de 30 de zile de la luarea acestora.

(7) Reclamantul este ținut să repare, la cererea părții interesate, prejudiciul cauzat prin măsurile provizorii luate, dacă acțiunea de fond este respinsă ca neîntemeiata. Cu toate acestea, daca reclamantul nu a fost în culpa ori a avut o culpă ușoară, instanța, în raport cu circumstanțele concrete, poate fie să refuze obligarea sa la despăgubirile cerute de partea adversa, fie să dispună reducerea acestora.

(8) Daca partea adversă nu solicită daune-interese, instanța va dispune eliberarea cauțiunii, la cererea reclamantului, prin hotărâre dată cu citarea

părților. Cererea se judecă potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințiala, care se aplică în mod corespunzător. În cazul în care pârâtul se opune la eliberarea cauțiunii, instanța va fixa un termen în vederea introducerii acțiunii de fond, care nu poate fi mai lung de 30 de zile de la data pronunțării hotărârii, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii de indisponibilizare a sumei depuse cu titlu de cauțiune.

Decesul titularului dreptului nepatrimonial

Art.273 – (1) Acțiunea pentru restabilirea dreptului nepatrimonial încălcat poate fi continuată sau pornită, după moartea persoanei vătămate, de către soțul supraviețuitor, de oricare dintre rudele în linie dreaptă ale persoanei decedate, precum și de oricare dintre rudele sale colaterale până la gradul al patrulea inclusiv.

(2) Acțiunea pentru restabilirea integrității memoriei unei persoane decedate poate fi pornită de cei prevăzuți la alin.(1).

Apărarea drepturilor nepatrimoniale ale persoanei juridice

Art.274 - Dispozițiile prezentului titlu se aplică prin asemănare și drepturilor nepatrimoniale ale persoanelor juridice, cum sunt dreptul la denumire, la sediu și altele asemenea.

7.3.5. Dreptul la protecția surselor

Dreptul la protecția surselor este un drept al "sursei" de a cere agentului media de a nu divulga identitatea precum și un drept al acestuia de a nu divulga sursa care l-a informat.

Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, în art.91 referitor la protecția sursei, dispune:

- editorul sau producătorul, la cererea autorului, este obligat să păstreze secretul surselor de informații folosite în operă și să nu publice documente referitoare la acestea;

- dezvăluirea secretului este permisă cu consimțământul persoanei care l-a încredințat sau în baza unei hotărâri judecătorești, definitive și irevocabile.

Totodată, în art.196 din Codul Penal reglementează infracțiunea de divulgare a secretului profesional, astfel: *„Divulgarea, fără drept, a unor date, de către acela căruia i-au fost încredințate, sau de care a luat cunoștință în virtutea profesiei ori funcției, dacă fapta este de natură a aduce prejudicii unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă. Acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Împăcarea părților înlătură răspunderea penală„*

Totuşi, de la principiul protecţiei sursei agentului media există şi unele excepţii prevăzute la rândul lor în lege:

♦ sursa este o persoană urmărită pentru executarea unei pedepse sau un evadat;

♦ când sursa, cu intenţie, determină pe agentul media să săvârşească din culpă o infracţiune, de ex. divulgarea secretului de stat;

♦ când protecţia sursei ar însemna săvârşirea unor alte infracţiuni prevăzute de Codul Penal : nedenunţarea unor infracţiuni (art.262 CP) , omisiunea sesizării organelor judiciare (art.263 CP) etc.

Sursele de informare pot fi oficiale sau neoficiale.

Sursele oficiale sunt,în general: instituţiile şi autorităţile publice şi cele specializate ca de exemplu Registrul Comerţului, Serviciul de Stare Civilă, Arhivele Naţionale, Serviciul de Evidenţă a populaţiei, Serviciile de Statistică, Inspectoratele preventive în domeniul medicinii umane, veterinare etc.

Dreptul de acces la sursele oficiale de informare este reglementat şi garantat chiar de Constituţia României unde se prevede expres:

♦ obligaţia autorităţilor publice de a informa nemijlocit şi corect cetăţenii prin intermediul mass-mediei (art.31 al.2);

♦ dreptul organizaţiilor legal constituite să adreseze petiţii (art.51 pct.2);

♦ obligaţia autorităţilor publice de a răspunde la petiţii în termenele şi condiţiile legale (art.51 pct.4);

♦ liberul acces la justiţie a oricărei persoane lezate în drepturile sale inclusiv în dreptul de acces liber la sursele oficiale de informare (art.21).

Articolul 9 din Rezoluţia nr.1003/1993 cu privire la etica ziaristică prevede faptul că autorităţile publice nu trebuie să se considere proprietari ai informaţiei.

În afară de aceste surse oficiale mai există şi alte surse autorizate menite să distribuie material de interes jurnalistic cum ar fi : agenţiile de presă, detectivi, societăţile de consultanţă etc. Raporturile juridice create între acestea şi agentul media sunt reglementate de normele dreptului privat, în special ale dreptului civil şi comercial. Sursele neoficiale – aici nu există reglementări speciale, aplicându-se dispoziţiile generale ale legii. Accesul la aceste surse neoficiale este nelimitat, putând fi îngrădit doar de voinţa unilaterală a sursei şi de calităţile agentului media de a o determina să-i comunice. Dreptul de acces la sursele de informare este limitat, potrivit documentelor internaţionale şi a Constituţiei României, de normele legale care guvernează secretul de stat, secretul de serviciu, secretul profesional.

CAPITOLUL 8

DREPTUL LA REPLICĂ – DREPTUL LA RĂSPUNS ÎN PRESA SCRISĂ. DREPTUL LA REPLICĂ ŞI LA RECTIFICARE ÎN AUDIOVIZUAL

„Nimeni nu va fi supus la imixtiuni arbitrare în viaţa sa personală, în familia sa, în domiciliul lui sau în corespondenţa sa, nici la atingeri aduse onoarei şi reputaţiei sale.

Orice persoană are dreptul la protecţia legii împotriva unor asemenea imixtiuni sau atingeri."[1]

Stabilirea prin lege a unor restrângeri sau sancţiuni nu este o măsură incompatibilă cu libertatea de exprimare, dacă, potrivit paragrafului 2 al art. 10 din Convenţia europeană, acestea constituie măsuri necesare într-o societate democrată.

Prevederile art. 10 pct. 2 din **Convenţia Europeană a Drepturilor Omului**[2] arată că exercitarea libertăţii de exprimare[3] comportă îndatoriri şi responsabilităţi, ea putând fi *„supusă unor formalităţi, condiţii, restrângeri sau sancţiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea naţională, integritatea teritorială sau siguranţa publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracţiunilor, protecţia sănătăţii sau a moralei, protecţia reputaţiei sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informaţii confidenţiale sau pentru a garanta autoritatea şi imparţialitatea puterii judecătoreşti".*

„Or, atât restrângerea implicită, cât sancţionarea explicită, prin lege, a exercitării abuzive a libertăţii de exprimare, constituie, evident, o măsură necesară şi compatibilă cu valorile unei societăţi democratice."[4]

---

[1] Art. 12 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului

[2] Legea nr. 30/1994 privind ratificarea Convenţiei pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale şi a protocoalelor adiţionale la această convenţie (M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994)

[3] Libertatea de exprimare cuprinzând libertatea de opinie, libertatea de a primi/de a comunica informaţii/idei.

[4] Decizia Curţii Constituţionale nr. 51/1999, publicată în M. Of. nr. 262 din 9 iunie 1999.

Libertatea de exprimare nu are caracter absolut[1] ea are anumite limite juridice, deoarece conform art. 30 alin. (6) din **Constituția României**, aceasta *"nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine."*

Exercitarea libertății de exprimare în coordonatele stabilite de Constituție și documentele internaționale menționate implică și atragerea răspunderii juridice în cazul depășirii limitelor juridice impuse, a abuzului în exercitarea libertății de exprimare.

În cuprinsul **Rezoluției nr. 1003/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei**, referitoare la etica ziaristică se arată:

"26. La cererea persoanelor implicate, prin intermediul presei, se va corecta, în mod automat și urgent, și cu toate informațiile relevante disponibile, orice știre sau opinie transmisă care este falsă sau eronată. Legislația națională trebuie să stipuleze sancțiuni adecvate și, atunci când este cazul, despăgubiri.

27. Pentru a armoniza aplicarea și exercitarea acestui drept în statele membre ale Consiliului Europei, trebuie să implementăm Hotărârea (74) 26 referitoare la dreptul la replică – Poziția persoanei individuale în legătură cu presa, adoptată de către Comitetul de Miniștri la data de 2 iulie 1974, și de asemenea și prevederile relevante ale Convenției Europene pentru Televiziunea Transfrontieră."

În **Recomandarea nr. 1215 (1993) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei**, referitoare la etica jurnalistică se recomandă la pct. 5. a. *"guvernelor statelor membre să facă astfel încât legislația să garanteze în mod eficient organizarea presei publice astfel, în vederea asigurării neutralității informației, pluralității opiniilor și echilibrului între genuri, precum și un drept de replică echivalent aparținând oricărui cetățean care a fost subiectul vreunei afirmații."*.

Prin **Rezoluția Consiliului Europei nr. (74)26,** adoptată la 2 iulie 1974, privind dreptul la replică – situația persoanei în relația cu presa se recomandă guvernelor să pună la dispoziția individului mijloacele adecvate de protecție împotriva informațiilor conținând fapte inexacte și să le doteze cu un recurs contra publicării unor astfel de informații, inclusiv cele privind fapte și opinii ce constituie ingerințe în viața privată sau atingeri aduse onoarei sau reputației.

În România, demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane sunt considerate valori supreme și

[1] Decizia Curții Constituționale nr. 205/2000, publicată în M. Of. nr. 702 din 28 decembrie 2000.

sunt garantate[1], cetățenii beneficiind de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi[2], însă prin exercițiul libertății de exprimare nu trebuie să fie aduse prejudicii demnității, onoarei, vieții particulare a persoanei și nici dreptului la propria imagine[3], iar mijloacele de informare în masa sunt obligate sa asigure informarea corecta a opiniei publice[4].

În art. 69 paragraful al doilea lit. j) din **Legea presei nr. 3/1974** [5] se prevede că *„În apărarea intereselor societății și persoanelor împotriva folosirii abuzive a dreptului de exprimare prin presă se interzice publicarea și difuzarea prin presă a materialelor care:* [...]

j) cuprind date sau fapte neadevărate, de natură a vătăma interesele legitime și a știrbi demnitatea, onoarea sau reputația unei persoane, prestigiul său social sau profesional, ori prin care se proferează insulte, calomnii sau se aduc amenințări la adresa unei persoane."

Referitor la modul de exercitare a apărării împotriva prejudiciilor aduse personalității umane (demnității, onoarei, vieții particulare etc.) prin intermediul mass-media poate fi menționat și art. 112 din **Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat**, ce prevede că: *„Pretențiile de reparații întemeiate pe o atingere adusă personalității de către mass-media, îndeosebi prin presă, radio, televiziune sau orice alt mijloc public de informare, sunt cârmuite, la alegerea persoanei lezate, de:*

a) legea statului domiciliului sau reședinței sale;

b) legea statului în care s-a produs rezultatul păgubitor;

c) legea statului în care autorul daunei își are domiciliul sau reședința ori sediul social.

În cazurile prevăzute la lit. a) și b) se cere și condiția ca autorul daunei să fi trebuit în mod rezonabil să se aștepte ca efectele atingerii aduse personalității să se producă în unul din acele două state."

[1] Art. 1 alin. (3) din Constituția României

[2] Art. 15 alin. (1) din Constituția României

[3] Art. 30 alin. (6) din Constituția României

[4] Art. 31 alin. (4) din Constituția României

[5] Legea presei nr. 3/1974. (republicată în Buletinul Oficial nr. 3 din 19 ianuarie 1978), actualmente în vigoare, a fost abrogată temporar și parțial prin O.U.G. nr. 53/2000 pentru unele măsuri privind soluționarea cererilor referitoare la acordarea de despăgubiri pentru daunele morale, (M. Of. nr. 227 din 23 mai 2000) Ulterior, O.U.G. nr. 53/2000 este abrogată prin art. 2 alin. (1) din O.G. nr. 34/2001 pentru modificarea și completarea Legii nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru.

8.1. Dreptul la replică – dreptul la răspuns în presa scrisă

Dreptul la răspuns pentru informațiile conținute în presa scrisă este reglementat de dispozițiile[1] art. 72-75 din Legea presei nr. 3/1974.

Înțelegem prin *„presă scrisă"* activitățile de informare publică realizate prin imprimarea informațiilor pe suport material, materializate în ziare, reviste, buletine periodice, etc., utilizate ca mijloace de exprimare și informare publică în masă[2].

Prevederile art. 72 din Legea presei nr. 3/1974 detaliază formele răspunsului prin care se poate apăra persoana lezată prin afirmații făcute în presă, respectiv: *replica, rectificarea* sau *declarația*.

În literatura de specialitate[3] se menționează faptul că diferențierea acestora se realizează prin stabilirea înțelesului termenilor în vorbirea curentă.

Astfel, replica reprezintă un răspuns care comentează sau combate afirmațiile cuiva, rectificarea constă într-un răspuns prin care se urmărește corectarea sau îndreptarea unor afirmații ce conțin inexactități, în timp ce

[1] Art. 72 – *„Persoana fizică sau juridică lezată prin afirmații făcute în presă și pe care le consideră neadevărate poate cere, în termen de 30 de zile, ca organul de presă în cauză să publice sau să difuzeze un răspuns sub formă de replică, rectificare ori declarație. Răspunsul trebuie să fie obiectiv și să urmărească restabilirea adevărului. Nu se consideră a aduce lezare critica obiectivă, principială și constructivă, exercitată prin presă, în realizarea funcțiilor sale social-politice.*

Art. 73 - *Organul de presă este obligat să publice, fără plată, răspunsul, în condițiile articolului precedent, în termen de 15 zile de la primirea lui, dacă organul de presă este cotidian, sau cel mai târziu în al doilea număr de la primirea răspunsului, dacă organul de presă are altă periodicitate.*

Art. 74 - *Refuzul de a publica sau difuza un răspuns, în condițiile art. 73, se comunică persoanei lezate în termen de 15 zile de la primirea sesizării scrise de aceasta.*

Nepublicarea sau nedifuzarea răspunsului în termenele prevăzute în articolul precedent se consideră refuz, chiar dacă acesta nu a fost comunicat potrivit alin. 1.

Art. 75- *În cazurile prevăzute în articolul precedent, persoana lezată poate cere judecătoriei obligarea organului de presă în cauză să publice sau să difuzeze răspunsul. Dacă instanța judecătorească constată că refuzul este neîntemeiat, obligă organul de presă să publice sau să difuzeze răspunsul în termen de 15 zile, care se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești. În cazul prevăzut în alineatul precedent, publicarea sau difuzarea răspunsului se face cu mențiunea că aceasta s-a dispus prin hotărâre judecătorească, indicându-se numărul și data acesteia, precum și instanța care a dat hotărârea."*

[2] Carmen Monica Cercelescu – *„Regimul juridic al presei"*, Editura Teora, București, 2002, pag.130

[3] Idem

declarația reprezintă o afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente.

Dreptul la replică vizează dreptul persoanei la demnitate și adevăr, pe când dreptul la rectificare urmărește restabilirea exactității unor situații concrete, în sarcina unei persoane învestite cu autoritate publică[1].

Astfel, dreptul la replică poate fi definit ca reprezentând dreptul persoanei ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin afirmații făcute în presă, de a da un răspuns prin care să-și exprime explicațiile și rezervele cu privire la aceste afirmații.

În România dreptul la replică este reglementat distinct pentru presa scrisă și cea audiovizuală.

În conformitate cu prevederile legale au posibilitatea exercitării dreptului la răspuns atât persoanele fizice cât și cele juridice care au fost lezate prin afirmații făcute în presă. Având în vedere prevederile art. 56 din Decretul 31/1954, conform căruia drepturile personale nepatrimoniale sunt ocrotite și după moarte, rezultă că pot exercita dreptul la răspuns inclusiv moștenitorii persoanei lezate decedate[2].

Deși dreptul la replică nu este prevăzut expres în Constituție, Curtea Constituțională s-a exprimat, printr-o decizie[3], în sensul că, din interpretarea sistematică a dispozițiilor art. 1 alin. (3), art. 15, art. 30 alin. (6) și alin (8), art. 31 alin. (4) din Constituție rezultă caracterul său constituțional. De asemenea, în considerente se reține și faptul că dreptul la replică este corelativ celui la liberă exprimare a opiniilor fără a avea însă o valoare absolută.

Potrivit Curții Constituționale, dreptul la replică poate fi considerat a fi în strânsă legătură cu prevederile art. 30 alin. (8) din Constituție, care reglementează răspunderea civilă pentru informațiile aduse la cunoștința publică[4].

Merită menționat și art. 113 din Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, ce prevede că

[1] Dumitru Titus Popa – *„Dreptul comunicării"*, Ed. Norma, 1999, pag. 289 citat de Carmen Monica Cercelescu – *„Regimul juridic al presei"*, Editura Teora, București, 2002, pag.130

[2] Carmen Monica Cercelescu – op. cit., pag.130

[3] Decizia Curții Constituționale nr. 8 din 31 ianuarie 1996 (M. Of. nr.129/21 iunie 1996).

[4] *„Într-adevăr, de vreme ce unele dintre aceste informații pot avea un caracter vexatoriu, este și firesc ca persoanele lezate să poată cere celor vinovați repararea daunei morale sau materiale suferite prin difuzarea informației respective, pe căile prevăzute de lege. Or, prima modalitate prin care o asemenea inițiativa poate fi realizată o constituie exercițiul dreptului la replică, în măsura sa răspundă, între anumite limite, intenției de reparațiune urmărite de persoana lezată."*

„Dreptul de replică împotriva daunelor aduse personalității este supus legii statului în care a apărut publicația sau de unde s-a difuzat emisiunea."

Legea condiționează dreptul la răspuns de anumite cerințe ce privesc atât existența unei lezări a drepturilor și/sau intereselor legitime ale persoanei, cât și afirmațiile făcute în presă și răspunsul persoanei fizice sau juridice lezate prin aceste afirmații.

Exercitarea dreptului la răspuns este condiționată de anumite cerințe legale, cum ar fi:

- *afirmațiile apărute în presă să aibă drept consecință o lezare adusă persoanei care pretinde exercițiul dreptului la răspuns;*

În cauză fiind vorba de apărarea unor drepturi personale nepatrimoniale (dreptul la onoare, demnitate și reputație) lezarea persoanei (prejudicierea) presupune repararea unui prejudiciu moral și nu material, respectiv restabilirea adevărului și înlăturarea consecințelor defăimătoare ale afirmațiilor publicate în presă. Desigur, defăimarea poate avea drept rezultat și prejudicii materiale (anumite pagube în patrimoniul persoanei lezate), însă prin exercitarea dreptului la răspuns nu se poate repara prejudiciul.

Probarea veritații privind afirmațiile pretins defăimătoare apărute în presă trebuie făcută persoana care solicită dreptul la răspuns. În situația în care o informație publicată în presă constituie o ingerință în viața privată a unei persoane, aceasta trebuie să aibă posibilitatea unui recurs efectiv împotriva publicării unor astfel de fapte sau opinii, în afară de cazul în care un interes public legitim și primordial[1] justifică aducerea lor la cunoștință publică, dacă persoana respectivă a consimțit expres sau tacit la publicare sau dacă publicarea este conformă unei practici general admise care nu este contrară legii.

- *răspunsul trebuie să fie obiectiv și să urmărească restabilirea adevărului;*

Prevederile paragrafului ultim al art. 72 din Legea nr. 3/1974 precizează că *„Nu se consideră a aduce lezare critica obiectivă, principială și constructivă, exercitată prin presă, în realizarea funcțiilor sale social-politice."* În acest sens, trebuie precizat că dreptul la răspuns nu reprezintă un instrument pentru a face publice opinii contrare celor apărute în presă.

Dreptul la răspuns nu poate fi exercitat în mod abuziv, în acest sens, normele constituționale prevăzând faptul că *„cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constitu-*

[1] Acest interes legitim intervine atunci când viața privată a acelei persoane are incidență asupra vieții publice. În aceeași măsură, există un interes public primordial în dezvăluirea unor fapte reprobabile săvârșite de persoane publice, în special cele aflate în funcții eligibile. Carmen Monica Cercelescu – op. cit, pag.132

ționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți."[1].

Decizia nr. 8/1994 a Curții Constituționale enumeră câteva din situațiile în care dreptul la răspuns este exercitat eronat sau abuziv: când în afirmațiile făcute în presă lipsește fie elementul de lezare, de defăimare, fie cel în care nu persoana pretins afectată a fost avută în vedere, ci o alta; când între dimensiunea informațiilor pretins defăimătoare și cea a replicii există o disproporție vădită, atât în privința dimensiunii cât și a conținutului răspunsului care trebuie să fie concentrat asupra aspectelor cu caracter defăimător pe care trebuie să le combată; când sunt folosite un ton sau expresii care nu concordă exigențelor firești ale unei prese democratice și decente.

Solicitarea dreptului la răspuns se face prin sesizare scrisă într-un termen rezonabil. Răspunsul trebuie publicat fără plată în termen de 15 zile de la primirea lui, în cazul cotidienelor, sau cel mai târziu în al doilea număr de la primirea răspunsului, pentru celelalte publicații. Refuzul publicării răspunsului se comunică în termen de 15 zile de la sesizare.

În conformitate cu prevederile art. 75 din Legea 3/1974, în caz de refuz al publicării răspunsului, persoana lezată poate cere judecătorului obligarea organului de presă în cauză să publice sau să difuzeze răspunsul. Dacă instanța judecătorcască apreciază că refuzul este neîntemeiat, obligă organul de presă în cauză să publice răspunsul în termen de 15 zile de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești cu mențiunea că acesta a fost dispus prin hotărâre judecătorească (inclusiv numărul, data hotărârii și instanța care a dat hotărârea).

Referitor la refuzul publicării unui răspuns Rezoluția (74)26 a Consiliului Europei privitoare la dreptul la răspuns arată că legislația națională poate să prevadă, în mod excepțional, că publicarea unui răspuns poate fi refuzată de media, în următoarele cazuri:

- când cererea de a publica răspunsul nu este făcută într-un termen rezonabil;
- în cazul în care lungimea răspunsului depășește ceea ce era necesar pentru a corecta informațiile conținând fapte pretins inexacte;
- atunci când răspunsul nu se limitează la corecția faptelor incriminate;
- dacă răspunsul constituie prin el însuși obiectul unei încălcări a legii;
- atunci când răspunsul este contrar intereselor altor terți ocrotite de lege;
- în cazul în care persoana în cauză nu poate justifica existența unui interes legitim.

[1] Art. 57 din Constituția României

8.2. Dreptul la replică şi la rectificare în audiovizual

Directiva serviciilor mass-media audiovizuale[1] reglementează aspecte importante privind dreptul la replică, astfel încât potrivit dispoziţiilor art. 28 alin. (1) din Directivă *„orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naţionalitate, ale cărei interese legitime, în special reputaţia şi bunul renume, au fost lezate prin enunţarea unor fapte neadevărate într-un program de televiziune, trebuie să beneficieze de dreptul la replică sau de despăgubiri echivalente. Statele membre garantează faptul că exercitarea dreptului la replică sau la despăgubiri echivalente nu este împiedicată prin impunerea unor termene sau condiţii nerezonabile. Replica trebuie transmisă într-un interval de timp rezonabil care să urmeze cererii argumentate de a face uz de dreptul la replică, la o oră şi într-o manieră adecvată în raport cu emisiunea la care se referă cererea."*

În acest sens, statelor membre au obligaţia de a adopta *„măsurile necesare pentru a asigura dreptul la replică sau despăgubirile echivalente"*, precum şi de a *„determina procedura de urmat pentru exercitarea acestora."*

Staţiile de emisie aflate sub jurisdicţia unui stat membru au obligaţia să acorde dreptul la replică sau despăgubiri echivalente.

Cererea de exercitare a dreptului la replică sau de despăgubiri echivalente poate fi refuzată în unul din următoarele cazuri:

- cererea nu poate fi justificată în concordanţă cu condiţiile stabilite la art. 28 alin. (1) din directivă;
- cererea implică un act susceptibil de a fi sancţionat;
- cererea ar angrena responsabilitatea juridică civilă a postului de emisie;
- cererea ar depăşi standardele decenţei publice.

Totodată, se recomandă stabilirea unei proceduri pentru derularea în instanţă a litigiilor referitoare la exercitarea dreptului la replică sau despăgubirile echivalente.

În legislaţia din România, dreptul la replică în domeniul audiovizualului este reglementat prin dispoziţiile art. 41 din **Legea audiovizualului nr. 504/2002.**

[1] Directiva 2010/13/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 10 martie 2010 privind coordonarea anumitor dispoziţii stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale (Capitolului IX „Dreptul la replică în transmisiile de televiziune")

De asemenea, dispoziţii privind dreptul la replică se regăsesc în Legea nr. 41/1994 privind organizarea şi funcţionarea Societăţii Romane de Radiodifuziune şi Societăţii Române de Televiziune, republicata 1999, cu modificările şi completările ulterioare[1], în Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internaţional privat, precum şi în legislaţia electorală.

Potrivit dispoziţiilor cuprinse în legislaţia electorală[2] pot beneficia de *dreptul la replică* competitorii electorali ale căror drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program electoral a unor fapte neadevărate beneficiază de drept la replică. *Dreptul la rectificare* se acordă competitorilor electorali ale căror drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program electoral a unor informaţii inexacte.

Legea prevede o serie de obligaţii în sarcina radiodifuzorilor astfel încât competitorii electorali să îşi poată exercita dreptul la replică şi rectificare. Astfel, difuzorii programelor electorale au obligaţia de a decide acordarea sau neacordarea dreptului solicitat[3], comunicarea decizie luate

[1] Astfel, dispoziţiile art. 14 alin. (4) – (10) din Legea nr. 41/1994, cu modificări şi completări ulterioare prevăd:

„(4) Ştirile sau informaţiile difuzate, care, ulterior, se dovedesc inexacte, trebuie rectificate în condiţii similare difuzării.

(5) Difuzarea unor informaţii prin care se lezează drepturile sau interesele legitime ale unei persoane fizice sau juridice îi dă dreptul acesteia să ceară redacţiei de specialitate rectificarea lor, care trebuie să aibă loc în termen de 48 de ore de la solicitarea persoanei fizice sau juridice interesate

(6) În caz de refuz, persoana care se consideră vătămată într-un drept sau interes legitim poate cere directorului general al societăţii, în cel mult 6 zile după expirarea termenului de la alin. (5), acordarea dreptului la replică.

(7) Dreptul la replică va fi difuzat în cadrul aceleiaşi emisiuni şi la aceeaşi oră la care dreptul sau interesul legitim al persoanei a fost lezat, în termen de 48 de ore de la solicitarea persoanei în cauză.

(8) Răspunderea pentru difuzarea rectificării aparţine conducătorului redacţiei în cauză, iar răspunderea pentru acordarea dreptului la replică revine directorului general al societăţii.

(9) Nedifuzarea rectificării şi neacordarea dreptului la replică pot face obiectul sesizării instanţelor judecătoreşti.

(10) Celelalte cazuri privind dreptul la replică se exercită conform normelor obligatorii stabilite de Consiliul Naţional al Audiovizualului, publicate în Monitorul Oficial al României."

[2] Spre exemplu, art. 73 din Legea nr. 67/2004, pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, republicată, cu modificările şi completările ulterioare.

[3] În cel mult 24 de ore de la primirea unei solicitări formulate în scris, iar în situaţia în care solicitarea se referă la o emisiune difuzată în ultima zi de campanie electorală, decizia trebuie luată în cel mult 12 ore de la primirea solicitării.

solicitantului[1], difuzarea dreptului la replică/rectificare în cazul în care decide acordarea dreptului solicitat ori dacă Consiliul Național al Audiovizualului dă câștig de cauză solicitantului

Prin art. 113 din Legea nr. 105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat, se stabilește că *„Dreptul de replică împotriva daunelor aduse personalității este supus legii statului în care a apărut publicația sau de unde s-a difuzat emisiunea."*

Conform art. 41, alin. (1) din Legea audiovizualului, *„Orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime, în special reputația și imaginea publică, au fost lezate prin prezentarea de fapte inexacte în cadrul unui program, beneficiază de dreptul la replică sau la rectificare."*

Dispozițiile legale mai sus menționate au aplicabilitate în domeniul audiovizual indiferent dacă este vorba de comunicații audiovizuale publice sau private, ori dacă transmisia se realizează pe cale radioelectrică sau prin cablu. Pe de altă parte, indiferent de rezultatul solicitării dreptului la replică sau rectificare, persoana lezată poate alege să se adreseze instanțelor judecătorești.

Sarcina adoptării procedurii de exercitare a dreptului la replică sau la rectificare, precum și orice alte măsuri necesare, inclusiv stabilirea și aplicarea de sancțiuni, revine Consiliului Național al Audiovizualului.

În acest sens, prin **Decizia nr.187 din 3 aprilie 2006 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual** sunt stabilite normele obligatorii pentru acordarea și programarea dreptului la replică sau rectificare în cadrul programelor audiovizuale și, totodată, sunt specificate toate elementele referitoare la exercitarea acestor drepturi în domeniul audiovizual.

În ceea ce privește titularii dreptului la replică sau rectificare, potrivit art. 41, alin. (1) din Legea audiovizualului, au dreptul să solicite replica/rectificare *„orice persoană fizică sau juridică, indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime, în special reputația și imaginea publică, au fost lezate prin prezentarea de fapte inexacte în cadrul unui program"*

De asemenea, prin art. 48 din Decizia nr.187 din 3 aprilie 2006 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual, se precizează că beneficiază de dreptul la replică persoana *„ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program audiovizual a unor fapte neadevărate"*, în timp ce art. 50 alin. (1) precizează faptul că

[1] În cazul neacordării dreptului solicitat, motivele trebuie să fie comunicate solicitantului și Consiliului Național al Audiovizualului.

beneficiază de dreptul la rectificare orice persoană fizică sau juridică," *indiferent de naționalitate, ale cărei drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program audiovizual a unor informații inexacte".*

Dreptul la replică nu poate fi folosit în mod abuziv. Pentru a beneficia de dreptul la rectificare sau la replică, persoana care se consideră lezată trebuie să aducă argumente care să-i justifice interesul, să probeze că anumite drepturi sau interese i-au fost vătămate.

Dreptul la replică nu poate fi solicitat[1] în următoarele cazuri:

- pentru opinii și judecăți de valoare;
- în situația în care radiodifuzorii au respectat principiul audiatur et altera pars (să fie ascultată și cealaltă parte); Respectarea acestui principiu presupune condiții nediscriminatorii de exprimare în cadrul aceluiași program;
- când se solicită replica la replică;
- în cazul în care radiodifuzorul răspunde acuzațiilor unei persoane, cu condiția să nu afecteze drepturile sau interesele legitime ale unui terț;
- în cazul unui acord scris încheiat de radiodifuzor cu persoana lezată.

Rectificarea nu poate fi solicitată[2] în cazul în care inexactitatea informațiilor nu este semnificativă și clară și nici în cazul unui acord scris încheiat de radiodifuzor cu persoana lezată.

8.3. Procedura exercitării dreptului la replică/rectificare

Cererea de solicitare a dreptului la replică/rectificare se face în termen de cel mult 20 de zile de la data difuzării emisiunii în care s-a produs lezarea, în scris, și se transmite la sediul postului care a difuzat programul incriminat.

Radiodifuzorul are obligația să asigure înregistrarea cererii (cu menționarea datei și orei primirii) și înmânarea unei dovezi scrise solicitantului. În cazul în care radiodifuzorul refuză să înregistreze cererea, solicitantul se poate adresa direct CNA în termen de cel mult 30 de zile de la data difuzării programului care a produs lezarea.

Din punct de vedere al conținutului, potrivit art. 52, respectiv art. 60 din Decizia CNA nr.187/2006, cererea de solicitare a dreptului la replică/rectificare trebuie să conțină următoarele:

- numele, adresa, telefonul și alte date de contact ale persoanei care se consideră vătămată;

[1] Art. 49 din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006

[2] Art. 50 alin. (2) din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006

date de identificare a serviciului de programe care a difuzat emisiunea în care s-a produs lezarea (data şi ora difuzării, denumirea emisiunii);

- faptele neadevărate/inexacte pentru care se solicită dreptul la replică/rectificarea;
- motivarea cererii;
- textul replicii (numai pentru solicitarea dreptului la replică).

În cazul în care solicitantul este minor cererea va fi semnată de părinţi sau de reprezentantul legal (pentru minorul ce nu a împlinit vârstă de 14 ani), de minor împreună cu părinţi, de reprezentantul legal, iar pentru cei cu vârste între 14 şi 18 ani, cererea va fi semnată de aceştia împreună cu părinţii sau reprezentantul legal, după caz

Conţinutul replicii (textul) trebuie să se refere numai la faptele neadevărate contestate, să fie exprimat în limitele decenţei şi să nu conţină ameninţări sau comentarii marginale.

Cazurile în care radiodifuzorul poate refuza dreptul la replică sunt cele prevăzute de art. 56 din Decizia CNA nr.187/2006, respectiv:

„a) cererea nu a fost trimisă în termenul prevăzut de lege;

b) textul replicii nu întruneşte condiţiile stabilite la art. 53;

c) lungimea textului depăşeşte cu mult necesarul dreptului la replică, iar persoana lezată nu acceptă scurtarea textului;

d) persoana care solicită dreptul la replică nu respectă condiţiile prevăzute la art. 52;

e) radiodifuzorul deţine dovezi care probează adevărul faptelor prezentate."

Cazurile în care radiodifuzorul poate refuza dreptul la rectificare sunt prevăzute de art. 65 din Decizia CNA nr.187/2006, respectiv

„a) solicitarea a depăşit termenul prevăzut la art. 62;

b) solicitarea nu îndeplineşte condiţiile stabilite la art. 50 alin. (2) şi la art. 60."

În termen de două zile de la data primirii cererii de acordare a dreptului la replică/rectificare radiodifuzorul trebuie să decidă, asupra acordării/ neacordării dreptului la replică[1]/rectificare[2].

Decizia se comunică persoanei lezate, în scris, în termen de două zile de la data primirii cererii cu precizarea zilei şi orei difuzării dreptului la replică (în situaţia în care radiodifuzorul decide acordarea dreptului la replică), ori a motivării refuzului de acordare. În refuzul motivat se comunică solicitantului şi posibilitatea de a se adresa Consiliului Naţional al

[1] Art. 57 din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006
[2] Art. 63 din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006

Audiovizualului, în termen de 15 zile de la data primirii refuzului motivat, precum şi datele de contact ale Consiliului.

De asemenea, solicitantul se poate adresa Consiliului Naţional al Audiovizualului în termen de cel mult 30 de zile de la data difuzării programului care a produs lezarea, în cazul în care radiodifuzorul nu îşi îndeplineşte obligaţia de a comunica solicitantului decizia luată.

Dreptul la replică se difuzează gratuit, în termen de 3 zile de la data aprobării cererii, fie prin intervenţia directă a persoanei lezate, fie prin difuzarea unei înregistrări realizate de radiodifuzor sau de solicitant, în aceleaşi condiţii în care drepturile sau interesele legitime ale persoanei au fost lezate (în cadrul aceluiaşi interval orar, al aceleiaşi emisiuni, în limitele aceleiaşi durate şi cu precizarea emisiunii în care s-a produs lezarea)[1]. Dacă emisiunea în care s-a produs lezarea este programată într-un interval mai lung de 7 zile, dreptul la replică se difuzează în termen de 3 zile

Dreptul la rectificare se exercită cu acordul prealabil al persoanei lezate, prin difuzarea gratuită pe post, în termen de 3 zile de la data aprobării cererii, în acelaşi interval orar, a unui material realizat de radiodifuzor (cu precizarea emisiunii în care au fost prezentate informaţiile inexacte şi data difuzării ei), prin care acesta corectează, în spiritul adevărului, informaţiile inexacte care au produs lezarea.

Sesizarea adresată Consiliului Naţional al Audiovizualului, însoţită de întreaga documentaţie referitoare la cererile de acordare a dreptului la replică/rectificare, se înregistrează la Registratura acestuia.

Consiliul Naţional al Audiovizualului are obligaţia de a se pronunţa asupra sesizării în termen de cel mult 7 zile de la data înregistrării ei[2], iar în cazul în care Consiliul dă câştig de cauză solicitantului, radiodifuzorul va duce la îndeplinire decizia Consiliului Naţional al Audiovizualului în termen de cel mult 3 zile de la data comunicării ei[3].

[1] Art. 58-59 din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006
[2] Art. 68 din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006
[3] Art. 69 din Decizia CNA nr.187 din 3 aprilie 2006

CAPITOLUL 9

RELAȚIA PRESEI CU JUSTIȚIA RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A JURNALIȘTILOR

9.1. Răspunderea juridică a jurnaliștilor - obiect al controverselor legislative

Răspunderea jurnaliștilor este una dintre cele mai controversate teme ale dezbaterilor ce țin de reforma legislativă.

În ultimii ani, au fost înaintate zeci de proiecte de lege și propuneri legislative, mergând de la mărirea exagerata a cuantumului pedepselor pentru infracțiunile săvârșite prin presă până la dezincriminarea totală a acestora.

Modificarea Codului penal în 1996 a adus o înăsprire exagerată a pedepselor pentru infracțiunile ce pot fi săvârșite prin presă.

În plus, mass media a trebuit să ducă o luptă serioasă cu autoritățile pentru ca acestea să renunțe la legiferarea unor agravante pentru acest tip de infracțiuni.

Încercările de instituire a unei cenzuri deghizate printr-un regim sancționator excesiv au eșuat datorită unei opoziții puternice din partea presei române, la care s-au aliat apărători ai democrației din întreaga lume.

La vremea respectivă, editorialul ziarului New York Times atrăgea atenția administrației Clinton ca, înainte să acorde ajutorul economic, să privească cu atenție modul în care sunt respectate libertățile individuale în România, în special libertatea presei.

Nu numai răspunderea penală, dar și cea civilă a făcut obiectul unor lungi dispute legislative.

Ordonanța Guvernului din 22 ianuarie 1998, privind plata despăgubirilor civile cu titlu de daune morale, a întâmpinat o puternică opoziție din partea presei care a considerat că acest act normativ constituie o nouă modalitate de cenzurare a presei prin încurajarea proceselor împotriva ziariștilor.

Ordonanța scutea de taxă de timbru pe reclamanți, însă instituia o cauțiune de 10%, pe care aceștia erau obligați sa o plătească la CEC, urmând ca în cazul în care câștigă procesul, suma să le fie returnată în integralitate.

Presa a considerat această ordonanță un supliment al articolului 206 din Codul penal, acuzând ambiguitatea periculoasă a textului de lege care prevedea dispoziții imperative de acordare a despăgubirilor morale: „Oricine a cauzat unei persoane fizice un prejudiciu moral, printr-o atingere adusă demnității, onoarei, vieții particulare sau dreptului la propria imagine este obligat să-l repare prin plata unor despăgubiri civile cu titlu de daune morale. Deși adoptată de Guvern, Ordonanța din ianuarie '98 a fost retrasă în ultima clipă de la publicarea în Monitorul Oficial.

Însă, câteva zile mai târziu, intră în vigoare Ordonanța Guvernului nr.11 din 29.11.1998, potrivit căreia sunt scutite de taxe judiciare de timbru acțiunile și cererile, inclusiv cele pentru exercitarea căilor de atac referitoare la stabilirea și acordarea daunelor morale pentru prejudicii aduse onoarei, demnității sau reputației unei persoane fizice.

Într-un mod cu totul surprinzător, presa nu prea a avut reacții față de aceste dispoziții care, practic, prin scutiri de taxe, lăsau drum liber abuzurilor din partea celor dispuși să hărțuiască ziariștii prin tribunale. Această situație a durat mai bine de doi ani, până la intrarea în vigoare a Ordonanței de Urgență nr.53 din 19 mai 2000, pentru unele măsuri privind soluționarea cererilor referitoare la acordarea de despăgubiri pentru daunele morale. Acest act normativ, recent abrogat, stabilea o cauțiune de 5% din valoarea despăgubirilor solicitate, sumă ce urmează să fie returnată reclamantului în cazul în care câștigă sau să fie eliberată pârâtului dacă a solicitat despăgubiri pentru daunele suferite în urma procesului și, bineînțeles, acțiunea reclamantului a fost respinsă. De remarcat că în această ordonanță nu se mai face nici o referire expresă la activitatea jurnaliștilor.

Însă, de departe, întrebarea care nu și-a găsit încă răspuns, deși planează asupra legiuitorului încă de la începuturile conturării principiului libertății presei, este aceea daca delictele de opinie trebuie sau nu să mai facă parte din sfera penalului sau este de ajuns o răspundere civila ori contravențională. Și aceasta cu atât mai mult cu cât nici până în zilele noastre nu s-a reușit o definire cu caracter de constantă a infracțiunilor, respectiv a delictelor de presă.

Puterile și regimurile politice autoritare nu țin cont de regulile de drept pentru a controla informația.

9.2. Răspunderea disciplinară a jurnalistului

Răspunderea disciplinară a jurnalistului este angajată în momentul săvârșirii abaterilor disciplinare, care, potrivit art.263, alin.2 din Codul muncii, sunt acele fapte în legătură cu munca săvârșite cu vinovăție de către salariat, prin care acesta a încălcat normele legale, regulamentul intern,

contractul individual de muncă sau contractul colectiv de muncă aplicabil, ordinele și dispozițiile legale ale conducătorilor ierarhici .

În studiul său, drd. Emanoil Popescu apreciază că, în jurnalism, validarea profesională este dată de apartenența la comunitatea jurnaliștilor, precum și de existența unor relații contractuale între jurnalist și instituția mass-media. Astfel, jurnalistul, ca de altfel orice alt salariat, dobândește, pe lângă dreptul de a fi recompensat pecuniar, și anumite obligații, ce rezultă din contractul încheiat de individ și instituția angajatoare sau din normele deontologice ale jurnalismului.

Având în vedere că legea nu prevede în mod expres și limitativ care fapte constituie abateri disciplinare, nefiind determinate în individualitatea lor, în literatura de specialitate s-a reținut existența abaterilor săvârșite față de colegii săi, față de sursele folosite în activitatea sa, față de persoanele controversate, față de utilizatorii activității jurnalistice, precum și abaterile provenite din selecția informației.

Indiferent de natura lor, abaterile disciplinare săvârșite de către jurnalist atrag sancțiunile disciplinare prevăzute în art. 264 din Codul muncii, ce pot fi aplicate de către angajator, însă nu înainte de a efectua o cercetare disciplinară prealabilă, sub sancțiunea nulității absolute a măsurii. Aceste sancțiuni sunt: avertismentul scris, suspendarea contractului individual de muncă pentru o perioadă ce nu poate depăși 10 zile lucrătoare, retrogradarea din funcție, cu acordarea salariului corespunzător funcției în care s-a dispus retrogradarea, pentru o durata ce nu poate depăși 60 de zile, reducerea salariului de bază pe o durată de 1-3 luni cu 5-10%, reducerea salariului de bază și/sau, după caz, a indemnizației de conducere pe perioada de 1-3 luni cu 5-10%, desfacerea disciplinară a contractului de muncă. Deși sancțiunile disciplinare sunt expres și limitativ prevăzute în acest text de lege, abaterile disciplinare nu sunt determinate în individualitatea lor și în consecință, nu se precizează pentru care fapte se aplică una sau cealaltă din sancțiunile disciplinare. Astfel, stabilirea sancțiunii aplicabile trebuie să se facă pe baza criteriilor enumerate de art. 266, din Codul muncii: gravitatea faptei, împrejurările în care a fost săvârșită, gradul de vinovăție, consecințele abaterii, comportarea generală în serviciu a salariatului, sau eventualele sancțiuni disciplinare suferite anterior de acesta.

Trebuie subliniat faptul că, spre deosebire de alte categorii de salariați, pentru aceasta profesie, nu sunt reglementate prin lege sancțiuni disciplinare specifice, întrucât exercitarea optimă a jurnalismului, în condiții democratice, nu este compatibilă cu statute disciplinare stricte.

9.3. Răspunderea patrimonială a jurnalistului

9.3.1. Răspunderea patrimonială a jurnalistului față de angajator

Răspunderea patrimonială a jurnalistului față de angajator apare în cazul în care acesta produce un prejudiciu patrimoniului angajatorului prin fapta sa ilicită, personală, săvârșită cu vinovăție și în legătură cu munca. Potrivit art. 270 din noul Cod al muncii, salariații răspund patrimonial conform normelor și principiilor răspunderii civile contractuale, însă, potrivit aceluiași articol, salariații nu răspund de pagubele provocate de forța majoră sau de alte cauze neprevăzute și care nu puteau fi înlăturate și nici de pagubele care se încadrează în riscul normal al serviciului. Conform art.273, alin.1, suma stabilită pentru acoperirea daunelor, urmează a fi reținută în rate lunare din drepturile salariale care se cuvin persoanei în cauză. Alin. 2 prevede că ratele respective nu pot fi mai mari de o treime din salariul lunar net, fără a putea depăși împreună cu celelalte rețineri pe care le-ar avea cel în cauză, jumătate din salariul respectiv.

De asemenea, jurnalistul poate răspunde patrimonial față de angajator și pentru pagubele pe care le cauzează printr-o faptă penală în legătură cu munca sa.

9.3.2. Răspunderea patrimonială a jurnalistului fata de terți

Răspunderea patrimonială a jurnalistului față de terți este reglementată de dispozițiile art. 998-999 din Codul civil, care reprezintă cadrul general al răspunderii civile pentru daune morale și materiale. Totodată, în literatura de specialitate s-a reținut că, pentru activitatea jurnalistului are relevanță și răspunderea instituită prin Decretul nr. 31/1954. Art. 54 din acest decret prevede că "persoana care a suferit o atingere a dreptului sau la nume sau pseudonim, la denumire, la onoare, la reputație, în dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere științifice, artistice sau literare, de inventator sau orice alt drept personal nepatrimonial va putea cere instanței judecătorești încetarea săvârșirii faptei care aduce atingere drepturilor mai sus arătate". Potrivit alineatului 2 al aceluiași articol, cel care a suferit asemenea atingeri are dreptul de a cere instanței " sa oblige pe autorul faptei săvârșite fără drept să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de instanță, spre a ajunge la restabilirea dreptului atins", deci, inclusiv măsuri de natură patrimonială.

În consecință, publicarea sau difuzarea prin mass-media a unor imagini, fotografii sau texte ce produc o atingere a onoarei, demnității sau reputației unei persoane, a dreptului la viață privată, dă posibilitatea persoanei ce a suferit prejudiciul de a pretinde și a obține repararea acestuia. În situația în

care prin fapta respectivă au fost încălcate şi normele de drept penal, persoana vătămată poate utiliza atât acţiunea civilă, cât şi acţiunea penală, pe care le poate exercita împreună sau separat.

Unele aspecte specifice ale răspunderii patrimoniale faţă de terţi, menţionate de către autor, sunt reglementate prin Legea nr. 8/1996, privind dreptul de autor, sau prin Legea nr. 148/2000, privind publicitatea.

9.4. Răspunderea contravenţională şi penală

În opiniile din doctrina de specialitate[1], libertatea presei nu poate fi exercitată în mod abuziv, ci trebuie corelată cu drepturile şi libertăţile celorlalţi, precum şi cu responsabilitatea socială. În cazul în care nu este respectat acest deziderat de către jurnalişti, faptele ilicite săvârşite de aceştia pot atrage chiar şi răspunderea contravenţională şi cea penală, cele mai grave forme ale răspunderii juridice[2].

Existenţa contravenţiei şi tragerea la răspundere a făptuitorului sunt condiţionate de prezenţa celor patru elemente constitutive – obiectul, subiectul, latura obiectivă şi latura subiectivă, caracteristice şi infracţiunilor, de altfel.

În legătură cu răspunderea contravenţională a jurnalistului, autorul Emanoil Popescu[3] aminteşte o serie de aspecte concrete, cu titlu de exemplu, cum ar fi protecţia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal şi libera circulaţie a acestor date, reglementata prin Legea nr.667/2001, sau încălcarea dispoziţiilor Legii nr. 148/2000 privind publicitatea. De exemplu, constituie contravenţii, în măsura în care nu îndeplinesc condiţiile pentru a constitui infracţiuni, încălcarea art. 15-17 referitoare la regulile speciale privind publicitatea armelor, muniţiilor, explozibililor, metodelor şi mijloacelor pirotehnice, sau publicitatea produselor medicamentoase. Contravenţiile la Legea publicităţii se constată şi se sancţionează, după caz, de către reprezentanţii împuterniciţi ai Oficiului pentru Protecţia Consumatorului, ai Administraţiei Publice Locale, ai Consiliului Naţional al Audiovizualului.

Referitor la răspunderea penală, se constată în doctrină[4] ca cele mai frecvente infracţiuni săvârşite de jurnalişti sunt cele prevăzute de art. 205 şi

[1] A se vedea Emanoil Popescu - *„Răspunderea juridică a jurnalistului"*, în Revista Română de Dreptul Muncii, nr.1/2003;
[2] Idem;
[3] Emanoil Popescu, op. cit;
[4] A se vedea Emanoil Popescu, Carmen Monica Cercelescu, Corneliu, Turianu, ş. a;

206 C. pen., respectiv insulta şi calomnia[1], în prezent dezincriminate. Potrivit art. 207 C.pen., fapta cu privire la care s-a făcut proba veritaţii nu constituie infracţiunea de insulta sau calomnie. Rezulta ca art. 207 C.pen. permitea proba veritaţii celor afirmate sau imputate doar în situaţia în care jurnalistul este capabil de a dovedi ca a avut un interes legitim pentru a face acele afirmaţii, în sensul ca publicarea articolului respectiv este de natură să servească interesul public.

O altă modalitate de a înlătura răspunderea penala putea fi invocarea erorii de fapt, prevăzută de art.51 C. pen., însa într-un asemenea caz, este deosebit de important dacă jurnalistul a depus sau nu toate diligenţele necesare pentru a-şi îndeplini obligaţiile profesionale. În situaţia în care nu depunea toate eforturile pentru a-şi procura documente şi alte dovezi justificative ale acuzelor pe care le aduce, era culpabil, dovedind superficialitate, iar necunoaşterea din motive obiective a unor detalii l-ar putea disculpa.

Alte infracţiuni prevăzute de Codul penal care, pot fi săvârşite de jurnalist în activitatea sa, sunt[2]: ofensa adusa autorităţii (art. 238), ultrajul (art. 239), propaganda în favoarea statului totalitar (art.166), comunicarea de informaţii false (art. 168, indice 1), divulgarea secretului care periclitează siguranţa naţională (art. 169 alin.4), propaganda naţionalist şovină (art. 317), instigarea publica şi apologia infracţiunilor (art.324, alin. 1, 2 şi ultim), răspândirea de materiale obscene (art.325), propaganda pentru război (art.356)[3].

De asemenea, jurnalistul poate comite în activitatea sa o serie de infracţiuni prevăzute în unele legi speciale, precum Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor şi Legea nr.148/2000, modificata, privind publicitatea. De asemenea, există posibilitatea răspunderii penale a jurnaliştilor în cazul încălcării Legii nr.187/1999 privind accesul la propriul dosar şi deconspirarea securităţii, ca poliţie politică[4].

Fapta ilicita săvârşită de jurnalist poate atrage, în acelaşi timp, răspunderea disciplinară, materială, penala sau contravenţională. În cazul cumulului răspunderii disciplinare cu răspunderea patrimonială[5], fapta ilicită, care constituie abatere disciplinară, aduce atingere atât ordinii

[1] În prezent dezincriminate, chestiune controversată atât în doctrină cât şi în jurisprudenţă şi care va face obiectul studiului nostru în partea finală;
[2] Carmen_Monica Cercelescu – *„ Regimul juridic al presei. Drepturile şi obligaţiile jurnaliştilor"*, Editura Teora, Bucureşti, 2002;, p.131;
[3] Idem.
[4] Idem, p.135.
[5] Sache Neculaescu – *„Răspunderea civilă delictuală"*, Editura Şansa, Bucureşti, 1994, p. 96.

disciplinare cât şi patrimoniului unităţii. Este totuşi posibil ca răspunderea patrimonială să nu implice şi angajarea răspunderii disciplinare. Deci, răspunderea patrimonială nu exclude răspunderea disciplinară, dar nu o presupune neapărat[1]. În cazul în care abaterea disciplinară întruneşte elementele constitutive ale unei infracţiuni, este posibil cumulul răspunderii penale cu răspunderea disciplinară. Având însa în vedere natura specifică a celor doua tipuri de răspundere juridică, răspunderea penală, odată declanşată, produce o sistare a disciplinarului. Altfel spus, penalul ţine în loc disciplinarul în acelaşi mod în care ţine în loc şi civilul. Când se constata în cadrul judecăţii penale că fapta întruneşte elementele constitutive ale unei infracţiuni ce a fost săvârşită cu vinovăţie de salariatul respectiv, acesta fiind condamnat printr-o sentinţa definitivă, organul de conducere al unităţii este în drept să aplice ulterior sancţiunea disciplinară a desfacerii contractului de munca, în conformitate Codul muncii[2]. O faptă ilicită săvârşită de jurnalist la locul de muncă poate întruni şi elementele unei contravenţii şi în acest caz, este posibil cumulul răspunderii disciplinare cu răspunderea contravenţională.

Potrivit Legii fundamentale[3], libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine. Sunt interzise de lege defăimarea ţării, a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. Dispoziţiile constituţionale, prin art.30 alin.6 şi 7, stabilesc limitele libertăţii de exprimare. Dincolo de aceste limite, ne aflăm în sfera ilicitului penal sau civil, după caz. Aceste fapte interzise de Constituţie se regăsesc incriminate de Codul penal încă în vigoare şi alte legi speciale ce conţin dispoziţii penale.

9.5. Răspunderea penală a jurnaliştilor

Cea mai gravă formă a răspunderii juridice este răspunderea penală. Unicul temei al acestei răspunderi este infracţiunea (delictul) şi numai legea poate stabili în ce condiţii o persoană poate fi trasă la răspundere penală. În majoritatea cazurilor, săvârşirea infracţiunii (delictului, în presă) atrage automat răspunderea penală a autorului, respectiv a participanţilor. Însă există şi infracţiuni mai puţin grave (insulta şi calomnia, dezincriminate, recent, în presă)) în cazul cărora punerea în mişcare a acţiunii penale, inclusiv tragerea la răspundere penală, sunt condiţionate de plângerea prealabilă a persoanei care se consideră vătămată.

Prin definiţie, răspunderea penală este raportul juridic penal de constrângere, ce rezultă ca urmare a săvârşirii unei infracţiuni. Acest raport juridic se formează între infractor, pe de o parte, şi stat, ca reprezentant al societăţii, pe de altă parte, şi constă în dreptul statului de a trage la răspundere persoanele care au săvârşit infracţiuni, şi de a le aplica sancţiunile corespunzătoare.

La săvârşirea unei infracţiuni de presă pot participa mai multe persoane, de la autorul materialului incriminat mergând pe linie ierarhică până la redactorul şef şi chiar persoane din afara redacţiei (cel care a acordat un interviu sau persoane care au calitate de instigatori sau complici). Contribuţia acestor persoane la săvârşirea infracţiunii poate consta în acte de executare directă şi nemijlocită (autorul), în acte de înlesnire, sprijinire materială şi morală (complicele), sau în acte de determinare la săvârşirea infracţiunii (instigatorul). Aplicând la materia infracţiunilor de presă, toate aceste tipuri de participaţie sunt posibile.

Răspunderea penală revine, aşadar, tuturor participanţilor la săvârşirea infracţiunii, iar natura şi cuantumul sancţiunii se stabileşte de către instanţă în funcţie de contribuţia concretă a fiecărui participant la săvârşirea infracţiunii.

9.5.1. Delictele de presă

În urmă cu 80 de ani, penalistul Ion Ionescu Dolj arăta că „de la 1866, cu toată modificarea făcută în 1884 articolului 24 din Constituţie, nici până azi nu s-a putut ajunge a determina noţiunea exactă a delictului de presă" . Această remarcă, făcută cu ocazia unor prelegeri publice organizate pe marginea proiectelor Constituţiei din 1923, este valabilă şi pentru ziua de astăzi.

Actualmente, o primă serie de dificultăţi pentru jurişti este determinată de terminologia constituţională şi cea din noul Cod penal care, pentru faptele penale săvârşite prin presă, foloseşte noţiunea de „delict", şi nu infracţiune.

În doctrina juridica românească, noţiunea de delict reprezintă o anumită formă mai puţin gravă a infracţiunii. Codul penal al lui Carol al II-lea, de la 1936, conţinea, la art. 95, o clasificare a infracţiunilor în crime, delicte şi contravenţii. Criteriul clasificării era în funcţie de forma vinovăţiei şi de „specia pedepsei prevăzute de lege pentru fiecare din ele", delictele fiind sancţionate cu închisoare corecţională sau amendă penală.

[1] Idem.
[2] Idem.
[3] Art.30, Constituţia României.

Actualul Codul penal, încă în vigoare până la 1 septembrie 2006 (prelungit pana la 1 sept.2008, ulterior, iarăşi prelungit), nu mai reia această clasificare, pentru toate faptele prevăzute de legea penală folosindu-se termenul de infracţiune. S-ar putea spune că, anticipând, prin folosirea termenului „delict" în dispoziţiile Legii fundamentale, Constituanta a dorit reinstituirea clasificării infracţiunilor în crime şi delicte, iar infracţiunile de presă să intre în categoria delictelor (aşa cum se prevede în noul Cod penal, care va intra în vigoare, probabil, la data de mai sus).

Problema care s-a pus de multe ori vizavi de formularea constituţională este dacă textul art. 30, pct. 8, teza finală impune dispoziţii speciale în privinţa delictelor de presă. Însă, până la a da un răspuns în acest sens, determinarea noţiunii de delict de presă a făcut şi face încă obiectul controverselor între jurişti.

9.5.2. Particularităţile delictului de presă

Încă de la începutul secolului trecut, s-au conturat două păreri cu privire la noţiunea de infracţiune, respectiv delict de presă. Într-o primă opinie, criteriul circumscrierii unor infracţiuni în sfera delictelor de presă este modul de executare. Delictul este de presă dacă s-a comis pe calea presei. Acesta pare însă un mod de abordare simplist, lărgind nejustificat de mult aria infracţiunilor de presă. Într-o asemenea viziune ar însemna că şi un anunţ al cărui conţinut ar putea face parte din latura obiectivă a unei infracţiuni de înşelăciune, de pildă, ar putea primi încadrarea la delictele de presă, pentru simplul motiv că modul de executare s-a comis pe calea presei.

A doua opinie este aceea că delictele de presă, pe lângă modul de executare prin intermediul presei, conţin o condiţie în plus, şi anume manifestarea abuzivă a unei opinii, „un abuz de cugetare sau de gândire". Acestei a doua păreri i s-a opus inconvenientul că este greu de probat când într-o publicaţie există manifestarea unei opinii sau a unei cugetări. La acea vreme, penalistul Ion Ionescu Dolj s-a adresat celor prezenţi la prelegerile publice organizate de Institutul Social Român cu următoarea întrebare; „(...) o naraţiune de fapte, o calomnie, un desen obscen etc., conţin ele manifestarea unei opinii şi merită acest nume?".

Cert este că nici până astăzi doctrina şi practica judiciară nu au ajuns la un punct de vedere unitar în ceea ce priveşte conţinutul noţiunii delict de presă.

Este însă indiscutabil faptul că infracţiunile de presă au o serie de particularităţi faţă de dreptul comun:

a) modalitatea de săvârşire este întotdeauna prin intermediul presei scrise sau audiovizuale;

b) momentul consumării infracţiunii coincide cu cel al publicării, respectiv al difuzării;

c) vinovăţia se manifestă într-o formă specifică, întrucât delictele de presă ar trebui să conţină un abuz în manifestarea unei opinii sau un abuz în manipularea unor informaţii în scopul de a crea publicului o imagine defectuoasa a realităţii, o percepere greşită a faptelor. Cu alte cuvinte, trebuie să existe reaua credinţă a ziaristului în exercitarea atribuţiilor sale.

În literatura juridică s-au exprimat opinii potrivit cărora fapta ilicită a ziaristului urmează sa fie calificată numai în urma probării intenţiei directe („prevede rezultatul faptei sale, urmărind, producerea lui prin săvârşirea acelei fapte"), adică numai atunci când există intenţia vădită ca prin distrugerea normei juridice să lezeze onoarea, prestigiul, imaginea, viaţa privată, autoritatea unei persoane, a unei instituţii, a unor însemne naţionale, a prestigiului ţării şi al naţiunii.

În plus, în practica internaţională s-a decis în mod constant că interesul public primează oricăror interese private, iar publicarea unui material în scopul protejării interesului public justifică înlăturarea răspunderii penale. Pe de altă parte, limitele criticii admisibile sunt mult mai largi atunci când este vorba de protejarea unor interese generale. Şi acestea sunt aspecte specifice ale vinovăţiei în cazul infracţiunilor de presă, întrucât autorul poate acţiona pe deplin conştient că denigrează o persoană publică, spre exemplu, dacă această persoana acţionează, în viaţa publică, sub o imagine falsificată.

Aşa cum remarcă dr. Dumitru Titus Popa, „forţând termenii, putem spune că ziaristul poate fi exonerat de răspunderea penală chiar şi atunci când textul său are datele unui fapt delictual (penal)! Esenţial este să-şi probeze buna credinţă. Buna credinţă este decisivă în exonerarea de răspundere penală şi este temeiul de drept care legitimează şi conferă şansa probei veritaţii".

9.5.3. Delictele de presă în legislaţia în vigoare

Dispoziţiile constituţionale, prin art.30 alin.6 şi 7, stabilesc limitele libertăţii de exprimare. Dincolo de aceste limite, ne aflăm în sfera ilicitului penal sau civil, după caz.

Potrivit Legii fundamentale, libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viaţa particulară a persoanei şi nici dreptul la propria imagine. Sunt interzise de lege defăimarea ţării, a naţiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură naţională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violenţă publică, precum şi manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

Aceste fapte interzise de Constituţie se regăsesc incriminate de Codul penal încă în vigoare şi alte legi speciale ce conţin dispoziţii penale.

9.5.4. Prezentarea delictelor de presă

9.5.4.1. Delicte (infracţiuni) contra demnităţii: calomnia şi insulta

Dintre toate delictele ce pot fi săvârşite prin presă, cele mai frecvente cazuri practice au fost întemeiate pe art. 205 şi 206 din încă actualul Cod penal, referitoare la insultă şi calomnie. *De reţinut: recent, aceste delicte au fost dezincriminate în presă!!!.* Acţiunea juridică se poate îndrepta în continuare împotriva acelora care au provocat un prejudiciu onoarei sau demnităţii unei persoane prin faptele de insultă sau calomnie, însă răspunderea acestora, prin dezincriminarea acestor fapte ca infracţiuni, se va face numai în fata instanţelor civile având ca temei răspunderea civilă delictuală. Insulta şi calomnia nu mai atrag răspunderea penală a autorilor lor în legislaţia românească, aceştia putând fi traşi doar la răspundere juridică civilă potrivit principiului că „cel ce cauzează altuia un prejudiciu, este dator să îl repare", cerându-se pe această cale daune materiale sau morale.

a) Calomnia.

Constituia infracţiunea de calomnie „afirmarea sau imputarea, în public, a unei fapte determinate privitoare la o persoană, care, dacă ar fi adevărată, ar expune acea persoană la o sancţiune penală, administrativă sau disciplinată, ori disprețului public" .

Obiectul juridic specific al infracţiunii de calomnie era demnitatea omului, sub aspectul ei obiectiv, adică al aprecierii pe care o acordă celelalte persoane subiectului pasiv – persoana vătămată prin infracţiune. Acest aspect deosebea infracţiunea de calomnie de cea de insultă, prin incriminarea căreia era ocrotit mai mult aspectul subiectiv al demnităţii, adică autoaprecierea pe care şi-o acordă individul. „Prin incriminarea infracţiunii de calomnie, se ocroteşte preponderent demnitatea sub aspectul ei obiectiv, apărarea fiind îndreptată, cu preponderenţă, spre preţuirea pe care cei cu care o persoană intră în raporturi i-o acordă, spre stima, consideraţia, aprecierea, părerea lor; sentimentul de demnitate al unei persoane în sens subiectiv, ca sentiment propriu de preţuire morală, este şi el proteguit prin incriminarea faptei de calomnie, dar numai în mod complinitor al primului aspect al demnităţii. De aceea, la calomnie, ceea ce se atinge în primul rând este reputaţia unui om, şi numai în al doilea rând şi uneori indirect onoarea acestuia"[1].

[1] C-tin Mitrache – *„Drept penal general"*, Editura Universul Juridic, Bucureşti, 1999, p.87;

Legea nu cerea vreo calificare nici pentru subiectul activ, nici pentru subiectul pasiv al infracţiunii de calomnie. Aşadar, infracţiunea putea fi săvârşită de oricine şi împotriva oricui.

Totuşi, sunt anumite aspecte de care judecătorul urma să ţină seama la individualizarea pedepsei. Spre exemplu, dacă subiectul pasiv este o persoană publică, pericolul social al faptei este mai mare, cu atât mai mult în cazul în care fapta este săvârşită prin presă. Totodată, judecătorul va ţine seama de faptul că limitele criticii admisibile sunt mult mai largi în cazul persoanelor publice, astfel încât incriminarea va interveni numai dacă şi aceste limite sunt depăşite, fără a exista vreo legitimare sub aspectul interesului public.

În cadrul laturii obiective, elementul material al infracţiunii de calomnie constă în acţiunea de afirmare sau de imputare a unei fapte determinate, cu privire la o persoană.

A afirma înseamnă a susţine, a declara că o anumită faptă privitoare la o persoană este adevărata. A imputa înseamnă a reproşa cuiva o faptă, a-l învinui pentru acea faptă. Ca atare, afirmaţiile sau imputaţiile cu caracter calomniator intră sub incidenţa legii penale, indiferent de forma în care au fost făcute: expunere, povestire, descriere, la modul dubitativ, ironic, interogativ, deghizat etc. Spre exemplu, un enunţ de genul „nu vom afirma despre X că a furat bani de la bugetul statului, cât timp a fost în funcţie, cu toate că se cunoaşte deja acest lucru...", este de natură să constituie element material al infracţiunii prevăzute la art. 206, dacă din context reiese ca s-a intenţionat, pe cale deghizată, denigrarea persoanei respective.

Existenţa infracţiunii de calomnie presupune îndeplinirea unor condiţii esenţiale: afirmaţiile sau imputaţiile să fie făcute în public, să fie referitoare la o faptă (nu la calităţi, atribute ale persoanei), iar această faptă să fie determinată şi de natură a expune persoana respectivă unei sancţiuni sau disprețului public.

a) Potrivit art. 152, lit. e, Cod penal, fapta se consideră săvârşită „în public" atunci când a fost comisă prin orice mijloace cu privire la care făptuitorul şi-a dat seama că afirmaţiile sau imputaţiile ar putea ajunge la cunoştinţa publicului. Prin urmare, prin publicare în presă, condiţia este realizată. Nu este necesară prezenţa fizică a publicului faţă de făptuitor.

b) Afirmaţiile sau imputaţiile trebuie să se refere la fapte, indiferent că sunt comisive sau omisive, iar aceste fapte trebuie să fie determinate. Potrivit doctrinei, determinarea presupune o particularizare a faptei prin indicarea unor elemente care să o localizeze în timp şi în spaţiu.

Un calificativ injurios cu privire la o persoană, fără a se face referire la fapte determinate, nu poate constitui obiect al infracţiunii de calomnie, ci de insultă. Afirmaţiile de ordin general, cum ar fi „funcţionarul X este un hoţ",

fără a se arăta ce fapta a acestuia a dus la o asemenea apreciere, nu constituie calomnie.

Practica judiciară penală a produs adăugiri criteriilor enunțate de doctrină, în sensul că indicarea împrejurărilor referitoare la persoană, timp, loc, mod de săvârșire etc., trebuie să fie „de natură să o deosebească de alte fapte similare și să o facă verificabilă de către persoanele ce au luat cunoștință de afirmația sau imputarea făcută" . Definiția calomniei în legislația franceză *este* formulată diferit: „Orice alegație sau imputație cu privire la o faptă, prin care se atentează la onoarea sau considerația unei persoane ori colectivități constituie calomnie".

Publicarea directă sau pe cale de reproducere a acestor alegații sau imputații se pedepsește, chiar dacă sunt făcute sub formă dubitativă sau vizează o persoană sau o colectivitate care nu sunt nominalizate expres, dar identificarea este posibilă. Această formulare are drept element comun cu definiția dată de art. 206 condiția ca alegațiile sau imputațiile să se refere la „fapte". Pentru că nu se specifică și atributul „determinate", doctrina și jurisprudența franceză au dezvoltat alte criterii de identificare a afirmațiilor sau imputațiilor cu caracter calomnios: fapta să poată face, fără dificultate, obiectul unei probe a veritații și al unei dezbateri contradictorii. În lipsa acestor factori, încadrarea se poate face la „insultă".

Datorită lipsei condiției determinării, în practica franceză expresiile de genul „trădător de patrie" sau „condamnat de drept comun", întrunesc condițiile pentru a face obiectul unei infracțiuni de calomnie, chiar dacă nu se determină la modul concret fapta care a dus la atribuirea acestor calificative, însă poate fi demonstrată chiar și ulterior în instanță și poate face obiectul dezbaterii contradictorii .

Revenind la art. 206, Cod penal, pentru a avea incidență dispozițiile referitoare la calomnie, nu are importanță dacă acestea sunt adevărate sau sunt false. Interpretarea unilaterală a sintagmei „dacă ar fi adevărată", cu referire la faptă, ar putea duce la concluzia greșită potrivit căreia o afirmație sau o imputare este calomnioasă numai dacă nu este adevărată. însă legea penală nu permite proba veritații, indiferent dacă afirmațiile sau imputațiile sunt sau nu adevărate, dacă cel care le-a făcut nu dovedește că a avut un interes legitim să le facă. Astfel, incriminarea subzistă chiar daca acuzatul a spus adevărul, dar nu a avut nici un interes legitim să-l spună.

c) Pentru existența acestei infracțiuni, este suficient ca afirmațiile sau imputațiile să fi putut expune subiectul pasiv unei sancțiuni ori disprețului public. Nu este necesar ca sancțiunea să se fi executat. Odată produs, acest rezultat este în măsură să constituie obiectul unei probe a veritații care l-ar putea disculpa pe ziarist. Cât privește mijloacele de realizare a calomniei, ca infracțiune de presă, acestea pot consta în cuvinte scrise, semne grafice (cum ar fi caricaturile), imagini constând în reproduceri, fotografii sau filmări și, în general, orice formă de manifestare prin care este posibilă.

d) Latura subiectivă a delictului de calomnie

Forma de vinovăție cerută de lege pentru existența infracțiunii de calomnie este intenția directă sau indirectă. Este suficient ca făptuitorul să fi știut că afirmațiile sau imputațiile sunt de natură să expună o persoană unei sancțiuni penale, administrative sau disciplinare ori disprețului public, să fi urmărit producerea acestui rezultat sau să nu-l fi urmărit, dar să-și fi dat seama că este posibilă producerea lui.

În general, în momentul în care optează pentru publicare, jurnalistul urmărește să informeze opinia publică în legătură cu eventualele abateri de la lege ori normele morale ale subiectului în cauză. De cele mai multe ori, jurnalistul nu are nimic personal cu persoana despre care scrie. El poate acționa pe deplin conștient că denigrează persoana respectivă, că o expune unei sancțiuni sau disprețului public, însă o face în scopul de a informa opinia publică în legătură cu anumite fapte ale unei persoane, fapte care sunt incompatibile cu poziția pe care acea persoană o ocupă în societate, înșelând încrederea acordată de public. În acest caz, foarte frecvent în practică, există intenția de a săvârși fapta, însă buna credință a autorului poate legitima proba veritații, intervenind astfel o cauză specială de înlăturare a caracterului penal al faptei.

Autorul prevede că persoana despre care a scris va fi expusă unei sancțiuni sau disprețului public și urmărește acest lucru ori, deși nu urmărește, acceptă posibilitatea producerii acestui rezultat. În același timp, a făcut acest lucru în scopul de a proteja interesul publicului de a cunoaște aspectele care ar determina retragerea încrederii acordate unor persoane.

b) Insulta (în noul Cod penal, insulta a fost dezincriminată, și nu mai constituie un delict)

Insulta (așa cum este reglementată în actualul Cod penal) consta în atingerea adusă onoarei sau reputației prin cuvinte, gesturi sau prin orice alte mijloace, ori prin expunerea la batjocură, precum și prin atribuirea unui defect, boală sau infirmitate care, chiar reale dacă ar fi, nu ar trebui relevate.

Ceea ce particularizează obiectul juridic al insultei față de cel al calomniei este ocrotirea demnității sub aspectul subiectiv, adică sentimentul de demnitate al persoanei, sentimentul propriu de prețuire morală. Numai indirect și cu caracter complinitor, este protejată demnitatea sub aspect obiectiv, adică prețuirea pe care alții o dau persoanei .

De asemenea, infracțiunea de insultă constă în simple calificative sau atribute, fără referiri la fapte determinate, spre deosebire de calomnie, infracțiune la care referirea la fapte determinate constituie o cerință esențială pentru existența infracțiunii.

În privința ziariștilor, admisibilitatea probei veritații în materie de insultă este discutabilă sub aspect practic întrucât informațiile date publicității trebuie să fie obiective, să se refere la fapte. Nu există nici un interes public în a percepe injurii cu privire la o persoană, indiferent de funcția pe care o ocupă. Informarea prin presă are rolul să supună dezbaterii publice faptele acestor persoane. Totuși, există unele situații în care proba veritații este admisibilă. Spre exemplu, atribuirea unei boli mintale unei persoane publice, dacă această boală îl face inapt pentru funcția pe care o deține, ar putea justifica admisibilitatea probei veritații.

În cazul insultei, există situații în care proba veritații este. imposibilă. De exemplu, afirmația că X este un bou nu poate fi probată sub aspectul veridicității. Desigur, ziariștii pot exprima opinii, păreri, însă, conform regulilor deontologice, acestea trebuie sa facă referire la faptele persoanei în cauză, nu direct la persoană. Dacă, spre exemplu, se face vorbire despre rezultatele activității unei persoane și, în urma analizei acestora, se dă calificativul de „incompetent", avem de-a face cu infracțiunea de calomnie. În acest sens, în practica judiciară s-a decis că nu există infracțiunea de insultă „când cuvintele jignitoare nu sunt decât o reiterare generalizată a calomniei; în acest caz, inculpata urmează să răspundă numai pentru calomnie" .

Sub aspect procesual, trebuie îndeplinite aceleași condiții ca și în cazul infracțiunii de calomnie.

Pedeapsa pentru infracțiunea de insultă era închisoarea de la o lună la 2 ani alternativ cu amenda.

Circumstanțele atenuante reduc pedeapsa până la minimul general de 15 zile, iar cele agravante o pot mări cu o treime din maximul special.

Suspendarea condiționată a executării pedepsei este posibilă.

Se pot aplica pedepsele complimentare numai dacă instanța pronunță o pedeapsa maximă de doi ani sau mai mult datorită circumstanțelor agravante sau altor cauze, cum ar fi concursul de infracțiuni sau recidiva.

- **Cauze care înlăturau caracterul penal al faptei în cazul insultei și al calomniei: eroarea de fapt și proba veritații**

a) Eroarea de fapt

În cursul unui proces penal, ziaristul ar putea invoca în apărarea sa art.51, Cod penal (actual), cu privire la eroarea de fapt (cf.art.51, „nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, când făptuitorul, în momentul săvârșirii acesteia, nu cunoștea existența unei stări, situații sau împrejurări de care depinde caracterul penal al faptei").

Se pune problema dacă jurnalistul poate susține în fața instanței faptul ca, în momentul publicării, nu a cunoscut anumite date sau împrejurări care ar fi disculpat persoana în cauză în fața opiniei publice. De fapt, aici intervine analiza unei alte culpe, *și* anume aceea de a se fi încălcat îndatorirea constituțională privind informarea corectă a opiniei publice .

Pentru a aprecia corect incidența dispozițiilor privind eroarea de fapt, în cazul activității jurnalistice, trebuie observat dacă ziaristul a depus sau nu toate diligentele necesare pentru a-și îndeplini obligațiile profesionale. El este culpabil dacă nu a respectat principiul deontologic audiatur et altera pars, dacă nu a depus toate eforturile pentru a-și procura documente și alte dovezi justificative ale acuzelor pe care le aduce. Numai necunoașterea din motive obiective a unor detalii l-ar putea disculpa, și nu superficialitatea ori incompetența. Nu ar fi moral sau echitabil ca o culpă să poată fi invocată pentru o disculpare în altă cauză.

Exista totuși situații în care jurnalistul poate cădea într-o eroare scuzabilă. Spre exemplu, publică un articol denigrator cu privire la o persoană, având drept material informativ nu numai o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare, dar chiar și declarațiile acuzatului care și-a recunoscut vina. Ulterior, poate ieși la iveală faptul că persoana respectivă a fost constrânsă moral, sub amenințări grave, sa comită fapta și sa nu divulge numele instigatorilor. În acest caz, s~ar putea deduce o eroare scuzabilă.

Pentru a se putea apăra invocând eroarea prevăzută de art. 51, ziaristul trebuie să demonstreze în fața instanței că această eroare era invincibilă, în sensul că oricâte diligente ar fi depus pentru cunoașterea acelei situații sau stări care ar fi înlăturat eroarea, acest lucru nu ar fi fost posibil.

b) Proba veritații

Art. 207, Cod penal (actual) permite proba veritații celor afirmate sau imputate în măsura în care jurnalistul dovedește că a avut un interes legitim pentru a face acele afirmații sau imputații, în sensul că publicarea articolului respectiv este de natură să servească interesului public.

În practica judiciară s-a decis în mod constant că interesul legitim al ziaristului este acela de a informa cetățenii cu privire la problemele de interes public. Este suficient ca jurnalistul să facă dovada bunei credințe, justificând interesul pentru public de a cunoaște informațiile furnizate prin publicarea materialului respectiv, chiar dacă acele informații conțineau date denigratoare.

In practica judiciară, interesul legitim a fost apreciat ca un interes serios, temeinic, al unei persoane, care, de bună credință, crede că își poate apăra acest interes prin afirmația făcută . Afirmația poate servi la apărarea

unui interes legitim dacă contribuie la înlăturarea unui rău produs ori a unei situații dăunătoare, sau ajută la realizarea unui drept ori la prevenirea unui rău.

Potrivit art. 207, Cod penal, fapta cu privire la care s-a făcut proba veritații nu constituie infracțiunea de insultă sau calomnie.

■ Sancțiunile posibile în cazul delictului de calomnie

Pentru infracțiunea de calomnie, legea prevedea o pedeapsă cu închisoarea, cuprinsa între 3 luni și 3 ani, alternativ cu pedeapsa amenzii.

Daca instanța a reținut existența unor circumstanțe atenuante, pedeapsa se coboară în mod obligatoriu, până la minimul general de 15 zile sau se aplică o amendă ce nu poate fi mai mică de 300 000 iei.

Dacă, dimpotrivă, au fost reținute circumstanțe agravante, se poate aplica o pedeapsa până la maximul special de 3 ani, la care se poate adăuga un spor ce nu poate depăși o treime din acest maxim, adică un spor de 1 an.

In cazul infracțiunii prevăzute la art. 206, suspendarea condiționată a executării pedepsei este posibilă, dat fiind maximul special de cel mult 3 ani.

Aplicarea pedepselor complimentare a interzicerii unor drepturi, printre care și dreptul de a exercita profesia, este posibilă dacă pedeapsa principală stabilită de instanță este de cel puțin 2 ani și instanța consideră că fată de natura și gravitatea infracțiunii, împrejurările cauzei și persoana infractorului, această pedeapsă este necesară. Executarea pedepsei interzicerii unor drepturi începe după executarea pedepsei închisorii, după grațierea totală sau a restului de pedeapsă ori după prescripția executării pedepsei .

■ Aspecte controversate privind incriminarea și dezincriminarea insultei și calomniei

În contradicție cu convențiile internaționale și cu legislația altor țări, noul Cod penal al României, în Capitolul VIII, Titlul I din Partea specială intitulat "Delicte contra demnității" a incriminat numai fapta de calomnie, fapta de insultă fiind dezincriminată[1].

Dispozițiile actualului Cod penal care incriminau faptele de insultă și calomnie, au fost abrogate prin art. I pct.56 din Legea nr.278/2006, însă prin Decizia nr.62 din 18 ianuarie 2007 (publicată în Monitorul Oficial nr. 104 din 12 februarie 2007) Curtea Constituțională a decis că dispozițiile art. I pct.56 din Legea nr.278/2006 referitoare la abrogarea articolelor 205, 206 și 207 din Codul penal sunt neconstituționale.

Parlamentul, unica autoritate legiuitoare, ar fi trebuit să rezolve situația.

Curtea Constituțională a reținut că art.146 lit. d) din Constituție nu exceptează de la controlul de constituționalitate dispozițiile legale de abrogare și că, în cazul constatării lor, acestea își încetează efectele juridice în condițiile prevăzute de art.147 alin.(1) din Constituție, iar prevederile legale care au format obiectul abrogării continuă să producă efecte.

Mulți juriști consideră și la ora actuală insulta și calomnia dezincriminate. Argumentul este unul logic - deși dezincriminarea insultei și calomniei a fost declarată neconstituțională, nu se poate reține automat că cele două fapte au fost reincriminate printr-o simplă intervenție de contencios constituțional. Potrivit articolul 147, alin.1 din Constituția României, republicat, text de lege ce guvernează deciziile Curții Constituționale, dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale, dacă în acest interval, Parlamentul României sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Legii supreme, Constituția României.

Logica este destul de clară. Este de necontestat faptul că art.1, pct.56 din Legea nr.278 din 2006 nu mai este în vigoare, astfel operând direct prevederile constituționale pertinente, dintr-un motiv foarte simplu. Parlamentul nu a intervenit pentru a pune textul legal declarat neconstituțional, în acord cu prevederile Deciziei Curții Constituționale. Însă abrogarea art.1, pct. 56, din Legea 278 din 2006, prin care au fost dezincriminate insulta și calomnia, nu face în mod automat ca aceste fapte să fie reincriminate. A crede că prin simpla Decizie a Curții s-au resuscitat insulta și calomnia, se induce ideea că această instituție legiferează, procedând la incriminarea unor fapte penale. O asemenea idee este inadmisibilă într-un stat de drept și social spre care tinde România. Art. 2 din Codul penal spune că numai legea prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele care se aplică, măsurile care pot fi luate și în niciun caz nu poate hotărî în această materie Curtea Constituțională. În cazul de față, Parlamentul României avea obligația să intervină și să pună legea în acord cu cele hotărâte de Curtea Constituțională. În privința insultei și calomniei, acest fapt nu s-a mai întâmplat. Insulta și calomnia nu mai sunt infracțiuni.

---

[1] Ionuț-Andrei Cuzic - *"Aspecte privind incriminarea infracțiunilor de insultă și calomnie"*, Aceasta lucrare a fost prezentata la sesiunea științifică a Universității Mihail Kogălniceanu Iași (9.12.2010) http://ionut-cuzic.blogspot.com/2011/02/aspecte-privind-incriminarea.html;

În urma publicării acestei decizii a Curții Constituționale[1], în jurisprudență, această situație a fost interpretată diferit de către organele judiciare[2]. Astfel, unele parchete și instanțe au concluzionat că infracțiunile de insultă și calomnie sunt în continuare incriminate[3], iar alte parchete și instanțe au apreciat că decizia Curții Constituționale nu a avut nici un efect asupra dezincriminării celor două infracțiuni. În opinia separată la Decizia Curții Constituționale[4] (judecătorii Ion Vida și Kozsokar Gabor) se afirmă: "Având în vedere aceste prerogative, aparținând exclusiv legiuitorului, apreciem că în prezent nu se impune apărarea prin mijloace de drept penal al demnității, reputației și a dreptului persoanei la propria imagine, și în consecință, dezincriminarea faptelor de insultă și calomnie nu contravine niciunei norme constituționale, constituind doar o problemă de oportunitate și de justificare practică"[5].

Considerăm că prin dezincriminarea celor 2 fapte penale se încalcă principiul liberului acces la justiție, consacrat prin art.21 din Constituție, dreptul la un proces echitabil și dreptul la un recurs efectiv, prevăzut în art.6 și respectiv art.13 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și principiul egalității în drepturi prevăzut de art.16 din Constituție. Curtea Constituțională reține că liberul acces la justiție nu înseamnă numai posibilitatea de a te adresa instanțelor judecătorești, ci și de a beneficia de mijloace adecvate ocrotirii dreptului încălcat, corespunzător gravității și periculozității sociale a vătămării ce s-a produs. Înlăturarea mijloacelor penale de ocrotire a demnității ca valoare supremă în statul de drept, determină încălcarea caracterului efectiv al accesului la justiție în această materie.

Concepțiile juridico-filozofice promovate de societățile democratice admit că libertatea unei persoane se termină acolo unde începe libertatea altei persoane. În acest sens, art.57 din Constituție prevede expres obligația cetățenilor români, cetățenilor străini, și apatrizilor de a-și exercita drepturile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți[1].

O limitare identică este, de asemenea, prevăzută în art.10 paragraful 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în conformitate cu care " Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești"[2] , precum și în art.19 paragraful 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice care stabilește că exercițiul libertății de exprimare comportă îndatoriri speciale și responsabilități speciale și că aceasta poate fi supusă anumitor restricții care trebuie să fie expres prevăzute de lege, ținând seama de drepturile sau reputația altora[3]. Din dispozițiile normative citate rezultă ca nu există nicio incompatibilitate între principiul libertății de exprimare și incriminarea insultei și calomniei, care să impună dezincriminarea acestor infracțiuni. Majoritatea țărilor europene (Elveția, Franța, Germania, Spania, Italia, Grecia, Finlanda, Cehia, și altele) continuă să pedepsească insulta și calomnia.

Dezincriminarea insultei și calomniei și, prin aceasta, lipsirea de protecția legii penale a unor valori supreme, contravine și normelor internaționale și principiului proporționalității. Dacă nu sunt descurajate insulta și calomnia prin pedepsirea lor ca infracțiuni, reacția celor ofensați ar conduce la conflicte permanente care ar face imposibilă convieţuirea socială.

■ Răspunderea juridică a jurnaliștilor în cazuri speciale

1) Investigația (ancheta) jurnalistică. Cauza Dalban contra României

Investigația jurnalistică este o cercetare, prin mijloace proprii, efectuată de jurnaliști, în vederea descoperirii cauzelor unor fenomene sau situații de fapt din domeniile politic, social sau economic sau în scopul stabilirii

---

[1] Decizia nr.62 din 18 ianuarie 2007 (publicată în Monitorul Oficial nr. 104 din 12 februarie 2007)

[2] Idem;

[3] Astfel, unele parchete și instanțe au concluzionat că infracțiunile de insultă și calomnie sunt în continuare incriminate, iar alte parchete și instanțe au apreciat că decizia Curții Constituționale nu a avut nici un efect asupra dezincriminării celor două infracțiuni. Vicepreședintele Uniunii Judecătorilor din România (UNJR), Dragoș Călin, a afirmat că "este absurd ca pe teritoriul României anumite instanțe să condamne pentru calomnie, iar altele să nu condamne pe insultă și calomnie"

[4] Decizia nr.62 din 18 ianuarie 2007 (publicată în Monitorul Oficial nr. 104 din 12 februarie 2007)

[5] În Ionuț-Andrei Cuzic - *"Aspecte privind incriminarea infracțiunilor de insultă și calomnie"*, op. cit;

[1] Mihai Constantinescu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*, Ed. All Beck, București, 2004, p.53;

[2] Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

[3] În *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*,, op.cit, p.54;

adevărului privind anumite situații de fapt incerte și care interesează opinia publică.

Potrivit jurnalistului David Randall, investigația jurnalistică „nu este un rezumat sau gruparea unor descoperiri și date datorate altora, ci o cercetare originală efectuată de reporteri care folosesc adesea materialul cel mai brut.

Faptul că jurnaliștii au dreptul să efectueze propriile anchete în legătura cu anumite cazuri este incontestabil. însă tot atât de categoric este imperativul respectării prezumției de nevinovăție, care impune să se țină seama de caracterul confidențial al anumitor date din dosarul cauzei, în special al probatoriului.

Jurnaliștii pot efectua propriile investigații, cu atât mai mult cu cât confidențialitatea anchetei judiciare nu poate acoperi abuzuri, delicte și nedreptăți ale organelor chemate să instrumenteze un caz și cu atât mai mult cu cât sunt nenumărate cazurile în care organele abilitate omit să se sesizeze în legătură cu anumite stări de lucruri negative din societate. Ca urmare a relevării în presă a rezultatelor acestor investigații, foarte mulți ziariști s-au ales cu procese penale intentate de către cei implicați în anchetele jurnalistice. În aceste condiții se pun unele probleme cu privire la mijloacele de apărare ale jurnaliștilor și dreptul la protecție a surselor.

O problemă interesantă sub aspect juridic este aceea de a ști ce se întâmplă în cazul în care persoana implicată într-o anchetă jurnalistică obține o hotărâre de achitare din partea instanței, respectiv o ordonanță de încetare sau scoatere de sub urmărire penală din partea procurorului. Aceste hotărâri îl inculpă automat pe jurnalist în eventualitatea unui proces de calomnie intentat de cel care a obținut achitarea? Astfel de situații sunt frecvente în practică.

Semnificativă sub acest aspect este Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului din 28 septembrie 1999 în cauza Dalban contra României .Ionel Dalban, jurnalist la ziarul Cronica Romaşcană din Roman, a publicat în anii 1992-1993 o anchetă în care releva ilegalități săvârșite de directorul unei societăți comerciale cu capital de stat, precum și de un senator care avea calitatea de reprezentant al statului în organele de conducere ale acelei societăți. Ziaristul a relevat fraude de zeci de milioane de lei la respectiva societate, imputabile directorului și apropiaților săi. Senatorului i-a fost reproșat, prin materialul dat publicității, modul în care și-a făcut datoria ca reprezentant al statului în consiliul de administrație» precum și faptul că a fost plătit în fiecare lună, în mod nejustificat, cu sume de sute de mii de lei și a folosit autoturismul societății în interes propriu. Sursele jurnalistului au constat în rapoarte ale poliției economice, precum și interviuri și declarații ale unor membri ai consiliului de administrație și sindicaliști.

Ca urmare a acestor articole, directorul și senatorul l-au acționat în judecată pe Ionel Dalban, invocând dispozițiile art. 206 Cod penal. În iunie 1994, Judecătoria Roman 1-a condamnat pe ziarist la 3 luni închisoare cu suspendare, interzicerea profesiei de ziarist și plata unor daune morale de câte 150000 lei către fiecare și la cheltuieli de judecată în valoare de 50000 lei, respectiv 10000 lei.

Pentru a hotărî astfel, instanța a reținut că afirmațiile făcute de ziarist erau neîntemeiate, ceea ce le-a adus grave prejudicii părților vătămate, atrăgând asupra lor disprețul public. De asemenea, instanța a avut în vedere faptul că, deși directorul societății comerciale a fost cercetat penal, procurorul a dispus scoaterea de sub urmărire penală pentru infracțiunile de delapidare și abuz în serviciu contra intereselor obștești, pe motiv că faptele nu s-au confirmat. În cazul senatorului, instanța a reținut că acesta folosea în mod legal autoturismul societății, iar drepturile băneşti pe care acesta le ridica de la societate erau de 54327 lei, nu de sute de mii, cum afirmase ziaristul.

Recursul declarat de ziarist a fost admis numai în parte, sub aspectul casării hotărârii primei instanțe doar în ceea ce privește interzicerea exercitării profesiei. În această decizie, instanța a ținut cont de absența antecedentelor penale, ignorând însă total probele propuse de jurnalist în dovedirea afirmațiilor sale.

Un urma unui recurs în anulare declarat de procurorul general, procesul a ajuns la Curtea Supremă de Justiție. Instanța Suprema a admis recursul în anulare, casând hotărârile atacate, achitând pe inculpat în ceea ce privește infracțiunea de calomnie comisă față de directorul societății comerciale și dispunând încetarea procesului penal în ceea ce privește infracțiunea de calomnie săvârșită împotriva senatorului, întrucât inculpatul decedase între timp. Totuși motivațiile judecătorilor erau departe de a recunoaște că jurnalistul a acționat în limitele dreptului la liberă exprimare. Sub aspectul afirmațiilor făcute față de director, instanța supremă a reținut că jurnalistul s-a documentat la Poliție și Parchet, iar faptul că, ulterior, faptele imputate nu au fost confirmate nu are relevanță întrucât la data publicării articolelor, autorul acestora avea convingerea că afirmațiile sale corespund realității. În atare, inculpatul nu a avut intenția de a-l calomnia pe director, astfel încât nu erau Îndeplinite elementele constitutive ale infracțiunii sub aspectul laturii subiective,

În legătură cu afirmațiile făcute față de senator, instanța a reținut că jurnalistul și-a încălcat obligația profesională de a verifica informațiile pe care le dă publicității, dovedind astfel rea credință.

Prin plângerea individuală adresata de Ionel Dalban, cauza sa a ajuns în fața Comisiei Europene și apoi a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Comisia a ajuns la concluzia că în speță a fost încălcat art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, privind libertatea de exprimare, reținând că afirmațiile ziaristului cu privire la senator nu reprezintă ingerințe în viața privată a acestuia, ci aspecte cu privire la atitudinea acestuia ca om politic privind probleme de interes public și anume modul în care este gestionat patrimoniul statului. Faptul că anumite afirmații cum ar fi aceea că senatorul ar fi încasat sute de mii de lei, și nu zeci de mii, cum s-a dovedit a fi în realitate, nu justifică restrângerea libertății de exprimare, prin condamnarea ziaristului.

Cu privire la afirmațiile făcute de ziarist în ceea ce-l privește pe director, Comisia a reținut că faptele evocate nu s-au dovedit a fi total false și nici că ar fi fost publicate în scopul de a întreține o campanie de denigrare a directorului. Comisia a mai criticat faptul că instanțele interne au ignorat probele propuse de inculpat în dovedirea afirmațiilor sale, considerând că hotărârea de scoatere de sub urmărire penală este suficientă pentru a constata că relatările jurnalistului sunt false.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului reia aprecierile Comisiei, rezolvând, în plus, și aspectele legate de calitatea moștenitoarei reclamantului, în speță a văduvei, de a se substitui acestuia în fața Curții.

Sub aspectul dreptului intern, se pune problema forței probante a concluziilor dintr-o hotărâre de achitare sau de scoatere de sub urmărire penală, date într-un alt dosar, în favoarea părții vătămate într-un proces de calomnie. înainte de toate, o asemenea hotărâre nu are autoritate de lucru judecat într-o cauză având ca obiect o calomnie, pentru că nu există identitate nici de fapte, nici de persoane. Ca atare, instanța poate admite ca ziaristul să facă proba veritații, indiferent dacă materialul probator a mai fost supus dezbaterilor într-o altă cauză. Pe baza acestui material, instanța învestită cu judecarea unei calomnii își poate forma propria convingere cu privire la veridicitatea afirmațiilor făcute de jurnalist. întrucât prezumția absolută de adevăr a unei hotărâri definitive nu operează în acest caz, aceasta are valoarea probantă a oricărui alt înscris.

2) Comentariul în articolele de informare. Editorialul și articolul de fond

Aceste materiale de presă cuprind analize și opinii ale autorului cu privire la probleme sociale sau despre activitatea ori acțiunile unor persoane implicate în viața publică. Conform Rezoluției Consiliului Europei nr.1003/1993 cu privire la etica jurnalistică (punctul 5), exprimarea opiniilor poate consta în reflecții sau comentarii asupra unor idei generale sau în observații privind informații având legătură cu evenimente concrete. Potrivit textului Rezoluției, „deși opiniile sunt inevitabil subiective și, prin urmare, nu pot fi supuse criteriului adevărului, ele trebuie totuși exprimate într-o manieră onestă și etică". Mai departe, la punctul 6 din Rezoluție, se arată că opiniile exprimate sub formă de comentarii ale unor evenimente sau acțiuni cu referire la persoane sau instituții nu trebuie să nege sau să ascundă în mod intenționat fapte sau date reale.

Exprimarea cu sinceritate a unei opinii rareori duce la calomnie. Orice persoană publică trebuie să-și asume și criticile. Probleme pot apărea când „comentariul este deghizat, mascat ca gazetărie obiectivă, prin adoptarea aceluiași ton și a aceleiași maniere de abordare". Sau, cum arată Ben Bradlee, editorul ziarului Washington Post, „un articol nu poate fi corect dacă reporterii își maschează parti-prisurile și sentimentele prin expresii peiorative subtile ca: fără valoare, în ciuda faptului, să admitem și important." Asemenea moduri de exprimare a opiniilor ar putea fi condamnabile și din punct de vedere juridic, dacă reprezintă un atac direct la persoană.

Pe de altă parte, redactorul poate deveni el însuși autor al unei infracțiuni de calomnie în. condițiile în care, prin trunchierea interviului, schimbă sensul afirmațiilor făcute de persoana intervievată. Oricine știe că un adevăr spus pe jumătate poate deveni un fals.

Aceleași considerații se pot face și cu privire la citate. Trunchierea acestora ori plasarea lor într-un context insinuant pot atrage răspunderea jurnalistului.

În același context se pune problema dacă fapta de a reproduce sau difuza un discurs injurios sau ofensator rostit de către un membru al Parlamentului în fața Camerei din care face parte, poate cădea sub incidența legii penale, având în vedere existența imunității parlamentare. Potrivit art.70 din Constituție, nici un deputat sau senator nu poate fi tras la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului. Atâta vreme cât autorul este exonerat de răspundere, chiar dacă opinia sa nu reprezintă o concluzie tocmai corectă sau este ofensatoare pentru o persoană sau un grup de persoane, poate fi inculpat jurnalistul care își însușește acest discurs, reproducându-l, de pildă, însoțit de comentarii aprobative, în paginile ziarului său? Dacă sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii, într-o astfel de situație ziaristul ar putea fi tras la răspundere penală. însă și aici se pune problema interesului public al reproducerii unui asemenea discurs, ce anume s-a urmărit prin aceasta, eventual comentariile jurnalistului pe marginea discursului. Imunitatea parlamentară nu poate fi extinsă la persoane care nu au calitatea de membru al Parlamentului. Jurisprudența franceză a tranșat problema în același sens: „imunitatea îl poate acoperi pe autorul discursului, dar nu-l acoperă și pe cel care a reprodus un fragment constituind o ofensă adusă președintelui Republicii" .

9.5.4.2. Infracțiuni contra autorității

Ceea ce caracterizează aceste infracțiuni în privința obiectului ocrotirii penale este apărarea prin mijloace de drept penal a autorității statului împotriva faptelor care îi aduc atingere. Aceste fapte pot consta și în atingeri aduse demnității unor persoane care reprezintă autoritatea statului, iar legea prevede pedepse mai mari în aceste cazuri decât pentru infracțiunile de insultă și calomnie. Prin incriminările prevăzute de Codul penal la art. 238, „Ofensa adusă autorității", și art. 239, „Ultraj", nu s-a urmărit acordarea unui privilegiu persoanelor ce reprezintă autoritatea statului. Protecția acordată acestor persoane, în condițiile stabilite de lege, este motivată de preocuparea de a asigura atât prestigiul autorității în ansamblu, cât și cadrul necesar îndeplinirii în bune condiții a atribuțiilor deosebit de importante ce revin persoanelor care sunt investite să exercite autoritatea statului.

Presa are un rol iminent într-un stat de drept, ea furnizând cetățenilor unul dintre instrumentele cele mai bune pentru a cunoaște și judeca ideile și atitudinile conducătorilor. De asemenea, presa dă oamenilor politici ocazia de a reflecta și a comenta preocupările opiniei publice și permite fiecăruia să participe la jocul dezbaterii politice."

Numeroase decizii ale Curții Europene a Drepturilor Omului au criticat legislațiile statelor care nu acordă posibilitatea probei veritații în această materie, constatând că astfel este încălcat art. 10 privind libertatea de informare și exprimare. Cazul Castellas contra Spaniei este edificator. În 1979, Miguel Castelias, senator și avocat ales din partea unei coaliții basce, a publicat un articol prin care atrage atenția opiniei publice asupra asasinatelor și agresiunilor comise de grupări armate contra unor cetățeni basci, arătând că aceste grupări acționează complet nepedepsite și guvernul poartă răspunderea. Tribunalul Suprem l-a acuzat pentru injurii aduse guvernului, respingându-i ofertele de probe destinate să stabilească adevărul și notorietatea informațiilor conținute în articol, pe motiv că aceasta excepție (exceptio veritatis) nu este valabilă pentru infracțiunea în cauză. Curtea Europeană a constatat, în acest caz, o violare a art. 10 al CEDO: „Libertatea de exprimare este deosebit de prețioasă pentru un ales al poporului, căci el îi reprezintă pe alegătorii săi, le semnalează preocupările și le apără interesele.

Într-un alt caz – New York Times v. Sullivan – Curtea Supremă din SUA a decis că pentru a susține o acțiune în justiție pentru calomnie, oficialitățile publice trebuie să dovedească nu numai falsitatea informațiilor considerate calomnioase, ci și reaua voință intenționată a acuzatului, adică faptul că acesta a publicat un lucru fals, cunoscând natura eronată a afirmațiilor sau că jurnalistul nu a fost interesat în aflarea adevărului.

Considerăm că, de lege ferenda, dispozițiile legale trebuie să permită proba veritații și în materie de ofensă adusă autorității, cu specificația că, în locul expresiei „interes legitim", care presupune și un interes personal, să se folosească expresia „interes public".

a) Ultrajul

Inițial, înainte de dezincriminarea infracțiunilor de insultă și calomnie, infracțiunea de „ultraj" era definită ca fiind „Insulta, calomnia sau amenințarea săvârșită nemijlocit sau prin mijloace de comunicare directă, contra unui funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, aflat în exercițiul funcțiunii, ori pentru fapte îndeplinite în exercițiul funcțiunii". Dat fiind faptul că au intervenit modificările legislative ale Codului Penal la nivelul anului 2006, actuala reglementare se prezintă doar cu circumstanța „amenințării" pentru a se forma fapta de „ultraj", în noua formă a art. 239. – Ultrajul: *„Amenințarea săvârșită nemijlocit sau prin mijloace de comunicare directă contra unui funcționar public care îndeplinește o funcție ce implică exercițiul autorității de stat, aflat în exercițiul funcțiunii ori pentru fapte îndeplinite în exercițiul funcțiunii, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 2 ani".*

■ **Poate fi ultrajul un delict de presă?**

Mai întâi, trebuie arătat că există discuții în legătură cu posibilitatea ca infracțiunea de ultraj să fie comisă prin presă, unii autori și chiar practica judiciară optând pentru varianta potrivit căreia infracțiunea prevăzută la art. 239 nu poate fi inclusă în categoria infracțiunilor de presă. Aceasta deoarece legea prevede drept cerință esențială ca infracțiunea să fie săvârșită prin „mijloace de comunicare directă". Or, unii autori consideră că presa nu ar fi un mijloc de comunicare directă. Un cunoscut autor, Corneliu Turianu[1], susține că „în esență, infracțiunea de ultraj implică un contact direct între făptuitor și victimă - funcționarul lezat. Acest contact se realizează prin prezența ambelor părți în momentul fierbinte al săvârșirii faptei și prin adresarea cuvintelor nocive direct funcționarului. El se mai poate realiza și printr-o comunicare directă a acestor cuvinte de către făptuitor către funcționar printr-unul din mijloacele - telefon, telegramă, scrisoare - de natură a limita contactul numai la cele două persoane. Alt înțeles nu poate fi dat expresiei comunicare directă, folosită în textul incriminator. În acest mod și numai în acest mod poate avea loc săvârșirea infracțiunii de ultraj[2].

Dar cuvintele scrise în presă – oricare ar fi acestea – nu implică nici prezența ambelor părți, nici adresarea directă de către ziarist către funcționar a acestor cuvinte și nici comunicarea acestora printr-un mijloc care să

[1] Corneliu Turianu – *„Insulta și calomnia prin presă"*, Editura All Beck, București, 2000;
[2] Ibidem, p.31;

creeze un contact limitat la cele două persoane. Ea nu este ca telefonul, scrisoarea, telegrama un mijloc de comunicare între doua persoane, ci un mijloc de informare a unei mulțimi de cititori. Este cu totul altceva decât acel mijloc de comunicare directă la care se referă art. 239 Cod penal

Legea nu poate lăsa descoperite aceste relații sociale, împiedicându-se de o problemă de terminologie și așa destul de ambiguă.

Comunicarea în masă nu exclude neapărat situațiile echivalente comunicării directe. Cu atât mai mult cu cât subiectul pasiv adiacent ia cunoștință în mod direct de la sursă, fără medierea altor persoane, despre eventuale amenințări.

Mai mult, televiziunea tinde să devină interactivă. Există situații în care infracțiunea de ultraj se poate realiza prin presă fără nici un echivoc.

De exemplu, în cadrul unui talk show sau chiar prin telefon în cadrul unei emisiuni televizate se pot realiza latura obiectivă și cerințele esențiale ale infracțiunii de ultraj, dacă un funcționar al statului este *amenințat* în legătură cu fapte îndeplinite în exercițiul funcțiunii.

Așadar, chiar dacă folosirea în textul legii a expresiei „mijloace de comunicare directă" creează ambiguitate în legătură cu încadrarea faptei la infracțiunea de ultraj, există și situații când condiția comunicării directe este îndeplinită și în cadrul comunicării mass media.

Potrivit practicii și doctrinei, amenințarea se săvârșește nemijlocit dacă se produce în prezența fizică a funcționarului, iar mijloacele de comunicare directă sunt acelea care au darul de a crea situații echivalente prezenței, cum ar fi telefonul, telegraful, scrisori, desene etc. Însă doctrina și practica în acest sens s-au conturat într-o perioadă când era de neconceput ca un funcționar public să fie insultat sau calomniat în presă, fiind funcționale mijloacele specifice cenzurii comuniste.

- **Alte cerințe esențiale pentru existența infracțiunii de ultraj**

Cerința esențială pentru ca acțiunea ce constituie element material al infracțiunii să formeze conținutul laturii obiective este ca aceasta să fie îndreptată împotriva funcționarului public fie în timpul când acesta se află în exercițiul funcțiunii, fie pentru fapte îndeplinite de el în exercițiul funcțiunii. În materie de presă, fapta se comite în cea de a doua situație.

Un alt aspect deosebit de important pentru săvârșirea infracțiunii de ultraj se referă la îndeplinirea de către subiectul activ a acțiunii de „amenințare", faptă definită și incriminată distinct de codul penal la art. 193.

Amenințarea: *„Fapta de a amenința o persoană cu săvârșirea unei infracțiuni sau a unei fapte păgubitoare îndreptate împotriva ei, a soțului ori a unei rude apropiate, dacă este de natură să o alarmeze, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă, fără ca pedeapsa aplicată să poată depăși sancțiunea prevăzută de lege pentru infracțiunea care a format obiectul amenințării".*

9.5.4.3. Infracțiuni (delicte) contra siguranței statului

a) Propaganda în favoarea statului totalitar (art.166 din actualul Cod penal)

Reglementările penale în vigoare pedepsesc cu închisoarea de la 6 luni la 5 ani și interzicerea unor drepturi propaganda în vederea instaurării unui stat totalitar, săvârșită prin orice mijloace în public. Alin.2 al art.166 din actualul Cod penal definește noțiunea de propagandă, care constă în răspândirea în mod sistematic, sau în apologia unor idei, concepții sau doctrine cu intenția de a convinge și atrage noi adepți.

Statul totalitar este acela care controlează toate aspectele vieții sociale și individuale, sprijinindu-se pe represiune și violență. În cazul acestui delict, interzicerea drepturilor prevăzute la art. 64 Cod penal (actual), inclusiv dreptul de a exercita profesia, este obligatorie, întrucât legea prevede expres această pedeapsă.

b) Comunicarea de informații false (art. 168, indice 1, actualul Cod penal)

Comunicarea sau răspândirea, prin orice mijloace, de știri, date, sau informații false ori de documente falsificate, dacă fapta este de natură să aducă atingere siguranței statului. Pentru existența acestei infracțiuni, legea cere îndeplinirea unei condiții, anume aceea ca informațiile false sau documentele falsificate, odată aduse la cunoștința publică, să fie de natură să aducă atingere siguranței statului. Potrivit Legii nr.51/1991, art.1, prin siguranță națională (similară cu cea a statului) se înțelege starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, economică și politică necesară existenței și dezvoltării statului, ca stat suveran, independent și indivizibil, menținerii ordinii de drept, precum și a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, potrivit principiilor și normelor stabilite prin Constituție.

c) Divulgarea secretului care periclitează siguranța națională (art.169, alin.4, din actualul Cod penal)

Alin. indicat mai sus din Legea penală pedepsește cu închisoarea de la 1 la 7 ani orice persoană care săvârșește vreuna dintre următoarele fapte:

- divulgarea unor documente sau unor date care constituie secrete de stat ori a altor documente sau date, dacă fapta este de natură să pună în pericol siguranța națională;

- deținerea, în afara îndatoririlor de serviciu, a unui document ce constituie secret de stat, dacă fapta este de natură să pună în pericol siguranța națională;

- deținerea, în afara îndatoririlor de serviciu, a altor documente în vederea divulgării, dacă fapta este de natură să pună în pericol siguranța națională. Rezultă că alin. 1,2 și 3 presupun un subiect calificat, și anume o persoană care are contact cu date ce constituie secrete de stat sau alte date a căror divulgare ar putea pune în pericol siguranța națională, în virtutea atribuțiunilor de serviciu. Totuși, alineatul 4 prevede, pentru orice persoană, o pedeapsă redusă în cazul săvârșirii vreuneia din faptele prevăzute în alineatele precedente. Ca atare, inclusiv ziariștii pot fi subiecți activi ai infracțiunii de divulgare a secretului care periclitează siguranța națională.

Art.12 din Legea siguranței naționale a României dispune că „Nici o persoană nu are dreptul să facă cunoscute activități secrete privind siguranța națională, prevalându-se de accesul neîngrădit la informații, de dreptul la difuzarea acestora și de libera exprimare a opiniilor.

Divulgarea, prin orice mijloace, de date și informații secrete care pot aduce prejudicii intereselor siguranței naționale, indiferent de modul în care au fost obținute, este interzisă și atrage, potrivit legii, răspunderea celor vinovați.

Prevederile alineatelor 1 și 2 nu aduc atingere libertății de opinie și exprimare, dreptului persoanei de a nu fi tulburată în vreun fel pentru opiniile sale, ca și în acela de a căuta, de a primi și de a răspândi informații sau idei, prin orice mijloace de exprimare, dacă acest drept se exercită în conformitate cu legile României".

Secretul de stat este definit în art.2 din Legea 23/1971 privind apărarea secretului de stat: „Constituie secret de stat informațiile, date și documente ce prezintă în mod vădit acest caracter, precum și cele calificate sau declarate astfel prin Hotărâre a Consiliului de Miniștri (actualmente, Hotărâre a Guvernului)". Legea clasifică informațiile cu caracter de secret de stat în: strict secrete de importanță deosebită, strict secrete și secrete. H.C.M. nr.19/1972 privind unele măsuri în legătură cu apărarea secretului de stat arată detaliat care anume informații se încadrează în fiecare dintre cele trei categorii. Aceste dispoziții anacronice facilitează interpretările abuzive, reprezentând o serioasă amenințare la adresa libertății de exprimare și a dreptului la informație.

9.5.4.4. Infracțiuni care aduc atingere unor relații privind conviețuirea socială

Infracțiunile din această categorie au drept obiect juridic generic ansamblul relațiilor sociale a căror desfășurare normală este condiționată de apărarea regulilor de conviețuire socială. Aceste reguli presupun, printre altele, respect față de semeni, indiferent de naționalitate, respectarea moralei și a bunei cuviințe așa cum acestea sunt percepute de marea majoritate, respectarea legalității și dezaprobarea față de faptele care constituie infracțiuni.

La aceste infracțiuni, subiect activ poate fi orice persoană, iar subiect pasiv principal este statul.

a) Instigarea la discriminare

Instigarea la discriminare este varianta nouă a modificării legislative a Codului Penal. Înainte de această modificare, fapta era incriminată sub aspect „Propaganda naționalist șovină" (art. 317, actualul Cod penal)

Art. 317. Instigarea la discriminare - *Instigarea la ură pe temei de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, convingeri, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infecție HIV/SIDA se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă*

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile de conviețuire socială a căror normală evoluție și desfășurare presupune asigurarea respectului și înțelegerii reciproce între oameni, indiferent de naționalitate.

Subiect pasiv secundar, adiacent este grupul național sau rasial împotriva căruia s-au desfășurat acțiunile ce constituie element material al acestei infracțiuni.

În cadrul laturii obiective, elementul material îl constituie acțiunea de instigare la ură pe diferitele temeiuri prevăzute în text : rasă, etnie, naționalitate, limbă, s.a.

Prin incriminarea inițială a faptei de discriminare, sub forma „propagandă naționalist șovină", legiuitorul a avut în vedere pedepsirea naționalismului extrem și anume a șovinismului, și nu a simplelor idei, concepții, atitudini naționaliste, acestea din urmă având un rol benefic în dezvoltarea unui popor (spre exemplu, în păstrarea identității naționale sau în lupta pentru autodeterminare). Prin modificarea articolului și încadrarea penală a faptei de instigare la discriminare de orice tip, legiuitorul suplinește o lacună care exista în legislația noastră penală și, totodată extinde ideea de

interdicție a discriminărilor de tot felul, în toate modalitățile sale, spre deosebire de forma inițială a textului care sancționa doar șovinismul.

Șovinismul constă în concepții și acțiuni care promovează exclusivismul, intoleranța națională, dușmănia între națiuni și popoare, este o expresie extremistă a patriotismului sau a naționalismului .

La varianta atâtării urii de rasă sau naționale, elementul material constă într-o acțiune prin care se provoacă, încurajează sau întreține, prin orice mijloc, ura împotriva persoanelor de altă rasă sau naționalitate.

Urmarea imediată constă într-o stare de pericol pentru relațiile sociale ce constituie obiectul juridic al acestei infracțiuni. Ca atare, nu e necesar ca rezultatul să se fi produs, simpla realizare a acțiunii fiind suficientă pentru existența infracțiunii. Latura subiectivă se prezintă sub forma intenției directe sau indirecte.

In privința formelor infracțiunii, actele preparatorii și tentativa sunt posibile, însă nu sunt pedepsite.

b) Instigarea publică și apologia infracțiunilor (art. 324, alin. 1, 3 și ultim, Cod penal)

Fapta de a îndemna publicul prin grai, prin scris sau prin orice alte mijloace de a nu respecta legile, ori de a săvârși fapte ce constituie infracțiuni, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani, fără a depăși pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea la săvârșirea căreia s-a instigat.

Dacă instigarea publică a avut ca urmare săvârșirea infracțiunii la care s-a instigat, pedeapsa este cea prevăzută de lege pentru acea infracțiune.

Lăudarea în public a celor care au săvârșit infracțiuni sau a infracțiunilor săvârșite de aceștia se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani.

Obiectul juridic special al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale a căror normală evoluție și desfășurare este condiționată de respectarea legalității.

Elementul material constă în acțiunea de îndemnare a publicului de a nu respecta legile sau de a săvârși fapte ce constituie infracțiuni (alin. 1) precum și în acțiunea de lăudare în public a celor care au săvârșit infracțiuni sau a infracțiunilor săvârșite de aceștia (alin. ultim). Acțiunea se poate realiza prin scris și orice alte mijloace, deci și prin presă.

Urmarea imediată o reprezintă un pericol pentru starea de legalitate, indiferent dacă fapta a fost urmată sau nu de săvârșirea faptei la care s-a instigat.

Latura subiectivă se manifestă sub forma intenției directe sau indirecte.

Prin presă, infracțiunea este posibilă sub modalitățile prevăzute la alin. și alin. ultim ale art.324 Cod penal.

Sub aspectul sancțiunilor, infracțiunea de instigare publică și apologi infracțiunilor prezintă elemente specifice. Dacă instigarea publică nu a fo urmată de executare, pedeapsa este de la 3 luni la 3 ani, fără a se putea depăși pedeapsa prevăzută de lege pentru acea infracțiune. Dacă, însă instigarea a fost urmata de executare, pedeapsa este cea prevăzută de leg pentru infracțiunea la care s-a instigat,

c) Răspândirea de materiale obscene (art.325, actualul Cod penal

Fapta de a vinde sau răspândi, precum și de a confecționa sau deține, î vederea răspândirii, obiecte, desene, scrieri sau alte materiale cu caracte obscen se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 4 ani sau amendă.

Obiectul juridic special îl reprezintă apărarea moralei și a bune cuviințe, așa cum acestea sunt înțelese de publicul larg.

Infracțiunea are și obiect material constând în obiecte, desene, scrieri inclusiv înregistrări audio sau video cu caracter obscen.

Cuvântul „obscen" se traduce, în general, prin trivial, indecent, vulgar pornografic etc., însă accepțiunea acestui cuvânt variază în timp și în spațiu.

Până acum, nici doctrina, nici practica nu au dat o definiție a noțiunii de „obscen". Mai mult, atât în practica judiciară cât și în legislație există o totală confuzie cu privire la înțelesul acestei noțiuni, ceea ce a creat condițiile unei adevărate industrii a pornografiei, scăpată total de sub controlul autorității statale. Aceste materiale se găsesc peste tot, la îndemâna copiilor și sub ochii vârstnicilor, iar Guvernul percepe chiar și taxe pentru comercializarea unor astfel de publicații.

Legislația în vigoare conține doar o definiție a noțiunii de „erotic". Potrivit Hotărârii Guvernului nr.459 din 10 iunie 1999 pentru aprobarea Normelor metodologice privind stabilirea, vărsarea și gestionarea sumelo ce constituie Fondul cultural național, „prin publicații sau casete audio cu conținut erotic se înțelege materialele tipărite sau înregistrate, care conțin preponderent imagini, texte sau sunete, ce reprezintă nemijlocit organe sexuale, acte sau raporturi sexuale ori aspecte legate de viața sexuală, cu excepția materialelor cu caracter didactic, educativ, științific sau sanitar". Față de această definiție, se pune întrebarea ce ar putea să mai însemne, în înțelesul legii, cuvântul obscen. Se pare că Guvernul a încercat astfel eludarea dispozițiilor art. 325 Cod penal, percepând taxe și de la răspânditorii de materiale erotice.

În aceste condiții, incriminarea prevăzută la art. 325, Cod penal pot avea efecte contrarii celor avute în vedere de legiuitor: escaladare

fenomenului infracțional în domeniu sau, dimpotrivă, practici abuzive din partea autorităților statului.

9.5.4.5. Fapte care au caracter penal numai în timp de război

a) Defetismul (art. 349, actualul Cod penal)

Răspândirea sau publicarea în timp de război de zvonuri sau informații false, exagerate sau tendențioase relative la situația economică și politică a țării, la starea morală a populației în legătură cu declararea și mersul războiului, precum și săvârșirea altor asemenea fapte de natura să slăbească rezistența morală a populației se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 15 ani și interzicerea unor drepturi.

O condiție ce constituie situație premisă pentru existența infracțiunii este săvârșirea acesteia pe timp de război. În accepțiunea art. 153 din Codul penal, „în timp de război" înseamnă intervalul de timp de la data declarării mobilizării sau de la începerea operațiilor de război până la data trecerii armatei la starea de pace.

La propunerea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, cele două camere ale Parlamentului se întrunesc în ședință comună pentru, a hotărî în legătură cu declararea stării de război .

Elementul material al infracțiunii de defetism constă în două acțiuni alternative, respectiv răspândirea ori publicarea de zvonuri sau informații. Acțiunea de răspândire constă în aducerea la cunoștința publicului a zvonurilor sau informațiilor false exagerate.

9.6. Răspunderea civilă pentru faptele ce aduc atingere demnității persoanei

Sub aspect civil, încălcările aduse onoarei, demnității, reputației unei persoane sau dreptului la propria imagine reprezintă fapte ilicite care pot atrage răspunderea civilă delictuală. Conținutul acestei răspunderi constă în obligația ce revine celui care a săvârșit fapta ilicită de a repara prejudiciul cauzat prin acea faptă.

Răspunderea civilă delictuală este o sancțiune civilă cu caracter reparator, întemeindu-se pe ideea de reparare a prejudiciului, și nu pe ideea de pedepsire a celui care a cauzat prejudiciul prin săvârșirea faptei ilicite.

9.7. Răspunderea civilă și răspunderea penală. Cumulul dintre cele două forme ale răspunderii

Dacă fapta prin care s-a adus atingere drepturilor personalității nu prezintă caracter penal, persoana în cauză are la îndemână acțiunea civilă prin care urmărește repararea prejudiciului moral sau material, precum și atenuarea urmărilor acelei fapte. În cazul în care încălcarea drepturilor privind onoarea, reputația, demnitatea persoanei au caracter penal, persoana vătămată are la îndemână atât acțiunea civilă, cât și acțiunea penală, pe care le poate exercita împreună sau separat.

Răspunderea penală nu exclude răspunderea civilă delictuală și invers. Ambele pot intra în acțiune ca urmare a săvârșirii unei fapte ce prezintă caracter penal. Aceasta pentru că cele două feluri de răspundere au finalități diferite. Dacă răspunderea penală are în vedere pedepsirea persoanei care a săvârșit o faptă ce constituie infracțiune, prin tragerea la răspundere civilă se urmărește repararea prejudiciului moral sau material rezultat al faptei respective.

Dar aceasta nu este singura diferență care determină posibilitatea cumulului răspunderii penale cu răspunderea civilă. Cele două forme ale răspunderii diferă și în ceea ce privește forma de vinovăție cerută de lege pentru a intra în acțiune, capacitatea părților, competența instanței sau actul prin care pot fi stabilite.

Astfel, dacă în penal forma de vinovăție cerută de lege este în majoritatea cazurilor intenția, în civil răspunderea poate fi atrasă și pentru culpa cea mai ușoară, constând în orice neglijență sau imprudență. Pe de altă parte, în penal, forma și gradul de vinovăție determină întinderea răspunderii. În civil, aceste aspecte nu au relevanță.

În ceea ce privește competența de soluționare a celor două acțiuni – civilă și penală – acestea pot fi judecate împreună, de către instanța penală, sau separat: acțiunea penala de către instanța penală și acțiunea civilă de către instanța civilă. Însă, de regulă, partea vătămată preferă judecarea celor două acțiuni de către instanța penală, deoarece procesul penal implică celeritate iar, pe de altă parte, judecarea laturii civile în cadrul procesului penal nu implică taxe de timbru.

În situația judecării separate a celor două acțiuni, devin incidente 2 principii:

a) Judecata în fața instanței civile se suspendă pana la rezolvarea definitivă a cauzei penale (art. 19, alin. 2_3 Cod procedură penală). Aceste dispoziții sunt de ordine publică, astfel încât încălcarea lor are ca efect casarea hotărârii instanței civile. Principiul enunțat are drept scop evitarea

pronunțării unor hotărâri contradictorii referitoare la faptă (existența sau inexistența faptei, de exemplu) și la vinovăția autorului.

b) Potrivit celui de-al doilea principiu, hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile cu privire la existența faptei, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia (art. 22, alin. 1, Cod procedură penală).

Însă, date fiind diferențele dintre cele două forme ale răspunderii, în situația în care fapta există și a avut drept urmare un prejudiciu, o eventuală hotărâre de achitare dată de instanța penală nu înlătură automat răspunderea civilă. Dacă s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale, respectiv achitarea pentru că fapta nu este prevăzută de legea penală sau nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni, ori exista vreuna din cauzele care înlătură caracterul penal, persoana care a suferit vreun prejudiciu ca urinare a acelei fapte poate continua acțiunea civilă împotriva celui care 1-a produs.

Numai în cazul în care achitarea s-a dispus ca urmare a constatării inexistenței faptei sau ca urmare a constatării că fapta nu a fost săvârșită de persoana acuzată, acțiunea civilă va fi înlăturată în mod obligatoriu. Potrivit art. 346, alin. 3, Cod procedură penala, „nu pot fi acordate despăgubiri în cazul în care achitarea s-a pronunțat pentru că fapta nu există sau nu a fost săvârșită de inculpat".

9.8. Categorii de daune ce pot rezulta ca urmare a atingerilor aduse drepturilor persoanei

Publicarea sau difuzarea prin mijloacele mass media a unor materiale al căror conținut constituie o atingere a onoarei, demnității sau reputației unei persoane, a dreptului la propria imagine ori a dreptului la viață privată dă dreptul persoanei vizate de a pretinde și obține repararea prejudiciului produs în acest fel.

În principal, daunele suferite ca urmare a atingerilor aduse drepturilor personalității sunt cele morale. Acestea se concretizează în consecințele în plan psihic și social cauzate unei persoane prin săvârșirea unei fapte ilicite constând în lezarea unor drepturi sau interese nepatrimoniale, însă săvârșirea unor fapte ilicite prin intermediul mass media nu exclude nici daunele materiale, întrucât, ca urmare a unor astfel de fapte, relațiile sociale ale persoanei în cauză pot fi serios lezate, aceasta determinând uneori prejudicii și în plan material. Spre exemplu, în urma publicării unui articol calomniator la adresa conducătorului unei societăți comerciale, pot fi afectate relațiile cu partenerii de afaceri, ceea ce ar putea avea drept efect pierderi contractuale. Deci, ca urmare a unor atingeri aduse drepturilor personalității prin intermediul mass media, pot fi cauzate în mod indirect și daune materiale.

9.9. Temeiul juridic al răspunderii civile pentru daune morale și materiale în cazul atingerilor aduse drepturilor personalității prin intermediul mass media (art. 998-999 Cod civil)

Dispozițiile art. 998-999 din Codul civil reprezintă cadrul general al răspunderii civile pentru daunele morale și materiale.

Potrivit art. 998 Cod civil, „orice faptă a omului care cauzează altuia un prejudiciu obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat a-1 repara". Așadar, legea nu specifică despre ce fel de prejudicii este vorba - materiale sau morale -, motiv pentru care înainte de anul 1952, ca și după decembrie 1989., aceste dispoziții au fost considerate drept baza legală a acțiunii în despăgubiri morale .

Art. 999 se refera la vinovăția cerută de lege pentru a putea fi atrasă răspunderea pentru fapta proprie: „omul este responsabil nu numai pentru prejudiciul cauzat prin fapta sa, dar și pentru acela cauzat din neglijența sau imprudența sa".

9.10. Răspunderea juridică instituită prin Decretul 31/1954 privind persoanele fizice și juridice

Art.54 din Decretul 31/1954 prevede că „persoana care a suferit o atingere a dreptului său la nume sau pseudonim, la denumire, la onoare, la reputație, în dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere științifice, artistice sau literare, de inventator sau orice alt drept personal nepatrimonial va putea cere instanței judecătorești încetarea săvârșirii faptei care aduce atingere drepturilor mai sus arătate". În continuare, alin. 2 al aceluiași articol prevede că cel care a suferit asemenea atingeri are dreptul de a cere instanței „să oblige pe autorul faptei săvârșite fără drept să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanță spre a ajunge la restabilirea dreptului atins".

Intrarea în vigoare a Decretului 31/1954 a suscitat o serie de discuții în doctrina juridică. Unii autori au considerat că acest act normativ scoate de sub incidența art.998 Cod civil repararea prejudiciilor morale. . Această interpretare este mai greu de primit întrucât la acea dată se tranșase problema reparării daunelor morale, acordarea acestora fiind considerată

neconstituțională întrucât, potrivit Legii fundamentale în vigoare atunci, singura sursă de a obține venituri nu putea fi decât munca.

De aceea, presupunerea că legiuitorul ar fi dorit o reglementare nouă a acestei probleme, în sensul posibilității acordării despăgubirilor morale, poate fi dată la o parte. Alți autori sunt de părere că sistemul instituit prin acest decret „nu. vizează sub nici o formă remedierea prejudiciilor morale, ci exclusiv ocrotirea drepturilor personale nepatrimoniale, măsurile prevăzute având drept scop încetarea încălcării dreptului și restabilirea dreptului atins".

Ținând seama de situația politică a momentului intrării în vigoare a decretului mai sus citat, această opinie este mai ușor de acceptat.

E limpede că legiuitorul nu a avut în vedere o reparațiune bănească a daunelor morale, pentru că acest lucru ar fi contravenit principiului înscris în art. 15 al Constituției din 1952: „cine nu muncește, nu mănâncă".

Art.54 al decretului sus amintit viza „restabilirea dreptului încălcat" prin orice măsuri socotite necesare de către instanță, cum ar fi; scuzele publice, retractare; afirmațiilor, publicarea hotărârii judecătorești de condamnare etc.

Răspunderea instituită de Decretul 31/1954 este distinctă de cea prevăzută de art. 998-999 Cod civil și pentru faptul că nu este condiționată de producerea unui prejudiciu, ci de simpla încălcare a drepturilor personale nepatrimoniale, ceea ce înseamnă că o persoană care a suferit ingerințe în viața privată din partea alteia nu este obligată sa facă dovada prejudiciului pentru a putea cere instanței restabilirea drepturilor sale conform art. 54 din decretul 31/1954.

CAPITOLUL 10

PRESA ÎN CAMPANIILE ELECTORALE. DREPTUL LA ANTENĂ. PUBLICITATEA ELECTORALĂ

În societatea contemporană consolidarea democrației este indispensabil legată de dezvoltarea extraordinară a mijloacelor de informare. Prin urmare, este esențial ca accesul la mijloacele de informare să fie reglementat adecvat. În campania electorală, pentru a fi aleși competitorii electorali utilizează diverse canale de comunicare pentru a desfășura activități de propagandă electorală menite a-i determina pe alegători să își exprime voturile în favoarea lor. În acest sens, aceștia utilizează: mass-media audiovizuală și scrisă, mijloace electronice (pagini de internet, rețele de socializare, bloguri etc.), afișaj electoral, materiale de propagandă electorală (pliante, insigne, pancarte, alte obiecte de mică valoare inscripționate cu simbolul competitorilor electorali), semnele electorale. Dintre acestea impactul cel mai mare îl are campania prin intermediul mass-media audiovizuală[1].

10.1. Garantarea accesului la serviciile publice de radio și televiziune al competitorilor electorali[2]

Asigurarea accesului la serviciile publice de radio și televiziune presupune existența unor garanții constituționale și legale.

În acest sens, Constituția României prevede la art. 31 alin. (5) că *„Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să*

---

[1] Acesta este și domeniul cel mai bine reglementat din acest punct de vedere. Nu există o lege a presei scrise, iar reglementarea comunicării prin mijloace electronice este dificilă.

[2] Potrivit dispozițiilor art. 2 pct. 16 din Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaților și a Senatului și pentru modificarea și completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, a Legii administrației publice locale nr. 215/2001 și a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleșilor locali, cu modificările și completările ulterioare: *„Competitori electorali - partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale și organizațiile legal constituite ale cetățenilor aparținând unei minorități naționale reprezentate în Consiliul Minorităților Naționale, care înaintează propuneri de candidatură, precum și candidații independenți;"*

garanteze grupurilor sociale şi politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii şi controlul parlamentar asupra activităţii lor se reglementează prin lege organică."

Totodată, accesul la serviciile publice de radio şi televiziune este garantat de legislaţia electorală, după cum urmează:

- art. 38 din Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului şi pentru modificarea şi completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, a Legii administraţiei publice locale nr. 215/2001 şi a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleşilor locali, cu modificările şi completările ulterioare

- art. 16 şi art. 19^1 din Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Preşedintelui României, cu modificările şi completările ulterioare;

- art. 65 din Legea nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, cu modificările şi completările ulterioare;

- art.18 Legea nr. 33/2007 privind organizarea şi desfăşurarea alegerilor pentru Parlamentul European, cu modificările şi completările ulterioare.

Accesul competitorilor electorali la serviciile publice de radio şi televiziune implică reglementarea titularilor dreptului la antenă în campaniile electorale, a aspectului financiar, dar şi a modul de repartizare a timpilor de antenă (timpul de emisie alocat).

Conform prevederilor art. 31 alin. (5) din Constituţia României, titularii dreptului la antenă sunt *„grupurile sociale şi politice importante"*.

Având în vedere faptul că spaţiul de emisie este limitat se impunea limitarea dreptului la antenă doar pentru grupările importante, în acest fel împiedicându-se şi exercitarea abuzivă a acestui drept.

În acest sens, art. 5 alin (4) din Legea nr 41/1994 privind organizarea şi funcţionarea Societăţii Române de Radiodifuziune şi Societăţii Române de Televiziune, cu modificările şi completările ulterioare, prevede faptul că: *„Societatea Română de Radiodifuziune şi Societatea Română de Televiziune trebuie să rezerve o parte din spaţiul de emisie partidelor politice reprezentate în Parlament. Timpul afectat partidelor politice nu poate depăşi o sutime din întregul timp de emisie săptămânal. Repartizarea timpului de emisie pe partide politice se face în raport cu ponderea reprezentanţilor acestora în Parlament, luându-se în calcul o unitate de timp pentru fiecare parlamentar, inclusiv pentru reprezentanţii minorităţilor naţionale."*

Cu toate acestea, în cadrul campaniilor electorale accesul competitorilor electorali la serviciile *publice* de radio şi televiziune este gratuit şi garantat, nemaiexistând din acest punct de vedere o diferenţiere între formaţiunile politice parlamentare şi cele neparlamentare.

Pe de altă parte, legislaţia electorală prevede o serie de condiţii privind accesul competitorilor electorali la serviciile publice de radio şi televiziune care avantajează partidele politice parlamentare[1].

În ceea ce priveşte, accesul la serviciile *private* de radio şi televiziune acesta se face, de regulă, contra cost[2] (dar nediscriminatoriu, astfel încât pentru toţi competitorii electorali să existe acelaşi tarif pe emisiune şi pe unitate de timp).

Reglementarea accesului competitorilor electorali la serviciile publice/private de radio şi televiziune

- ***La alegerile parlamentare*** partidele politice, alianţele politice/ electorale, organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale şi candidaţii independenţi au acces gratuit la serviciile publice de radio şi televiziune *proporţional cu numărul de candidaturi propuse şi rămase definitive*.

În ceea ce priveşte posturile private de radio şi televiziune, acestea au obligaţia să practice acelaşi tarif pe emisiune şi pe unitate de timp pentru toţi competitorii electorali care participă în alegeri, iar timpii de antenă oferiţi competitorilor electorali trebuie să fie proporţionali cu cei practicaţi de posturile publice.

- ***La alegerile locale*** accesul competitorilor electorali este diferenţiat după cum urmează:

- partidele politice parlamentare, alianţele politice/electorale ale acestora, candidaţii independenţi au acces gratuit la serviciile publice de radiodifuziune şi de televiziune (inclusiv la studiourile teritoriale).

- partidele politice neparlamentare, alianţele politice/electorale ale acestora au acces gratuit la serviciile publice teritoriale de radiodifuziune şi de televiziune numai în măsura în care depun liste de candidaţi în minimum jumătate din circumscripţiile electorale de pe cuprinsul unui judeţ ce intră în raza de acoperire a studiourilor teritoriale respective. La serviciile publice naţionale de radiodifuziune şi de televiziune au acces partidele politice neparlamentare, alianţele politice şi alianţele electorale care depun liste complete de candidaţi în cel puţin 50% din circumscripţiile electorale din 15 judeţe.

---

[1] Justificat însă dacă avem în vedere legitimitatea acestora.

[2] Potrivit art. 65 alin. (4) din Legea nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, *„Accesul partidelor politice, alianţelor politice, alianţelor electorale, precum şi al candidaţilor independenţi şi al organizaţiilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale la posturile private de radiodifuziune şi de televiziune, inclusiv televiziune prin cablu, se face gratuit numai în cadrul emisiunilor care au caracter electoral, potrivit dispoziţiilor art. 64."*

- organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale au acces la serviciile publice teritoriale și naționale de radiodifuziune și de televiziune, dacă participă la alegeri cu liste de candidați în circumscripțiile electorale din județe și în mod proporțional cu ponderea lor în totalul populației județului, respectiv a României.

Accesul competitorilor electorali la posturile private de radiodifuziune și de televiziune, inclusiv televiziune prin cablu, este gratuit dar numai în cadrul emisiunilor care au caracter electoral.

- fiecare candidat independent are dreptul la timp de antenă de cel mult 5 minute (însumate pe întreaga durată a desfășurării campaniei electorale).

- ***La alegerile prezidențiale*** candidații au acces egal[1] și gratuit la serviciile publice de radio și televiziune, iar la serviciile publice și private de radio și televiziune accesul candidaților este gratuit, acestea având obligația să ofere candidaților timpi de antenă proporționali cu cei practicați de posturile publice[2].

- ***La alegerile pentru Parlamentul European*** accesul competitorilor electorali la serviciile publice de radio și televiziune este gratuit. Posturile private de radio și televiziune au, de asemenea, obligația să practice același tarif pe emisiune și pe unitate de timp pentru toți competitorii electorali, iar timpii de antenă oferiți acestora trebuie să fie proporționali cu cei practicați de posturile publice.

10.2. Condiții privind accesul competitorilor electorali la serviciile publice de radio și televiziune

➢ Participarea la alegeri. Nu este suficientă existența calității de formațiune politică ci trebuie ca aceasta să fi efectuat demersurile necesare pentru a participa cu candidați proprii la competiția electorală.

[1] Hotărârea Curții Constituționale a României nr. 27 din 4 noiembrie 2009 privind contestația formulată de domnul Constantin Ninel Potîrcă referitoare la neacordarea și nerepartizarea timpilor de antenă conform legii de către birourile permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului României și de către postul public de televiziune – Societatea Română de Televiziune

[2] Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României: Art. 16 alin (1) *Pentru candidații la alegerea Președintelui României, accesul la serviciile publice de radio și televiziune este egal și gratuit.* Art. 19^1 alin. (2) *Accesul candidaților la serviciile publice și private de radio și televiziune este gratuit. Posturile private de radio și televiziune vor oferi candidaților timpi de antenă proporționali cu cei practicați de posturile publice. Nerespectarea prevederilor prezentului alineat de către posturile private de radio și televiziune atrage sancționarea acestora. Sancțiunile sunt stabilite prin decizii ale Consiliului Național al Audiovizualului.*

➢ Competitorii electorali au obligația să solicite conducerii serviciilor publice de radio și televiziune acordarea timpilor de antenă. Termenul stabilit prin lege pentru efectuarea solicitărilor este de decădere și, de regulă, curge de la data stabilirii și aducerii la cunoștință publică a zilei votării.

➢ Exercitarea dreptului la antenă se face potrivit regulilor stabilite pentru campania electorală

a) Participarea la alegeri prin desemnarea unor candidați și comunicarea unor solicitări pentru exercitarea dreptului la antenă și repartizarea dreptului la antenă

- ***La alegerile parlamentare*** partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale care participă la alegeri, precum și candidații independenți sunt obligați să solicite, în termen de 48 de ore de la data stabilirii zilei votării, conducerii serviciilor publice de radio și televiziune, acordarea timpilor de antenă. Solicitările peste acest termen nu se iau în considerare[1].

Biroul Electoral Central centralizează, pe baza comunicărilor primite de la birourile electorale de circumscripție, numărul de candidaturi definitive din colegiile uninominale depuse de către partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale și organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale și comunică situația centralizată, în termen de 24 de ore de la întocmire, comisiei speciale a Camerei Deputaților și Senatului pentru atribuirea timpilor de antenă, precum și Societății Române de Televiziune și Societății Române de Radiodifuziune;

- ***La alegerile locale*** partidele politice, alianțele politice și alianțele electorale, candidații independenți, precum și organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale au obligația să solicite, cel mai târziu cu 40 de zile înainte de data alegerilor, conducerii posturilor de radiodifuziune și de televiziune publice și private sau, după caz, studiourilor teritoriale ale acestora acordarea timpilor de antenă. Solicitările făcute după acest termen nu se iau în considerare[2].

- ***La alegerile prezidențiale*** candidații sunt obligați să solicite, până la data începerii campaniei electorale, conducerii serviciilor publice de radio și televiziune acordarea timpilor de antenă. Solicitările peste acest termen nu se iau în considerare[3].

- ***La alegerile europarlamentare*** partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale care participă la alegeri, precum și candidații independenți sunt obligați să solicite, până la data rămânerii definitive a candidaturilor,

[1] Art.38 alin. (2) din Legea nr.35/2008, cu modificările și completările ulterioare.

[2] Art. 65 alin. (6) din Legea nr. 67/2004, cu modificările și completările ulterioare.

[3] Art. 19^1 alin. (1) din Legea nr. 370/2004, cu modificările și completările ulterioare.

conducerii serviciilor publice de radio şi televiziune acordarea timpilor de antenă. Solicitările peste acest termen nu se iau în considerare[1].

b) Repartizarea timpilor de antenă

- La alegerea membrilor din România în Parlamentul European[2]

În baza comunicării efectuate de către Biroul Electoral Central, Societatea Română de Radiodifuziune şi Societatea Română de Televiziune stabilesc, în termen de 48 de ore de la rămânerea definitivă a candidaturilor:

- orarul pentru campania electorală, respectiv

- repartizarea timpilor de antenă pentru accesul competitorilor electorali la serviciile publice de radio şi televiziune, având în vedere următoarea pondere din timpii de antenă alocaţi:

a) 4/5 din timpii de antenă se repartizează în mod egal partidelor politice, organizaţiilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale care au membri în Parlamentul European şi care participă la alegeri, precum şi alianţelor politice sau electorale dintre acestea;

b) 1/5 din timpii de antenă se repartizează în mod egal partidelor politice, alianţelor politice, alianţelor electorale, organizaţiilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale care nu au membri în Parlamentul European care participă la alegeri, precum şi candidaţilor independenţi.

- La alegerile parlamentare, Biroul Electoral Central[3] centralizează numărul de candidaturi definitive din colegiile uninominale depuse de către partidele politice, alianţele politice, alianţele electorale şi organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale (pe baza comunicărilor primite de la birourile electorale de circumscripţie) şi comunică situaţia centralizată, în termen de 24 de ore de la întocmire, comisiei speciale a Camerei Deputaţilor şi Senatului pentru atribuirea timpilor de antenă, precum şi Societăţii Române de Televiziune şi Societăţii Române de Radiodifuziune;

- La alegerile locale[4] timpul de antenă[5] se acordă după rămânerea definitivă a candidaturilor, trebuie să fie proporţional cu numărul listelor complete de candidaţi depuse şi se calculează de Societatea Română de Televiziune şi de Societatea Română de Radiodifuziune în termen de 24 de ore de la primirea comunicării datelor transmise de Biroul Electoral Central.

Partidelor politice neparlamentare, alianţele politice/electorale ale acestora li se acordă timp de antenă la serviciile publice teritoriale de radiodifuziune şi de televiziune (dacă depun liste de candidaţi în minimum 50% din circumscripţiile electorale de pe cuprinsul unui judeţ ce intră în raza de acoperire a studiourilor teritoriale respective şi trebuie să fie proporţional cu numărul listelor complete de candidaţi depuse în teritoriul respectiv, fiind calculat de Societatea Română de Televiziune şi de Societatea Română de Radiodifuziune în termen de 24 de ore de la primirea comunicării datelor transmise de Biroul Electoral Central), la serviciile publice naţionale de radiodifuziune şi de televiziune (dacă depun liste complete de candidaţi în cel puţin 50% din circumscripţiile electorale din 15 judeţe).

Şi organizaţiilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale li se oferă timp de antenă la serviciile publice teritoriale şi naţionale de radiodifuziune şi de televiziune (dacă participă la alegeri cu liste de candidaţi în circumscripţiile electorale din judeţe şi în mod proporţional cu ponderea lor în totalul populaţiei judeţului, respectiv a României).

Până la calcularea timpilor de antenă partidele politice parlamentare, alianţele acestora şi organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale reprezentate în Parlament primesc timpi de antenă proporţional cu ponderea lor parlamentară.

Fiecare candidat independent are dreptul la timp de antenă de cel mult 5 minute, însumate pe întreaga durată a desfăşurării campaniei electorale.

- La alegerile prezidenţiale[1] orarul pentru campania electorală şi repartizarea timpilor de antenă pentru accesul egal şi gratuit al candidaţilor la serviciile publice de radio şi televiziune se fac, după încheierea perioadei de depunere a candidaturilor, de birourile permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului, împreună cu reprezentanţii serviciilor publice de radio şi televiziune şi cu participarea candidaţilor. Posturile private de radio şi televiziune au obligaţia să ofere candidaţilor timpi de antenă proporţionali cu cei practicaţi de posturile publice.

---

[1] Art. 18 alin. (1) din Legea nr.33/2007, cu modificările şi completările ulterioare.

[2] Art. 18 alin. (4) din Legea nr. 33/2007 privind organizarea şi desfăşurarea alegerilor pentru Parlamentul European, cu modificările şi completările ulterioare

[3] Art. 15 alin. (1) lit. e) din legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului şi pentru modificarea şi completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, a Legii administraţiei publice locale nr. 215/2001 şi a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleşilor locali, cu modificările şi completările ulterioare

[4] Art. 65 din Legea nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, cu modificările şi completările ulterioare

[5] Timpii de antenă la radiodifuziunile şi televiziunile publice şi private, inclusiv cele prin cablu, se acordă partidelor politice, alianţelor politice şi alianţelor electorale, în fiecare din zilele de luni, marţi, miercuri, joi şi vineri.

[1] Art. 16 alin. (2) şi Art. 19^1 alin. (2) Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Preşedintelui României, cu modificările şi completările ulterioare

10.3. Reguli privind exercitarea dreptului la antenă în campania electorală

■ **Conținutul și prezentarea emisiunilor electorale**

Indiferent că este vorba de alegeri generale sau parțiale, de alegeri parlamentare,prezidențiale, europarlamentare sau locale, conținutul emisiunilor electorale urmează anumite reguli.

În campania electorală, atât competitorii electorali, cât și cetățenii cu drept de vot au dreptul să-și exprime opiniile în mod liber și fără nicio discriminare, prin mitinguri, adunări, utilizarea televiziunii, radioului, presei scrise, a mijloacelor electronice și a celorlalte mijloace de informare în masă.

Mijloacele folosite în campania electorală nu pot contraveni ordinii de drept.

Posturile de radio și de televiziune, publice și private, precum și societățile de televiziune prin cablu au obligația să reflecte întreaga campanie electorală în spiritul prevederilor constituționale și cu respectarea legislației în vigoare. Acestea trebuie să asigure tuturor participanților condiții egale privind libertatea de exprimare, pluralismul opiniilor și echidistanța.

Radiodifuzorii publici și privați sunt obligați să asigure, în cadrul serviciilor de programe audiovizuale, desfășurarea unei campanii electorale echitabile, echilibrate și corecte pentru toți competitorii electorali.

Campania electorală prin serviciile de programe audiovizuale, publice și private, trebuie să servească următoarelor interese generale[1]:

- *ale electoratului* (de a primi informații corecte, astfel încât să poată vota în cunoștință de cauză);

- ale *partidelor politice, alianțelor politice, alianțelor electorale, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale și candidaților* (de a se face cunoscuți și de a-și prezenta platformele, programele politice și ofertele electorale);

- ale radiodifuziunilor (de a-și exercita drepturile și responsabilitățile care decurg din profesiunea de jurnalist).

În timpul campaniei electorale, informațiile privind sistemul electoral, tehnica votării, calendarul campaniei electorale, programele politice, opiniile și mesajele cu conținut electoral sunt prezentate în următoarele tipuri de emisiuni[1]:

- *emisiuni informative* (în care pot fi difuzate informații privind sistemul electoral, tehnica votării și activitățile de campanie ale candidaților în acest scop durata programată a emisiunii informative poate fi mărită cu cel mult 15 minute);

- *emisiuni electorale* (în care candidații își pot prezenta programele politice și activitățile de campanie electorală);

- *dezbateri electorale* (în care candidații, jurnaliștii, analiștii și alți invitați pun în discuție programele electorale și temele de interes public).

Legislația electorală cuprinde și unele obligații pentru competitori, realizatori și moderatori, dar și unele limitări sau interdicții privind exercitarea dreptului la antenă, cum ar fi: interzicerea combinării de culori, simboluri grafice ori sunete care să evoce simboluri naționale ale României sau a altor state, candidații și reprezentanții partidelor politice aflate în competiție nu pot fi producători, realizatori sau moderatori ai emisiunilor realizate de radiodifuzorii publici și privați, este interzisă contractarea de timpi de antenă în scopuri publicitare, în favoarea unor competitori sau cedarea de timpi de antenă, introducerea spoturilor publicitare electorale în alte emisiuni decât cele electorale.

■ **Publicitatea electorală** trebuie delimitată de restul emisiunilor electorale. În acest sens, spoturile publicitare difuzate contra cost trebuie diferențiate (prin generic) de celelalte emisiuni electorale. Trebuie specificat expres că este vorba de publicitate electorală.

Durata spoturilor publicitare electorale face parte din timpul de antenă pentru campania electorală. Este interzis orice procedeu de publicitate comercială în scop de publicitate electorală, precum și publicitatea electorală mascată.

Totodată, legea acordă o importanță deosebită și modului de acordare a dreptului la replică și a dreptului la rectificare, precum și a modului în care sunt prezentate sondajele de opinie și exit poll- urile.

■ **Sondajele de opinie, televoturi, anchete și exit poll-uri**

În cazul prezentării de sondaje de opinie cu conținut electoral, acestea trebuie însoțite de următoarele informații[2]:

- denumirea instituției care a realizat sondajul;

[1] Art. 63 din Legea nr.67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, cu modificările și completările ulterioare.

[1] Art. 64 din Legea nr.67/2004 pentru alegerea autorităților administrației publice locale, cu modificările și completările ulterioare

[2] Art. 38^1 din Legea nr.35/2008, Art. 70 din Legea nr.67/2004, Art.19 din Legea nr.370/2004, Art. 17^1 din Legea nr.33/2007.

- data sau intervalul de timp în care a fost efectuat sondajul şi metodologia utilizată;
- dimensiunea eşantionului şi marja maximă de eroare;
- cine a solicitat şi cine a plătit efectuarea sondajului.

Cu 48 de ore înainte de ziua votării este interzisă prezentarea de sondaje de opinie, televoturi sau anchete făcute pe stradă. Totodată, televotul sau anchetele făcute pe stradă în rândul electoratului nu trebuie să fie prezentate ca reprezentative pentru opinia publică sau pentru un anumit grup social ori etnic.

Sondajele de opinie ce sunt realizate la ieşirea de la urne a alegătorilor sunt cunoscute sub denumirea de exit poll-uri.

Pot fi realizate numai de către institutele de sondare a opiniei publice, societăţile comerciale şi organizaţiile neguvernamentale care:
- au în obiectul de activitate realizarea de sondaje de opinie;
- sunt acreditate, prin decizie, de Biroul Electoral Central.

Pot fi prezentate numai după momentul închiderii votării.

Operatorii de sondaj trebuie să fie acreditaţi şi au acces (în baza acreditării instituţiei pentru care lucrează), în zona de protecţie a secţiei de votare, fără a avea acces în interiorul secţiei de votare.

10.4. Dreptul la replică şi dreptul la rectificare

Pot beneficia de *dreptul la replică* competitorii electorali ale căror drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program electoral a unor fapte neadevărate beneficiază de drept la replică[1]. *Dreptul la rectificare* se acordă competitorilor electorali ale căror drepturi sau interese legitime au fost lezate prin prezentarea în cadrul unui program electoral a unor informaţii inexacte.

Legea prevede o serie de obligaţii în sarcina radiodifuzorilor astfel încât competitorii electorali să îşi poată exercita dreptul la replică şi rectificare.

Astfel, difuzorii programelor electorale au obligaţia de a decide acordarea sau neacordarea dreptului solicitat[2], comunicarea decizie luate

[1] În acest sens, prin Deciziile Curţii Constituţionale nr.8/31 ianuarie 1996 şi nr. 55/14 mai 1996 se precizează faptul că *„Dreptul la replică nu este menţionat expres în dispoziţiile Constituţiei, dar, într-o interpretare sistematică a prevederilor acesteia, rezultă caracterul constituţional al acestui drept"*

[2] În cel mult 24 de ore de la primirea unei solicitări formulate în scris, iar în situaţia în care solicitarea se referă la o emisiune difuzată în ultima zi de campanie electorală, decizia trebuie luată în cel mult 12 ore de la primirea solicitării.

solicitantului[1], difuzarea dreptului la replică/rectificare în cazul în care decide acordarea dreptului solicitat ori dacă Consiliul Naţional al Audiovizualului dă câştig de cauză solicitantului.

10.5. Legislaţia secundară. Deciziile/Recomandările Consiliului Naţional al Audiovizualului

Consiliul Naţional al Audiovizualului emite[2] decizii şi recomandări în care sunt reglementate condiţiile accesului la posturile de radio şi televiziune, conţinutul şi forma de prezentare a emisiunilor electorale, precum şi programul acestor emisiuni.

Consiliul Naţional al Audiovizualului veghează la respectarea dispoziţiilor din legislaţia electorală referitoare la exercitarea dreptului la antenă, iar în cazul în care constată încălcări ale acestor legi sau ale propriilor decizii, poate aplica sancţiunile stabilite de Legea audiovizualului.

Legea nr. 35/2008 pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului şi pentru modificarea şi completarea Legii nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, a Legii administraţiei publice locale nr. 215/2001 şi a Legii nr. 393/2004 privind Statutul aleşilor locali, cu modificările şi completările ulterioare (Cap. 7 Campania electorală)

Art. 38

(1) Partidele politice, alianţele politice, alianţele electorale, organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale care participă la alegeri conform prezentului titlu şi candidaţii independenţi au acces gratuit la serviciile publice de radio şi televiziune proporţional cu numărul de candidaturi propuse şi rămase definitive. Fiecare societate publică de radio şi televiziune va lua în considerare numărul de candidaturi propuse de fiecare competitor electoral în aria geografică acoperită de postul respectiv de radio sau televiziune.

(2) Partidele politice, alianţele politice, alianţele electorale, organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale care participă la alegeri conform prezentului titlu, precum şi candidaţii independenţi sunt obligaţi să solicite, în

[1] În cazul neacordării dreptului solicitat, motivele trebuie să fie comunicate solicitantului şi Consiliului Naţional al Audiovizualului.

[2] *Decizia* CNA nr. 853 din 29 septembrie 2009 privind regulile de desfăşurare în audiovizual a campaniei electorale pentru alegerea Preşedintelui României; *Recomandarea* CNA nr. 1 din 23.10.2009[2]; *Decizia* CNA nr. 391 din 26 martie 2009 privind regulile de desfăşurare în audiovizual a campaniei electorale pentru alegerea membrilor din România ai Parlamentului European; *Decizia* CNA nr. 792 din 30 septembrie 2008 privind principii şi reguli de desfăşurare a campaniei electorale pentru alegerea Camerei Deputaţilor şi a Senatului, prin intermediul serviciilor de programe audiovizuale; *Decizia* CNA nr. 210 din 28 ianuarie 2010 privind principii şi reguli de desfăşurare a campaniei electorale pentru alegerile parţiale parlamentare, prin intermediul serviciilor de programe audiovizuale.

termen de 48 de ore de la data stabilirii zilei votării, conducerii serviciilor publice de radio şi televiziune, acordarea timpilor de antenă. Solicitările peste acest termen nu se iau în considerare.

(3) Posturile private de radio şi televiziune vor practica acelaşi tarif pe emisiune şi pe unitate de timp pentru toţi competitorii electorali care participă în alegeri, conform prezentului titlu, iar timpii de antenă oferiţi competitorilor electorali trebuie să fie proporţionali cu cei practicaţi de posturile publice.

(4) Este interzisă introducerea spoturilor publicitare electorale în alte emisiuni decât cele electorale.

Legea nr. 67/2004 pentru alegerea autorităţilor administraţiei publice locale, cu modificările şi completările ulterioare (Secţiunea a 7-a Campania electorală)

Art. 65

(1) Accesul partidelor politice parlamentare, alianţelor politice şi alianţelor electorale ale acestora, precum şi al candidaţilor independenţi la serviciile publice de radiodifuziune şi de televiziune, inclusiv la cele ale studiourilor teritoriale ale acestora, este gratuit. Partidele politice neparlamentare, alianţele politice şi alianţele electorale ale acestora au acces gratuit la serviciile publice teritoriale de radiodifuziune şi de televiziune numai în măsura în care depun liste de candidaţi în minimum 50% din circumscripţiile electorale de pe cuprinsul unui judeţ ce intră în raza de acoperire a studiourilor teritoriale respective. Timpul de antenă acordat în aceste situaţii trebuie să fie proporţional cu numărul listelor complete de candidaţi depuse în teritoriul respectiv şi se calculează de Societatea Română de Televiziune şi de Societatea Română de Radiodifuziune în termen de 24 de ore de la primirea comunicării datelor transmise de Biroul Electoral Central. La serviciile publice naţionale de radiodifuziune şi de televiziune au acces partidele politice neparlamentare, alianţele politice şi alianţele electorale care depun liste complete de candidaţi în cel puţin 50% din circumscripţiile electorale din 15 judeţe. Timpul de antenă se acordă după rămânerea definitivă a candidaturilor, trebuie să fie proporţional cu numărul listelor complete de candidaţi depuse şi se calculează de Societatea Română de Televiziune şi de Societatea Română de Radiodifuziune în termen de 24 de ore de la primirea comunicării datelor transmise de Biroul Electoral Central.

(2) Organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale au acces la serviciile publice teritoriale şi naţionale de radiodifuziune şi de televiziune, dacă participă la alegeri cu liste de candidaţi în circumscripţiile electorale din judeţe şi în mod proporţional cu ponderea lor în totalul populaţiei judeţului, respectiv a României.

(3) Până la calcularea timpilor de antenă, conform alin. (1) şi (2) partidele politice parlamentare, alianţele acestora şi organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale reprezentate în Parlament primesc timpi de antenă proporţional cu ponderea lor parlamentară.

(4) Accesul partidelor politice, alianţelor politice, alianţelor electorale, precum şi al candidaţilor independenţi şi al organizaţiilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale la posturile private de radiodifuziune şi de televiziune, inclusiv televiziune prin cablu, se face gratuit numai în cadrul emisiunilor care au caracter electoral, potrivit dispoziţiilor art. 64.

(5) Este interzisă contractarea de timpi de antenă în scopuri publicitare, pentru şi în favoarea participanţilor la campania electorală, sau cedarea timpilor de antenă candidaţilor de către societăţile comerciale cu capital public sau privat, instituţiile publice, organizaţiile neguvernamentale sau persoanele fizice.

(6) Partidele politice, alianţele politice şi alianţele electorale, candidaţii independenţi, precum şi organizaţiile cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale au obligaţia să solicite, cel mai târziu cu 40 de zile înainte de data alegerilor, conducerii posturilor de radiodifuziune şi de televiziune publice şi private sau, după caz, studiourilor teritoriale ale acestora acordarea timpilor de antenă. Solicitările făcute după acest termen nu se iau în considerare.

(7) Timpii de antenă la radiodifuziunile şi televiziunile publice şi private, inclusiv cele prin cablu, se acordă partidelor politice, alianţelor politice şi alianţelor electorale, în fiecare din zilele de luni, marţi, miercuri, joi şi vineri. Fiecare candidat independent are dreptul la timp de antenă, la studiourile teritoriale, de cel mult 5 minute, însumate pe întreaga durată a desfăşurării campaniei electorale. Candidaţii independenţi din circumscripţiile electorale din municipiul Bucureşti şi cei din municipiile reşedinţă de judeţ, care nu sunt pe raza de acoperire a unui studio, au acces la serviciile publice naţionale de radiodifuziune şi de televiziune în acelaşi interval de timp de cel mult 5 minute, însumate pe întreaga durată a desfăşurării campaniei electorale.

(8) Emisiunile transmise în cadrul timpului de emisie acordat fiecărui partid politic, fiecărei alianţe politice şi alianţe electorale, candidaţilor independenţi şi ai organizaţiilor cetăţenilor aparţinând minorităţilor naţionale se realizează în direct sau se înregistrează, în proporţiile stabilite de aceştia.

(9) În cadrul emisiunilor care au caracter electoral este interzisă combinarea de culori, semne grafice sau sunete care să evoce simbolurile naţionale ale României ori ale altui stat.

Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Preşedintelui României, cu modificările şi completările ulterioare (Secţiunea a 6-a Campania electoral)

Art. 16

(1) Pentru candidaţii la alegerea Preşedintelui României, accesul la serviciile publice de radio şi televiziune este egal şi gratuit.

(2) Orarul pentru campania electorală şi repartizarea timpilor de antenă pentru accesul egal şi gratuit al candidaţilor la serviciile publice de radio şi televiziune se fac, după încheierea perioadei de depunere a candidaturilor, de birourile permanente reunite ale celor două Camere ale Parlamentului, împreună cu reprezentanţii serviciilor publice de radio şi televiziune şi cu participarea candidaţilor.

(3) Dacă alegerile pentru Preşedintele României au loc concomitent cu cele pentru Camera Deputaţilor şi Senat, se vor avea în vedere şi orarul şi repartizarea timpilor de antenă pentru campania electorală privind alegerea celor două Camere.

Art. 19

(1) Candidaţii sunt obligaţi să solicite, până la data începerii campaniei electorale, conducerii serviciilor publice de radio şi televiziune acordarea timpilor de antenă. Solicitările peste acest termen nu se iau în considerare.

(2) Accesul candidaților la serviciile publice și private de radio și televiziune este gratuit. Posturile private de radio și televiziune vor oferi candidaților timpi de antenă proporționali cu cei practicați de posturile publice. Nerespectarea prevederilor prezentului alineat de către posturile private de radio și televiziune atrage sancționarea acestora. Sancțiunile sunt stabilite prin decizii ale Consiliului Național al Audiovizualului.

(3) Este interzisă introducerea spoturilor publicitare electorale în alte emisiuni decât cele electorale.

(4) În termen de 10 de zile de la data intrării în vigoare a hotărârii Guvernului privind stabilirea datei alegerilor, Consiliul Național al Audiovizualului stabilește, prin decizie, regulile de desfășurare prin intermediul serviciilor de programe audiovizuale a campaniei electorale pentru președinte.

(5) Candidații își pot desemna coordonatori de campanie la nivelul județelor, sectoarelor municipiului București și pentru străinătate, pe care îi notifică Biroului Electoral Central și Autorității Electorale Permanente în cel mult 48 de ore de la rămânerea definitivă a candidaturilor.

(6) Coordonatorii de campanie ai candidaților au rolul de a reprezenta candidații și de a conduce campania electorală a acestora, acolo unde au fost desemnați.

Legea nr. 33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, cu modificările și completările ulterioare

Art. 18

(1) Partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale care participă la alegeri, precum și candidații independenți sunt obligați să solicite, până la data rămânerii definitive a candidaturilor, conducerii serviciilor publice de radio și televiziune acordarea timpilor de antenă. Solicitările peste acest termen nu se iau în considerare.

(2) Accesul partidelor politice, alianțelor politice, alianțelor electorale și al organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale care participă la alegeri, precum și al candidaților independenți la serviciile publice de radio și televiziune este gratuit. Posturile private de radio și televiziune vor practica același tarif pe emisiune și pe unitate de timp pentru toate partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale care participă la alegeri, iar timpii de antenă oferiți acestora trebuie să fie proporționali cu cei practicați de posturile publice. Nerespectarea prevederilor prezentului alineat de către posturile private de radio și televiziune atrage sancționarea acestora. Sancțiunile sunt stabilite prin decizii ale Consiliului Național al Audiovizualului.

(3) Este interzisă introducerea spoturilor publicitare electorale în alte emisiuni decât cele electorale.

(4) În termen de 48 de ore de la rămânerea definitivă a candidaturilor, Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune stabilesc, în baza comunicării efectuate de către Biroul Electoral Central, orarul pentru campania electorală și repartizarea timpilor de antenă pentru accesul partidelor politice, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțelor politice, alianțelor electorale și al candidaților independenți la serviciile publice de radio și televiziune, având în vedere următoarea pondere din timpii de antenă alocați:

a) 4/5 din timpii de antenă se repartizează în mod egal partidelor politice, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale care au membri în Parlamentul European și care participă la alegeri, precum și alianțelor politice sau electorale dintre acestea;

b) 1/5 din timpii de antenă se repartizează în mod egal partidelor politice, alianțelor politice, alianțelor electorale, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale care nu au membri în Parlamentul European care participă la alegeri, precum și candidaților independenți.

CAPITOLUL 11

COMUNICAREA PRIN PUBLICITATE. DREPT ŞI LEGISLAŢIE ÎN DOMENIUL PUBLICITAR

Delimitările între PR (Public Relation), publicitate şi jurnalism sunt deseori neclare.

În România termenul de PR include multe aspecte ale strategiei de comunicare, cum ar fi conferinţele de presă şi evenimentele create pentru consumator (consumer events), în timp ce în SUA, PR-ul este în general considerat ca fiind mijlocul prin care o companie sau o entitate guvernamentală comunică cu publicul prin intermediul mass-media[1]. Specialişti în comunicare ai companiilor şi ai guvernului contactează mass-media prin conferinţe de presă, comunicate de presă şi prin contactul direct cu jurnaliştii. Este dreptul şi privilegiul jurnalistului de a decide dacă, când şi cum foloseşte informaţiile. Comunicarea nu a implicat niciodată plata jurnaliştilor. Toate comunicările plătite sunt considerate publicitate.

Public Relations Association a elaborat propriul sau cod de etică în domeniul publicităţii, similar cu cel al jurnaliştilor. În timp ce datoria fundamentală a profesioniştilor în relaţiile cu publicul este de a proteja interesele celor care i-au angajat, ei mai au responsabilitatea relatării informaţiilor adevărate care vor fi transmise publicului.

11.1. Agenţii de Public Relation, Departamentul de publicitate, Publicitate şi jurnalism: care sunt delimitările?

În România, sumele de bani cheltuite pentru publicitate în mass-media au cunoscut o creştere exponenţială. În timp ce publicitatea asigura viabilitatea unei mass-media independente, în România prezenţa sa ridică un nou domeniu de probleme de etică ce împietează asupra calităţii ştirilor şi a dreptului publicului la informaţii nepărtinitoare. Mass-media din Romania se află în faţa aceloraşi probleme cărora Statele Unite şi statele Europei

[1] *„Etică, jurnalism şi publicitate"* (publicaţie Freedom House) tratează raporturile dintre relaţiile publice şi jurnalism şi de asemenea relaţiile dintre publicitate şi jurnalism în România.

Occidentale le fac faţa zi de zi: cum sa obţii venituri din publicitate fără a permite celor ce o plătesc să influenţeze conţinutul editorial?

Primul domeniu în care apar dificultăţi este acela al personalului. În Occident există o clară delimitare între personalul care produce ziarul: jurnaliştii, şi personalul care îl vinde atât publicului cât şi agenţilor de publicitate. În timp ce jurnaliştii sunt ocazional de acord pentru a purta discuţii cu grupuri de publicitate asupra unor subiecte jurnalistice, ei nu se raliază personalului din publicitate pentru a vinde anunţuri publicitare sau pentru a se întâlni cu oameni de afaceri, exceptând cazul în care scriu despre un subiect în care este implicată compania respectivă. Aceasta creează o distanţă suficientă şi împiedică impactul prea mare al agenţilor de publicitate asupra conţinutului editorial. Ziarele şi staţiile de televiziune sunt conduse de oameni de afaceri care, chiar dacă au fost odată jurnalişti, în prezent, pentru organizaţie, nu mai sunt. În Romania ar trebui sa apară o mai mare specializare a rolurilor personalului, pe măsura dezvoltării mass-media. Deja, multe ziare părăsesc practica de a avea jurnalişti care să vândă spaţii publicitare în timpul lor liber, orientându-se spre personal focalizat pe aceasta activitate specifică. Rezultatul constă în ştiri de calitate mai bună, mai numeroase, mai nepărtinitoare şi vândute mai eficient în publicitate[1].

11.2. Publicitatea: "advertising" sau "publicity"?

11.2.1. Advertising-ul (publicitatea)[2]

Advertising-ul este definit ca fiind în acelaşi timp *"ştiinţa, afacerea sau profesia creării şi diseminării mesajelor reclamelor, o instituţie socială care afectează viaţa de zi cu zi a fiecărui individ, o forţă care modelează cultura de masă, o componentă a activităţii de marketing sau o sursă de informare despre produse, servicii, evenimente sau instituţii (companii)"*[3].

O altă definiţie afirmă că advertising-ul (publicitatea) *„este procesul plasării unor reclame identificabile, în media bine definite, contra unor costuri cunoscute ale spaţiilor sau timpilor folosiţi pentru aceasta"*[4]

Publicitatea reprezintă deci o formă de comunicare[5] de tip persuasiv, având rolul de a modifica atitudinea receptorilor în sensul achiziţiei unui

[1] Idem;

[2] Mihaela Nicola - *"Publicitate şi reclamă"*, S.N.S.P.A., curs on-line, pag.3.

[3] Michael J. Baker- *„Macmillan Dictionary of Marketing & Advertising"*, Editura Macmillan Business, London, 1998, pag. 6..

[4] Idem;

[5] Mihaela Nicola, op.cit, pag.3;

produs sau serviciu anume, ale cărui calităţi anunţate sunt reale (sunt promise destinatarilor beneficii reale legate de un produs/serviciu de cumpărat).

11.2.2. Publicity

Acest concept, pe care unii s-au grăbit să-l traducă (greşit) ca „publicitate"– poate fi definit mai degrabă printr-o expresie decât printr-un cuvânt[1]. Publicity este procesul prin care o organizaţie sau un individ încearcă să se facă cunoscuţi opiniei publice, să ocupe un loc vizibil în spaţiul public. Publicity desemnează informaţiile difuzate de către media fără ca acestea să fi fost plătite, îndeosebi ca urmare a organizării unor evenimente. Publicity mai este cunoscută şi ca *"publicitate gratuită"*, concretizată în orice tip de expunere în media a produselor/serviciilor sau factorilor de decizie ai unei companii.

Spre deosebire de advertising ce presupune plasarea unor reclame vizibile în mass media contra unor costuri cunoscute, publicity constă în oferirea de informaţii către media de informare în speranţa că acestea vor fi apreciate ca având valoare de ştiri (newsworthness) şi de aceea publicate fără a fi plătite. Diferenţa dintre advertising şi publicity este şi mai clară în ceea ce priveşte costurile şi gradul de control asupra procesului. Cei ce plasează reclame plătesc pentru spaţiu sau timp media, iar proprietarii acestora au obligaţia de a nu modifica deloc mesajele şi imaginile. În cazul publicity, atât costurile cât şi controlul asupra mesajelor sunt scăzute, proprietarii de media putând modifica mesajele fără a fi acuzaţi de aceasta[2].

11.3. Funcţiile publicităţii

Doctrina de specialitate[3] a identificat o serie de funcţii pe care le îmbracă sau trebuie să le îmbrace publicitatea ca fenomen indispensabil al oricărei forme de comerţ şi economie a consumului, tip de publicitate aflat la etapa maturităţii generale în contextul globalizării şi al dispariţiei artificiale a graniţelor statale. Într-o societate în care se pune accentul pe consumul imensităţii de produse de orice tip, publicitatea este cea care face diferenţa. Unii autori[4], enumeră principalele funcţii ale publicităţii:

➢ *funcţia de comunicare, de informare, de transmitere de informaţii*, reprezentând funcţia fundamentală a publicităţii, cea care

[1] Idem;
[2] Mihaela Nicola, op. cit, pag.5;
[3] Mihaela Nicola, op. cit, pag.11-12;
[4] Mihaela Nicola - *"Publicitate şi reclamă"*, S.N.S.P.A., curs on-line, pag.3

facilitează relaţia dintre anunţător şi consumator şi răspunde obiectivului primar al reclamei (de a face cunoscut un produs/ serviciu[1]);

➢ *funcţia economică.* Publicitatea are o funcţie economică reală, fiind la nivel macro *"benzina care pune în mişcare motorul economiei"*, iar la nivel micro factorul care influenţează cel mai direct consumatorul în luarea deciziei de cumpărare[2].

➢ *funcţia socială*, deoarece este unul din factorii care în ultima vreme influenţează semnificativ atât indivizii cât şi instituţiile sociale. Indivizii primesc prin intermediul publicităţii, pe lângă informaţia de tip comercial şi o cantitate imensă de "informaţie tăcută" privind regulile sociale general acceptate, atitudini, roluri, oferă modele de comportament social etc. Publicitatea facilitează de asemenea diseminarea rapidă a ideilor noi şi a inovaţiilor tehnice, de care profită ulterior întreaga societate[3].

➢ *funcţia politică,* putându-se vorbi de capacitatea pe care publicitatea o are de a a educa, de a influenţa, de a propune şi chiar de a impune modele, de capacitatea de a sensibiliza consumatorii asupra puterii lor de a influenţa, prin simplul act de cumpărare, sau prin presiunile de tip juridic, echilibrul economic de pe piaţă[4].

➢ *funcţia persuasivă*, publicitatea propunându-şi să influenţeze opinii şi să modifice comportamente, ducând poate la cel mai înalt grad de rafinament capacitatea de a face acest lucru. Publicitatea ştie exact ce vrea să inducă publicului şi cine este acest public, creând mesajul în codul şi contextul cel mai adecvat grupului ţintă. Consumatorul nu mai poate fi manipulat cu mesaje evident manipulatoare, decât poate în cazul unor pieţe neformate şi cu consumatori needucaţi, pe măsură însa ce piaţa şi consumatorul sunt mai educaţi, cu atât mai mult funcţia persuasivă se rafinează şi se disimulează sub cea poetică, artistică. Talentul publicităţii stă în a sugera şi nu în a porunci[5].

➢ *funcţia poetică*, reclamele bine realizate din punct de vedere artistic cultivă sensibilitatea şi gustul publicului cumpărător, iar studiile de specialitate arată că pentru cea mai mare parte a consumatorilor forma de prezentare şi comunicare a unui produs/serviciu este hotărâtoare pentru luarea deciziei de cumpărare. Deoarece publicitatea, prin chiar specificul ei,

[1] Idem;
[2] Idem. Se menţionează teoria americană a puterii de piaţă, potrivit căreia publicitatea are rolul de a distrage atenţia consumatorilor de la preţ, în timp ce după altele dimpotrivă, publicitatea sensibilizează consumatorul în ceea ce priveşte preţurile, stimulând astfel completivitatea.
[3] Idem;
[4] Idem;
[5] Idem;

pune accent pe mesaj într-o măsură hotărâtoare, ea este o formă de comunicare în care primează funcția poetică [1].

11.4. Domeniul de reglementare juridică a publicității

11.4.1. De ce este reglementată juridic publicitatea ?

Publicitatea este forma de comunicare care are ca scop, direct sau indirect, promovarea bunurilor și serviciilor pentru vânzarea lor consumatorilor indiferent de mijlocul de comunicare utilizat. Publicitatea îmbracă multe forme și folosește toate suporturile media, tipărite, radio, TV, internet, cinematografe, panouri, telefon și text. Publicitatea reprezintă un concept foarte larg: este vorba atât de publicitatea la scară mare adresată tuturor, cât și de comunicările persoanele făcute unui individ. Scopul publicității este de a se asigura că oamenii știu despre bunurile și serviciile disponibile. Este în interesul vânzătorului să-și facă produsele și serviciile cunoscute de cât mai mulți consumatori posibil. Aceste lucru permite o anumită dezvoltare economică a fiecărui stat.

Publicitatea joacă astfel un rol important în stimularea economică.

Totuși, dacă nu respectă anumite cerințe, în special legale și etice, publicitatea poate căpăta valențe nefaste pentru interesele consumatorilor.

Din acest motiv este necesară reglementarea publicității[2].

În aceeași ordine de idei trebuie menționate următoarele aspecte:

- *publicitatea prezintă un risc pentru consumatori.* Copleșiți de mesaje publicitare, consumatorii nu dispun întotdeauna de cunoștințe suficiente pentru descifrarea acestor mesaje, pentru a descoperi exagerările sau chiar posibile înșelăciuni. Prin urmare, ei trebuie să fie protejați de vânzătorii care nu au intenții bune și sunt gata să vândă totul cu orice preț.

- *publicitatea poate împiedica buna funcționare a jocului concurenței.* Publicitatea înșelătoare sau mincinoasă poate induce consumatorii în eroare cu privire la calitățile produselor sau serviciilor oferite de diferiți vânzători sau prestatori de servicii. Concurența între acești operatori economici nu mai este în aceste cazuri una loială, făcând obiectul unei reglementări stricte.

- *publicitatea poate influența negativ tipul nostru de consum.* Publicitatea ne poate provoca să consumăm mai mult decât avem nevoie (supraconsum) cu repercusiuni asupra bugetelor familiilor mai puțin favorizate (supraîndatorare).

De asemenea, poate încuraja adoptarea unor comportamente care nu sunt compatibile cu dezvoltarea sustenabilă, în special prin promovarea produselor producătoare de deșeuri (creștere importantă a cantității de deșeuri) sau prin promovarea produselor ori serviciilor dăunătoare pentru mediul înconjurător.

Publicitatea include următoarele domenii:

- publicitate la TV și Radio;
- publicitate prin internet;
- publicitate outdoor;
- publicitate indoor;
- publicitate print/presa tipărită;
- BTL (servicii publicitare Below the line);
- ATL (servicii publicitare Above the line).

11.5. Cadrul general al restricțiilor în publicitate

Dispozițiile normative din domeniul publicității au încadrat acest tip de comunicare a diferitelor mesaje comerciale între anumite limite, limite care sunt menite să protejeze atât principiile ordinii juridice constituționale cât și principiile eticii și ale bunelor moravuri, toate încadrate în ceea ce înțelege orice democrație prin protejarea libertății de exprimare.

Aceste limite vizează respectarea concurenței loiale, în lipsa căreia nu ar mai putea funcționa o economie de piață, vizează conținuturile dăunătoare diferitelor categorii de consumatori, în special a minorilor și a tinerilor, vizează respectarea drepturilor consumatorilor, ordinea publică și bunele moravuri, ș.a.

Anumite practici sunt interzise, altele sunt încadrate și trebuie să ofere unele mențiuni obligatorii pentru a oferi consumatorilor un mesaj clar. În plus, au fost stabilite sisteme de control juridice, administrative și etice.

Dispoziții, de multe ori obligatorii, au fost stabilite în anumite domenii sensibile, precum publicitatea comparativă, publicitatea ecologică sau publicitatea pentru copii.

Astfel, nu se poate promova un produs sau un serviciu în detrimentul drepturilor consumatorilor sau al concurenților vânzătorului. Exista anumite restricții care trebuie respectate.

---

[1] Idem;

[2] Cadrul normativ: Legea nr. 148/2000 privind publicitatea; Legea nr. 457/2004 privind publicitatea și sponsorizarea pentru produsele din tutun; Legea nr. 158/2008 privind publicitatea înșelătoare și comparativă; Legea nr. 504/2002 a audiovizualului; Decizia CNA nr. 187/2006 - privind codul de reglementare a conținutului audiovizual; Codul fiscal - Legea 571/2003; Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății; O. G. nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor cu modificări și completări; H. G. nr. 106/2002 - privind etichetarea alimentelor; Codul de practică în publicitate (Consiliul român pentru publicitate); O. G. nr. 39/2005 privind cinematografia;

În România, pentru protejarea consumatorilor și a jocului concurenței, sunt interzise practici publicitare, cum ar fi spre exemplu:

- *publicitatea înșelătoare* (reprezintă o publicitate deghizată, care se prezintă în general sub forma unui text obiectiv care descrie produse/servicii și care poate fi identificat cu dificultate ca fiind publicitate. Poate induce consumatorii în eroare, deoarece aceștia cred că dispun de o informație obiectivă, atunci când nu este cazul.

- *publicitatea care suscită speranța sau siguranța câștigării unui avantaj oarecare ca efect al norocului (loterie publicitară). În* România este reglementată, dar nu interzisă, fiind autorizată dacă nu impune participanților o contrapartidă financiară, sau orice altă formă de cheltuială.

Totodată, este interzisă:

- publicitatea subliminală [1];

- publicitatea care prejudiciază respectul pentru demnitatea umană și morala publică;

- publicitatea care include discriminări bazate pe rasă, sex, limbă, origine, origine socială, identitate etnică sau naționalitate;

- publicitatea care atentează la convingerile religioase sau politice;

- publicitatea care aduce prejudicii imaginii, onoarei, demnității și vieții particulare a persoanelor;

- publicitatea care exploatează superstițiile, credulitatea sau frica persoanelor;

- publicitatea care prejudiciază securitatea persoanelor sau incită la violență;

- publicitatea care încurajează un comportament care prejudiciază mediul înconjurător;

- publicitatea care favorizează comercializarea unor bunuri sau servicii care sunt produse ori distribuite contrar prevederilor legale.

[1] Legea nr.148 din 26 iulie 2000 privind publicitatea; Acest tip de publicitate este definit de lege ca fiind *„orice publicitate care utilizează stimuli prea slabi pentru a fi percepuți în mod conștient, dar care pot influența comportamentul economic al unei persoane"*

11.6. Publicitatea și promovarea pe Internet

În lumea virtuală, ca și în cea reală, publicitatea este peste tot: bannere în diferite părți ale ecranului, ferestre pop-up, e-mail personalizat...multe alte forme noi de publicitate apar în fiecare zi.

11.6.1. Formele de publicitate on-line

11.6.1.1. Publicitatea și promovarea

Când navighezi pe Internet, poți întâlni publicitatea într-o multitudine de forme:

- *Banner-ele:* sunt imagini publicitare care sunt afișate în cadrul paginilor pe care le consulți, pe care poți face click pentru a accesa site-ul vânzătorului.

- *Sponsorizare*: anunțuri date de o companie sau organizație care finanțează total sau parțial site-ul vizitat. Emblema companiei sau organizației, fraza publicitară și posibil o legătură către pagina web vor apărea proeminent pe site-ul accesat.

- *Ferestre pop-up:* sunt ferestre care se afișează automat, în mărime redusă și fără bara de navigare.

- *Interstițiale*: sunt anunțuri publicitare, în general sonore și animate, care apar în cursul navigării, de exemplu atunci când schimbi pagina. Ocupă totalitatea ecranului, fără a lăsa posibilitatea de a le evita.

11.6.1.2 Publicitatea prin poșta electronică

Publicitatea prin poșta electronică include e-mail, SMS (mesaje text), MMS (mesaje multimedia) etc. Acest tip de publicitate poate fi: *nepersonalizată* (reprezentând o trimitere în masă către cât mai multe persoane posibil) sau *personalizată* (din ce în ce mai folosit de comercianți, constând într-un mesaj personalizat trimis pe o adresă de e-mail a unei persoane sau direct pe telefonul mobil. Trimiterile publicitare nesolicitate sunt cunoscute sub denumirea de "spam".)

În general, publicitatea pe Internet este permisă, cu respectarea anumitor condiții:

- publicitatea trebuie să fie clar identificabilă ca atare;

- datele persoanei pentru care se face publicitate trebuie să fie clare;

- ofertele promoționale trebuie și ele să fie clar indentificabile ca atare și orice condiții ale ofertei trebuie să fie clare, precise și concrete;

Şi concursurile şi jocurile promoţionale trebuie să îndeplinească aceste condiţii. Dacă este cazul, trebuie respectate regulile impuse de corpurile profesionale - coduri de conduită.

Aceste condiţii sunt aplicabile doar pe site-urile supuse legislaţiei europene.

Trimiterile publicitare prin poşta electronică sunt interzise cu excepţia cazului când există consimţământul prealabil, liber, specific şi informat. Vânzătorul va trebui să facă dovada că ţi-ai dat acordul pentru primirea mesajului. Dacă titularul poştei electronice nu mai doreşte să primească astfel de mesaje, el va trebui să îşi exprime dorinţa în mod expres în sensul sistării acestora de către emitent, iar vânzătorul va trebui să respecte acest lucru.

Mai mult, vânzătorul trebuie să respecte ansamblul regulilor referitoare la protejarea vieţii private şi utilizarea datelor personale.

11.7. Publicitatea înşelătoare

Dispoziţiile legii definesc conceptul de *"publicitate înşelătoare"*[1] ca fiind acel tip de publicitate care, în orice mod, inclusiv prin modul de prezentare, induce sau poate induce, în eroare persoanele cărora li se adresează ori care iau contact cu aceasta şi care, din cauza caracterului înşelător, poate afecta comportamentul economic al acestora sau care, din acest motiv, prejudiciază ori poate prejudicia un concurent[2]. Prin urmare, publicitatea devine înşelătoare atunci când este susceptibilă să inducă în eroare consumatorul şi să-i influenţeze comportamentul economic (prin prezentare, prin conţinutul eronat sau ambiguu, prin omiterea unor informaţii esenţiale etc.).

Publicitatea înşelătoare se poate referi la orice element susceptibil de a modifica comportamentul consumatorilor.

Informaţiile incorecte sau omise se pot referi la:

- *Operatorul economic* (identitatea, calificarea etc.). De exemplu, comercianţii nu pot afirma că sunt membri ai unei asociaţii de comercianţi, dacă nu sunt;

- *Caracteristicile produselor sau serviciilor* (disponibilitatea lor, natura sau originea lor geografică sau comercială, metoda prin care au fost fabricate, caracteristicile, efectele, etc.). Spre exemplu, un comerciant nu poate afirma că un produs este organic dacă acesta nu respectă metodu producţiei organice;

- *Preţul* (metoda determinării preţului, produsul sau serviciul la care se referă preţul, posibilele condiţii de respectat etc.). De exemplu, comerciantul nu poate pune un preţ cu reducere fără ca acest lucru să fie menţionat.

Publicitatea înşelătoare este interzisă. Interdicţia de a utiliza publicitate înşelătoare este una generală şi se aplică chiar şi dacă nu a provocat niciun prejudiciu consumatorului (fiind suficient să existe o posibilă influenţare a comportamentului său), ori dacă vânzătorul nu a avut intenţia de a înşela (fiind suficient ca publicitatea să dea o impresie greşită consumatorului şi să-i influenţeze comportamentul).

Sarcina probei în cazul publicităţii ce conţine indicaţii înşelătoare revine vânzătorului.

11.8. Publicitatea comparativă

Publicitatea comparativă[1] este permisă doar în anumite cazuri. Dispoziţiile legii definesc publicitatea comparativă[2] ca fiind - publicitatea care identifică în mod explicit sau implicit un concurent ori bunuri sau servicii oferite de acesta.

Publicitatea comparativă este orice tip de publicitate care explicit sau implicit, identifică un concurent ori bunurile sau serviciile oferite de un concurent. Cu respectarea anumitor condiţii, un asemenea tip de publicitate contribuie la evidenţierea avantajelor unor produse sau servicii comparabile.

Comparaţia poate fi benefică atât pentru consumatori cât şi pentru companii (consumatorii pot compara produsele, adaptându-şi comportamentul economic în consecinţă, în timp ce companiile pot folosi informaţia fie pentru a-şi îmbunătăţi produsul, fie pentru a-şi schimba anunţul, scoţând în evidenţă punctele tari, în timp ce îşi justifică defectele).

Publicitatea comparativă este permisă de lege cu condiţia respectării de către mesajul publicitar a unor condiţii esenţiale şi necesare pentru caracterul licit al acesteia, respectiv:

- comparaţia trebuie să fie obiectivă;

- comparaţia trebuie să fie relevantă (trebuie să acopere una sau mai multe caracteristici esenţiale, relevante ale bunurilor sau serviciilor);

- bunurile sau serviciile trebuie să fie comparabile;

---

[1] Legea nr. 158/2008 privind publicitatea înşelătoare şi publicitatea comparativă, art.3;

[2] Idem, art.3, lit. b;

[1] În publicitatea comparativă sunt utilizate exprimări de genul: "şterge petele de mucegai mai bine decât orice altă marcă", "vindem produse mai ieftine decât firma x".

[2] Legea nr. 158/2008 privind publicitatea înşelătoare şi publicitatea comparativă, art.3, lit.c);

- publicitatea nu trebuie să fie înşelătoare (nu trebuie să creeze confuzie între vânzător şi concurenţii săi, sau între mărcile lor, denumirile comerciale sau alte semne distinctive, nici să tragă foloase de pe urma notorietăţii unei mărci, unui nume comercial sau altor semne distinctive ale unui concurent);

- publicitatea nu trebuie să fie denigratoare.

- publicitatea nu poate prezenta un produs sau un serviciu ca o imitaţie ori o reproducere a unui produs sau a unui serviciu având o marcă ori un nume comercial protejat.

Particularităţile referirii la o ofertă specială

Orice comparaţie care face referire la o ofertă specială trebuie să indice în mod clar şi lipsit de echivoc:

- preţul special sau alte condiţii specifice;

- data la care începe oferta, dacă acesta nu a început încă;

- data la care se termină oferta sau, dacă este necesar, că oferta este valabilă până când se vând bunurile.

11.9. Publicitatea ecologică[1]

11.9.1. Conceptul de publicitate ecologică

În ultima perioadă publicitatea ecologică începe să capete tot mai multă importanţă.

Aceasta reprezintă orice publicitate sau etichetare care se referă la un produs sau serviciu şi efectul pe care îl are asupra mediului, incluzând metode de producţie, materiale folosite, ambalaje, chiar şi felul în care va fi folosit produsul, exemplu - reciclare.

Dintre problemele cu care se confruntă publicitatea ecologică[2], putem menţiona:

a) nu întotdeauna enunţurile cuprinse în acest tip de publicitate adevărate.

Companiile se bazează de cele mai multe ori pe ameliorarea punctuală a unui singur atribut al produsului sau al serviciului lor pentru a arăta că acesta respectă mediul. Însă, o afirmaţie generală nu se poate baza decât pe o examinare a ansamblului ciclului de viaţă al produsului şi a ansamblului caracteristicilor sale[3] (de exemplu, declararea unei maşini ca fiind *"ecologică şi nu poluează mediul"* doar datorită reciclării componentelor sale poate fi derutantă.);

b) este imposibil pentru consumatori să verifice dacă aceste anunţuri sunt adevărate.

Verificarea eficacităţii unui produs la momentul folosirii lui este relativ uşor însă verificarea dacă un produs sau serviciu este la fel de ecologic şi nu poluează precum pretinde anunţul necesită mai multe cunoştinţe decât au majoritatea consumatorilor (de exemplu, dacă o etichetă afirmă că ambalajul unui produs este biodegradabil, majoritatea consumatorilor nu cunosc cerinţele procesului de descompunere, cerinţele lui fizice şi biologice, etc.);

c) probleme cu etichetarea ecologică nepoluantă. Unele companii abuzează fără scrupule de cunoştinţele limitate ale consumatorilor privind materiile ecologice când publică anunţuri. Încrederea în etichetarea ecologică şi nepoluantă este o cerinţă fundamentală pentru orice concepere voluntară a unei scheme de etichetare. Consumatorii îşi pot pierde încrederea în etichetarea ecologică şi nepoluantă atunci când sunt dezvăluite indicaţiile false, în această situaţie având de pierdut şi companiile.

11.10. Domeniile sensibile ale publicităţii[1]

Faţă de restricţiile generale impuse pentru publicitate şi mesajele publicitare în general, există anumite domenii sensibile care sunt supuse unor reguli juridice specifice mai stricte.

11.10.1. Publicitatea destinată minorilor

Copiii sunt mai vulnerabili la anunţuri deoarece, înainte de o anumită vârstă, ei nu înţeleg complet intenţiile persuasive ale publicităţii. Din acest motiv, publicitatea care îi vizează trebuie să respecte anumite condiţii:

- nu trebuie să încurajeze în mod indirect copiii să cumpere produse sau servicii, profitând de lipsa de experienţă sau de credulitatea lor;

- nu trebuie să compromită încrederea pe care copiii o au în părinţi, profesori etc.;

- nu trebuie să încurajeze copiii să facă ceva care să le pună în pericol viaţa sau sănătatea;

- nu trebuie să le sugereze să facă ceva care să îi pună într-o situaţie periculoasă;

- nu trebuie să conţină elemente ce dăunează acestora din punct de vedere fizic, moral, intelectual sau psihic.

---

[1] *http://o9atitudine.ro/info/publicitate/publicitatea;*

[2] *Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor; http://o9atitudine.ro/info/publicitate/publicitatea;*

[3] Idem;

[1] http://o9atitudine.ro/info/publicitate/publicitatea

1.10.2. Publicitatea pentru tutun

Publicitatea pentru tutun este interzisă:
- în cadrul programelor de radiodifuziune şi televiziune;
- pe prima şi pe ultima copertă sau pagină din materialele tipărite în resa scrisă;
- pe biletele de călătorie pentru transportul public.

Suplimentar, toate produsele din tutun trebuie să aibă avertismentul de ănătate.

1.10.3. Publicitatea pentru medicamente

Publicitatea este permisă numai pentru medicamentele care se liberează fără prescripţie medicală, pentru care materialele publicitare rebuie aprobate de Agenţia Naţională a Medicamentului.

1.10.4. Publicitatea pentru produsele alcoolice

Publicitatea pentru băuturile alcoolice este interzisă:
- pe prima şi pe ultima copertă sau pagină din materialele tipărite în resa scrisă;
- pe biletele de călătorie pentru transportul public[1].

1.11. Controlul publicităţii

Publicitatea trebuie să respecte anumite principii, limite şi obligaţii.

Pentru a asigura îndeplinirea acestora, au fost stabilite organisme tatale de control a modului în care sunt respectate dispoziţiile legale privind ublicitatea, precum şi proceduri de control.

1.11.1 Organismele de control

Principalul organ de control este Consiliul Naţional al Audiovizualului CNA), acesta eliberând licenţe audiovizuale pentru posturile de radio şi eleviziune şi asigurând respectarea de către toţi difuzorii a dispoziţiilor egale în domeniu, îndeosebi cele privind publicitatea[2].

Controlul asupra obiectului, conţinutului şi modalităţilor de programare emisiunilor publicitare se realizează în momentul difuzării acestora.

[1] Idem;

[2] Există şi alte instituţii care pot exercita un control asupra respectării regulilor privind ublicitatea: Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor, Ministerul Sănătăţii ublice.

Consiliul Naţional al Audiovizualului (CNA) reprezintă o autoritate publică autonomă, garant al interesului public în domeniul serviciilor de programe audiovizuale.

CNA este o instituţie reprezentativă pentru o societate democratică, în care exercitarea dreptului la liberă exprimare comportă îndatoriri şi responsabilităţi reglementate prin lege.

În calitate de garant al interesului public în domeniul comunicării audiovizuale, CNA are obligaţia să asigure respectarea exprimării pluraliste de idei şi de opinii, încurajarea liberei concurenţe, protejarea demnităţii umane şi a minorilor, protejarea culturii şi a limbii române, a culturii şi limbilor minorităţilor, un raport echilibrat între serviciile naţionale de radiodifuziune şi serviciile locale, regionale ori tematice.

Consiliul Roman pentru Publicitate (Romanian Advertising Council - RAC) constituie o asociaţie profesională, o organizaţie non-guvernamentală non-profit, independentă, înfiinţată în anul 1999, cu scopul de a sprijini dezvoltarea în România a unui mediu de afaceri decent şi onest, potrivit *Codului de Practica în Publicitate* pe care l-a elaborat. Codul de practică în publicitate elaborat de RAC, a fost conceput ca un set de reguli etice ce trebuie respectate de către toţi cei implicaţi în domeniul publicităţii şi în orice formă de comunicare comercială, pentru a asigura o informare corectă, cinstită şi decentă, în respectul legislaţiei naţionale şi al principiilor de practică în publicitate şi comunicare comercială formulate de Camera Internaţionala de Comerţ, recunoscute la nivel internaţional atât în formă, cât şi în conţinut[1].

11.12. Regulile publicităţii audiovizuale

Comunicarea audiovizuală reprezintă punerea la dispoziţia publicului, în general, sau a unor categorii de public, prin orice mijloc de comunicaţie electronică, de semne, semnale, texte, sunete, informaţii sau mesaje de orice natură, care nu au caracterul unei corespondenţe private[2].

Evenimentele de importanţă majoră pot fi difuzate în exclusivitate numai dacă difuzarea nu privează o parte importantă a publicului de posibilitatea de a le urmări în direct sau în transmisie decalată în cadrul unui serviciu de programe cu acces liber. Exercitarea de radiodifuzorii aflaţi în jurisdicţia României a drepturilor exclusive de difuzare a unor evenimente declarate de un stat membru al Uniunii Europene ca fiind de importanţă

[1] http://www.radusora.ro/category/media-advertising/

[2] Dana Purgaru - *"Comunicarea audiovizuală"*, http://www.jurnalul+national.ro&aq=1&aqi=g10&aql= &oq=jurnalul+national&gs_rfai=&fp=44f8a6273ecc7c9

majoră şi care sunt cuprinse în lista publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nu poate priva o parte importantă a publicului din respectivul stat de posibilitatea de a urmări acele evenimente, în direct sau decalat, conform prevederilor stabilite de acel stat membru[1].

11.12.1 Reguli

Difuzarea unei opere cinematografice se poate face numai în perioadele prevăzute expres în contractele încheiate cu deţinătorii drepturilor de autor.

Publicitatea şi teleshoppingul se difuzează grupat, trebuie sa fie uşor de identificat prin marcaje corespunzătoare şi trebuie să fie separate de alte părţi ale serviciului de programe prin semnale optice şi acustice. Spoturile publicitare şi de teleshopping pot fi difuzate izolat numai în cazuri excepţionale stabilite ca atare de Consiliul Naţional al Audiovizualului.

Tehnicile subliminale sunt interzise în publicitate şi teleshopping şi, de asemenea, sunt interzise publicitatea mascată şi teleshoppingul mascat. Inserarea spoturilor publicitare, inclusiv a celor autopromoţionale sau de teleshopping, se poate face numai între programe.

Spoturile de publicitate sau de teleshopping pot fi inserate şi în timpul unui program, astfel încât *integritatea şi valoarea programului respectiv să nu fie prejudiciate* (ţinându-se seama de pauzele fireşti ale acestuia şi de durata şi natura lui), iar pe de altă parte *drepturile de autor sa nu fie prejudiciate.*

Societatea Română de Radiodifuziune şi Societatea Română de Televiziune, în calitate de servicii publice, pot insera spoturi publicitare, inclusiv autopromoţionale sau de teleshopping, numai între programe. În cadrul programelor alcătuite din parţi autonome sau în cadrul difuzării unor competiţii sportive ori a altor evenimente sau emisiuni structurate similar, care conţin pauze, spoturile de publicitate şi teleshopping pot fi introduse doar între parţi sau în pauze[2].

11.12.2 Întrerupere

Difuzarea operelor audiovizuale (filmele cinematografice sau cele realizate pentru televiziune, cu excepţia serialelor, foiletoanelor, programelor distractive şi a documentarelor), dacă durata lor programată este mai mare de 45 de minute, poate fi întreruptă o singură dată pentru fiecare interval de 45 de minute; o nouă întrerupere este permisă numai dacă durata lor programată este cu cel puţin 20 de minute mai mare decât două sau mai multe perioade complete de 45 de minute.

[1] Idem;
[2] Idem;

Dacă un program de televiziune, altul decât cele menţionate mai sus, este întrerupt de spoturi de publicitate sau de teleshopping, trebuie să existe un interval de minimum 20 de minute între două pauze publicitare succesive în interiorul programului respectiv. Este interzisă inserarea de publicitate sau teleshopping în cadrul difuzării oficierii unui serviciu religios. Programele de ştiri şi reportajele de politică internă, documentarele, programele religioase şi programele pentru copii, a căror durată programată este mai mică de 30 de minute, nu pot fi întrerupte de publicitate sau teleshopping[1].

11.12.3. Condiţii

Publicitatea (inclusiv publicitatea autopromoţională şi teleshoppingul) trebuie să respecte următoarele condiţii:

a) să nu afecteze dezvoltarea fizică, psihică sau morală a minorilor;

b) să nu prejudicieze demnitatea umană;

c) să nu includă nicio formă de discriminare pe motiv de rasă, religie, naţionalitate, sex sau orientare sexuală;

d) să nu aducă vreo ofensă convingerilor religioase sau politice ale telespectatorilor şi radioascultătorilor;

e) să nu stimuleze comportamente dăunătoare sănătăţii sau siguranţei populaţiei;

f) să nu stimuleze comportamente dăunătoare mediului;

g) să nu stimuleze comportamente indecente sau imorale;

h) să nu promoveze, direct sau indirect, practici oculte.

Publicitatea şi teleshoppingul care aduc atingere intereselor legale ale consumatorilor sunt interzise, la fel ca şi orice formă de publicitate sau teleshopping pentru ţigări sau pentru alte produse din tutun. Publicitatea sau teleshoppingul pentru produsele medicale şi tratamentele medicale pentru care este necesară o prescripţie medicală este, de asemenea, interzis[2].

11.12.4. Condiţiile publicităţii şi a teleshoppingului pentru băuturi alcoolice

Publicitatea şi teleshoppingul pentru băuturi alcoolice trebuie să respecte următoarele condiţii:

a) să nu fie adresate minorilor sau să nu prezinte minori consumând băuturi alcoolice;

b) să nu stabilească o legătură între consumul de alcool şi îmbunătăţirea calităţilor fizice, psihice sau a abilităţii în conducerea de vehicule;

[1] Idem;
[2] Idem;

c) să nu sugereze că prin consumul de alcool se pot obține performanțe ociale sau sexuale;

d) să nu sugereze că alcoolul are calități terapeutice sau că acesta este timulent, sedativ sau mijloc de rezolvare a problemelor personale;

e) să nu încurajeze consumul exagerat de alcool și să nu pună într-o umină negativă consumul moderat sau abținerea de la consumul de băuturi lcoolice;

f) să nu prezinte drept o calitate conținutul ridicat în alcool al ăuturilor.

1.12.5. Conținuturi dăunătoare

Este interzisă difuzarea de programe care pot afecta grav dezvoltarea izică, mentală sau morală a minorilor (în special programele care conțin ornografie sau violență nejustificată).

De asemenea, este interzisă difuzarea de programe care conțin orice ormă de incitare la ură pe considerente de rasă, religie, naționalitate, sex au orientare sexuală. Orice persoană fizică sau juridică, indiferent de ațională, ale cărei drepturi sau interese legitime, în special reputația și maginea publică, au fost lezate prin prezentarea de fapte inexacte în cadrul nui program beneficiază de dreptul la replică sau la rectificare[1].

11.13. Procedura în cazul sesizării unei încălcări a egulilor privind publicitatea

Pot fi distinse mai multe situații:

1. În cazul unei practici ilegale[2]

În practică se identifică mai multe posibilități de acțiune în contra cestor ilegalități:

a) contactarea Consiliului Național al Audiovizualului sau al Autorității Naționale Pentru Protecția Consumatorilor;

b)adresarea unei cereri către o asociație pentru protecția consumatorilor;

c) introducere unei acțiuni în instanță pentru oprirea acestei practici, în cazul în care există interesul pentru cel care introduce cererea, respectiv calitatea procesuală activă cerută de lege.

2. În cazul unei practici care nu este conformă cu etica

[1] Idem;

[2] Spre exemplu, publicitatea înșelătoare, publicitatea comparativă care nu respectă toate condițiile impuse etc.

În cazul în care se consideră că o practică publicitară este șocantă, prin imagini sau prin conținut, se poate face o reclamație la CNA dacă publicitatea este audiovizuală.

11.14. Speță

CEDO – *Cauza Adrian Mihai Ionescu împotriva României – publicitate înșelătoare – aplicarea criteriilor de admisibilitate introduse prin protocolul nr. 14*

În data de 28 iunie 2010, Curtea Europeana pentru Drepturile Omului a anunțat aplicarea pentru prima dată într-o cauza împotriva României, a noilor criterii de admisibilitate introduse prin Protocolul nr. 14 la Convenție. Dosarul nr. 36659/04 analizat de instanță fost admis la data de 1 iunie 2010.

Reclamantul, Adrian Mihai Ionescu, din București, a susținut în cauza adusă în fața CEDO, că a solicitat instanțelor interne să îi acorde suma de 90 de euro cu titlul de despăgubire. Plângerea inițială a fost făcută împotriva unei companii de transport cu care Adrian Mihai Ionescu a călătorit între București și Madrid. Bucureșteanul s-a plâns de nerespectarea de către compania respectivă a condițiilor de securitate și confort care fuseseră publicate în oferta de publicitate a companiei (folosirea scaunelor cu spate reglabil, schimbarea autocarului în Luxemburg și disponibilitatea pe traseu a șase șoferi).

La data de 7 ianuarie 2004, instanța internă a respins acțiunea reclamantului, constatând că niciuna dintre clauzele care făceau obiectul plângerii nu fuseseră incluse în contractul de transport semnat de Adrian Mihai Ionescu. Curtea nu a statuat nici asupra cererii reclamantului cu operatorul de transport să aducă dovezi. În urma repetatelor apeluri făcute de reclamant dosarul a fost înaintat Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În decizia definitivă din data de 2 aprilie 2004, dată în lipsa părților care nu au fost citate, Înalta Curte a declarat apelul inadmisibil deoarece nu au fost arătate motivele pentru care decizia primei instanțe trebuia considerată nelegală. Adrian Ionescu a cerut ca decizia să fie rejudecată. Cererea a fost din nou respinsă la data de 26 ianuarie 2005.

Procedura în fata CEDO

Adrian Ionescu s-a plâns în primul rând că instanțele interne nu au dat curs cererii sale ca pârâtul să aducă dovezi. În plus s-a plâns de faptul că procedura în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție nu a fost publică, și de anularea deciziei care nu a mai putut fi apoi atacată în nicio instanță. Reclamantul și-a bazat plângerea pe articolul 6 paragraf 1 (dreptul la un proces echitabil).

CAPITOLUL 12

LIBERTATEA DE EXPRIMARE PE INTERNET

12.1. Internet - sursă de comunicare

Dacă secolul 20 se spune pe drept cuvânt că a aparţinut tehnologizării culminând în ultimii ani cu informatizarea şi dezvoltarea ciberneticii prin produsele finite calculatoarele, secolul viitor se spune că va fi al comunicaţiilor. Dacă la început au fost semnalele morse, telegraful apoi telefonul care a revoluţionat comunicaţiile lucrurile au evoluat puternic la sfârşitul acestui secol culminând în zilele noastre cu un nou şi puternic concept numit Internet.

Numit şi reţeaua reţelelor, Internetul îşi are originea în ARPANET şi în NSFNET şi reprezintă mai mult decât o sumă de conexiuni. În perioada anilor 60 Departamentul de Apărare a SUA avea nevoie de o reţea de comunicare în cazul unui atac nuclear. O corporaţie militara (RAND) a propus centralizarea comunicaţiilor într-o reţea ce conţinea noduri capabile să transmită şi să primească mesaje. Fiecare nod îşi avea propria adresa astfel încât mesajul putea fi transmis unui anumit nod.

Departamentul pentru proiecte avansate al apărării (The Defense Department's Advanced Research Projects Agency) cunoscut sub numele de ARPA sau DARPA a decis sa extindă această reţea, astfel încât în 1969 primul "Interface Message Processor", predecesorul router-ului de azi a fost instalat la UCLA (Universitatea California din Los Angeles) astfel încât ARPANET-ul a început să se extindă. ARPANETUL include câteva servicii care sunt şi azi foarte importante: FTP-ul (File Transfer Protocol), remote login (TELNET) şi e-mail (poşta electronică). În timp ce ARPANET-ul începea să crească, companii ca Xerox dezvolta tehnologia reţelelor locale (LAN). Reţeaua cu cel mai mare impact a fost Ethernet-ul, ce permitea conectarea mai multor calculatoare. Prima versiune avea teoretic o rată de transfer de 3 Mbps şi mai târziu 10 Mbps. Cercetătorii de la ARPANET au început să creadă ca ar fi folositor să conecteze LAN-urile la ARPANET. Pentru a putea realiza acest lucru a fost dezvoltat un protocol pentru a putea conecta tipuri diferite de echipamente (TCP - Transmission Control Protocol şi IP - Internet Protocol. În 1983 creşterea Internetului a fost impulsionată de apariţia versiunii 4.2 BSD de UNIX care conţinea şi protocolul TCP/IP.

12.2. Documente internaţionale privind libertatea de exprimare prin Internet

La nivel internaţional se constată accentuarea eforturilor de a consolida libertatea de exprimare în spaţiul virtual şi de a elimina/limita cenzura şi controlul. O serie de organizaţii internaţionale, guvernamentale şi neguvernamentale, au adoptat, în această privinţă, documente al căror conţinut juridic afirmă extinderea principiului constituţional al liberei expresii asupra mediului electronic.

Comitetul de Coordonare al Organizaţiilor privind Libertatea Presei, întrunit la Viena (21 noiembrie 2002), a emis o *Declaraţie* care cuprinde următoarele principii fundamentale:

- ştirile din spaţiul cibernetic trebuie să beneficieze de aceeaşi protecţie a libertăţii de expresie ca şi mass-media tradiţională;
- tentativele de a institui forme de control asupra mediei electronice, invocând motive politice, sisteme de valori regionale sau suveranitatea naţională în domeniul informaţiilor, reprezintă violări ale Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului;
- întrucât miza o constituie principiul libertăţii de exprimare, există îngrijorarea că formele de control orientate asupra noilor tehnologii vor putea determina tendinţa de a prelua controlul asupra mediilor de informare tradiţionale;
- temerile exprimate de politicieni cu privire la noile tehnologii informaţionale pun, de fapt, în evidenţă anxietatea lor faţă de un mediu nou şi nefamiliar, pe care nu îl pot controla;
- ştirile pe Internet au aceeaşi natură precum ştirile din orice alt mediu. Noile tehnologii nu impun o reconsiderare a drepturilor şi libertăţilor fundamentale, printre care şi libertatea de exprimare.

Declaraţia privind libertatea comunicării pe Internet adoptată de Comitetul de Miniştri al Consiliului Europei (Strasbourg 28 mai 2003) afirmă un set de 7 principii în domeniul comunicaţiilor pe Internet:

1. Statele membre nu ar trebui să supună conţinutul de pe Internet la restricţii care le depăşesc pe cele aplicate altor mijloace de furnizare de conţinut *(Regulile conţinutului pentru Internet);*

2. Statele membre ar trebui să încurajeze auto-reglementarea şi co-reglementarea privind conţinutul diseminat pe Internet *(Auto-reglementarea şi co-reglementarea);*

3. Autorităţile publice nu ar trebui, prin măsuri generale de blocare sau filtrare, să refuze accesul publicului la informaţii sau alt tip de comunicare pe Internet. Aceasta nu împiedică instalarea de filtre de protecţie pentru

minori (în special în locurile accesibile pentru copii: şcoli, biblioteci etc.). Cu condiţia respectării art. 10, paragraf 2 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, pot fi luate măsuri pentru a impune eliminarea conţinutului clar identificabil din Internet sau, alternativ, blocarea accesului la acesta, daca autorităţile competente naţionale au luat o decizie provizorie sau finală privind ilegalitatea lui *(Absenţa unui control anterior al statului);*

4. Statele membre trebuie să promoveze şi să încurajeze accesul la toate serviciile informatice şi de comunicare pe Internet, fără discriminare şi la un preţ acceptabil. Mai mult, participarea activă a publicului (de exemplu prin realizarea şi administrarea de situri individuale), nu ar trebui să fie supuse vreunei alte autorizări sau a altor cerinţe cu efect similar *(Înlăturarea barierelor privind participarea persoanelor la societatea informaţională);*

5. Furnizarea de servicii prin Internet nu ar trebui să fie supusă unor autorizaţii specifice motivate doar de mijlocele de transmisie folosite. Statele Membre trebuie să caute măsuri pentru a promova o ofertă pluralistică de servicii prin Internet care să satisfacă diferitele nevoi ale utilizatorilor şi grupurile sociale. Furnizorilor de servicii trebuie să li se permită să funcţioneze într-un cadru de reglementare care să le garanteze accesul nediscriminatoriu la reţelele de telecomunicaţii naţionale şi internaţionale *(Libertatea de furnizare a serviciilor prin Internet);*

6. Statele membre nu ar trebui să impună furnizorilor de servicii o obligaţie generală de a monitoriza conţinutul de pe Internet pentru care oferă acces, pe care îl transmit sau îl stochează, nici de a căuta activ fapte sau circumstanţe care indică o activitate ilegală. Statele membre ar trebui să se asigure ca furnizorii de Internet nu sunt responsabili pentru conţinutul de pe Internet atunci când atribuţiile lor sunt limitate, după cum o defineşte legea naţională, la transmiterea informaţiilor sau furnizarea accesului la Internet. În cazurile în care atribuţiile furnizorilor de servicii sunt mai largi şi aceştia stochează conţinut care provine de la terţi, statele membre îi pot considera co-responsabili dacă nu acţionează expeditiv pentru a retrage sau opri accesul la informaţii sau servicii de îndată ce aceştia iau cunoştinţă de natura lor ilegală, sau în cazul unei reclamaţii de despăgubiri, de fapte sau circumstanţe care evidenţiază ilegalitatea activităţii sau a informaţiei. Atunci legea naţională defineşte obligaţii furnizorilor de servicii trebuie acordată o atenţie deosebită respectării libertăţii de exprimare a celor care au făcut ca informaţia să fie disponibilă pe Internet de la început, cât şi dreptul corespunzător al utilizatorilor la informare. Limitele responsabilităţii nu ar trebui să afecteze posibilitatea de a se emite dispoziţii prin care li se cere furnizorilor de servicii să înceteze sau să prevină, pe cat posibil, o încălcare a legii *(Responsabilitate limitată a furnizorilor de servicii pentru conţinutul de pe Internet);*

7. Pentru a asigura protecţia împotriva supravegherii online şi a spori libera exprimare a informaţiilor şi ideilor, statele membre trebuie să respecte voinţa utilizatorilor de Internet de a nu îşi face cunoscută identitatea. Aceasta nu împiedica statele membre să ia măsuri şi să colaboreze pentru a-i descoperi pe cei responsabili de săvârşirea unor infracţiuni, în concordanţă cu legea naţională, Convenţia Europeană a Drepturilor Omului şi alte acorduri internaţionale în domeniile justiţiei şi poliţiei. *(Anonimat).*

12.3. Necesitatea reglementării juridice în domeniul internetului

Din punct de vedere al nevoii umane de comunicare şi cunoaştere Internetul înglobează un potenţial uriaş, ceea ce îl transformă într-un adevărat motor al globalizării[1].

Pe de altă parte, Internetul devine tot o mai mult o realitate juridică fie că vorbim despre comerciantul online preocupat să atragă şi să fidelizeze o clientelă cât mai vastă sau despre tinerii din reţelele de socializare. Impactul juridic asupra teritoriului cibernetic înseamnă, în primul rând, o raportare a fenomenelor şi relaţiilor virtuale la prevederile constituţionale ale statelor democratice.

Reglementarea juridică a Internetului la scară globală (obiectivul sperat de unii, controversat în opinia altora) nu poate fi realizată până când noile tehnologii nu au trecut testul confruntării cu setul drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale cetăţeanului iar, în acest sens, practica judecătorească devine tot mai variată, ca de altfel şi literatura de specialitate ce abordează problematica evoluţiei societăţii în contextul dezvoltării serviciilor electronice. Extinderea spaţiului virtual şi influenţa acestuia asupra relaţiile sociale a căpătat o dinamică ameţitoare reprezentând o veritabilă provocare la adresa textelor constituţionale care trebuie sa îşi probeze viabilitatea în contextul social şi tehnologic al celui de-al treilea mileniu.

Indiferent de evoluţia mediilor de interacţiune socială esenţială rămâne protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale utilizatorilor Internetului şi chiar dacă valori constituţionale importante (cum ar fi, spre exemplu: egalitatea în drepturi, libertatea individuală, viaţa intimă, familială şi privată, secretul corespondenţei, libertatea de exprimare[2], dreptul la informaţie, libertatea întrunirilor) trebuie reconsiderate şi revalidate juridic.

---

[1] Dr. Horaţiu Dan Dumitru - *„Provocări constituţionale ale Internetului"*(http://www.legi-internet.ro/articole-drept-it/provocari-constitutionale-ale-internetului.html);

[2] Libertatea de exprimare prin intermediul internetului poate fi pusă în contextul dispoziţiilor constituţionale relevante din acest punct de vedere: art.26 – viaţa intimă,

Efectele nocive secundare ale serviciilor electronice nu trebuie să determine abordări restrictive în privința acestor drepturi și libertăți, utilizatorii internetului având dreptul să beneficieze de o protecție constituțională adecvată[1].

2.4. Reglementarea juridică a libertății de exprimare în Internet

Reglementarea juridică a relațiilor sociale devine din ce în ce mai dificilă și complexă, cu atât mai mult a celor care implică mediile electronice. Libertatea de exprimare reprezintă o categorie constituțională care s-a bucurat în mod constant de atenția statelor democratice, iar apariția și dezvoltarea internetului a dat naștere la o serie de controverse juridice care par a impune necesitatea unei reorientări de fond în interpretarea libertății de expresie.

Cum era de așteptat, există un interes firesc de a crea un cadru juridic adecvat, atât la nivel național cât și internațional, spațiul virtual constituind un loc de manifestare a libertății de exprimare, a libertății de a primi și transmite informații, pe de altă parte, fiind dificil de apreciat unde începe să apară necesitatea restrângerii exercitării acestora.

2.4.1. Factorii care contribuie la încurajarea libertății de exprimare prin intermediul Internetului[2]:

➢ *Numărul din ce în ce mai mare al persoanelor care au acces la serviciile Internet, precum și cantitatea enormă de informații.* Internetul reprezintă o piață informațională gigantică, practic oricine având posibilitatea de a identifica în world wide web sau usenet informațiile care îi sunt necesare.

➢ *Caracterul anonim al comunicării și culegerii informațiilor.* Anonimizarea este menită să creeze un relativ sentiment de siguranță în Internet, pe baza căruia poți solicita informații și transmite mesaje, fără teama de a fi expus reproșurilor publice sau unui tratament juridic sancționator.

Capacitatea rețelei de a asigura un anumit grad de anonimitate stimulează curajul de a cere și a oferi informații. Totodată, anonimitatea are darul de a crea o stare de intimitate între utilizatorii serviciilor Internet.

➢ *Internetul rămâne la ora actuală un "paradis legislativ", un spațiu în care utilizatorii evadează încercând să evite, pe cât posibil constrângerile juridice.*

În ultima vreme se poate observa o atenție sporită din partea statelor de a ține sub control mediul virtual, îndeosebi pentru a combate cyber - terorismul, fraudele informatice, pedofilia, promovarea rasismului și a antisemitismului.

Aceste obiective altfel lăudabile au totuși tendința să așeze în plan secundar apărarea libertății de exprimare.

Concilierea între nevoia manifestării libere în spațiul virtual și necesitatea reglementării adecvate a spațiului cibernetic poate fi adusă de o soluție juridică de echilibru care, pe de o parte, să asigure protecția libertăților constituționale și, pe de altă parte, să anihileze fenomenele infracționale din Internet.

Deciziile jurisprudențiale (de ex. speța Reno vs. A.C.L.U.) au fost posibile datorită acțiunii unor organizații pentru apărarea drepturilor omului. Netocrația (democrația Internetului) nu poate exista în afara celei tradiționale, iar atașamentul marii majorități a internauților față de normele constituționale indică intenția onestă de a se supune unor reguli juridice, adoptate și impuse democratic și nu desconsiderarea acestora[1].

➢ *Informațiile sunt disponibile instantaneu și, de cele mai multe ori, în mod gratuit, la cererea oricărui utilizator*[2].

Există o permanentă creștere a cererii și a ofertei de informații în Internet, determinând lărgirea sferei libertății de expresie în Internet, dar și un grad înalt de sensibilitate a furnizorilor și beneficiarilor de servicii, în raport cu orice intenții de limitare sau restrângere a posibilității de manifestare[3].

---

milială și privată, art. 30 – libertatea de exprimare, art.31 – dreptul la informație, art.36 – bertatea întrunirilor.

[1] Încă din anul 199, un profesor de drept al Universității Harvard a avansat ideea unui osibil amendament la Constituția S.U.A., care să consacre în termeni lipsiți de echivoc eplina aplicabilitate a prevederilor constituționale la *"metodele sau mediile tehnologice in care conținutul informațional este creat, stocat, modificat, transmis sau controlat."* . e afirma că nu există temei pentru a atribui Internetului un tratament juridic aparte, oarece este vorba despre un mediu similar poștei, telefonului, televiziunii sau radioului, xprimându-se convingerea că, la vremea lor, părinții constituției americane au oferit un adru juridic vizionar, *"adecvat oricăror peisaje tehnologice."* D. L. Sobel – *„The Bill of ights Meets Cyberspace, Columns from The Net"*, www.epic.org/staff/sobel/net/9508.html

[2] Horațiu Dan Dumitru, op. cit;

[1] Idem;

[2] D. Cheong – *„Government Interventions în the Freedom of Expression on the Internet"*, Human Rights & Equal Opportunities Assignment, 30 May 1997 (http://users.wantree.com.au/~zylantha/freedom.html)

[3] Idem;

12.4.2. Internetul şi protecţia receptorilor de conţinuturi pe internet

În opinia unor autori [1], există trei categorii de receptori de conţinuturi în Internet:

- ✓ minorii;
- ✓ adulţii care dispun de maturitatea necesară pentru a selecta singuri tipul de conţinut la care doresc să fie expuşi;
- ✓ adulţii care pretind dreptul de a nu fi supuşi niciunui control statal, în legătură cu tipul de conţinut mediatic la care doresc să aibă acces în sfera lor privată[2].

O legislaţie menită să instituie sisteme de cenzură în Internet trebuie să fie orientată către receptorii de informaţie şi nu spre emitenţii acesteia. Reglementarea întemeiată pe controlul emitentului de informaţie în radiodifuziune pornea de la ideea ca spectrul de emisie are caracter finit. Fiind vorba de o resursă publică rară, emitenţii radio, spre deosebire de cei din alte medii de informare, trebuie sa aibă o responsabilitate mai mare faţă de public[3].

În era Internetului, tehnologia nu mai are limitele care să reactualizeze doctrina resurselor publice rare. De aceea, se impune recursul la un alt mod de abordare a obiectului reglementării, focalizat pe cei ce primesc informaţia prin intermediul serviciilor Internet.

O asemenea legislaţie trebuie să acorde fiecăreia dintre categoriile de persoane sus-menţionate un regim juridic separat şi limitat, pentru a nu intra în coliziune cu normele constituţionale[4]. Ca şi în alte domenii, problema ocrotirii receptorilor de informaţie în Internet devine atractivă pentru susţinătorii autoreglementării.

Comunitatea furnizorilor de servicii Internet a creat un sistem de rating pentru calificarea conţinuturilor ce privesc violenţa, nuditatea, sexul, limbajul ofensator, denumit Platform for Internet Content Selection (PICS)[5].

---

[1] J.H. Samoriski, J.L. Huffman, D.M. Trauth – *„Receiver-Based Content Regulation: Television, the V-Chip, and the Internet at the Crossroads of Expression,"* (http://www.umd.umich.edu/casl/hum/comm/v-chip~1.htm);

[2] Aceştia refuză expres să recepţioneze anumite materiale pe care le consideră nocive. Ei nu evita doar conţinuturile negative, dar tind să acţioneze în vederea eliminării lor, îndeosebi atunci când consideră că au obligaţia de a-i proteja, în acest scop, pe minori.

[3] H.D. Dumitru, op.cit. (Speţa NBC vs. SUA (http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court= US&vol= 319& invol =190).

[4] Idem;

[5] Sistem însuşit de Netscape Communicator şi Microsoft Internet Explorer, precum şi de motoarele de căutare Lycos şi Yahoo.

Pentru fiecare categorie de conţinut agresiv, PICS are cinci nivele capabile să ofere un indiciu limpede pentru orice destinatar. În cazul descrierii violenţei, scara de rating are următoarele menţiuni: nivelul 0 conflict uşor, daune uşoare aduse bunurilor; nivelul 1 – animale rănite sau ucise, bunuri distruse, lupte; nivelul 2 – oameni răniţi sau mici cantităţi de sânge; nivelul 3 – oameni răniţi şi oameni omorâţi; nivelul 4 – violenţe majore, torturi, violuri[1]. Sistemul prezentat nu constituie un instrument de cenzura, ci un mijloc de filtrare a serviciilor şi documentelor Web[2].

12.4.3. Autoreglementarea

Autoreglementarea mizează, în principiu, pe maturitatea receptorului informaţiei[3]. Practica inserării avertismentelor pe paginile introductive ale site-urilor pornografice este luată extrem de în serios de autorii acestora, căci timp un asemenea sistem are aptitudinea de a-i feri de răspunderea juridică. Din acest motiv, avertismentele sunt redactate în termeni juridici, cu o serie de nuanţe, în vederea satisfacerii atât a intereselor comerciale, facilitând accesul publicului adult, cât şi a unor exigenţe de protecţie a bunelor moravuri, protejând minorii şi categoriile de persoane sensibile la asemenea conţinuturi[4].

---

[1] V.V. Patriciu, I. Vasiu, S.G. Patriciu – *„Internetul şi dreptul"*, Editura ALL BECK, Bucureşti, 1999, pag.176-177.

[2] M. Weitzmann – *„Cenzorship, Cyberspace and the Center"*, Simon Wiesenthal Center (http://www.wiesenthal.com/itn/oped10.htm)

[3] Dacă acesta are o conduită morală strictă, atunci va evita să caute pagini Web sau grupuri de ştiri având ca obiect materiale pornografice. Dacă, totuşi, în mod accidental, se ciocneşte de asemenea adrese în Internet, homepage-ul respectiv îl va avertiza în mod explicit asupra conţinutului ce poate fi accesat prin activarea în adâncime a hyperlink urilor. În măsura în care, în pofida avertismentelor, a pătruns în adâncimea paginilor respective, internautul nu va putea cere tragerea la răspundere a autorilor materialelor pornografice. Cu alte cuvinte, el va suporta singur consecinţele morale şi/sau juridice rezultate din ignorarea avertizării.

[4] H.D. Dumitru, op. cit oferă drept exemplu următorul text de avertisment: *"Acest site conţine conexiuni către pagini ce cuprind reprezentări audio-vizuale şi textuale ale unor situaţii de nuditate, heterosexualitate, bisexualitate, homosexualitate şi transsexualitate. Persoanele sub 21 de ani şi persoanele care ar putea fi ofensate de asemenea reprezentări nu au voie, direct sau indirect, sa încarce, să obţină, să vizioneze, să citească, să asculte sau să deţină fotografii, fişiere audio-vizuale, texte, reclame sau alte comunicaţii, mesaje ori alte conţinuturi în sau prin (...), ori să plaseze sau să comande orice fel de bunuri sau servicii în sau prin (...). Dacă aveţi sub 21 de ani, daca sunteţi ofensaţi de asemenea materiale ori daca acţionaţi în numele unor autorităţi publice, nu sunteţi autorizaţi să încărcaţi materiale de pe (....). În caz contrar, orice asemenea încărcare va constitui o nesocotire intenţionată a drepturilor de autor cu privire la aceste materiale. Toate materialele de pe (...) sunt destinate adulţilor care consimt să le acceseze, în locuri în care*

Mai există, desigur şi alte tipuri de avertismente, cum ar fi spre exemplu cel referitor la pagini Web ce expun fotografie erotică, înfăţişând adolescenţi. În practică, regimul juridic al unor astfel de materiale este controversat, autorii paginilor atrăgând atenţia utilizatorilor asupra acestui fapt şi oferind şi unele repere de ordin juridic[1].

Avertismentul trebuie să ofere cât mai precis condiţiilor de acces, statele care aplica un regim sever de cenzura a reţelei şi în care simpla accesare a unor imagini pornografice este pedepsită de lege, fiind util atât pentru cei ce nu doresc sa vadă materiale de acest tip, cât şi pentru cei care au nevoie de o îndrumare juridica referitoare la eventualele consecinţe penale ale accesării paginii. Avertismentul se doreşte a fi şi un angajament al creatorului paginii web de a se supune legilor ţării sale în domeniul utilizării Internetului, însă, rămâne cel puţin discutabilă conformitatea imaginilor expuse cu angajamentul autorilor paginii, unele dintre ele fiind la limita legii, dacă nu chiar intrând în sfera ilicitului penal. Totodată, se poate pune în discuţie şi valoarea juridică a avertismentelor, pentru că, chiar dacă oferă unele repere juridice utile, ele nu pot depăşi nivelul unor opinii legale neoficiale nefiind opozabile punctului de vedere oficial al autorităţilor publice responsabile. Din această cauză, acest tip de avertismente au un anumit grad de relativitate şi de imprecizie juridică, mai ales dacă ele nu sunt contrasemnate de un avocat[1].

12.5. Sistemele de verificare a vârstei utilizatorilor

Sistemele de verificare a vârstei utilizatorilor (Age Verification Systems)[2] sunt utilizate pentru a restricţiona accesul minorilor la materiale nocive, paginile Web neputând fi accesate liber fără completarea electronica a unui formular, cu datele de identitate ale vizitatorilor, din care sa rezulte ca sunt persoane majore. Sistemul nu prezintă garanţia absolută a inaccesibilităţii minorilor, deoarece aceştia pot, spre exemplu, să sustragă date de pe cartea de credit a unui adult, pe care să le introducă în formularul electronic.

În ultima perioadă s-au răspândit soft-urile de filtrare, ce permit părinţilor să blocheze cuvinte, expresii şi pagini Web având conţinuturi negative.

12.6. Reţinerea şi conservarea datelor de trafic, de către furnizorii de servicii Internet („Data Retention")

„Data Retention" sau reţinerea şi conservarea datelor de trafic, de către furnizorii de servicii Internet reprezintă un proces de stocare a datelor ce se poate întinde pe o perioadă de mai mulţi ani, informaţiile respective putând ajunge inclusiv la terţi, pentru diverse scopuri[3].

Problema este direct legată de sfera privată a utilizatorilor de servicii electronice, iar soluţionarea ei nu se poate realiza în absenţa raportării la prevederile constituţionale în materie. Persoanele care cunosc gradul în care datele lor de trafic pot fi conservate vor avea tendinţa de a fi extrem de rezervate în ceea ce priveşte manifestarea lor în Internet, pe aceasta cale ajungându-se practic la o limitare indirecta a libertăţii de exprimare. Există deja o multitudine de soft-uri capabile să şteargă datele de trafic sau să permită navigarea în Internet, în condiţii de anonimitate aproape totală şi este de presupus că asemenea instrumente de contracarare (care pot fi utilizate mai ales în scopuri ilicite) nu s-ar fi dezvoltat, dacă autorităţile publice nu ar fi accentuat nevoia de a dispune de căi şi mijloace cât mai

---

ele nu violează standardele comunităţii sau legile statale sau locale din Statele Unite ale Americii ori ale oricărei alte ţări. Nu pot sa încarce asemenea materiale persoanele care sunt situate în: Statele americane – Alabama, Arkansas, Florida, Georgia, Illinois, Indiana, Kansas, Kentucky, Louisiana, Mississippi, Missouri, Nebraska, Carolina de Nord, Oklahoma, Pennsylvania, Carolina de Sud, Dakota de Sud, Tennessee, Texas, Utah, Virginia, Virginia de Vest. State suverane – Afghanistan, Kuweit, Indonezia, Iran, Irak, Japonia, Iordania, Libia, Malaiezia, Oman, Pakistan, Quatar, China, Singapore, Arabia Saudita, Siria, Emiratele Arabe Unite, precum şi în alte locuri în care asemenea acte ar constitui o încălcare a legii."

[1] "Depinde de dumneavoastră să determinaţi dacă aceste imagini sunt legale în zona în care vă aflaţi. Vă putem asigura că ele sunt legale în dreptul american şi în cel al statului California. După ştiinţa noastră, nu există legi statale care sa interzică asemenea materiale. Este însă posibil ca în ţara sau în oraşul dumneavoastră să existe legi prohibitive împotriva lor. Imagini ca acestea pot fi cumpărate în librarii de pe teritoriul S.U.A. şi al Japoniei. Artişti fotografi precum David Hamilton şi Jock Sturges au făcut cariera, fotografiind adolescente. Într-un caz, Jock Sturges a fost anchetat de F.B.I. A avut câştig de cauză în instanţă, deoarece un astfel de material se bucură de protecţia Constituţiei. Suntem împotriva pedofiliei. Există linii directoare foarte clare, intitulate „factorii Dost", stabilite cu ocazia judecării cauzei USA vs. Dost (1986), prin care se poate determina dacă o imagine conţine „exhibarea lascivă a organelor genitale sau a zonei pubiene", formula utilizată în legislaţia penală americană (U.S. Code, Titlul 18, Partea I, Capitolul 110, Secţiunea 2256) pentru a desemna imagini de pedofilie. Acordăm toată atenţia acestor factori, atunci când selectăm imagini pentru pagina noastră.„ *A se vedea şi Newseek, martie 2008(Can art photography be kiddie porn?...)*

[1] H.D. Dumitru, op. cit;
[2] H.D. Dumitru, op. cit
[3] Idem

numeroase, destinate urmăririi internauților[1]. Această temă nouă trebuie tratată îndeosebi din perspectiva drepturilor și libertăților fundamentale, pentru a elimina imaginea de „Big Brother" a statului, care tinde să se contureze tot mai mult în lumea virtuala[2].

Literatura de specialitate admite existența unor principii derivate din spiritul libertății de exprimare și care pun în valoare o dimensiune privata a rețelei. Este vorba despre:

- exonerarea furnizorilor de servicii Internet pentru consecințele exprimărilor ce provin de la clienți (utilizatori);
- dreptul utilizatorilor de a crea forme private de asociere online;
- dreptul fiecărui utilizator de a naviga anonim prin Internet[3].

12.7. Reglementarea juridică a conținuturilor în internet în Uniunea Europeană și în diverse state ale lumii

Într-un document referitor la conținuturile ilegale și periculoase în Internet au fost sintetizate un set de valori ce ar trebui protejate de fapte prejudiciabile ce se pot săvârși în mediul electronic[4]:

a) siguranța națională (amenințată prin publicarea unor instrucțiuni de fabricare a mașinilor infernale, producția de stupefiante și activități teroriste);

b) minorii (existența unor forme abuzive de marketing care țintesc categoria minorilor prin colectarea, pe cale electronică, a datelor personale ale acestora, violență și pornografie);

c) demnitatea umană (afectată de instigări la ură sau discriminare rasială, insultă și calomnie);

d) economia (periclitată prin săvârșirea de fraude, furnizarea de instrucțiuni privind modul de piratare a cărților de credit);

e) bazele de date (lezate de hackeri);

f) sfera privată (transmiterea neautorizată a datelor cu caracter personal, hărțuirea electronică – Cyberstalking);

g) proprietatea intelectuală (distribuirea neautorizată a creațiilor protejate).

---

[1] Idem;

[2] Pentru o interesantă analiză comparativă a stadiului legislației din statele membre UE, în materia stocării datelor de trafic, a se vedea materialul disponibil la adresa http://blubb.at/kuhm/temp/20112002tidy.html

[3] Idem;

[4] Peng Hwa Ang – *„How Countries Are Regulating Internet Content"*, Nanyang Technological University Singapore (http://www.isoc.org/isoc/whatis/conferences/inet/97/proceedings/B1/B1_3.HTM)

Specificul Internetului constituie problema esențială[1] a raportării normative la conținuturile electronice și, prin urmare, dificultatea formulării unei opțiuni pentru o anumită abordare legislativă. Cu ce element din spațiul real este compatibil modul de exprimare specific spațiului virtual? Există mai multe variante de asimilare posibilă, după cum urmează:

- asimilarea cu serviciul poștal, având în vedere existența serviciului e-mail;
- asimilarea cu un serviciu de telecomunicații, datorită funcțiilor îndeplinite de serviciul Internet Relay Chat;
- asimilarea cu mass-media, având în vedere existența ziarelor electronice;
- asimilarea cu radioul și televiziunea.

Nu s-a reușit să se impună o paradigmă legislativă unică, ceea ce a condus la soluții de reglementare diferite. Congresul Statele Unite ale Americii s-a străduit să impună reglementări rigide menite a descuraja conținuturile negative în Internet, dar această intenție s-a lovit de opoziția organizațiilor civice liberale care au obținut câștig de cauză în contestațiile de natură constituțională aduse în fața Curții Supreme. În Franța, Consiliul Constituțional a obiectat, de asemenea, cu privire la caracterul vag și prea larg al unor reglementări din acest domeniu. Spre deosebire de acestea în China și Singapore cenzura Internetului reprezintă un obiectiv asumat explicit. Germania s-a concentrat asupra cenzurii pornografiei infantile și a propagandei anti-semite, iar Comisia Europeană recomandă elaborarea unui cod de conduită în Internet și utilizarea de filtre electronice.

Camera Internațională de Comerț a emis recomandări utile privind reglementarea conținuturilor în Internet, încurajând autoreglementarea și elaborarea unor reglementări statale minimale, formularea de norme clare, precise, susceptibile numai de interpretări restrictive.

12.8. Reglementarea conținuturilor în internet în România

Potrivit art.30 alin. (1) și (2) din Constituția României se stipulează: *"(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin*

---

[1] Dr Horatiu Dan Dumitru - *"Probleme juridice privind conținuturile negative din Internet"*, http://www.legi-internet.ro/articole-drept-it/probleme-juridice-privind-continuturile-negative-din-internet/tendinte-actuale-in-procesul-de-reglementare-a-continuturilor-in-internet.html#c263;

imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public sunt inviolabile. (2) Cenzura de orice fel este interzisă."

De regulă, constituțiile statelor democratice, atunci când consacră libertatea de exprimare, stabilesc și limitele exercitării acestei libertăți. În acest sens, prin dispozițiile art.30 alin. (6) și (7) din Constituția României se prevede că: *"(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine. (7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ura națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri."*Considerăm că și spațiul de comunicare virtual intră în sfera de aplicabilitate a textului constituțional menționat.

12.9. Internetul și dreptul de autor. Scurte considerații privind exercițiul drepturilor de autor pe internet

Principiul care a cauzat apariția dreptului de autor[1]apare tocmai datorită modalității în care Internetul s-a transformat într-un fenomen global. Dacă admitem că Internetul este definibil prin capacitatea sa de a standardiza comunicații cât mai libere între două mașini, dreptul de autor s-a născut tocmai din dizolvarea treptată a limitărilor inerente comunicării operelor către public.

12.9.1. Cazul Sony Betamax [2]

Necesitatea protejării dreptului de autor apare odată cu creșterea numărului de imitatori sau plagiatori. Printre primii artiști care acționează împotriva acestora se numără și Albrecht Dürer [3], care cere plata dreptului său de la un gravor care reprodusese fără acordul său opera „Apocalipsul" și, mai apoi, cere și obține recunoașterea dreptului de a interzice, pe o perioadă de 10 ani, pe întreg teritoriul Imperiului Romano-German, imprimarea și vânzarea operelor sale falsificate. Apariția noilor tehnologii de reproducere și/sau distribuire a operelor aduce, încă din secolul XVI, vii dezbateri în rândul celor care cer o înăsprire corespunzătoare a protecției

[1] Anca MUȘAT - *„Scurte considerații asupra dreptului de autor pe internet"*, http://www.sfin.ro/articol_11174/drept_de_autor_si_internet.html

[2] Idem;

[3] Albrecht Dürer - (21 mai 1471 - 6 aprilie 1528, Nürnberg) pictor, creator de gravuri și teoretician al artei.

drepturilor de autor. În 1984, Curtea Suprema a Statelor Unite, cu o decizie majoritara de 5 la 4, tranșa un litigiu născut în 1976, atunci când Universal Studios și alte mari firme din domeniul producției de film au acționat în judecată Sony pentru comercializarea unui aparat al cărui unic scop, susțineau reclamanții, era acela de a permite copierea unor opere protejate. Având în vedere posibilitatea de a înregistra orice pe caseta video, de la emisiuni și seriale TV la filme sau buletine de știri, titularii drepturilor de autor au identificat drept pericol major, caseta video și producătorul acesteia, și au cerut totodată înăsprirea pedepsire a celor care încalcă drepturile de autor și o creștere a duratei pentru care aceste drepturi sunt protejate. Decizia Curții Supreme a Statelor Unite în ceea ce s-a numit cazul „Sony Betamax" a reprezentat o victorie a celor care văd pozitiv și deschiși inovațiile și cred că limitările acestora ar trebui să fie limitate și exprese precizate.

12.9.2. Tratatul Organizației Mondiale de Proprietate Intelectuală[1]

În ceea ce privește Internetul avem de-a face cu sute de milioane de utilizatori finali interconectați, în timp ce numărul celor care oferă servicii de internet este destul de redus și în general limitat la societăți comerciale puternice care generează venituri substanțiale. Prin urmare, furnizorii sunt mai ușor de identificat, mai solvabili și cu resurse financiare mai mari decât utilizatorii individuali, reprezentând țintele optime pentru titularii de drepturi pentru a răspunde de eventualele încălcări ale drepturilor lor de autor. Cu toate acestea se ridică întrebarea dacă este normal și posibil ca un intermediar care prestează un serviciu clienților săi cu identități protejate de lege și cu drepturi constituționale privind intimitatea și secretul corespondenței, să fie tras la răspundere pentru actele comise de aceștia? Tot mai des instanțele judecătorești din lume s-au văzut față în față cu problema ridicată în speța Sony Betamax, aplicată însă unei noi tehnologii. Atât titularii de drepturi de autor, cât și reprezentanții societății civile ce militează pentru o mai mare libertate a informației au solicitat o rezolvare pe cale legislativa a acestei probleme considerând că rezolvarea problemei în instanțele de judecată a fost și rămâne inconsistentă.

[1] Tratatul O.M.P.I. privind dreptul de autor, adoptat la Geneva la 20 decembrie 1996, a fost ratificat de România prin Legea nr.205/2000 (Publicată în Monitorul Oficial nr. 609 din 27 noiembrie 2000)

La nivelul dreptului convențional problema drepturilor de autor în raport cu Internetul a fost abordata în Tratatul OMPI privind dreptul de autor încheiat la Geneva în 20 decembrie 1996 (la care și România este parte), care privește dreptul de comunicare publica a operelor. Astfel, printr-o soluție preluată apoi și în legislația comunitară și cea romana, art. 8 al Tratatului[1] conferă autorilor dreptul exclusiv de a autoriza orice comunicare publică a operelor lor, prin mijloace cu fir sau fără fir, inclusiv oferirea către public a operelor lor într-un mod care sa permită publicului să acceseze aceste opere dintr-un loc și la un moment alese individual. Aceeași formulare cu privire la dreptul la comunicare publică o regăsim și în art. 3 alin. 1 al Directivei 2001/29/CE din 22 mai 2001 de armonizare a anumitor aspecte privind dreptul de autor și drepturile conexe în societatea informațională, în timp ce alin. 2 al respectivului articol extinde acest drept și în ceea ce-i privește pe titularii de drepturi conexe dreptului de autor.

12.9.3. Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe

În Legea nr. 8/1996, cu modificările și completările ulterioare, sunt reluate prevederile Directivei 2001/29/CE din 22 mai 2001, respectiv includerea formulei din Tratat la dreptul de comunicare publică și includerea unor prevederi similare în ceea ce privește drepturile titularilor de drepturi conexe dreptului de autor, însă legea română incriminează prin dispozițiile art. 139^8 *„punerea la dispoziția publicului, inclusiv prin internet sau prin alte rețele de calculatoare, fără consimțământul titularilor de drepturi, a operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe ori de drepturi sui-generis ale fabricanților de baze de date ori a copiilor acestora, indiferent de suport, astfel încât publicul să le poată accesa în orice loc sau în orice moment ales în mod individual.*, sancționând o astfel de infracțiune cu pedeapsa cu închisoarea de la 1 la 4 ani sau cu amenda[2].

[1] ART. 8 - Dreptul de comunicare către public -*„Fără a prejudicia dispozițiile art. 11.1).2'), 11 bis.1).1') și 2'), 11 ter.1).2'), 14.1).2') și 14 bis din Convenția de la Berna, autorii operelor literare și artistice beneficiază de dreptul exclusiv de a autoriza orice comunicare către public a operelor lor prin mijloace cu fir sau fără fir, inclusiv punerea la dispoziție publicului a operelor lor, în așa fel încât oricine să poată avea acces la ele în locul și la momentul pe care le alege în mod individual."* Articolul face referire doar la oferirea către public a unei opere nu și a cererii/primirii, accesării, vizionarii etc. unei astfel de opere). Pe de alta, s-a decis extinderea în ceea ce privește Internetul a dreptului de comunicare publică și nu a unui alt drept.

[2] Totodată, prin dispozițiile art.143 din Legea nr. 8/1996 se stipulează că:

Soluția legală, unanim acceptată, este aceea de a sancționa persoana care oferă, cu ajutorul Internetului, opere protejate prin dreptul de autor, persoană care, de regulă, este foarte greu de găsit[1]. În schimb, aceste date sunt sau pot fi cunoscute firmei care oferă serviciul de Internet utilizatorului sau celui care oferă serviciul p2p, rămânând o problemă posibilitatea obținerii acestor informații de către titularii de drepturi de autor[2].

„(1) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă fapta persoanei care, fără drept, produce, importă, distribuie sau închiriază, oferă, prin orice mod, spre vânzare sau închiriere, ori deține, în vederea comercializării, dispozitive ori componente care permit neutralizarea măsurilor tehnice de protecție sau care prestează servicii care conduc la neutralizarea măsurilor tehnice de protecție sau care neutralizează aceste măsuri tehnice de protecție, inclusiv în mediul digital.

(2) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă fapta persoanei care, fără a avea consimțământul titularilor de drepturi și știind sau trebuind să știe că astfel permite, facilitează, provoacă sau ascunde o încălcare a unui drept prevăzut în prezenta lege:

a) înlătură în scop comercial, de pe opere sau de pe alte produse protejate, ori modifică pe acestea orice informație sub formă electronică privind regimul drepturilor de autor sau al drepturilor conexe aplicabil;

b) distribuie, importă în scopul distribuirii, radiodifuzează ori comunică publicului sau pune la dispoziție publicului, astfel încât să poată fi accesate, în orice loc și în orice moment, alese în mod individual, fără drept, prin intermediul tehnicii digitale, opere sau alte produse protejate, pentru care informațiile existente sub formă electronică, privind regimul drepturilor de autor sau al drepturilor conexe, au fost înlăturate ori modificate fără autorizație.

[1] Există conturi gratuite de e-mail sau hosting pentru site-uri web, iar tehnologia peer2peer oferă anonimatul utilizatorilor conectați printr-un „tracker", ori printr-un „hub", singurele date care pot identifica utilizatorul sunt datele de plată cu cartea de credit (dacă există) sau IP-ul (Internet Protocol).

[2] Anca MUȘAT – op. cit;

CAPITOLUL 13

LIBERTATEA DE EXPRIMARE ŞI LEGEA PORNOGRAFIEI

13.1. Reglementarea juridică

Cadrul legal al pornografiei în România este reglementat prin Legea nr. 196/2003 – republicată[1], cu modificările şi completările ulterioare, ce instituie măsuri de prevenire şi combatere a pornografiei, în scopul protejării demnităţii persoanei, a pudorii şi a moralităţii publice.

13.1.1. Definiţiile legale

Legea nr. 196/2003 defineşte termenii de „pornografie", „acte cu caracter obscen" şi „materiale cu caracter obscen", după cum urmează_

- *pornografie* - orice acte cu caracter obscen, precum şi materialele care reproduc sau difuzează asemenea acte;
- *acte cu caracter obscen* - gesturi sau comportamente sexuale explicite, săvârşite individual sau în grup, imagini, sunete ori cuvinte care prin semnificaţia lor aduc ofensă la pudoare, precum şi orice alte forme de manifestare indecentă privind viaţa sexuală, dacă se săvârşesc în public;
- *materiale cu caracter obscen* - obiectele, gravurile, fotografiile, hologramele, desenele, scrierile, imprimatele, emblemele, publicaţiile, filmele, înregistrările video şi audio, spoturi publicitare, programe şi aplicaţii informatice, piese muzicale, precum şi orice alte forme de exprimare care prezintă explicit sau sugerează o

Dispoziţiile legii pornografiei nu se aplică în cazul operelor de artă sau ştiinţifice şi nici în cazul materialelor realizate în interes artistic, ştiinţific, al cercetării, educaţiei sau al informării.

[1] M. Of. nr. 87 din 4 februarie 2008;

13.1.2. Prevenirea şi controlul activităţilor cu caracter pornografic

Spaţiile din localurile în care se prezintă programe de striptease sau erotice trebuie să asigure următoarele condiţii[1]: să fie inaccesibile privirilor din exterior, accesul minorilor interzis, să aibă o suprafaţă de minimum 100 m^2, să aibă pază asigurată, să deţină cel puţin o scenă, să nu folosească o reclamă stradală indecentă şi să fie amplasate la o distanţă mai mare de 250 m faţă de şcoli, de internate sau de lăcaşuri de cult.

Publicaţiile având caracter pornografic sunt destinate exclusiv persoanelor majore, sunt marcate cu un pătrat de culoare roşie pe prima copertă, sunt prezentate în ambalaje care nu permit răsfoirea publicaţiei la stand şi se comercializează numai în spaţii special amenajate, autorizate conform legii, şi nu se vând minorilor. Afişarea de materiale cu caracter obscen în vitrinele spaţiilor de comercializare a publicaţiilor este interzisă. Persoanele care comercializează aceste publicaţii sunt obligate să avertizeze cumpărătorii asupra caracterului acestora.

Potrivit art. 7 din Legea nr.196/2003, persoanele care realizează site-uri cu caracter pornografic sunt obligate să le paroleze, iar accesul la acestea va fi permis numai după ce s-a plătit o taxă pe minut de utilizare, stabilită de realizatorul site-ului şi declarată la organele fiscale. Persoanele care realizează sau administrează site-uri trebuie să evidenţieze clar numărul accesărilor site-ului respectiv, pentru a putea fi supus obligaţiilor fiscale prevăzute de lege. Realizarea şi administrarea site-urilor având caracter pedofil, zoofil sau necrofil este interzisă.

În cazul nerespectării prevederilor art. 7 se pot depune sesizări la Autoritatea Naţională de Reglementare în Comunicaţii şi Tehnologia Informaţiei care poate solicita furnizorilor de servicii pentru internet blocarea accesului la site-ul în cauză. În cazul în care furnizorii de servicii pentru internet nu blochează, în termen de 48 de ore de la primirea solicitării, accesul la site-urile respective pot fi la rândul lor sancţionaţi[2].

Filmele pornografice, indiferent de suportul pe care sunt realizate, se vor închiria sau vinde numai în spaţii cu destinaţie specială şi nu vor fi închiriate sau vândute minorilor.

[1] Art. 4 din Legea nr. 196/2003;

[2] Cu amendă de la 10.000 lei la 50.000 lei, în conformitate cu art. 14 alin. (3)

13.1.3. Infracțiuni și contravenții

Legea cadru în domeniul pornografiei, Legea nr. 196/2003, prevede explicit care sunt faptele care sunt interzise și pedepsite ca infracțiuni. Astfel, sunt pedepsite fapte precum:

- Racolarea, obligarea, determinarea sau folosirea minorilor ori a persoanelor cu deficiențe psihofizice în acte cu caracter obscen;
- Organizarea de reuniuni în spații publice, la care participă sau asistă minori și în cadrul cărora se comit acte cu caracter obscen;
- Distribuirea materialelor cu caracter obscen, care prezintă imagini cu minori având un comportament explicit sexual, precum și deținerea în vederea distribuirii lor.

Legea nr. 196/2003	Fapte incriminate ca infracțiuni	Sancțiune[1]
Art. 9	Racolarea, obligarea, determinarea sau folosirea minorilor ori a persoanelor cu deficiențe psihofizice în acte cu caracter obscen	Închisoare: 3÷12 ani și interzicerea unor drepturi
Art. 10	Organizarea de reuniuni în spații publice, la care participă sau asistă minori și în cadrul cărora se comit acte cu caracter obscen	Închisoare: 2÷7 ani și interzicerea unor drepturi
Art. 11. alin. (1)	Distribuirea materialelor cu caracter obscen, care prezintă imagini cu minori având un comportament explicit sexual	Închisoare: 1÷5 ani
Art. 11. alin. (2)	deținerea de materiale cu caracter obscen, care prezintă imagini cu minori având un comportament explicit sexual în vederea în vederea distribuirii lor	Închisoare: 1÷5 ani
Dispoziții legale	**Contravenții**	**Sancțiune**
Art. 13 lit. a) - k)	a) permiterea accesului minorilor în spațiile destinate comercializării materialelor cu caracter obscen;	Amendă: 5.000 ÷ 25.000 lei
	b) amenajarea de spații destinate vânzării de materiale cu caracter obscen la o distanță mai mică de 250 m față de școli și de internate, precum și de lăcașuri de cult;	
	c) vânzarea materialelor cu caracter obscen fără ambalajele corespunzătoare;	
	d) vânzarea materialelor prevăzute la art. 5 în alte spații decât cele autorizate;	
	e) expedierea sau distribuirea la domiciliu, cu scop de reclamă, a unor publicații având caracter pornografic, fără ca destinatarul să fi solicitat acest lucru;	
	f) expunerea în spații publice sau în vitrine a unor materiale cu caracter obscen explicit;	
	g) oferirea, punerea la dispoziție, vânzarea, difuzarea ori deținerea, în vederea distribuirii de materiale cu caracter obscen, în alte spații decât cele amenajate;	
	h) inițierea, organizarea, finanțarea ori desfășurarea unor manifestări sau programe ori spectacole cu caracter erotic, cu nerespectarea dispozițiilor art. 4;	
	i) nerespectarea dispozițiilor art. 5, referitoare la aplicarea unui pătrat de culoare roșie pe coperta publicațiilor destinate adulților sau pe paginile tipăriturilor care publică ocazional materiale cu caracter obscen;	
	j) nerespectarea dispozițiilor art. 6, referitoare la avertizarea cumpărătorilor asupra caracterului unor publicații ca fiind destinate persoanelor majore;	
	k) nerespectarea dispozițiilor art. 7 alin. (1), referitoare la obligația de parolare a site-urilor cu caracter pornografic și de impunere a unei taxe pentru accesul la aceste site-uri.	

[1] Potrivit art.112 din Legea nr.196/2003, dispozițiile art. 118 din Codul penal privind privind confiscarea specială a bunurilor se aplică în mod corespunzător

13.2. Pornografia pe Internet

13.2.1. Pornografia adultă în Internet

Internetul oferă un substanțial plus de spațiu destinat mediatizării, utilizabil în condiții de cost redus, dar de beneficii considerabile[1], astfel încât proliferarea serviciilor Internet cu conținut pornografic nu mai poate surprinde în prezent, dacă avem în vedere extinderea acestui tip de exprimare în mass-media clasică. Analizând fenomenologia pornografiei

[1] Dr. Horațiu Dan Dumitru – *„Probleme juridice privind conținuturile negative din Internet"*, în revista "Pandectele Romane" nr. 3-6/2003 și nr. 1/2004;

virtuale adulte, se poate constata, distinct de proliferarea conținuturilor de acest gen, gradul înalt de accesibilitate de care se bucură utilizatorii. Ușurința identificării paginilor respective, prin activarea motoarelor de căutare și introducerea unor cuvinte cheie sugestive, este remarcabilă. Resursele pornografice din Internet sunt fie gratuite, fie accesibile contra cost, uneori, furnizorii acestor servicii impun utilizatorilor potențiali să probeze că sunt majori (prin emiterea electronică a unui certificat de tip AVS - Age Verification System).

Prezența masivă a internauților în aceste zone ale teritoriului cibernetic încurajează comercianții online să plaseze publicitate comercială pe paginile de internet cu conținut pornografic. Pentru a pune utilizatorii mai ușor în contact cu aceste reclame publicitare, deținătorii paginilor web respective creează fluxuri intense de trafic, reușind ca, prin mijloace tehnice, să deturneze utilizatorii către aceste locuri[1].

În plan legislativ, pornografia a suportat, inițial, efectul incriminării totale, pentru ca treptat, în legislațiile multor state, să se adopte un regim mai permisiv, nu în ultimul rând, datorită mutațiilor adânci produse, în anii '60-'70, în cultura și civilizația occidentală, care au dus la o interpretare nouă a conținutului și sferei libertății de exprimare[2]. În general, s-a afirmat că orice legislație ce își propune să reglementeze exprimarea ideilor pe baza conținutului acestor idei se confruntă, principial, cu o puternică prezumție de neconstituționalitate[3].

Pentru a răsturna o asemenea prezumție, legiuitorii trebuie să procedeze la o atentă evaluare a mediului social căruia îi este adresată legislația, a mentalităților care predomină în societate, precum și a tendințelor de evoluție previzibile în concepții și moravuri.

O legislație care tinde să protejeze valori constituționale aflate în competiție cu libertatea de exprimare nu trebuie să se focalizeze asupra valorizării anumitor conținuturi, ci, mai degrabă, sa pună în prim-plan modalitățile, mai cu seama tehnice, prin care anumite categorii de persoane ar putea fi ferite de contactul cu acele conținuturi.

Din punct de vedere juridic, rămân semnificative încercările doctrinei, legii și jurisprudenței de a defini pornografia, îndeosebi în scopul delimitării imaginilor și textelor obscene, în raport cu literatura și arta erotică. În acest veritabil război al definițiilor, noțiuni precum "sexual", "obscen", "pornografic"[1] au dobândit înțelesuri adesea diferite, astfel încât, și în prezent, persistă o serie de controverse[2].

Pe de altă parte, furnizorii de conținuturi pornografice[3] sunt tot mai preocupați să evite situațiile generatoare de răspundere penală, indiferent de severitatea normelor legale din statele cărora le aparțin. Astfel, spre exemplu, deținătorii paginilor de internet de acest tip din S.U.A. obișnuiesc să plaseze chiar pe pagina de start (homepage), înainte de a permite accesul la conținutul propriu-zis al site-ului, un text (avertisment adresat utilizatorilor) a cărui valoare juridică merită analizată. Avertismentul constă, de fapt, într-o declarație[4] pe care utilizatorul o va semna "electronic", în absența căreia nu îi va fi permis accesul pe site-ul respectiv.

Practic, între furnizorul de servicii/conținuturi Internet și utilizatorul interesat se naște o convenție prin care răspunderea juridică a furnizorului, cu privire la conținuturile oferite, este limitată sau chiar înlăturată. Efectele

---

[1] Idem;

[2] Pentru o prezentare sistematizată a materiei, în lumina reglementărilor din SUA și Republica Federală Germania, a se vedea J.F. McGuire – *„When Speech is Heard around the World: Internet Content Regulation in the United States and Germany"* (http://www.nyu.edu/pages/lawreview/74/3/McGuire.pdf)

[3] Idem, p.753.

[1] Inițial, în speța Roth v. SUA judecată de Curtea Suprema a S.U.A. s-a considerat că Primul Amendament la Constituția SUA (ce consacră libertatea de exprimare) nu acoperă limbajul obscen, legiuitorul având dreptul să instituie măsuri de protecție a comunității în fața obscenității. Ulterior, în speța Miller v. California, instanța supremă americană a fixat trei criterii, în funcție de care o anumită lucrare este sau nu obscena: 1) felul în care o persoană medie, bazându-se pe standardul mediu al comunității din care face parte, va considera că lucrarea respectivă are ca scop stimularea sexuală; 2) în ce măsură lucrarea, privită ca întreg, exprimă, într-un mod agresiv, o conduita sexuală, astfel cum aceasta din urmă este definită de legea statală aplicabilă; 3) în ce măsură lucrarea, privită ca întreg, are un serios deficit de valoare literară, artistică, politică sau științifică. În această arie de probleme, Curtea Suprema a SUA s-a referit și la materialele "indecente" care, spre deosebire de cele "obscene", beneficiază de protecția Primului Amendament, fiind doar potențial capabile să lezeze bunele moravuri. În speța Sable Communications v. FCC instanța s-a pronunțat în sensul că legislația care sancționează publicitatea comercială indecentă este neconstituțională, în sensul că nu se poate admite ca populația adultă să fie constrânsă să vadă doar ceea ce este permis pentru copii.

[2] Care, din perspectiva legislației penale, lasă deschise o serie întreagă de probleme juridice.

[3] Dr. Horațiu Dan Dumitru, op. cit.;

[4] Declarația are, de regulă, următorul cuprins: *1. nu consider că imaginile cu adulți având un comportament sexual explicit reprezintă conținuturi negative; 2. sunt o persoană majoră și mă bucur de dreptul legal de a deține materiale despre adulți, în cadrul comunității din care fac parte;3. înțeleg exigențele și legile comunității din care fac parte și către care voi transporta acest material și răspund pentru acțiunile pe care le întreprind;4. nu voi încerca să ocolesc barierele de siguranță sau de altă natură care fac parte din această pagină Web;5. dacă voi folosi serviciile furnizate de această pagină Web cu încălcarea prezentului angajament, înțeleg că s-ar putea să încalc legile locale și că voi fi singur răspunzător pentru faptele mele;6. prin accesarea, în continuare a paginii Web, descarc pe toți furnizorii de servicii, proprietarii și creatorii acestei pagini de orice răspundere ce s-ar putea naște în sarcina lor.*

juridice ale unei asemenea convenţii de neräspundere pot fi diferite, în funcţie de legea penală cu care intra în coliziune[1].

13.2.2. Pornografia infantilă în Internet

La nivel internaţional există o preocupare tot mai accentuată pentru identificarea modalităţilor optime de descurajare şi sancţionare a producerii şi răspândirii materialelor pornografice cu minori [2] ce abundă în spaţiul virtual. În acest sens, au fost fundamentate principii de acţiune, precum şi norme juridice cu aplicabilitate extrateritorială, de natură să fixeze, cât mai precis, faptele supuse sancţiunii penale şi să faciliteze cooperarea internaţională destinată combaterii fenomenului pornografiei infantile[3].

Pornografia infantilă s-a manifestat şi a fost incriminată penal înainte de apariţia internetului, însă dezvoltarea noilor tehnologii a resuscitat discuţiile referitoare la acest fenomen, în condiţiile în care serviciile Internet dispun de o capacitate formidabilă de a disemina pornografia infantilă, de a o reproduce, de a o face accesibilă inclusiv minorilor şi chiar de a permite unora să încerce justificarea ei[4].

Rămâne ca incontestabilă necesitatea incriminării faptelor de producere, răspândire şi deţinere a materialelor pornografice cu minori, prin intermediul sistemelor informatice[5], chiar dacă campania extrem de agresivă îndreptată împotriva acestui flagel, activarea organizaţiilor internaţionale guvernamentale şi neguvernamentale în acest scop, precum şi o serie de cazuri aduse în faţa instanţelor judecătoreşti din diferite state au fost percepute de unii ca o ofensivă împotriva libertăţii de exprimare în spaţiul cibernetic. Diverse comunităţi ataşate ideii de exprimare liberă în Internet au sesizat, în spatele preocupărilor firesti evocate mai sus, un pretext pentru instituirea unor forme de control a reţelei globale de computere şi de intruziune în sfera privată a participanţilor la transferul electronic de informaţii[1].

În general, organizaţiile internaţionale implicate au venit în întâmpinarea acestor îngrijorări, afirmând că *"Protecţia copilului în Internet nu reprezintă o problema de cenzură. Crearea unui mediu online pentru copil, caracterizat prin siguranţă, trebuie să conserve şi să dezvolte libertăţi fundamentale, cum sunt libertatea de exprimare, dreptul la informaţie şi ocrotirea sferei intime, în paralel cu protejarea copiilor în faţa conţinuturilor ilegale şi dăunătoare [...] Acţiunile îndreptate împotriva conţinuturilor ilegale necesită cooperarea din partea industriei Internetului, îmbinarea formelor de autoreglementare cu mecanismele de impunere a legii penale de către autorităţile publice, în scopul asigurării protecţiei copiilor. Conţinuturile dăunătoare trebuie tratate diferit de ceea ce este, în mod evident, ilegal* [2] ".

Un rol esenţial îl are Convenţia Consiliului Europei pentru combaterea criminalităţii informatice, semnată la Budapesta, la data de 23 noiembrie 2001, având ca obiect realizarea unui demers comun al mai multor state de a implementa în legislaţiile lor naţionale modalităţi eficiente de combatere a infracţionalităţii bazate pe sisteme informatice. Convenţia acordă, în art. 9, un spaţiu important pornografiei infantile, reglementând fapte pe care statele semnatare urmează să le incrimineze în legea penală internă şi oferind precizări de ordin conceptual.

Pornind de la prevederile Convenţiei, Parlamentul României a adoptat Legea nr.161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenţei în exercitarea demnităţilor publice, a funcţiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancţionarea corupţiei[3], care în titlul III reglementează prevenirea şi combaterea criminalităţii informatice.

În cuprinsul reglementării au relevanţă prevederile art.35 alin.1 lit. i) şi alin.2 (definirea expresiilor "materiale pornografice cu minori" şi "fără drept"), precum şi cele ale art.51 (incriminarea pornografiei informatice prin sisteme informatice).

---

[1] Convenţia trebuie să fie admisă de legea penală din statul pe teritoriul căruia este situat server-ul prin care se oferă conţinutul negativ.

[2] Dr. Horaţiu Dan Dumitru, op. cit.;

[3] Idem;

[4] Dr. Horaţiu Dan Dumitru, op. cit., se face trimitere la o declaraţie a unui congresman american ce critică un studiu publicat de Asociaţia Americană de Psihologie, în care se afirma că nu orice relaţii sexuale între adulţi şi minori pot fi considerate ca fiind dăunătoare. News from Tom DeLay - *„There Can Be No Compromises In The War Against Child Abuse"*(http://majoritywhip.house.gov/News/199907/0712hconres107passes.asp).

[5] Pentru o argumentare judicioasă a se vedea, E. Blom – *„Danger online: The Internet and child pornography"*, (http://www.portland.com/specialrpts/danger/danger.htm). În ceea ce priveşte deţinerea materialelor pornografice cu minori, în speţa Regina vs. Sharpe, Court of Appeal for British Columbia, 1999, dosar soluţionat de o instanţă de fond canadiană (http://www.courts.gov.bc.ca/jdb-txt/ca/99/04/c99-0416.html) - s-a încercat a se argumenta că simpla deţinere a materialelor pornografice cu minori nu este pedepsibilă, reprezentând o formă de exprimare protejată de art.2 (b) din Carta Canadiana a Drepturilor şi Libertăţilor, ar incriminarea acestei fapte ar însemna restrângerea, în mod nejustificat, a unui drept fundamental, neputându-se proba o legătură de cauzalitate între deţinerea conţinuturilor şi săvârşirea de abuzuri sexuale asupra minorilor. Desigur, în apel, Curtea Suprema a Canadei a respins aceasta concluzie (http://www.crimlaw.org/debrief134.html) .

[1] American Civil Liberties Union şi Electronic Privacy Information Center comentarii la proiectul Convenţiei privind combaterea criminalităţii informatice (http://www.pili.org/lists/piln/archives/msg00777.html)

[2] A se vedea, de pilda, Sexual Abuse of Children, Child Pornography and Paedophilia on the Internet: An international challenge – Expert Meeting, UNESCO, Paris, 18 19 January, 1999, Declaration and Action Plans, document disponibil la adresa www.unesco.org/webworld/child_screen/conf_index.html

[3] Publicată în M.Of., Partea I, nr.279 din 21.04.2003, republicată în M. Of. nr. 87 din 4 februarie 2008

CAPITOLUL 14

COMUNICAREA ÎN INSTITUȚIILE PUBLICE

14.1. Concept și modalități de comunicare în și dinspre instituțiile publice

Comunicarea publică instituțională se definește prin legitimitatea nteresului general și reprezintă orice proces prin care premisele decizionale unt transmise de la un membru al unei instituții la altul. Comunicarea ublică însoțește activitatea autorităților și instituțiilor publice, contribuind a realizarea în bune condiții a eficienței și probității acesteia. Ea se referă ât la schimbul și la împărtășirea de informații de utilitate publică, cât și la nținerea liantului între autoritățile administrației publice și cetățeni sau ersoane particulare, indiferent de cetățenia lor.

Comunicarea reprezintă un proces bilateral presupunând atât ransmiterea ordinelor, informației și sfaturilor la un centru de decizie (adică n individ învestit cu responsabilitatea de a lua decizii), cât și difuzarea eciziilor către alte compartimente ale instituției. Totodată, comunicarea nstituțională este un proces care se desfășoară în instituție pe nivelurile ertical (în sus, în jos) și lateral (între servicii sau direcții cu competențe imilare).

În instituțiile publice canalele de comunicare pot fi formale și nformale. Prin canalele formale se transmit fluxurile informaționale ficiale. Canalele informale de comunicare se stabilesc în general între ersoane și grupuri informale formate din angajați care au interese comune au afinități. Informațiile transferate prin aceste canale sunt neoficiale și au n caracter personal sau general nefiind verificate.

Pe de altă parte, comunicarea instituțională este și o comunicare extra rganizațională, prin care autoritățile administrației publice urmăresc să-și onsolideze imaginea, să trezească încrederea și interesul cetățenilor. Astfel, rin comunicarea externă se realizează și funcția de promovare a imaginii și alorilor autorităților administrației publice, precum și informarea corectă și romptă a publicului. Din această cauză, comunicarea instituțională s-a ezvoltat în cadrul entităților publice, acestea înființând compartimente pecializate.

Comunicarea însoțește activitatea instituțiilor publice, contribuind la ealizarea în bune condiții a acesteia. Ea răspunde, totodată, nevoii organizațiilor din sectorul public de a-și afirma rolul specific, aducând la cunoștința cetățenilor obligațiile de asumat și prerogativele de care dispun[1].

Comunicarea publică se referă atât la schimbul și împărtășirea de informații de utilitate publică, cât și la menținerea liantului social[2].

Administrația publică depinde de comunicare prin însăși natura ei, aceasta putându-se realiza între diferitele niveluri ale administrației publice, pe același nivel, între administrație și executiv, între administrație și autoritatea politică, în mediul social;

Dezvoltarea canalelor de comunicare cu "lumea de afaceri" reprezintă, de asemenea, un sector important și sensibil în același timp, ce poate fi concretizată prin publicitate, sponsorizări, mecenat, articole publicate în publicațiile de specialitate, organizarea de standuri la târguri și forumuri, acțiuni de consiliere și colaborare cu alte instituții.

Există așadar, o multitudine de forme de promovare a imaginii, valorilor sau serviciilor specifice instituției publice. Astfel, cu ocazia contactelor lor cu mediul extern funcționarii publici pot evidenția aspectele pozitive ale entității publice din care fac parte, rezultând astfel cea mai eficientă și mai ieftină formă de promovare. Teoretic, fiecare funcționar public își poate asuma rolul de comunicator extern, mesajul său fiind centrat pe seriozitatea, eficiența și calitatea de care dă dovadă instituția. Funcționarul public trebuie să știe, să creadă și să vrea [3].

Comunicarea în instituțiile publice se realizează, de regulă, prin următoarele modalități:

- *comunicarea orală* (verbală) - de exemplu, comunicarea dintre funcționar și cetățean la ghișeu sau la birou;
- *comunicarea scrisă* (cea mai des utilizată).

Autoritățile și instituțiile administrației publice urmăresc ca, prin intermediul comunicării, să obțină următoarele facilități:

- *identificarea* (ce răspunde nevoilor autorităților administrative de a-și asigura notorietatea și de a-și face cunoscute competențele);
- *informarea* (care urmărește să facă cunoscută corpului social acțiunea administrativă);
- *realizarea unei educații sociale* (ce corespunde, sub forma de instrucțiuni sfaturi, recomandări, rolului din ce în ce mai important al instituțiilor publice în cadrul vieții sociale).

---

[1] Conf. univ.dr. Alexandru Nedelea, Lector univ. drd. Marilena-Oana Nedelea, curs on-line *"Comunicarea în Instituțiile Publice"*, pag.103;

[2] Pierre Zémor – *„Comunicarea publică"*, Institutul European Iași, 2003, pag. 26

[3] Idem;

Autoritatea publică urmăreşte, prin comunicare, o relaţie de proximitate cu cetăţeanul (orientarea către client), numai prin apropierea de acesta şi prin dialog îi va putea cunoaşte cerinţele, dolcanţele, exigenţele.

14.2. Barierele comunicaţionale

În procesul de comunicare apar inevitabil unele bariere comunicaţionale (de regulă, ca urmare a unor diferenţe ce ţin de cultură, educaţie, grad de pregătire şi experienţă etc.), cum ar fi, spre exemplu:

*a) **La nivelul emiţătorului şi al receptorului:***

- starea emoţională a receptorului;
- rutina (care influenţează receptivitatea);
- imaginea de sine a emiţătorului şi a receptorului şi imaginea despre interlocutor;
- caracterizarea diferită a situaţiei de comunicare de către emiţător şi receptor;
- lipsa atenţiei în receptarea mesajului;
- concluzii pripite asupra mesajului;
- lipsa de interes a receptorului faţă de mesaj;
- sentimentele şi intenţiile participanţilor la situaţia de comunicare.

*b) **La nivel de limbaj:***

- aceleaşi termeni primesc sensuri diferite pentru persoane diferite, în special din cauza diferenţelor în planul pregătirii şi al experienţei;
- dificultăţi de exprimare; exprimarea cu stângăcie a mesajului de către emiţător;
- utilizarea de termeni, cuvinte sau expresii confuze.

*c) **La nivelul contextului:***

- context fizic necorespunzător (poluare fonică ridicată);
- suporţi informaţionali necorespunzători.

Diversitatea cauzelor care determină dificultăţile şi perturbările aferente procesului de comunicare face obligatorie existenţa în cadrul respectivului sistem a posibilităţilor de reglare, de adaptare şi de transformare[1].

Elementul central al acestei reglări este reprezentat de feed-back, care îi permite receptorului (de exemplu, cetăţeanul) să-şi emită reacţiile, iar emiţătorul (de exemplu, funcţionarul public, purtătorul de cuvânt al instituţiei, etc.) să le înregistreze. Abilitatea comunicatorului de a răspunde adecvat feed-back-ului este determinantă pentru eficienţa comunicării. Funcţiile feed-back-ului sunt următoarele[2]:

[1] I. Chiru – *Comunicare interpersonală*, Ed. Tritonic, Bucureşti, 2003

[2] J. C. Abric – *Psihologia comunicării*, Iaşi, 2002

a) funcţia de control al înţelegerii, al receptării în bune condiţii a mesajului;

b) funcţia de adaptare a mesajului la caracteristicile actorilor, la dificultăţile întâmpinate sau alte evenimente care presupun o modificare a conţinutului sau a formei;

c) funcţia de reglare socială prin flexibilitatea rolurilor şi funcţiilor îndeplinite de diverşi actori, în măsură să faciliteze înţelegerea punctului de vedere al celuilalt;

d) funcţia socio-afectivă, feed-back-ul sporind siguranţa internă şi satisfacţia actorilor.

14.3. Comunicarea interpersonală în administraţia publică

Fenomenul disonanţei cognitive este foarte obişnuit în administraţia publică[1]. Astfel, când un grup se constituie pentru a discuta diferite probleme, constatăm că, de la şefii departamentelor, la ministere, la directorii generali, la secretari de stat ş.a.m.d., fiecare găseşte grupul unde ceilalţi au aceeaşi viziune asupra problemelor[2]. Când întâlnirea începe şi membrii

[1] Explicată pentru prima dată în 1957 de către Leon Festinger profesor de psihologie la Universitatea Standford, în lucrarea sa *„A Theory of Cognitive Dissonance"*. Ulterior, ea a fost studiată şi de către alţi psihologi precum Baron şi Byrne. Desemnează un disconfort psihologic produs de existenţa a cel puţin două elemente cognitive (informaţii, comportamente, opinii, senzaţii etc.), care se neagă sau se contrazic reciproc. Baron & Byrne (2004) definesc disonanţa cognitivă ca pe o *"stare internă de disconfort ce apare atunci când indivizii observă inconsecvenţă între două sau mai multe atitudini sau între atitudini şi comportament"*. Festinger numeşte disonanţă cognitivă lipsa consensului între opiniile, atitudinile, cunoştinţele şi valorile unei persoane (1957, pag. 260). Conform Dicţionarului de Psihologie Socială publicat de Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică în 1981, disonanţă cognitivă desemnează *"discordanţă sau contradicţie în cunoaştere, pricinuită de informaţii contradictorii privitoare la acelaşi obiect, situaţie sau eveniment şi care este trăită de subiect tensional, ca stare de dezechilibru cognitiv, de neliniştе psihică"* (L.Festinger, 1957). De asemenea, această disonanţă cognitivă se mai poate manifesta ca un dezacord între atitudine şi realitate (R. Pinto, 1969). Disonanţa cognitivă creează tendinţa şi nevoia subiectului de a reduce starea tensională şi a realiza echilibrul cognitiv necesar, fie prin obţinerea uneori noi informaţii congruente cu cunoaşterea iniţială (C. E. Osgood, P. H. Tannenbaum, 1955), fie prin schimbarea atitudinii subiectului faţă de obiectul, situaţia, evenimentul dat. În consecinţă, şi schimbarea de atitudini se poate provoca prin crearea unei disonanţe cognitive la început, iar apoi prin suplimentare de informaţii în direcţia echilibrului cognitiv dorit (F. Heider, 1946). În activitatea de cunoaştere starea de disonanţă poate avea un rol motivaţional: de mobilizare a individului în direcţia suplimentării informaţiilor, a stabilizării lor ori a reconsiderării unor cunoştinţe şi idei în raport cu noile date primite. (A. B. T.)"

[2] A. Nedelea, M.O. Nedelea, op.cit, pag.105;

grupului îşi expun opiniile personale, ci aud propriile puncte de vedere prezentate în cuvinte diferite şi pleacă întăriţi în convingerile lor iniţiale, care sunt asemănătoare cu ale celorlalţi. În plus, şi în rândul funcţionarilor publici se manifestă un mecanism psihologic care acţionează în sensul respingerii şi al deformării informaţiilor şi realităţilor ce nu sunt în concordanţă cu propriile convingeri. De asemenea, pot fi identificate situaţii în care funcţionarii publici s-au dovedit total opaci, nereceptivi faţă de faptele care le-au fost prezentate prin procesul de comunicare cetăţean-instituţie de administraţie publică. Se întâlnesc frecvent situaţii în care funcţionarul oferă impresia că ascultă, deşi, în realitate, nu este atent. Este doar politicos, rămânând liniştit până când îi vine rândul să vorbească, timp în care îşi trece în revistă propriile argumente. Răspunsul funcţionarului este în acest context, aproape în întregime, nepotrivit cu cele spuse de vorbitorul anterior, ignorând complet punctele de vedere expuse de cetăţean. Ca urmare, asemenea respingere evidentă pune o problemă reală de comunicare şi trebuie recunoscută ca atare.

Pentru reducerea influenţei barierelor în comunicarea scrisă, şi chiar înlăturarea acestora, materialul informativ trebuie elaborat în funcţie de receptor[1]. Un exemplu de eşec al pregătirii informaţiei în vederea transmiterii către o altă persoană este adesea găsit în broşurile care descriu instituţia şi care constituie o problemă reală în multe instituţii ale administraţiei publice[2].

14.4. Comunicarea externă a administraţiei publice

Majoritatea instituţiilor publice se află în contact permanent şi direct cu mediul social, astfel încât e nevoită să preia „şocurile" provenite de la acesta şi încearcă să le răspundă prin iniţierea unor demersuri orientate spre schimbări, transformări, reechilibrări. Desigur, orice transformare sau schimbare este resimţită şi în exterior, administraţia influenţând şi modelând, la rândul ei, mediul social. Pe de altă parte, în cadrul proceselor de comunicare externă a administraţiei publice pot apărea *bariere comunicaţionale*[1] între diferitele instituţii ale administraţiei publice (urmare gradului ridicat de specializare a fiecăreia, neacordării importanţei cuvenite colaborării între instituţii), precum şi între administraţia publică şi cetăţeni.

Instituţiilor publice le revine responsabilitatea legală a informării cetăţenilor (informare exactă şi simplă), a primirii lor în audienţă şi a consultării acestora în problemele care-i privesc. În relaţia cu agenţii economici, administraţia, ca parte a mediului economic, aplică unele derogări de la principiile dreptului comercial. De exemplu, negocierea unui contract porneşte de pe poziţia de forţă a administraţiei, care îşi impune propriile reguli statuate în reglementările referitoare la contractul administrativ. Practic, comunicarea este limitată la libertatea partenerului de afaceri potenţial de a respinge condiţiile prestabilite în caietul de sarcini[2].

14.4.1. Comunicarea între instituţia publică şi cetăţeni

Autorităţile publice trebuie ca, prin întreaga lor activitate, să urmărească satisfacerea interesului general al populaţiei, iar instituţiile administraţiei publice au obligaţia să se apropie de membrii colectivităţilor locale şi să menţină un contact permanent cu aceştia. În acest sens, administraţia publică trebuie să comunice, să fie deschisă dialogului, să respecte şi să ia în considerare cetăţeanul. Instituţiile administraţiei publice recurg la comunicare în cadrul acţiunilor întreprinse sau al relaţiilor pe care le stabilesc.

Comunicarea publică reprezintă forma de comunicare ce însoţeşte activitatea instituţiilor publice în vederea satisfacerii interesului general. Mesajele transmise cuprind informaţii de utilitate publică. Prin urmare, comunicarea publică trebuie să facă cunoscute cetăţenilor existenţa entităţilor din sectorul public, modul de funcţionare şi atribuţiile acestora, legalitatea şi oportunitatea deciziilor adoptate.

Pe de altă parte, prin comunicarea publică trebuie să se urmărească cunoaşterea nevoilor şi dorinţelor populaţiei pentru ca instituţiile publice, prin rolul şi atribuţiile pe care le deţin, să vină în întâmpinarea acestora, realizând astfel un interes general.

Comunicării publice îi revine rolul de a asigura cetăţenii de faptul că, prin politicile instituţionale realizate, precum şi prin deciziile publice

---

[1] 17 F. Dubois – *Les politiques de communication externe des collectivités territoriales*, Université de Lille III, Lille, 1994, p.13

[2] A. Nedelea, M.O. Nedelea, op.cit, p.105. Într-un caz anume, s-a publicat o broşură scumpă, pe hârtie fină, desăvârşit colorată în scopul de a asigura „îndoctrinarea" şi orientarea noilor angajaţi. Un studiu, gen seminar, al grupurilor de noi angajaţi a scos în evidenţă faptul că niciunul dintre ei nu a citit documentul. De ce? Broşura, deşi „minunat" elaborată, a fost scrisă pentru a fi citită de conducere. În conţinutul acesteia se făceau referiri în special la numărul de angajaţi şi fluxul investiţional. O asemenea informare este interesantă şi plină de semnificaţie, dar pentru superiorii direcţi şi conducătorii celor care au elaborat broşura. De fapt, aceştia au fost şi singurii care au citit-o. Oricum, majoritatea noilor angajaţi erau tineri absolvenţi pentru care aceste cifre şi îndeosebi modul de prezentare nu au avut niciun sens sau nu i-au interesat deloc. Banii cheltuiţi pe broşură au fost o pierdere totală

[1] Idem;

[2] Idem;

doptate, se urmăreşte un interes general, obţinându-se astfel aderiunea cestora. Cetăţeanul trebuie să fie informat cu privire la existenţa şi modul le funcţionare a serviciilor publice, trebuie ascultat când îşi exprimă nemulţumirea, trebuie să-i fie luate în considerare dorinţele şi nevoile.

În literatura de specialitate întâlnim următoarele categorii de comunicare publică[1]:

- comunicarea instituţiei prezidenţiale;
- comunicarea guvernamentală (a guvernului, ministerelor şi celorlalte structuri subordonate guvernului);
- comunicarea parlamentară;
- comunicarea autorităţilor administraţiei publice locale; De exemplu în cadrul instituţiilor publice locale, comunicarea publică include punerea la dispoziţia cetăţenilor a informaţiilor de interes local, prezentarea şi promovarea serviciilor publice oferite de colectivităţile locale, promovarea instituţiilor publice şi a colectivităţilor teritoriale. Cetăţenii vin în contact cu instituţiile publice locale şi, ca urmare, au nevoie să ştie cum se adresează pentru satisfacerea unui interes legitim, ce documente trebuie să completeze, ce proceduri trebuie să urmeze. Instituţiilor publice locale le revine obligaţia de a pune la dispoziţia publicului informaţii cu caracter practic, de natură să facă cunoscute cetăţenilor regulile pe care trebuie să le respecte în demersurile lor, să le înlesnească accesul acestora în raport cu serviciile publice locale.[2]
- comunicarea autorităţilor autonome administrative, a altor organisme publice, neincluse în cadrul comunicării guvernamentale, precum şi a întreprinderilor de interes public;

O relaţie deschisă, de parteneriat, va uşura fluxul de informaţii în ambele sensuri. Iniţiatorul acestei relaţii trebuie să fie instituţia administrativă[3], care are obligaţia să caute modelele cele mai eficiente şi specifice pentru realizarea feed-back-ului şi pentru cunoaşterea resurselor locale. Buna funcţionare a comunicaţiilor facilitează administrarea şi controlul proceselor de prestare, al operaţiilor din care se compun diferitele procese şi are un impact puternic asupra comportamentului funcţionarilor publici, a eficienţei şi oportunităţii în interacţiunile cu cele mai diverse categorii de cetăţeni.

[1] A. Martereau – *Communication publique teritoriale*, Les editions de C.N.F.P.T., Paris, 1996

[2] F. Coman – Kund – *Politica de comunicare externă a colectivităţilor locale*, Editura Economică, Bucureşti, 2000

[3] Instituţiile publice pot recurge la diverse tehnici şi mijloace de comunicare (publicaţii, broşuri specializate, afişaj, canale de televiziune, presa).

Prin **comunicaţiile interne** raţional organizate şi funcţionale, personalul este în mod continuu informat despre tot ceea ce se întâmplă în cadrul instituţiei administrative. Comunicaţiile interne joacă un rol important şi pe linia instruirii şi a motivării personalului, contribuind în acest fel la realizarea calităţii prestaţiilor şi la o mai bună satisfacere a nevoilor şi exigenţelor cetăţenilor.[1]

14.4.1.1. Comunicarea între funcţionarul public şi cetăţean

În procesul comunicării publice este esenţială relaţia dintre funcţionarul public şi cetăţean (substanţa actului de administraţie publică). Funcţionarul public - ca emiţător şi cetăţeanul - ca receptor de mesaje, reprezintă unităţi comunicaţionale cu obiective clare: emiţătorul îşi propune să informeze, să convingă, să îndrume, să capteze interesul, să fie eficient, iar receptorul să fie atent, să înţeleagă, să reţină pentru a-şi putea rezolva problema.

Comunicarea cu cetăţenii se realizează prin: expuneri, activităţi de informare, dezbateri, sesiuni de comunicări, programe de investigare, activităţi cu caracter cultural-educativ, participare la concursuri, publicaţii proprii, afişiere, transmiterea prin forme scrise sau orale de informaţii diverse spre şi dinspre structurile de conducere şi de specialitate ale instituţiilor de administraţie publică.

Conducătorii instituţiilor din administraţia publică trebuie să acorde o atenţie deosebită antrenării funcţionarilor publici în facilitarea comunicării dintre aceştia şi cetăţeni (ascultarea activă, stimularea autoanalizării problemelor, controlul tonului vocii, cultivarea înţelegerii şi toleranţei, detensionarea atmosferei), astfel încât aceştia să poată asigura:

- diagnosticarea problemelor;
- culegerea, verificarea şi diseminarea informaţiilor;
- transmiterea rezultatelor evaluării informaţiilor;
- rezolvarea conflictelor.

Comunicarea este absolut esenţială pentru organizare, deoarece fără comunicare nu există posibilitatea ca grupul să influenţeze comportamentul individului. Totodată, disponibilitatea anumitor tehnici de comunicare va determina, în mare parte, modul în care funcţiile de luare a deciziilor pot şi trebuie distribuite în instituţie.[2]

[1] A. Vorzsak (coord.) – *Marketingul serviciilor*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2004

[2] Herbert A. Simon – *Comportamentul administrativ*

4.5. Dezvoltarea Sistemului Informațional al Administrației Publice

În ultima jumătate a secolului trecut au fost înregistrate o serie de himbări majore în domeniul tehnicii informaționale, conducând la crearea dezvoltarea unui nou tip de societate, cea informațională bazată pe lizarea masivă și generalizată a tehnologiilor informațiilor și comuni-ților în toate domeniile vieții economice și sociale (inclusiv în *dministrația publică)*, producția materială și artistică, serviciile, petrecerea mpului liber etc.

Societatea informațională integrează obiectivele dezvoltării durabile, zată pe dreptate socială și egalitatea șanselor, protecție ecologică, ertate, diversitate culturală și dezvoltare inovativă, restructurarea dustriei și a mediului de afaceri. Pentru ca să aducă beneficii tuturor, ea ebuie să se dezvolte într-un cadru național care să răspundă cerințelor cale, în corelație cu mediul regional național și internațional.

Informatizarea societății poate fi realizată cu succes numai în condițiile ei infrastructuri informaționale bine organizate și eficient dirijate. deosebi după ce România a devenit stat membru al Uniunii Europene, s-a pus în administrația publică luarea unor măsuri de restructurare, odernizare și chiar de regândire a rolului și modului de funcționare, în ecial în condițiile cerute de societatea informațională.

Sistemul informațional trebuie să constituie suportul de aplicare și de mplificare a unor reguli și proceduri administrative în scopul asigurării ui acces larg și nediscriminatoriu al publicului la servicii publice, precum reducerii tarifelor pentru aceste servicii și a costurilor de operare și ersonal.

Informația însăși constituie un simbol al timpului nostru care necesită strumente specifice: computere, telefoane, copiatoare, faxuri etc.

Se poate afirma, fără niciun fel de îndoială, că *informația a devenit una n cele mai importante resurse strategice pentru toate tipurile de orga-izații*, inclusiv pentru administrațiile publice. Culegerea, procesarea, ansmiterea și stocarea datelor sunt esențiale pentru calitatea deciziilor și nalitatea acestora. Informația a devenit materia primă de bază a societății nformaționale și sursa principală de modelare a mentalității și a comporta-entelor oamenilor. Totodată, accesul la informațiile publice conferă ansparență procesului de management și în mod cert susține dezvoltarea ocietății în ansamblul ei[1].

[1] În studiul intitulat *Penser la societe d'information* (Centre de recherche sur nformation scientifique et technique, Alger, ALGERIE -1991-Revue), specialistul francez

14.5.1. Structura generală a sistemului informatic și informațional al administrației publice

Un sistem reprezintă *"un ansamblu de elemente (componente) interdependente, între care se stabilește o interacțiune dinamică, pe baza unor reguli prestabilite, cu scopul atingerii unui anumit obiectiv"*[1].

Sistemul informatic este o parte a sistemului informațional prin intermediul căruia se asigură prelucrarea automată a datelor, în vederea obținerii operative a informațiilor cerute de multipli utilizatori. Definirea sistemului informațional al administrației publice trebuie să aibă în vedere caracteristicile generale ale oricărui sistem informațional, indiferent dacă se referă la contabilitate, resurse umane, evidența petițiilor sau a programelor da finanțare și de dezvoltare. Ca orice sistem și *sistemele informaționale transformă intrările în ieșiri.*

Prelucrarea informațiilor este un proces de transformare în care datele (intrările) sunt transformate în informații. Diferența dintre dată și informație continuă să fie sursa multor confuzii deoarece: ***datele*** reprezintă ansamblul descrierilor unui fenomen sau proces, pe când ***informațiile*** sunt cele ce aduc un spor de cunoaștere, fiind *noțiunea prin care se desemnează fiecare din elementele noi conținute în semnificația unui simbol, grup de simboluri, știre, imagine cu care se exprimă un eveniment, o stare, o situație, o acțiune*[2].

Sistemul informațional – în general – poate fi definit ca fiind *un ansamblu de principii, concepte, reguli și tehnici folosite pentru culegerea, înregistrarea și transmiterea datelor în vederea prelucrării în scopul obținerii de informații ce stau la baza luării deciziilor.*

Scopul principal al sistemului informațional este de a furniza fiecărui utilizator, în funcție de responsabilitățile și atribuțiile sale, toate informațiile necesare.

Jaques Lesourne a identificat patru schimbări semnificative care gravitează în sfera mentalităților și a comportamentelor din administrația publică: transparența, cunoașterea sistemică, pregătirea polivalentă, abordarea sistemică a managementului public, prin asigurarea accesului la informații utilizând tehnologia informației în cadrul serviciilor publice.

[1] Victoria Stanciu –*„Proiectarea Sistemelor Informatice"*, Editura DUAL TECH, pag.11;

[2] Idem;

4.5.2. Cadrul normativ al sistemului informațional al administrației publice

Trecerea la Societatea Informațională a fost unul din obiectivele strategice ale Guvernului României pentru perioada 2001 – 2004 și una din condițiile de preaderare la Uniunea Europeană.

Motorul societății informaționale îl constituie infrastructura informațională și de comunicații, care înglobează, în sens larg:

- infrastructura de comunicații;
- calculatoare și software-ul de bază;
- resursele informaționale de interes general (nomenclatoare, registre generale, bănci de date de interes public).

Susținerea societății informaționale este realizată de:

- cadrul normativ și instituțional necesar pentru construirea și asigurarea accesului larg la infrastructura informațională în condiții de maximă performanță, securitate, confidențialitate și la prețuri accesibile;
- schimbarea culturală orientată spre utilizarea serviciilor societății informaționale, facilitatea de dezvoltare a capabilităților, prin educație și comunicare.

Prin hotărârea nr. 1007/2001 Guvernul României a adoptat Strategia privind Informatizarea Administrației Publice, creându-se astfel cadrul juridic, instituțional și tehnic pentru abordarea unitară a acestei importante componente a procesului de reformă a administrației publice.

Informatizarea administrației publice vizează îmbunătățirea calității actului administrativ și modificarea profundă a raportului dintre administrația publică și cetățean.

Modernizarea comunicării instituționale prin introducerea tehnologiei informației are ca rezultat creșterea eficienței activității administrației publice, eliminarea birocrației și creșterea calității serviciilor publice. Astfel, trecerea de la o administrație dirijată, centralizată, la o administrație descentralizată, aflată în slujba cetățeanului, determină redefinirea relației de tip "Administrație – către - cetățean" și "Administrație - către - Administrație" utilizând mijloacele tehnologiei informației și comunicațiilor".

4.5.3. Factorii care influențează ritmul de trecere la Societatea informațională

În România ritmul de trecere la Societatea Informațională este influențat de o serie de factori dintre care putem menționa:

Factori pozitivi:

- politica din ultimii ani, favorabilă dezvoltării societății informaționale;
- existența unor strategii coerente de modernizare a administrației publice prin intermediul tehnologiei informației;
- resursele și potențialul uman de înaltă calificare existentă în România, recunoscute pe plan internațional (cultură generală, creativitate, cunoașterea limbilor străine);
- existența, în majoritatea instituțiilor publice, a sistemelor informatice cu acces la Internet.

Factori negativi:

- nivelul încă scăzut al accesului la magistralele de comunicații și Internet, datorită politicii de prețuri și a nivelului încă scăzut al investițiilor în infrastructura de acces;
- mediul de afaceri insuficient de stimulativ pentru utilizarea noilor tehnologii informaționale și de comunicații și pentru deschiderea către e-business și e-commerce.
- aplicarea necorespunzătoare a legislației privind respectarea drepturile de autor în domeniul IT, cu urmări asupra nivelului încă ridicat al pirateriei software.
- nivelul mediu al salariilor specialiștilor din administrația publică relativ mic, comparativ cu cel din țările dezvoltate și cu cel din sectorul privat.
- numărul relativ mic al aplicațiilor informatice existente.
- fluxul dezorganizat de primire și procesare a informațiilor în cadrul instituțiilor publice;
- lipsa unei politici adecvate de punere în comun a resurselor de informații;
- păstrarea datelor în mod redundant, în cadrul mai multor instituții publice.
- inexistența unui sistem eficient de evaluare a activităților.
- nivelul ridicat al birocrației.

■ **Internetul**

Internetul reprezintă la ora actuală una dintre tehnologiile cele mai folosite. Acesta permite accesul rapid și la costuri scăzute la documentele oficiale și la informațiile guvernamentale. Rețeaua Internet poate fi considerată ca un mediu informațional și de calcul, cu bogate resurse și servicii, care permite oamenilor să se informeze, să schimbe idei, să conlucreze în diverse domenii de activitate. Arhitectura internet de tip client/ server permite organizațiilor să utilizeze instrumente informatice în două direcții opuse, dar

mplementare: ca sistem informațional intern și ca instrument de municare externă. Orice organizație conectată la Internet are posibilitatea a utiliza servicii, cât și de a crea servicii, de a primi informații și a deveni oducători de informație.

Ulterior apariției Internetului, o nouă soluție a venit în sprijinul stituțiilor administrative, **Intranet-ul**, care poate fi definit ca o plementare a tehnologiei internet în cadrul unei instituții și autorități sau un world wide web particular. Acesta permite utilizarea totală sau parțială ehnologiilor și a infrastructurii internet pentru transmiterea și prelucrarea xurilor de informație interne ale unui grup de utilizatori. Intranet-ul aduce utăți conceptuale, propunând un model tehnocratic de organizare a municațiilor interumane, pe care le integrează într-o formă ușor accesibilă lizatorilor.

Prin intranet resursele din cadrul unei rețele sunt concentrate spre rtea care oferă serviciile și informațiile din bazele de date, hiperlegături dicate de creatorul documentelor. Astfel, intranet-ul este apreciat ca o cale pidă, sigură și ușor de apelat pentru comunicarea interdepartamentală.

Principalele avantaje ale introducerii intranet-ului în administrația blică sunt următoarele:

- suport pentru un număr mare de utilizatori;
- securitatea sistemului;
- prevenirea supraîncărcării informaționale;
- asigurarea integrității informației;
- accesul permanent la informațiile necesare;
- scăderea redundanței rețelei;
- utilizare ușoară de către nespecialiști, amatori și începători;
- posibilitatea îmbunătățirii permanente a programelor de tip client;
- reducerea costurilor sistemului informațional;
- creșterea productivității și competitivității;
- interoperabilitatea dintre aplicații prin utilizarea protocoalelor și andardelor deschise;
- accesul restricționat la aplicații: autentificarea utilizatorilor, certifi-te, protocoale de securitate;
- posibilitatea unei interogări dinamice cu sistemele existente de baze e date, cu depozitele de date, cu departamentele de stocare a datelor;
- varietatea formelor de lucru: text, grafică, sunete, video etc.

În prezent Intranet-ul este foarte puțin folosit în sistemul administrației ublice locale, de cele mai multe ori pentru discuții în grup sau cu Centrul e informare al Uniunii Europene de la București. Autoritățile administrației ublice care sunt conectate la Internet dețin **pagină Web** unde sunt prezentate informații de interes general despre instituție, dar și specifice activității desfășurate, diferite alte informații și anunțuri.

14.6. Aspecte juridice generale privind contenciosul administrativ

14.6.1. Conceptul de "contencios administrativ"

Din punct de vedere etimologic, cuvântul *"contencios"* provine prin filiera franceză (contentieux = contencios) din latinescul *contentiosus* = *certăreț*, adjectivul substantivului *contenție* = *conflict, dispută, confruntare*.

Noțiunea de contencios administrativ este o noțiune tradițională a dreptului administrativ, fiind utilizată pentru a delimita căile de atac jurisdicționale împotriva actelor și operațiunilor administrative de recursurile administrative obișnuite.

O definiție juridică a contenciosului administrativ este aceea potrivit căreia acesta reprezintă o instituție juridică a dreptului administrativ, respectiv un ansamblu de norme juridice care reglementează activitatea instanțelor judecătorești de soluționare a litigiilor ivite între particulari și autoritățile publice cu privire la actele administrative.

Mai precis, prin procedura de **contencios administrativ** se înțelege *„activitatea de soluționare, de către instanțele de contencios administrativ competente potrivit legii, a litigiilor în care cel puțin una dintre părți este o autoritate publică, iar conflictul s-a ivit fie din emiterea sau încheierea, după caz, a unui act administrativ, [...] fie prin nesoluționarea în termenul legal ori din refuzul nejustificat de a rezolva o cerere referitoare la un drept sau la un interes legitim"*[1].

14.6.2. Caracteristicile contenciosului administrativ:

➢ constituie o activitate de soluționare, deci intervine în faza post litigioasă;

➢ caracteristica activității este aceea că presupune o desfășurare în timp și parcurgerea unei proceduri bine determinate prin Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, cu modificările și completările ulterioare;

➢ procedura de soluționare (activitatea) este de competența exclusivă a instanțelor judecătorești competente;

➢ activitatea de soluționare are ca obiect litigiile în care cel puțin una dintre părți este o autoritate publică.

---

[1] Mădălin Irinel Niculeasa - *"Jurisprudența Curții Constituționale în materia contenciosului administrativ"*, http://e-juridic.manager.ro/articole/aspecte-introductive-cu privire-la-contenciosul-administrativ-2341.html;

14.6.3. Cauzele (motivele) care pot duce la litigii (procese) între autoritățile publice şi cetățeni:

- emiterea sau încheierea unui act administrativ care poate leza dreptul sau interesul unei persoane fizice/juridice particulare;
- nesoluționarea de către autoritatea publică în termenul legal a cererii referitoare la un drept sau interes legitim făcută de o persoană particulară;
- refuzul nejustificat al autorității publice de a rezolva o cerere referitoare la un drept sau la un interes legitim al unei persoane particulare.

Instituția contenciosului administrativ cuprinde două mari proceduri (faze):

- ✓ procedura plângerii prealabile în fața organului administrativ ierarhic superior aceluia a cărui acțiune este contestată (aceasta constituie o condiție de admisibilitate a acțiunii formulate în fața instanțelor de judecată) – **faza administrativă;**
- ✓ procedura desfășurată în fața instanțelor judecătorești – **faza judecătorească.**

Instituția contenciosului administrativ este menită să asigure garanția drepturilor şi libertăților cetățenilor împotriva eventualelor abuzuri ale autorităților publice.

Instituția contenciosului administrativ cuprinde ansamblul de reguli[1] *ale exercitării de către persoanele vătămate a unei acțiuni directe, în fața instanțelor judecătorești competente, împotriva unui act administrativ apreciat a fi ilegal sau, după caz, împotriva refuzului unei autorități publice de a soluționa o cerere în termenul prevăzut de lege*[2].

Actul administrativ jurisdicțional este definit de lege ca fiind *„actul juridic emis de o autoritate administrativă cu atribuții jurisdicționale în soluționarea unui conflict, după o procedură bazată pe contradictorialitate şi cu asigurarea dreptului la apărare".*[3]

Contenciosul administrativ reglementat de Legea nr. 544/2004 reprezintă dreptul comun în materie, atât cât privește faza administrativă, cât şi faza judecătorească[4].

[1] Idem;

[2] Legea nr. 554/2004, Legea Contenciosului Administrativ;

[3] Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ nu definește în mod expres instituția contenciosului administrativ-jurisdicțional, dar definește actul administrativ jurisdicțional.

[4] Spre deosebire de *contenciosul fiscal*, reglementat de Codul de procedură fiscală, care constituie o normă specială. Contenciosul fiscal, astfel cum este reglementat de Codul de procedură fiscală, constituie o specie a contenciosului administrativ, astfel cum este acesta reglementat de Legea nr. 554/2004.

14.6.4. Fazele procedurale ale contenciosului administrativ

14.6.4.1. Faza procedurii prealabile

Constituția României prevede prin dispozițiile art.52 alin.(1) dreptul unei persoane vătămate într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, de a obține recunoaşterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului şi repararea pagubei.

Acest drept este reglementat şi prin Legea nr.554/2004, cu modificările şi completările ulterioare, care prevede la art. 7 alin. (1): *„Înainte de a se adresa instanței de contencios administrativ competente, persoana care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim printr-un act administrativ individual trebuie să solicite autorității publice emitente sau autorității ierarhic superioare, dacă aceasta există, în termen de 30 de zile de la data comunicării actului, revocarea, în tot sau în parte, a acestuia"*

Totodată, potrivit art.7 alin (1^1), în cazul actului administrativ normativ, plângerea prealabilă poate fi formulată oricând. Prevederile art. 7 alin. (1) sunt aplicabile şi atunci când legea specială prevede o procedură administrativ-jurisdicțională, iar partea nu a optat pentru aceasta. Procedura prealabilă constituie o modalitate mai rapidă şi mai variată de rezolvare a plângerii celui vătămat în dreptul său prin actul administrativ atacat, fără formalități şi termene, mai puțin costisitoare pentru apărarea unui drept recunoscut de lege[1].

14.6.4.2. Faza judecății (faza recursului administrativ)

Fundamentul juridic al recursul administrativ[2] se găseşte în dreptul de petiționare al cetățenilor[3], drept prevăzut de majoritatea constituțiilor sau

[1] Procedura administrativă prealabilă mai prezintă un avantaj pentru reclamant, în sensul că organul administrației de stat emitent al actului sau organul ierarhic superior al acestuia pot verifica şi dispune asupra actului atacat atât în ceea ce privește legalitatea, cât şi oportunitatea acestuia, în timp ce instanțele judecătorești nu se pot pronunța decât asupra legalității actului atacat în justiție.

[2] Recursul administrativ, chiar dacă se întemeiază pe dreptul de petiționare, nu se confundă cu simplele *cereri* adresate administrației, fundamentate şi ele pe dreptul de petiționare. În cazul recursul administrativ ne aflăm în prezența unui *litigiu*, în care se *contestă* o decizie explicită sau implicită a organului administrativ. Simplele cereri nu presupun existența unui litigiu, însă, provocând administrația să răspundă, vor sta la baza deciziei explicite sau implicite care va fi atacată cu recurs administrativ.

[3] C. L. Popescu, nota (I) la decizia nr. 416/1995 a Înaltei Curți de Casație şi Justiție, secția de contencios administrativ, în „Dreptul" nr. 10/1997, pag. 105;

egislațiilor moderne, precum și în principiul de drept administrativ al evocării actelor administrative.[1]

Potrivit *dreptului de petiționare*[2], cetățenii se pot adresa autorităților ublice prin petiții, formulate în numele semnatarilor iar autoritatea publică ste obligată să le răspundă în termenele prevăzute de lege (art. 51 al Constituției revizuite). Prin asemenea petiții se poate solicita anularea, evocarea sau modificarea unui act considerat ilegal de către petiționar.

Pe de altă parte, este unanim acceptat faptul că un act administrativ poate fi revocat de către organul emitent sau de către organul ierarhic uperior, din oficiu sau la cererea particularilor[3].

[1] C-tin Rarincescu, op. cit., pag. 118

[2] A. Iorgovan, I. Moraru, D. Mustățea - *„Legalitatea actelor administrative"*, Editura Politică, 1985, București, pag. 184.

[3] Rodica Narcisa Petrescu - *„Drept administrativ"*, ediție revăzută și adăugită, Editura Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2001, pag. 288

CAPITOLUL 15

CONSILIUL NAȚIONAL AL AUDIOVIZUALULUI (CNA)

15.1. Reglementările, organizarea și funcționarea CNA

Canalele de comunicare audiovizuale sunt cele mai populare mijloace de informare și educare în masă, fapt pentru care audiovizualul trebuie să se bucure de o reglementare eficientă, adaptată realităților culturale, sociale și economice, pentru a se asigura libertatea de comunicare, informarea corectă și educarea publicului[1].

Potrivit dispozițiilor art. 10 alin. (1) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare[2], *„Consiliul Național al Audiovizualului, denumit în continuare Consiliul, este autoritate publică autonomă sub control parlamentar și garantul interesului public în domeniul comunicării audiovizuale."*

Autoritățile administrative autonome sunt consacrate pentru prima dată în Constituția din 1991[3], iar Constituția revizuită[4] în 2003 prevede în art. 116 faptul că *„(1) Ministerele se organizează numai în subordinea Guvernului"*, iar *„(2) Alte organe de specialitate se pot organiza în subordinea Guvernului ori a ministerelor sau ca autorități administrative autonome"*.

Totodată, prin dispozițiile art. 117 alin. (3) din Constituție se precizează că *"Autorități administrative autonome se pot înființa prin lege organică"*.

Prin apariția acestora s-a intenționat scoaterea de sub influența Guvernului a unor activități din domenii considerate *„sensibile"*, acestea fiind organizate și funcționând ca *„mecanisme de interferență"*[5] între cele

[1] Ștefan Deaconu - *„Libertatea de exprimare prin intermediul serviciilor publice de radio și televiziune"*, Juridica nr. 1/2001, p. 11, citat de către Emil – Ioan Moțiu în *„Autoritățile administrative autonome din domeniul siguranței naționale și al mediatizării informațiilor"*, Editura C. H. Beck, Bucureşti, 2010, pag. 179.

[2] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, . Nr. 534 din 22 iulie 2002.

[3] Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, . Nr. 233 din 21 noiembrie1991

[4] Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, . Nr. 767 din 31 octombrie 2003.

[5] Ioan Alexandru – *„Tratat de administrație publică"*, Editura Universul Juridic, 2008, pag. 307

puteri ale statului: legislativă, executivă şi judecătorească chiar dacă lamentul a instituit forme de control direct sau indirect asupra acestora.

În acest fel, autoritățile administrative autonome au preluat o serie de buții legate de reglementare, autorizare, control şi sancționare, redințate de regulă administrației publice tradiționale.

În ceea ce privește organizarea şi funcționarea Consiliului Național al diovizualului, ca autoritate administrativă autonomă:

- activitatea, organizarea şi funcționarea sa este reglementată prin lege anică;
- constituie autoritatea unică de reglementare în domeniul serviciilor dia audiovizuale;
- nu se subordonează Guvernului, ca în cazul altor organe centrale de cialitate;
- membrii Consiliului sunt numiți de Parlament;
- activitatea Consiliului Național al Audiovizualului este analizată de lament, prin dezbaterea raportului anual, care se prezintă pentru anul erior, şi ori de câte ori comisiile de specialitate ale Parlamentului solicită şedintelui Consiliului rapoarte specifice[1];

Consiliul se bucură de o reală putere de decizie, fiind demn de reținut tul că, în ceea ce privește cea de a patra putere în stat (mass media)[2]

[1] Art. 20 din Legea nr. 504/2002: *"(1) Activitatea Consiliului este analizată de către rlament, prin dezbaterea raportului anual, care se prezintă pentru anul anterior, şi ori câte ori comisiile de specialitate ale Parlamentului solicită președintelui Consiliului oarte specifice. (2) Raportul anual de activitate a Consiliului se depune la comisiile de cialitate ale Parlamentului, până la data de 15 aprilie. (3) În situația în care comisiile specialitate resping raportul anual al Consiliului, acesta este obligat ca în termen de 30 zile să prezinte comisiilor reunite un program de măsuri concrete pentru remedierea surilor semnalate, program ce va fi depus spre dezbatere şi aprobare comisiilor de cialitate ale Parlamentului. (4) Raportul comisiilor de specialitate asupra raportului ual de activitate a Consiliului şi, după caz, programul de măsuri se supun dezbaterii în nul Camerelor reunite ale Parlamentului, în prezența membrilor Consiliului. (5) mbrii Consiliului au obligația să își însușească concluziile rezultate în urma zbaterilor şi să își asume răspunderea pentru îndeplinirea programului de măsuri stabilit n hotărâre a Parlamentului. (6) Raportul comisiilor de specialitate se referă la alitatea activităților Consiliului, precum şi la corectitudinea şi transparența erațiunilor financiare. (7) În îndeplinirea misiunii sale de garant al interesului public nsiliul are obligația de a publica rapoarte periodice privind modul în care își exercită ibuțiile."*

[2] La ora actuală sunt organizate şi funcționează în domeniul mediatizării informațiilor ru instituții care ar putea fi încadrate în categoria autorităților administrative autonome: cietatea Română de Televiziune, Societatea Română de Radiodifuziune, Agenția țională de Presă Agerpres, Consiliul Național al Audiovizualului. Primele trei au numai buții directe de culegere, verificare şi transmitere a informațiilor de interes public (nu şi reglementare). Desigur, rămân în discuție reglementările privind cealaltă componentă joră a mass media, presa scrisă, unde din diferite motive (cum ar fi, spre exemplu, cuțiile privind libertatea de exprimare) nu există o lege adecvată realităților sociale.

legiuitorul a instituit o singură autoritate de reglementare, respectiv Consiliul Național al Audiovizualului.

În acest sens, art. 10 alin (2) din Legea nr. 504/2002, cu modificările şi completările ulterioare, stipulează: *„Consiliul este autoritate unică de reglementare în domeniul serviciilor media audiovizuale, în condițiile şi cu respectarea prevederilor prezentei legi."*

De altfel, în domeniul comunicării audiovizuale pot fi impuse reguli privind regimul de autorizare (aspecte tehnice), spre deosebire de presa scrisă, cum de altfel este prevăzut şi în art. 10 din **Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale privind libertatea de exprimare:** *„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie şi libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice şi fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare. 2. Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri şi responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii şi prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea şi imparțialitatea puterii judecătoreşti."*

De asemenea, relevantă în domeniu este şi Directiva 2010/13/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 10 martie 2010 privind coordonarea anumitor dispoziții stabilite prin acte cu putere de lege sau acte administrative în cadrul statelor membre cu privire la furnizarea de servicii mass-media audiovizuale (directiva serviciilor mass-media audiovizuale).

Calitatea de garant al interesului public în domeniul comunicării audiovizuale cu care legiuitorul investeşte Consiliului Național al Audiovizualului determină o serie de obligații legale în sarcina acestuia.

Astfel, Consiliul are obligația să asigure[1]:

a) respectarea exprimării pluraliste de idei şi de opinii în cadrul conținutului serviciilor media audiovizuale transmise de furnizorii de servicii media audiovizuale;

b) pluralismul surselor de informare a publicului;

c) încurajarea liberei concurențe;

d) un raport echilibrat între serviciile de programe cu acoperire națională şi serviciile locale, regionale ori tematice;

[1] Art. 10 alin. (3) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările şi completările ulterioare.

e) protejarea demnității umane, a dreptului la propria imagine și rotejarea minorilor;

f) protejarea culturii și a limbii române, a culturii și limbilor inorităților naționale;

g) transparența organizării, funcționării și finanțării mijloacelor de omunicare în masă din sectorul audiovizual;

h) transparența activității proprii;

i) creșterea nivelului de sensibilizare a opiniei publice în legătură cu tilizarea serviciilor media audiovizuale, prin dezvoltarea și promovarea ducației pentru media la nivelul tuturor categoriilor sociale;

j) încurajarea coreglementării și autoreglementării în domeniul udiovizual;

k) încurajarea furnizorilor de servicii media audiovizuale în vederea sigurării de condiții ca serviciile furnizate să devină accesibile persoanelor u deficiențe de văz sau de auz;

l) monitorizarea serviciilor de programe și a serviciilor media udiovizuale, inclusiv a celor la cerere, în vederea respectării de către cestea a prevederilor legale în materie.

Principalele atribuții ale Consiliului Național al Audiovizualului pot fi rupate[1] după cum urmează:

- atribuții privind reglementarea domeniului audiovizualului și sigurarea aplicării legislației specifice;
- atribuții în materia licențelor de emisie și a autorizării în materia udiovizualului (acordarea licențelor audiovizuale și a autorizațiilor de etransmisie);
- atribuții privind controlul respectării obligațiilor revenind titularilor cențelor de emisie și a condițiilor tehnice din decizia de autorizare și ancționarea încălcărilor legii și reglementărilor proprii în domeniul udiovizualului.

Consiliul Național al Audiovizualului este un organ colegial compus in 11 membri numiți de Parlament[2], după cum urmează:

- 3 membri la propunerea Senatului;
- 3 membri la propunerea Camerei Deputaților;
- 3 membri la propunerea Guvernului;
- 2 membri la propunerea Președintelui României.

[1] Carmen Monica Cercelescu – *„Regimul juridic al presei"*, Editura Teora, București, 002, pag.75

[2] Art. 11 alin. (1) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificări și completări lterioare. Pe de altă parte, legea nu prevede că mandatul nu poate fi prelungit sau reînnoit, pt considerat, în opinia unor specialiști, de natură a afecta imparțialitatea și independența cestora în raport cu organele care îi desemnează („puterea").

Membrii Consiliului îndeplinesc o funcție de demnitate publică asimilată funcției de secretar de stat și nu reprezintă autoritatea care i-a propus ei fiind *„garanți ai interesului public"*.

Mandatul acestora este de 6 ani și nu pot fi demiși decât în condițiile legii[1]. Calitatea de membru al Consiliului este incompatibilă cu orice altă funcție public/privată (cu excepția celor didactice, dacă nu dau naștere unor conflicte de interese). De asemenea, în timpul exercitării mandatului membrii Consiliului nu pot face parte din partide sau din alte structuri politice. Membrii Consiliului nu sunt aleși toți deodată ci eșalonat.

Conducerea Consiliului Național al Audiovizualului este asigurată de către un președinte (asimilat funcției de ministru) ales de către Parlament dintre membrii Consiliului, la propunerea acestora, pentru un mandat de 6 ani. În lipsa președintelui conducerea este asigurată de vicepreședinte ales prin vot secret de către Consiliu.

În conformitate cu art. 15 alin. (1) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare: *"În îndeplinirea funcțiilor și a atribuțiilor ce îi revin potrivit prezentei legi, Consiliul emite **decizii, instrucțiuni și recomandări**, în prezența a cel puțin 8 membri și cu votul a cel puțin 6 membri."*

Prin intermediul acestora Consiliul poate stabili norme obligatorii prin care reglementează programele privind campaniile electorale (durate și condiții de prezentare), publicitatea, dreptul la replică, sponsorizarea, soluționarea contestațiilor, etc.

Deciziile cu caracter normativ adoptate de către Consiliu în ședințe publice și cu vot deschis (inclusiv motivarea acestora) se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I. Celelalte decizii și instrucțiunile se fac publice prin orice altă modalitate (spre exemplu: postare pe site, afișare, etc.)

Totodată, orice persoană care se consideră prejudiciată prin actele cu caracter normativ emise de Consiliu le poate contestata la instanța de contencios administrativ.

[1] Art. 13 alin. (1) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificări și completări ulterioare: *"Membrii Consiliului pot fi demiși, la propunerea comisiilor de specialitate ale Parlamentului, în următoarele situații: a) în cazul incapacității de a-și exercita funcția pentru o perioadă mai mare de 6 luni; b) în cazul unei condamnări penale aplicate printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă."*

. Atribuții privind acordarea licențelor audiovizuale autorizațiilor de retransmisie

urnizarea de către radiodifuzori[1] a serviciilor de programe se poate umai în baza unei licențe audiovizuale eliberate în condițiile și după o dură stabilite prin decizie a Consiliului.

olicitanții trebuie să depună declarații notariale prin care societatea rcială care solicită acordarea licenței, precum și fiecare asociat/ ar[2] declară pe propria răspundere dacă este investitor sau acționar ori indirect și la alte societăți comerciale de comunicație audiovizuală ie să precizeze și procentul deținut din capitalul social al acestora).

egea audiovizualului oferă Consiliului Național al Audiovizualului rtante prerogative, cum ar fi:

) stabilirea condițiilor, criteriilor și procedurii pentru acordarea țelor audiovizuale (analogice/digitale);

) stabilirea procedurii de acordare a autorizației de retransmisie.

) eliberarea licențelor audiovizuale și a autorizaților de retransmisie u exploatarea serviciilor de programe de radiodifuziune și televiziune iterea deciziilor de autorizare audiovizuală.

Potrivit art.1 alin. (1) pct. 30 din Legea nr. 504/2002, cu modificările și pletările ulterioare, prin **licență audiovizuală** se înțelege: *„actul juridic în baza deciziei Consiliului Național al Audiovizualului, prin care se dă unui radiodifuzor aflat în jurisdicția României dreptul de a difuza, o zonă determinată, un anume serviciu de programe; în funcție de alitatea tehnică de transmisie, licența audiovizuală poate fi analogică digital"*

Licența audiovizuală poate fi națională, regională sau locală.

Licența audiovizuală națională dă dreptul la difuzarea unui program o zonă geografică cuprinzând o audiență potențială de peste 60% în radiodifuziunii, respectiv 70% în cazul televiziunii, din populația nzată a țării.

Licența audiovizuală regională dă dreptul la o difuzare a aceluiași ram pe teritoriul unuia sau al mai multor județe, în timp ce licența audiovizuală locală[1] dă dreptul la difuzarea unui program într-o zona geografică mai mică decât cea a unui județ (de regulă acestea servind o singură comunitate locală).

Licența audiovizuală se eliberează:

- în baza unui concurs (pentru serviciile de programe difuzate pe cale radioelectrică terestră);

- în baza unei decizii a Consiliului Național al Audiovizualului (pentru servicii de programe difuzat prin orice alte mijloace de telecomunicații).

Licențele audiovizuale pentru serviciile publice de radiodifuziune și de televiziune se eliberează fără concurs.

Licența audiovizuală (analogică/digitală) cuprinde următoarele[2]:

a) numărul licenței;

b) datele de identificare a titularului acesteia, precum și structura acționariatului până la nivel de persoană fizică și juridică, asociat sau acționar care deține o cotă mai mare de 20% din capitalul social ori drepturile de vot ale unei societăți titulare de licență audiovizuală;

c) tipul serviciului de programe;

d) denumirea și elementele de identificare ale serviciului de programe;

e) formatul de principiu al serviciului de programe și structura programelor;

f) zona de difuzare;

g) perioada de valabilitate

i) mijlocul de telecomunicații folosit pentru difuzare și deținătorul acestuia;

j) frecvența/frecvențele sau canalul/canalele asignate, în cazul licenței audiovizuale analogice;

k) multiplexul digital[3] în care se încadrează licența audiovizuală digitală.

Licența audiovizuală digitală poate fi cedată către un terț numai cu acordul Consiliului, dat prin decizie în termen de 30 de zile de la data solicitării.

---

[1] Conform art.1 alin. (1) pct. 13 din Legea nr. 504/2002, prin **radiodifuzor** - egem *furnizorul de servicii media audiovizuale în domeniul serviciilor de programe de ziune și/sau de radiodifuziune* .

[2] Cei care dețin o cotă mai mare de 20% din capitalul social ori drepturile de vot ale ocietăți titulare de licență audiovizuală.

[1] Licențele audiovizuale acordate pentru municipiul București și care nu fac parte din rețele naționale sau regionale de radiodifuziune și de televiziune sunt considerate licențe locale.

[2] Art. 54 alin. (1) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare.

[3] Conform art.1 alin. (1) pct. 34 din Legea nr. 504/2002, înțelegem prin **multiplex digital terestru** – *„grupul de servicii de programe de radiodifuziune și televiziune, servicii multimedia suplimentare și alte date asociate de identificare transmise de la stațiile de emisie către utilizatorii finali pe cale radio terestră, utilizând modulație digitală în limitele unui canal de televiziune standard/bloc de frecvență, având acoperire națională, regională ori locală, după caz".*

Licența audiovizuală se acordă pentru o perioadă de 9 ani și se poate lungi, la cerere, pentru aceeași perioadă, în condițiile stabilite de nsiliul Național al Audiovizualului[1].

Procedura de eliberare, modificare și de retragere a autorizației de ansmisie se stabilește prin decizie a Consiliului. Potrivit art.1 alin. (1) . 32 din Legea nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare, **torizația de retransmisie** este actul juridic emis în baza deciziei nsiliului Național al Audiovizualului, prin care se acordă dreptul de ansmisie pe teritoriul României a unui serviciu de programe.

Serviciile de programe (legal difuzate) pot fi:

- retransmise liber[2], în condițiile legii, pentru radiodifuzori aflați sub isdicția României sau sub jurisdicția unui stat cu care România a încheiat acord internațional de liberă retransmisie în domeniul audiovizualului;
- retransmise liber fără nicio autorizare prealabilă radiodifuzori aflați o jurisdicția statelor membre ale Uniunii Europene;

Anual, Consiliul public o listă cuprinzând serviciile de programe care neficiază de autorizația de retransmisie.

În anumite situații, expres prevăzute de lege[3], licența audiovizuală ate fi retrasă de către Consiliu.

5.3. Atribuții de reglementare în domeniul udiovizualului

În aplicarea dispozițiilor Legii audiovizualului nr. 504/2002, cu odificările și completările ulterioare, Consiliul adoptă:

a) decizii cu caracter de norme de reglementare privind:

- asigurarea informării corecte a opiniei publice;
- urmărirea exprimării corecte în limba română și în limbile norităților naționale;
- asigurarea echidistanței și a pluralismului opiniilor;
- transmiterea informațiilor și a comunicatelor oficiale ale autorităților blice cu privire la calamități naturale, starea de necesitate sau de urgență, rea de asediu ori de conflict armat;
- protecția minorilor;
- apărarea demnității umane și a dreptului la propria imagine;
- politici nediscriminatorii cu privire la rasă, sex, naționalitate, religie, convingeri politice și orientări sexuale;
- exercitarea dreptului la replică, rectificare și alte măsuri echivalente;
- comunicări comerciale audiovizuale, inclusiv publicitate, plasare de produse, publicitate electorală și teleshopping;
- sponsorizare;
- normele și regulile de reflectare a desfășurării campaniilor electorale și a celor pentru referendum, în serviciile de programe audiovizuale, în cadrul și pentru punerea în aplicare a legislației electorale;
- responsabilitățile culturale ale furnizorilor de servicii media audiovizuale.

Prin adoptarea Deciziei nr. 187 din 3 aprilie 2006 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual[1], cu modificările și completările ulterioare, Consiliul Național al Audiovizualului a unificat legislația secundară adoptată de la data intrării în vigoare a Legii audiovizualului nr. 504/2002, realizând astfel sistematizarea și gruparea pe teme importante a normelor juridice din domeniul audiovizual.

Codul de reglementare a conținutului audiovizual este alcătuit din opt titluri, după cum urmează: Protecția copilului, Protecția demnității umane și a dreptului la propria imagine, Dreptul la replică și la rectificare, Asigurarea informării corecte și a pluralismului, Responsabilități culturale, Jocuri și concursuri, Sponsorizare, publicitate și teleshopping, Sancțiuni și dispoziții finale.

b) instrucțiuni și recomandări pentru desfășurarea activităților în domeniul comunicării audiovizuale.

De asemenea, Consiliul este consultat cu privire la toate proiectele de acte normative prin care se reglementează activități din domeniul audiovizual ori în legătură cu acesta, precum și în procesul de definire a poziției României.

---

[1] Art. 52 și Art. 55 din Legea audiovizualului nr. 504/2002

[2] Art. 75 din Legea nr.504/2002. Consiliul poate restrânge temporar, în condițiile evăzute de lege, dreptul de liberă retransmisie a unui serviciu de programe

[3] Art. 57 (retragerea licenței audiovizuale analogice) și art. 57[1] (retragerea licenței diovizuale digitale) din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și mpletările ulterioare

[1] Codul de reglementare a conținutului audiovizual înglobează sugestiile, observațiile și punctele de vedere exprimate de cei interesați (radiodifuzorii publici/privați, Asociația Profesională a Posturilor Comerciale, Asociația Romana de Comunicații Audiovizuale, reprezentanții agențiilor de publicitate reuniți în Consiliul Român pentru publicitate și International Advertising Association, până la reprezentanți ai societății civile precum Agenția de Monitorizare a Presei și Centrul de Jurnalism Independent.

5.4. Atribuții privind controlul respectării obligațiilor venind titularilor licențelor de emisie și a condițiilor hnice din decizia de autorizare, constatarea ntravențiilor și aplicarea sancțiunilor în domeniul diovizualului

După cum stipulează prevederile art. 88 alin. (1) teza a I-a din Legea liovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare[1]: *upravegherea respectării, controlul îndeplinirii obligațiilor și cționarea încălcării prevederilor prezentei legi, precum și a deciziilor și trucțiunilor cu caracter normativ emise în baza și pentru aplicarea steia revin Consiliului*"[2].

Personalul de control al Consiliului poate solicita furnizorilor de vicii media sau distribuitorilor de servicii, în vederea exercitării buțiilor de supraveghere, informațiile considerate necesare, precizând neiul legal și scopul solicitării, și poate stabili termene până la care aceste ormații să fie furnizate.

Exercitarea activităților de control se realizează:

- din oficiu;
- la cererea unei autorități publice;
- ca urmare a plângerii depuse de o persoană fizică sau juridică afectată mod direct prin încălcarea prevederilor Legii audiovizualului;
- ca urmare a plângerii depuse de organizații neguvernamentale cializate în protejarea drepturilor omului, a drepturilor femeii și ilului.

Contravenții prevăzute de art. 90 alin. (1) din Legea nr. 504/2002	Sancțiune: Amendă
) Difuzarea unei opere cinematografice în afara erioadelor prevăzute în contractele încheiate cu eținătorii drepturilor de autor;	10.000 ÷ 200.000 lei
) Utilizarea de tehnici subliminale în cadrul omunicării comerciale audiovizuale;	10.000 ÷ 200.000 lei
) Utilizarea comunicării comerciale audiovizuale cu onținut publicitar mascat;	10.000 ÷ 200.000 lei
d) Nerespectarea prevederilor legale privind acordarea dreptului la replică;	10.000 ÷ 200.000 lei
e) difuzarea unui serviciu de programe în afara zonei specificate în licența audiovizuală;	10.000 ÷ 200.000 lei
f) exploatarea licențelor audiovizuale de către alte persoane decât titularii de drept ai acestora;	10.000 ÷ 200.000 lei
g) programarea și furnizarea de programe, cu încălcarea prevederilor art. 27, art. 28, art. 29 alin. (1) - (7), art. 31 alin. (7), art. 32, art. 34, art. 35 alin. (1), art. 36, art. 39, art. 40, art. 41 și ale art. 85 alin. (3) - (9);	10.000 ÷ 200.000 lei
h) nerespectarea prevederilor art. 3, art. 17 alin. (4), art. 49, art. 54 alin. (2) și ale art. 58 alin. (1);	10.000 ÷ 200.000 lei
i) retransmisia de către un distribuitor a unui serviciu de programe care nu se încadrează în prevederile art. 75 alin. (1) și (2) și nu a obținut autorizația de retransmisie;	10.000 ÷ 200.000 lei
j) retransmisia de către distribuitori a serviciilor de programe, cu încălcarea prevederilor art. 74 și 82;	10.000 ÷ 200.000 lei
k) furnizarea unui serviciu media fără a deține licență audiovizuală sau în lipsa notificării prevăzute la art. 74 alin. (5);	10.000 ÷ 200.000 lei
l) refuzul furnizorului sau distribuitorului de servicii media de a comunica personalului de control, în condițiile prevăzute la art. 88 alin. (3), informațiile solicitate.	10.000 ÷ 200.000 lei

În cazul săvârșirii uneia dintre contravențiile de mai sus individualizarea sancțiunii se face ținându-se seama de gravitatea faptei, de efectele acesteia, precum și de sancțiunile primite anterior, pe o perioadă de cel mult un an.

Dacă Consiliul apreciază că efectele faptelor prevăzute mai sus sunt minore, adresează o somație publică de intrare în legalitate celor în cauză.

Contravenții prevăzute de art. 90[1] alin. (1) din Legea nr. 504/2002	Sancțiune: Amendă
a) transmisia serviciilor de programe fără licență de emisie, licență de utilizare a frecvențelor radio în sistem digital terestru sau autorizație tehnică;	5.000 ÷ 100.000 lei
b) nerespectarea datelor tehnice, a parametrilor ori a condițiilor din licența de emisie, din licența de utilizare a frecvențelor radio în sistem digital terestru sau din autorizația tehnică;	5.000 ÷ 100.000 lei

[1] Art. 89 din Legea audiovizualului nr. 504/2002, cu modificările și completările rioare.

[2] Cu excepția prevederilor aplicabile licențelor de emisie, licențelor de utilizare a vențelor radio în sistem digital terestru ori autorizațiilor tehnice, a căror respectare, raveghere, control și, respectiv, sancționare a încălcării revin Autorității Naționale tru Administrare și Reglementare în Comunicații.

fapta titularului licenței de emisie ori a titularului licenței utilizare a frecvențelor radio în sistem digital terestru de a uza să se supună controlului sau să pună la dispoziția rsoanelor împuternicite documentele solicitate.	5.000 ÷ 100.000 lei

Contravenții prevăzute de art. 91 alin. (1) din Legea nr. 04/2002	**Sancțiune: Amendă**
Nerespectarea de către furnizorii sau distribuitorii de ervicii a dispozițiilor prevăzute la art. 22 alin. (1), art. 24 in. (1) și (2), art. 26[1] alin. (1), art. 31 alin. (1), (3), (4) și 5), art. 39[1] și art. 48, precum și ale deciziilor având caracter ormativ emise de Consiliu.	5.000 ÷ 100.000 lei
Contravenții prevăzute de art. 93 alin. (5) din Legea nr. 04/2002	**Sancțiune: Amendă**
Nerespectarea prevederilor art. 93 alin. (1) - (4)	2.500 ÷ 50.000 lei

În cazurile prevăzute de art. 91 alin. (1) din Legea nr. 504/2002 onsiliul emite o somație conținând condiții și termene precise de intrare în galitate.

Sancțiunea contravențională se aplică în cazul în care furnizorul sau stribuitorul de servicii nu intră în legalitate în termenul și în condițiile abilite prin somație ori încalcă din nou aceste prevederi.

Potrivit art. 93 din Legea audiovizualului sancțiunile prevăzute se plică prin acte emise de către Consiliul Național al Audiovizualului (decizii sancționare[1]) ce pot fi atacate direct la secția de contencios administrativ Curții de apel, fără a fi necesară formularea unei plângeri prealabile, în rmen de 15 zile de la comunicare.

Este interesant faptul că, în cazul în care i s-a aplicat o sancțiune ori ică a primit o somație de intrare în legalitate, radiodifuzorul are obligația informeze publicul despre aceasta[2] (motivele și obiectul

[1] Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, blicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 410 din 25 iulie 2001, prevede în t. 5 că sancțiunile contravenționale principale sunt avertismentul, amenda ntravențională și prestarea unei activități în folosul comunității. Același act normativ evede că prin legi speciale se pot stabili și alte sancțiuni contravenționale principale sau mplementare.

[2] Potrivit art. 93[1] alin. (2) – (4) din Legea audiovizualului: *"(2) În cazul serviciilor de ograme de televiziune, textul somației sau al sancțiunii se difuzează în următoarele 24 de e de la comunicare, sonor și vizual, de cel puțin 3 ori, în intervalul orar 18,00 - 22,00, n care o dată în principala emisiune de știri.(3) În cazul serviciilor de programe de diodifuziune sonoră, textul somației sau al sancțiunii se difuzează în următoarele 24 de e de la comunicare, de cel puțin 3 ori, în intervalul 6,00 - 14,00, din care o dată în incipala emisiune de știri. (4) Pentru serviciile de programe de televiziune sau de diodifuziune sonoră care, în intervalele orare precizate la alin. (2) și (3), retransmit un alt serviciu de programe, modalitatea de difuzare este stabilită prin decizia de sancționare sau în somație."*

sancțiunii/somației) și nu oricum, ci în formularea comunicată de Consiliul Național al Audiovizualului.

Totodată, Consiliul poate decide aplicarea graduală a uneia dintre următoarele sancțiuni[1]:

a) obligarea radiodifuzorului de a difuza timp de 10 minute, între orele 19^{00} și 19^{10}, numai textul deciziei de sancționare (numai dacă radiodifuzorul a mai fost amendat de cel puțin două ori);

b) obligarea radiodifuzorului de a difuza timp de 3 ore, între orele 18^{00} și 21^{00} textul deciziei de sancționare (numai dacă s-a aplicat inițial de cel puțin două ori sancțiunea de la lit.a);

c) reducerea cu până la jumătate a termenului de valabilitate a licenței audiovizuale, cumulată cu sancțiunea prevăzută la lit. a) (numai dacă s-a aplicat inițial de cel puțin două ori sancțiunea de la lit.b).

Furnizorului de servicii media care incită în mod repetat publicul la ură națională, rasială sau religioasă, la violență publică, la acțiuni care au drept scop disoluția autorității de stat, ori la acțiuni teroriste i se poate retrage licența audiovizuală ori dreptul de furnizare a serviciului media audiovizual la cerere.

Deciziile emise în condițiile art. 95 și 95^1 din lege pot fi atacate[2] în secția de contencios administrativ a curții de apel și se soluționează în cel mult 15 zile de la sesizare. Hotărârea curții de apel poate fi atacată cu recurs la Curtea Supremă de Justiție. Hotărârea Curții Supreme de Justiție este definitivă și irevocabilă și se adoptă în cel mult 10 zile de la depunerea recursului.

Transmisia serviciilor de programe de televiziune/radiodifuziune fără licență de emisie sau licență de utilizare a frecvențelor radio în sistem digital terestru, dacă fapta prezintă pericol pentru siguranța națională, ordinea publică sau sănătatea publică ori poate crea probleme de natură economică sau operațională altor furnizori de rețele ori servicii de comunicații electronice sau utilizatorilor constituie, potrivit art. 96 din lege, infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă penală (5.000 lei ÷ 100.000 lei).

[1] Pentru săvârșirea repetată a uneia dintre faptele prevăzute la art. 90 alin. (1) și la art. 91 alin. (1) din Legea nr.504/2002.

[2] Art. 95^2 din Legea nr.504/2002. Contestația nu suspendă de drept sancțiunea, dar instanța poate hotărî, la cerere, după 24 de ore de la înregistrarea contestației, suspendarea sancțiunii până la pronunțarea hotărârii definitive și irevocabile.

Pentru exemplificare, prezentăm o situație privind sancțiunile aplicate[1] osturilor central de către Consiliul Național al Audiovizualului în anul 010:

I. Obligarea radiodifuzorului de a difuza timp de 10 minute, între orele 9,00 și 19,10, numai textul deciziei de sancționare - Antena 1

II. Clasamente ale posturilor centrale de televiziune și radio în funcție e cuantumul amenzilor aplicate de CNA:

Televiziune

1. OTV - 19 amenzi în cuantum de 285.000 lei (3 amenzi - 30.000 de i, 4 amenzi - 20.000 de lei, o amendă - 15.000 de lei, 9 amenzi - 10.000 de i, două amenzi - 5.000 de lei), 8 somații și o decizie privind acordarea eptului la rectificare;

2. ANTENA 1 - 11 amenzi în cuantum de 220.000 de lei (o amendă - .000 de lei, o amendă - 40.000 de lei, o amendă - 30.000 de lei, o amendă 20.000 de lei, 3 amenzi - 15.000 de lei, 3 amenzi - 10.000 de lei, o amendă .000 de lei), 9 somații, o decizie privind acordarea dreptului la replică.

3. KANAL D - 9 amenzi în cuantum de 150.000 de lei (o amendă - .000 de lei, două amenzi - 25.000 de lei, două amenzi - 10.000 de lei, 4 enzi - 5.000 de lei) și 6 somații;

4. ANTENA 3 - 11 amenzi în cuantum de 108.000 lei (două amenzi - .000 de lei, o amendă - 18.000 de lei, două amenzi - 10.000 de lei, o endă - 7.500 de lei, 4 amenzi - 5.000 de lei, o amendă - 2.500 de lei), 8 mații;

5. REALITATEA TV - 10 amenzi în cuantum de 92.500 de lei (două enzi - 15.000 de lei, 4 amenzi - 10.000 de lei, o amendă - 7.500 de lei, 3 enzi - 5.000 de lei), 8 somații, o decizie privind acordarea dreptului la plică;

6. PRIMA TV - 3 amenzi în cuantum de 65.000 de lei (o amendă - .000 de lei, o amendă - 10.000 de lei și o amendă - 5.000 de lei) și 7 mații

PRO TV - 3 amenzi în cuantum de 45.000 de lei (o amendă - 20.000 de , o amendă - 15.000 de lei, o amendă - 10.000 de lei), 7 somații și o cizie privind intrarea în legalitate;

8. B1 TV - două amenzi în cuantum de 35.000 de lei (o amendă - .000 de lei, o amendă - 15.000 de lei) și 8 somații;

9. NAȚIONAL TV - o amendă în cuantum de 20.000 de lei și 3 mații;

10. ACASĂ TV - o amendă în cuantum de 12.500 de lei;

11. GSP TV - o amendă în cuantum de 10.000 de lei;

12. SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TELEVIZIUNE - o amendă în cuantum de 5.000 de lei și 7 somații;

13. Film + - o amendă în cuantum de 5.000 de lei și două somații;

14. PRO CINEMA - două somații;

15. ANTENA 2 - două somații;

16. U TELEVIZIUNE INTERACTIVĂ - două somații;

17. ETNO TV - o somație;

18. VOX NEWS - o somație;

19. NEW EUROPE CHANNEL TV - o somație;

20. GOOD LIFE CHANNEL - o somație;

21. Doku Klub - o somație;

22. COSMOS TV - o somație;

23. Canal Teleshop - o somație;

24. Kiss TV - o somație;

25. MTV - o somație;

26. Taraf TV - o somație

Radio

1. Radio Zu - 4 amenzi în cuantum de 45.000 de lei (3 amenzi - 10.000 de lei, o amendă - 15.000 de lei) și 3 somații;

2. Pro FM - două amenzi în cuantum de 20.000 de lei (două amenzi 10.000 de lei);

3. Radio 21 - o amendă în cuantum de 10.000 de lei și 4 somații;

4. Kiss FM - o amendă în cuantum de 10.000 de lei și 4 somații;

5. Realitatea FM - două somații;

6. Europa FM - două somații;

7. Radio Guerrilla - o somație

În anul 2010 au fost emise 4 decizii privind acordarea dreptului la replică, o decizie privind acordarea dreptului la rectificare, 40 de decizii privind intrarea în legalitate (în privința unor spoturi, videoclipuri, emisiuni, privind începerea difuzării serviciului de programe) și au fost aplicate 377 de sancțiuni din care 232 de somații, 142 de amenzi și 3 decizii privind obligarea radiodifuzorului de a difuza timp de 10 minute, între orele 19,00 și 19,10, numai textul deciziei de sancționare.

Televiziuni centrale: 90 de somații, 74 de amenzi (1.063.000 de lei), două decizii privind acordarea dreptului la replică, o decizie privind acordarea dreptului la rectificare, o decizie privind obligarea radiodifuzorului de a difuza timp de 10 minute, între orele 19,00 și 19,10, numai textul deciziei de sancționare, o decizie privind intrarea în legalitate

Televiziuni locale: 52 de somații, 6 amenzi (115.000 lei), două decizii privind acordarea dreptului la replică, 4 decizii privind intrarea în legalitate,

[1] http://www.cna.ro/Situa-ie-privind-sanc-iunile,3747.html

două decizii privind obligarea radiodifuzorului de a difuza timp de 10 minute, între orele 19,00 și 19,10, numai textul deciziei de sancționare.

Posturi de radio centrale: 16 somații, 8 amenzi (85.000 de lei).

Posturi de radio locale: 16 somații, o decizie privind intrarea în legalitate.

Distribuitori de servicii: 58 de somații, 54 de amenzi (660.000 de lei).

În anul 2010 au fost emise decizii de intrare în legalitate în privința unor spoturi TV[1] (21 decizii), spoturi radio (8 decizii), spoturi radio-TV(4 decizii), videoclipuri (1decizie).

[1] Posturile de televiziune PRO TV; PRIMA TV; KISS TV; MTV; U TELEVIZIUNE INTERACTIVĂ au fost sancționate cu câte o somație publică pentru că au difuzat un spot publicitar pentru băutura energizantă Red Bull, spot al cărui conținut vulgar și jignitor duce în derizoriu valori fundamentale ale religiei creștine și este de natură a vexa convingerile religioase ale telespectatorilor. Acestea nu au fost însumate la "spoturi TV", deoarece au fost sancțiuni individuale aplicate posturilor.